

C97r
A63r
M151r
Q37v
m178
Q38r
M151v

**| ცხოვრებად ვახტანგ გორგასლისა
მოკლესობად და თუთ მის დიდისა და ღმრთისმსახურისა მეფისაჲ,
რომელი უმეტესად სხუათა | განთქმულად გამოჩნდა
ყოველთა მეფეთა ქართლისათა***

ვითარ-იგი შეიპყრეს ქართველთა მეფე მირდატ სპარსთა წყობასა შინა, წარიყვანეს 5
ბაღდადს და მუნ მოკუდა. დაიპყრეს ქართლი სპარსთა და განრყუნეს ეკლესიანი. და დამალეს
ჯუარები ქართველთა, და ყოველთა შინა ეკლესიათა ქართლისათა ცეცხლისმსახურთა სპარ-
სთა აღაგზნეს ცეცხლი.

m179 ხოლო ნათესავნი ქართლისა მეფეთანი დარჩეს კევსა კახეთისასა. და შემდგომად სამისა 10
A63v წლისა უცალო იქმნეს სპარსნი, რამეთუ აღდგეს მტერნი აღმოსავალით. მაშინ | შეითქუნეს
აზნაურნი ქართლისანი, მოიყვანეს და დასუეს მეფედ მცხეთას ძე თრდატისი, ძმისწული
მირდატ მეფისა წარტყუნულისაჲ, სახელით არჩილ.

C97v ამან | არჩილ მოიყვანა ცოლი საბერძნეთით, ნათესავი ივბიმიანოს მეფისაჲ, სახელით 15
M152r მარიამ, და განაცხადა მტერობაჲ სპარსთაჲ, გამოაჩინნა ჯუარნი და შეკაზმნა ეკლესიანი,
მოსრნა და განასხნა ცეცხლისმსახურნი საზღვართაგან ქართლისათა, მოირთო ძალი სა-
ბერძნეთით, და წარძღუნებითა ჯუარისაჲთა იწყო ბრძოლად სპარსთა.

მაშინ ერისთავი სპარსთა მეფისაჲ, რომელი ერისთავობდა რანს და მოვაკანს, ვიდრე
არჩილის მეფობადმდე მისივე განსაგებელი იყო ქართლი. ამან შეკრიბა სპაჲ მოვაკანისა,

1 ცხოვრებაჲ + და მოქალაქობა A. გორგასლისა + მეფისა CMQm. 2 და¹ + შემდგომად CMQm. მის
დიდისა] მისი დიდისა მის C, მისის დედისა A. ღმრთისმსახურისა] ღმრთისმოყუარისა A. 3 უმეტეს Am.
სხუათა განთქმულად] სახელგანთქმული A. განთქმულად CMQm. 4 ყოველთა მეფეთა] სხუათა მეფეთა
ყოველთა C. ყოველთა მეფეთა ქართლისათა – A. ქართლისათა – Q. 5 ქართველთ A. სპარსთა წყობასა
შინა]და A. შინა + და C. 6 და¹ – A. მოკუდა + და CA. დაიპყრეს Q, დაიპყრეს m. სპარსთა – M. და² – A.
ეკლესიანი] ქართლი C. 7 ჯუარნი MQm. ~ ქართველთა ჯუარნი Q. ყოველთა შინა ეკლესიათა ქართლისათა
ცეცხლისმსახურთა] ყოველთა ეკლესიათა სპარსთა ცეცხლისმსახურთა A. ~ ეკლესიათა შინა C.
8 აღგზნეს Q. 9 ქართლის AMmQ, ქართველთა C. მეფენი m. და – C. 10 იქმნეს MQm. იქმნეს სპარსნი]
იქმნა სპარსეთი C, იქმნა სპარსთა მეფე A. აღდგა მტერი A. აღმოსავლით CMm. შეითქუნეს Q.
11 მოიყვანეს] მოიყვანეს Q. მეფედ – C. ~ მცხეთას მეფედ A. თრდატის A, თარდატისი MQ. 12 მირდატის AQ,
მირდატს M, მირდატისი C. მეფის M] – A. 13 ნათესავით C. ავბიმოს MQ, ავბიმიანოზ m. 14 და¹ – A.
სპარსთაჲ + და C. შეკაზმნა] მოკაზმნა C, შეამკვნა A. 15 განასხნა + ყოველნი A. 16 წინამძღუარებითა A,
წარძღუნებისა m. ეწყო C. იწყო ბრძოლად სპარსთა – MQm. 17 ერისთავობდა CAMm, ერისთავობდა Q.
მოვაკანს CA. 18 მეფობადმდე CQ. მისვე AQ. გასაგებელი CMQm, განგებულ A. ამან + ერისთავმან A.
შეკრიბნა C, შეიკრიბაჲ Q, შეიკრიბა Mm. მოვაკანისაჲ Q, მოვაკანისა m. 18-1,152 ~ რანისა და მოვაკანისა
და ადრაბადგანისა A.

* ქართლისათა + ღმერთო, შეიწყალე დედოფალი მარიამ, რომლისა ბრძანებითა იწერების ესე წიგნი, ამინ. M,
და იყო დღესა ერთსა ზაფხულისასა თვესა ივლისსა, ოცსა დღესა ო ო... ო m.

ჯუანშერი

რანისა და ადარბადაგნისაჲ, და მიჰმართა არჩილს. ხოლო არჩილ სასოებითა და მინდობითა ღმრთისაჲთა მიეგება საზღვართა ზედა ქართლისა და რანისათა, ეწყო მუნ მდინარესა ზედა ბერდუჯისასა, და ძალითა პატიოსნისა ჯუარისაჲთა მოსრნა და ტყუე-ყვნა, შევიდა რანს და მოტყუენა და მოვიდა შინა განმარჯუებული, განავლინა ქადაგი ყოველსა ქართლსა შინა და პრქუა ყოველთა: „არა ძალითა ჩუენითა, არცა სიმკნითა, არცა | სიბრძნითა, არცა სიმრავლითა 5
სპათაჲთა ვსძლეთ მტერთა, არამედ ჯუართა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტეს, ძისა ღმრთი-
საჲთა, რომელმან მოგუცა წინამძღურად | და საჭურველად ჯუარი მისი პატიოსანი. აწ 10
ყოველთა ქართველთა ადიდეთ სამებაჲ ერთარსებაჲ, ღმერთი დაუსაბამოჲ, დამბადებელი
ყოველისაჲ, შეწირეთ მადლობაჲ, და მტკიცემცა | არიან გულნი თქუენნი სარწმუნოებასა ზედა
სამებისა წმიდისასა.“ 10

და ყოველთა ქართველთა შეწირეს მადლობაჲ | ღმრთისა მიმართ და განაახლნეს
ეკლესიანი. მაშინ არჩილ მეფემან აღაშენა ეკლესიაჲ სტეფანწმიდისაჲ მცხეთას, კართა
ზედა არაგვსათა, სადა იყვნეს კოშკნი მტკიცენი საბრძოლნი, რომელნი მასვე აღეშენნეს.
ესუა ძე არჩილს, და უწოდა სახელი მირდატ, აღიზარდა და დადგა ჰასაკსა მამაკა-
ცობისასა, იყო მორწმუნე და ღმრთისმსახური, ვითარცა მამაჲ მისი. და იყო იგი ქველი 15
და შემმართებელი. ამან უმეტესად იწყო ბრძოლად სპარსთა, შესლვად და ტყუენვად
რანსა და მოვაკანსა, რამეთუ მას ჟამსა შინა უცალო იყო მეფე სპარსთაჲ, ჰბრძოდა იგი
ჰინდოთა და | სინდთა და აბაშთა, და ვერ შემძლებელ იყო სპასა დიდსა გამოგზავნასა.
სპათა რანისა და მოვაკნისა და ადარბადაგნისათა ემძლავრებოდეს ქართველნი. წინამძღუარ

1 ადარბადაგნისა C, ადარბაგანისა m. მომართა A, მიმართა CMm. არჩილს. ხოლო – A. არჩილი M.
2 ღმრთისაჲთა + და A. ზედა – AMQm. ქართლისათა AMQm. რანისათა + და C. 3 ბერდუჯისა Q,
ბერდუჯისათა m. -ჰყვნა C. რანსა m. და³ – CA. 4 გამარჯუებული CM, გამარჯუშული Q, გამარჯვებული m.
~ შინა ქართლსა A. 5 რქუა CA, ჰქუა Mm, ჰქაჲ Q. ჩუენითა] ჩემითა A. არცა²] არა Mm, არაჲ Q.
სიბრძნითა] სიბერითა A. 6 სპათაჲთა] სპარსთათა Mm. ვსძლიეთ Mm. მტერთა – MQm. ჩუენისათა A.
იესო A, იესოს CMm. ქრისტესითა CA. 7 მოგუცა] მოგცაჲ Q. და – MQm. ~ პატიოსანი ჯუარი მისი A.
და აწ C. 8 დაუსაბამოჲ + და Q. 9 შესწირეთ MQm. მადლობაჲ + ღმრთისა m. შეწირეთ მადლობაჲ – A.
9-11 შეწირეთ ... მადლობა და ყოველთა ქართველთა – C. მტკიცემცა A, მტკიცემც m. არს გული თქუენი A.
10 წმინდისასა m. 11 შესწირეს MQm. განახლნეს Q, განახლნეს m. 12 სტეფანა წმიდისა M, სტეფანწმიდისა Q,
სტეფანწმინდისა m. 13 არაგვისთა A. საბრძოლნი Q. რომელი Mm, რომელმან Q. მას A. აღეშენა MQm,
აღაშენა Q. 14 სახელი + მისი CMQm. მირდატ + და C. აღიზარდა + ესე მირდატ CAM. ასაკსა CAMm.
15 ღმრთისმსახური] ღმრთისმომი და მსახური m. ვითარცა – A. 16 უმეტეს m. დაუწყო C, უწყო A. ბრძოლა C.
შესულად Mm. 17 რანს M. მოვაკანსა CA, მოვაკანს M, მოვაკანსა Q. შინა – CA. უცოლო M. ~ სპარსთა
მეფე Q. სპარსთაჲ + და C. ბრძოლა A, ჰბრძოლად m. 18 ინდოთა CAMm. და¹ – A. სინთა Q. ვერა C. სპისა
დიდისა CA. გამოგზავნად A] + და C. 19 რანის Mm. და¹ – C. მოვაკანისა C, მოვაკანისათა Am, მოვაკანისთა M,
მოვაკანისთა Q. ადარბადაგნისათა CA, ადარბადაგნისთა M, ადარბადაგნისთა Q, ადარბაგანისთა m.
გმძღვრდებოდეს Q.

ჯუანშერი

ექმნის მირდატ სპათა მამისა მათისათა, და მარადის ტყუენვიდეს რანსა და მოვაკანსა.

M153r
C98v

მას ჟამსა შინა იყო რანს ერისთავად ბარზაბოდ, და ვეროდეს წინააღუდგებოდა იგი, არამედ განამაგრნის ციხენი და ქალაქნი, შესავალნი ქართლისანი. | რანს, სადაცა ეწყვიან სპარსნი ნაწყუედითა ლაშქრითა მტყუენველთა ქართველთა, მარადის სპარსნი იძლეოდნან.

5

m181

ხოლო ბარზაბოდს, ერისთავსა რანისასა, ესუა ასული ქმნულკეთილი, შუენიერი, რომელსა ერქუა საგდუხტ. უთხრეს მირდატს, ძესა არჩილისსა, სიშუენიერე მისი და სმენითა სიშუენიერისა მისისაათა ტრფიალ იქმნა მირდატ | მის ზედა, მოაკსენა მამასა თუსსა: „ვევედრები მეფობასა შენსა, მომგუარე ცოლად ჩემდა საგდუხტ, ასული ბარზაბოდისი, და შევექმნათ ჩუენ შორის მშუდობაჲ. დაღათუ ძალითა ქრისტესითა ჩუენ ვართ მძლენი, არამედ ვერ წარვიხუამთ ჩუენ ციხეთა და ქალაქთა რანისათა, ნუუკუე იცალოს მეფემან სპარსთამან და იდიოს ჩუენ ზედა შური, და მოაკრნეს ეკლესიანი და საზღვარნი ჩუენნი. აწ ამით განქარდეს მტერობაჲ ჩუენ შორის, და, ჩუენთუს რადცა მოაკსენოს მეფესა სპარსთასა, უსმენს იგი. და ამით მტკიცედ და შეურყევლად ვიპყრნეთ საზღვარნი ქართლისანი, და განმტკიცენს სჯული ქრისტესი ქართლს. და არღარა შეექმნას გულსა ქართველთასა იჭუ და გობაჲ სჯულისა ქრისტესისაჲ მძლავრებისათუს სპარსთაჲსა.“

10

A65r

M153v

Q39v

C99r

15

ესე ყოველი მირდატ | სიყუარულისათუს მის ქალისა თქუა. მაშინ არჩილ მეფემან აღასრულა ყოველი თხოვაჲ მისი, წარგზავნა მოციქული ბარზაბოდისა, და ითხოვა ასული

1 ექმნეს MQm. მირდატა m. სპათა] Q-ში ეწერა „სპ~რსთა“, შემდეგ „რს“ წაუშლიათ, ახლა წერია: „სპათა“. მათისათა] მისისათა CA. ტყუენვიდის C, სტყუენვიდა A. რანს Mm, რანს Q. მოვაკანსა C, მოვაკანს Mm. 2 მას] მაშინ Q. იყო] იყვნეს Q. რანს – Q. ბარზაბოდ CQ, ბარზაბოდ Am, ბარზაბოდ M. ვეროდეს CMm, ვერადოდეს Q] ვერ A. 3 გამამაგრნის AM, გამაგრნის Q, გამაგრნის m. ციხენი და ქალაქნი] ციხე-ქალაქნი A] + და CAQ. შესავალნი ქართლისანი] შესლვასა ქართველთასა CA. ქართლისა MQm. 4 ეწყვიან M, ეწყვიან m. სპარსნი] სპანი C. ნაწყუედითა C, ნაწყუედითა A, ნაწყუედითა m. ლაშქრისათა C, ლაშქართა A. მტყუენვილთა Mm] თარეშსა C. სპარსნი] სპანი სპარსთანი C. 6 ბარზაბოდს C, ბარზაბოდეს MQ, m-ში ეწერა „ბარზაბოდეს“, მეორე „ბ“ წაშლილია და წერია: „ბარზაბოდეს“. რანისასა Q. 7 საგდუხტ C, საგდუხტ A. არჩილისასა CAQm. 8 სიშუენიერითა A, სიშუენიერეს m. მისითა A, მისისთა Q. ტრფიელ A, ტრფიალითა Mm, Q-შიც „ტრფიალითა“ ეწერა, შემდეგ „ითა“ წაუშლიათ და წერია: „ტრფიალ.“ მოაკსენა მამასა თუსსა] მოაკსენე მამისა თუსისა (თუისისა Mm) MQm. 9 თუსსა] მისსა A. ვევედრები] ვეხუეწები C. საგდუხტ C. 9 ბარზაბოდისი CMQm. 10 შევექნეთ A. 11 ვერა CA, ვერაჲ Q. წარუხუამთ C] ავიხუამთ A. ჩუენ – CA. იცალოს] იხილოს A. 12 მოაკრნეს Q. ~ საზღვარნი და ეკლესიანი A. 13 და აწ A. აწ + უკუე C. და] რამეთუ A] – C. რაც m. მოახსენოს Mm, მოვაკსენო A. 14 უსმენეს Q. და¹ – A. ამით] მით C. შეურყევლად AMQ] გულსმოდგინედ C. განამტკიცეს Mm, განმტკიცეს Q. 15 შეიქნას C, შეიქმნას A, შექმნას Q. ~ იჭუი გულსა ქართველთასა A. 16 სჯულსა ქრისტესსა A. 17 მირდატის MQm. მის – CA. ქალისა] ქუელისა Mm. ~ სიყუარულისათუის ქალისა მირდატ A. თქუა] წარმოთქუა A. 18 აღუსრულა A. ყოველი – CA. თხოვა C] ნება A. ბარზაბოდისსა CM, ბარზაბოდისსა A, ბარზაბოდისსა Q, ბარზაბოდისსა m. ითხოვა C.

ჯუანშერი

მისი ცოლად ძისა თვისისა. ხოლო ბარზაბოდ განიხარა სინარულითა დიდითა, რამეთუ მოოკრებულ იყო ქუეყანაჲ მისი და შესჭირვებოდა, ითხოვა ფიცი და აღთქმაჲ მშულობისათჳს, და მისცეს ფიცი.

A65v და მოსცა მან ასული თჳსი ზითვითა დიდითა, მოიყვანეს მცხეთას, და ქმნეს ქორწილი, შუებაჲ და განცხრომაჲ დღეთა მრავალთა. და მისცა მეფემან სამშულდე ძესა თჳსსა 5
საერისთვოთა მისითა, და მუნ დასხდეს მირდატ და საგდუხტ.

m182 ხოლო ამან საგდუხტ დედოფალმან გამოიკითხა სჯული ქრისტესი. რამეთუ ქმარმან მისმან მოჰკუარნა კაცნი სჯულისმეცნიერნი, | და უთარგმანეს სახარებაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, და ამხილეს ყოველი, რამეთუ ჭეშმარიტი ღმერთი ქრისტე არს, რომელი განკაცნა კსნისათჳს ჩუენისა. 10

M154r მაშინ საგდუხტ გულისკმა-ყო და ცნა | სჯული ჭეშმარიტი, და დაუტევა ცეცხლისმსახურებაჲ, ნათელ-ილო და იქმნა მორწმუნე. და ამან აღაშენა სამშულდისა სიონი.

C99v ამის არჩილის ზე გარდაიცვალნეს სამნი ეპისკოპოსნი: | იოვანე, გრიგოლი და ბასილი. და ბასილისვე შემდგომად ამანვე არჩილ დასუა ეპისკოპოსი, რომელსა ერქუა მობიდან*. ესე იყო ნათესავად სპარსი და აჩუენებდა იგი მართლმადიდებლობასა, ხოლო იყო ვინმე მოგუ უსჯულოჲ და შემშლელი წესთაჲ, და ვერ აგრძნეს არჩილ მეფემან და ძემან მისმან უსჯულოებაჲ 15
მობიდანისი, არამედ ჰგონებდეს სარწმუნოდ, და ვერცა განაცხადებდა ქადაგებასა სჯულისა მისისასა შიშისაგან მეფისა და ერისა[მსა], არამედ ფარულად წერდა წიგნებსა ყოვლისა

1 თვისისა] მისისა CA. ბარზაბოდ CMm. 2 შესჭირვებოდა Q, შესჭირვებოდათ m] – A. ითხოა C. აღთქმა AMm, აღთქმაჲ Q. 2-3 მშულობასათუის A. 3 და მისცეს ფიცი – A. 4 მისცა A. მან – A. თჳსი] თუის A. დიდითა + და m. 5 მეფემან – Mm. 6 საერისთავოთა CQ, საერისთავოთა Mm. მისითა] მისთა MQm. ~ საერისთავოთა მისითა ძესა თუისსა A. მრდატ M. საგდუხტ C, სადგუხტ A. 7 ამან] მამამან CMQm] – A. საგდუხტ C, სადგუხტ A. „ხოლო მამამან საგდუხტ“ გვიან არის m-ში ჩამატებული. დედოფლისამან CMQm. 8 მოკუარნა MQm. სჯულისა მეცნიერნი AM. უფლის Mm. 9 იესო A, იჳს Q, იესოს CMm. ამხილა CMQm. ყოელი C] – A. ღმერთი + იესო C. 11 საგდუხტ C. იცნა A, სცნა m. და² – CAM. 12 მან CA. სამშვილდე Mm, სამშულდე Q. ~ სიონი სამშვილდისა CA. 13 ამის] ამა A. და ამის m. ეპისკოპოსნი A, ეპისკოპოსნი MQ, ეპისკოპოსნი m. იოანე C] იონა AMQ. 14 ბასილისსავე CM, ბასილის A, ბასილისსავე Q, ბასილისსვე m. არჩილი m. ეპისკოპოსად A, ეპისკოპოსი MQ, ეპისკოპოსი m. რომელსა ერქუა – A. მობადან MQm, მოშიდან C. ესე – CMQm. 15 ნათესავად M. და – CA. იგი – A. მართლმადიდებლობასა m. მოგუ უსჯულოჲ] მოგუ უსჯული Q. 16 და¹ – A. და შემშლელი – C. ვერა C. უგრძნა CA, უგრძნეს MQm. 17 მოშიდანისი C, მობიდანისა A, მობადანისი Q, მობიდანისი m. გონებდეს C. სარწმუნოდ] მორწმუნედ A. ვერა C, ვერ A. განცხადებდა m] + მაშინ A. სჯულისა მისისასა] სჯულისასა A. 18 ერისა CAMm, ერისაჲ Q. წერდეს MQ, სწერდეს m.

* გასწვრივ აშიაზე Q-ში: „მობიდან უსჯულო ეფსკოპოზი, რომელი ფარულად ასწავებდა ხალხს ცეცხლისმსახურებასა“.

ჯუანშერი

- A66r საც|ოურებისასა, რომლისა შემდგომად დაწუა ყოველი წერილი მისი ჭეშმარიტმან ეპისკოპოს-
მან მიქაელ, რომელი განიკუეთა კადრებისათჳს ვახტანგ მეფისა.
- ხოლო ამან არჩილ მეფემან ყოველნი დღენი ცხოვრებისა მისისანი ადასრულნა სარწმუ-
ნობასა შინა სამებისა წმიდისასა [და] ეკლესიათა შენებასა. და ყოველსა ქართლსა შინა
M154v განამრავლნა მღვდელნი და დიაკონნი | და მსახურნი ეკლესიათანი, და მოკუდა. და მეფე იქმნა 5
მის წილ ძე მისი, მირდატ*.
- Q39v და მეფობდა იგი, | ვითარცა მამად მისი, დიდსა სარწმუნობასა შინა. მიუდგა დედოფალი
m183 საგდუხტ და შვა ასული და უწოდა სახელი მისი ხუარანძე. | კუალად ევედრებოდეს ღმერთსა
C100r მირდატ მეფე და დედოფალი საგდუხტ, რათა მისცეს ძე. და შემდგომად ოთხისა წლისა
მიუდგა საგდუხტ და შვა ძე და უწოდა სახელი მისი სპარსულად ვარანხუასრო-თანგ, ხოლო 10
ქართულად ეწოდა ვახტანგ. აღივსნეს სიხარულითა მშობელნი მისნი შობასა მის ყრმისა
ვახტანგისსა, და განავლინეს მახარობელი ყოველთა თანა ერისთავთა, და გამოიღეს ხუასტაკი
დიდძალი, ურიცხჳ ოქროდ და ვეცხლი, და განუყვეს გლახაკთა და შეწირეს მადლობად
A66v ღმრთისა მიმართ ლოცვითა და ვედრებითა და ღამის-თევითა დღეთა მრავალთა. 15
და ამისა შემდგომად მოხადნა მეფემან ყოველთა წარჩინებულთა ქალაქად, და დღეთა
მრავალთა ყო პურობად და განცხრომად. და ევედრებოდეს ყოველნი ღმერთსა აღზრდისათჳს
ვახტანგისისა. მოითხოვა მეფისაგან საზრდოდ საურმაგ სპასპეტმან ვახტანგ დიდითა ვედ-
M155r რებითა, ხოლო | მიანიჭა მეფემან და მისცა ძე მისი ვახტანგ საურმაგს სპასპეტსა საზრდოდ,
-
- 1 საცდურებისასა m. რომლისა] რომელი CA. შემდგომად + მისსა CA. დაწუა] დასუა A. 1-2 ეპისკოპოსმან CAMQ,
ეპისკოპოსმან m. 2 მიქიელ M, მიქელ Q. როელი A. კადრებისათჳს] კადნიერებისათჳს A, კრებისათჳს m.
3 ცხორებისა CA. მისისნი Q. 4 წმინდისასა m. და¹ – CAMQm. შენებასა] შენებისა C, შეუნებასა M, შეუნებასა Q,
შენებასა m. 5 განამრავლნა + ეკლესიანი C. მღვდელნი M. და² – A. და მოკუდა] დაამკუდრნა Q, დაამკუდრნა Mm]
+ ცხრასა A. მეფე იქმნა] დაჯდა მეფედ A. 7 იგი bis Q. 8 საგდუხტ C. და¹ – A. ხუარამზე M, ხუარანძე Q, ხუარამზე m.
კუალად] კალად M. ევედრებოდა MQm. 9 ~ მეფე მირდატ CA. საგდუხტ C. რათა მისცეს ... ოთხისა წლისა – A.
და² – C. 10 საგდუხტ C] – A. სპარსულად] A-ში ადრე იყო „სრულად“, შემდეგ გადაკეთებულია და წერია:
„სპარსულად“. ვარანხუასრო-თანგ C, ვარანხოსრო-თანგი A, ვარანხუასრო-თარგ MQ, ვარანხოსრო-თარგ m.
11 ვახტანგ Q. სიხარულით Q. ~ მშობელნი მისნი სიხარულითა A. მის ყრმისა] ყრმისა ამის C, მას ყრმისასა A. ყმისა M,
ყრმისსა Q, ყრმის m. 12 ვახტანგისასა Mm, ვახტანგისსა Q. მახარებელნი C, მახარობელნი m. ხუასტაკი MQ,
ხვასტაკი m. 13 დიდძალი – MQm. ურიცხჳ – CA. ვერცხლი m. და² – A. შესწირეს m. 14 და ვედრებითა – CA.
ღამის-თევით m. 15 ამისსა Mm, მისსა Q. ~ შემდგომად ამისსა A. მოხედნა AMm. ყოველთა წარჩინებულთა]
ყოველნი წარჩინებულნი CMQm. 15-16 და ამისა ... მრავალთა – C. 16 ყო A. პურობად] პურობა Mm, პურობად Q.
და¹ – A. ~ ღმერთსა ყოველნი A. აღზრდისათჳს + ყრმისა CA. 17 ვახტანგისსა CAMm. მოითხოვა C. მეფისაგან
– A. საურმაგ m. ვახტანგ – A. 17-18 ვედრებითა] პატივითა C. 18 მიანიჭა] მიანიჭა M, m-ში ეწერა „მიანიჭა“,
ახლა „გ“ წაშლილია და წერია „მიანიჭა“. ~ მეფემან მიანიჭა Q. საურმაგ CQ, საურმაგს m.

* C-ში მინაწერი ამათზე: „მეფე მირდატ“.

ჯუანშერი

რამეთუ წესი იყო, რომელ შვილნი მთავართანი წარჩინებულთა სახლსა აღიზარდნიან. შემდგომად ამისა, მეექუსესა წელსა, შვა საგდუხტ ასული სხუად და უწოდა სახელი მისი მირანდუხტ. და მოითხოვა იგი საზრდელად სპასალარმან კასპისამან, და მისცა იგი მეფემან და წარიყვანა იგი ქალაქსა კასპისასა, და იზარდებოდა მუნ. შემდგომად ამისა, წელსა მეორესა, | მოკუდა მეფე მირდატ და დარჩა ვახტანგ შუდისა წლისა ყრმაჲ*.

მაშინ საგდუხტ დედოფალი შეწუხდა მამისა მისისა ბარზაბოდისგან: „ნუკუე შურ-იგოს მამამან ჩემმან ნაქმნარისაგან მამამთილისა და ქმრისა ჩემისა, რომელ ეგეოდენნი ბოროტნი მოიწივნეს მის ზედა, | და ნუკუე შურ-იგოს ჩემ ზედა დატევებისათჳს სჯულისა და წარწყმიდოს შვილი ჩემი, და განრყუნას ქართლი და სჯული ქრისტესი წარწყმიდოს.“ ესე ყოველი მოიგონა და შთავარდა მწუხარებასა შინა დიდსა, ევედრებოდა ღმერთსა და განიზრახა წარსლგაჲ წინაშე მამისა მისისა და შევრდომაჲ მისი. მოიყვანნა ყოველნი ერისთავნი სპასპეტისა თანა და ცრემლითა სიმწარისათა შეჰვედრა | ძე მისი სპასპეტსა | და ყოველთა ერისთავთა. და წარვიდა ბარდავს მამისა თჳსისა თანა, განილო თავი და აღმოყარნა ძუძუნი მისნი და დავარდა პირსა ზედა, და დასდვა პირი ფერკთა მისთა ზედა, დაავლტობდა ფერკთა მამისა თჳსისათა ცრემლითა და ითხოვდა მისგან შეწყალებასა და არაკსენებასა ნაქმართა მამამთილისა და ქმრისა მისისათა და შენდობასა დატევებისათჳს სჯულისა და ევედრებოდა, რაჲთა | არა აღიძულოს დატევებაჲ ქრისტეს სჯულისაჲ, რამეთუ იგი არს ღმერთი ჭეშმარიტი. და ევედრებოდა, რაჲთა იპყრას შვილი მისი მამულსა შინა მისსა, და მოურავ ექმნეს იგი სპარსთა მეფისა წინაშე.

1 მთავართანი] მავართანი C, მეფეთანი A. სახლსა + შინა CA. აღზარდნიან Mm + და C. 2 ამისა CMQm] – A. წელს m. საგდუხტ C. უწოდეს A. მისი – MQ. მირიან-საგდუხ m, მირიან-საგდუხტ MQ, მირან-საგდუხტ C. 3 საზრდელად – A. სპასალარმა C. ~ სპასალარმან კასპისამან საზრდოდ C. კასპისამან] კეისრისამან A. 3-4 და მისცა ... კასპისასა – C. 4 ქალაქად კასპისა A. და – A. იზარდებოდა CMQm. ამისა CAMQm. 5 ~ მირდატ მეფე A. და – A. შუდის წლის A. 6 საგდუხტ C. დედოფალი – Q. დედოფალი შეწუხდა] დედოფალმან შეწუხებულმან A. შეწუხდა] შეძრწუნდა CQ. ბარზაბოდისაგან CMQm, ბარზანბისგან A. შური იგოს CMQm, შური იდიოს A. 7 მამან M. ჩემმან] მისმან C] – MQm. ნაქმარისაგან CMQ, ნაქმრისაგან m, ნაქმრისათუის A. ქრმისა Mm. რომელი MQ, რომელნი m. ეგეოდენ C. 8 მოეწივნეს C, მოაწიენ A. მის] მას CMM. და¹ – A. შური ეგოს CMm, შური იგოს AQ. ჩემ] ჩუენ Q. 9 წარწყმინდოს¹ m. და¹ – CMQm. გ~რყენს Q, გარყუნას m. წარწყმინდოს² m. 10 ყოველი – A. განძრახა m. 11 წარსულა M, წარსულა m. წინაშე – A. შევრდომაჲ] შეხუეწა C. ყოველნი C. 12 ცრემლით m. შევედრა CA. სპასპეტსა] სპასპეტმან A. სპასპეტსა + თანა და ცრემლითა სიმწარისათა შევედრა ძე მისი სპასპეტსა C. 13 წარვიდა + თუით C. ბარდავას M. თჳსისა] m-ში ეწერა „მისისა“, შემდეგ ზევით მიუწერეს: „თვისისა“. განალო Mm. თავი + და უყარნა მუკლნი A. m-ში ეწერა „თავნი“, ახლა „ნ“ გადამლილია და წერია: „თავი“. ამოიყარნა C] აღუპყრნა A. 14 და¹ – AMQ. დადვა A. 14-15 დასდვა პირი ფერკთა მისთა ზედა, დაალტობდა ფერკთა მამისა თჳსისათა] მოეხუეა ფერკთა C. პირი + მისი AMQm, თჳსი C. ზედა – A. დაალტობდა AMQm. 15 თჳსისათა] მისისათა A. ~ და ცრემლითა ითხოვდა C. ცრემლით A. მისგან – A. შეწყალებასა] m-ში აღრე ეწერა: „შეწყნარებასა“, გადასწორებულია: „შეწყალებასა“. და² – A. არაკსენებასა + და MQm. 16 მამამთილისა და – CMQm. ქრმისა Mm. დატევებასა A. და³ – A. 17 არა – A. აიძულოს CAQ. 18 მამულსა შინა მისსა] მამულისათჳს A. ექმნა MQ, ექმნას Cm. იგი – A. 19 სპარსსა მეფესა A. მეფეთა Mm, მეფე Q.

* C-ში მინაწერი ამაზე გვიანდელი ხელით: „მეფე ვახტანგ“.

ჯუანშერი

მაშინ ბარზაბოდ, განმზადებულმან ბოროტის-ყოფად ქართველთა ზედა, შეიწყალა ასუ-
ლი თვისი, არა იძუელა დატევებად სჯულისაჲ, და აღასრულა ყოველი თხოვად მისი სჯული-
სათჳს. ესრეთ ჰრქუა: „იძულებით არცა სხუასა ვის ქართველსა დაგატევებიებ სჯულსა
ქრისტესსა, არამედ მივგზავნენ ცეცხლისმსახურნი ქალაქსა თქუენსა და იყვნენ მუნ მათ
ზედა ეპისკოპოსნი სჯულისა ჩუენისანი, და ვინცა ქართველი ნებითა თვისითა აღირჩევდეს
სჯულსა ჩუენსა, | ნუ აყენებთ.“ მაშინ საგდუხტ ერჩდა მამასა თვისსა შიშისაგან დიდისა და
აღუთქუა მინდობითა ღმრთისაჲთა, და წარმოვიდა ქართლად.

M156r
m185

5

მაშინ ბარზაბოდ წარმოგზავნენა ცეცხლისმსახურნი მცხეთას და მათ ზედა ეპისკოპოსად
ბინქარან, და დასხდეს მოგუთას.

და საგდუხტ დედოფალი განაგებდა მეფობასა ძალითა და შეწვევითა მამისა თვისისაჲთა.
და მოკუდა ბარზაბოდ, მამაჲ საგდუხტისი, და მის წილ დაადგინა სპარსთა მეფემან ადგილსა
მისსა ძევე მისი ვარაზ-ბაკურ, ძმად საგდუხტ დედოფლისაჲ. | და მოკუდა საურმაგ სპასპეტი,
მამამძუძე ვახტანგისი. მაშინ მეფემან დაადგინა სხუად სპასპეტი, რომელსა ერქუა ჯუან-
შერ.* | ხოლო ბინქარან, ეპისკოპოსი მცხეთელთაჲ, რომელი იყო სპარსი ცეცხლისმსახური,
ასწავებდა ქართველთა სჯულსა თვისსა, არამედ არა ვინ ერჩდა წარჩინებულთაგანი, გარნა
წულილისა ერისაგანი მოაქცია ცეცხლისმსახურებასა, და შეერია ქართლსა შინა ერსა
წულილსა ცეცხლისმსახურებაჲ. ამისთჳს დიდად მწუხარე იყო საგდუხტ დედოფალი, არამედ
მძღაგრებისაგან სპარსთაჲსა ვერას ვინ იკადრებდა.

C101v

A68r

10

15

M156v

1 ვარზაბოდ CMQm. ქართველთა ზედა] ქართველთათჳს CA. 2 იძუელა m] დაპატიჟა C. და – A. აღსრულა C.
მისი + ხოლო C. 3 ჰრქუა] თქუა CMQm, რქუა A. იძულებითა Mm. არცა სხუასა ვის ქართველსა] არა ვის
სხუასა ქართველსა C, არა ვინ ქართველსა სხუასა A. დაგატევებიებ C, დაგატევებ MQm] დაგატევებინებ A. 4 მუნ]
მონა A. მუნ + და CMQm. 4-5 ~ ეპისკოპოსნი მათ ზედა A. 5 ზედან m. ეპისკოპოსი C, ეპისკოპოსნი MQ,
ეპისკოპოსნი m. ჩუენისა MQm, ჩუენსა C. ვინცა Q. ქართველი] ქართლი MQ. ნებისთ თვისთ A. აღირჩევდეს m.
6 თვისსა] მისსა C. 8 ბარზაბოდ C] ბოროტად Mm, ბოროტ Q. 8 წარმოგზავნა C, წარგზავნა MQm.
ეპისკოპოსად Am, ეპისკოპოსად MQ. 9 შინქარან A, შინაქარან Mm, ბინაქარან Q. და – A. მოგუთასა Cm.
10 და¹ – MQm. საგდუხტ C. და შეწვევითა – A. თვისისაჲთა] მისისათა A. 11 ბარზაბოდ C. მამაჲ საგდუხტისი,
და – A. საგდუხტისი C. წილად CMQm. დაადგინეს C. 11-12 დაადგინა სპარსთა მეფემან ადგილსა მისსა ძევე]
სპარსთა მეფემან დაადგინა ძე A. ~ მისსა ადგილსა C. 12 ვარზა-ბაკურ C, ვარზა-ბაქარ A, ვარაზ-ბაკურ M.
საგდუხტ C. საურმა C, სურმაგ m. 13 მამამძუძე] გამზდელი C. m-ში ადრე ეწერა „ვახტანგისნი“, ახლა მეორე
„ნ“ გადაშლილია და წერია: „ვახტანგისი“. მეფემან დაადგინა სხუად სპასპეტი] დედოფალმან საგდუხტ დაადგინა
სპასპეტი A. რომელს m. 13-14 ჯუანშერ MQ, ჯანშერ m, ჯონშერ A. 14 შინქარან A, შიქრიან Mm, ბაქრან Q.
ეპისკოპოსი MQm, ეპისკოპოსმან C. ეპისკოპოსი მცხეთელთაჲ, რომელი იყო სპარსი ცეცხლისმსახური]
ეპისკოპოზი ცეცხლისმსახურთა A. 15 სჯულს m. თვისსა – A. ვინ – MQm. ერჩდა] ესვიდა Q. გარნა] არამედ A.
16 წურილისა C] წერილისა Mm, წერილისაჲ Q. წულილსა ერისაგანი მოაქცია] წურილი ერი მიიქცა მრავალი
A. მოაქცია C] + მრავალი C. ცეცხლისა მსახურებასა C. ქართლსა შინა] ქართლს CA. ერსა + ზედა CMQm.
16-17 ~ წურილსა ერსა A, წურილსა ერსა ზედა C. 17 წულილსა] წურილსა M, წურილსა Q, წურილსა m.
ამისთჳსცა Q. დიდათ m] – A. ~ მწუხარე იყო დიდად CQ. საგდუხტ C. 18 სპარსთაჲსა – Mm. ვერას ვინ] ვერ A.
ვინ – C.

* გვიანდელი ხელით მინაწერი A-ში: „ბატონი როსტომი“.

ჯუანშერი

Q40v | მაშინ მოიყვანა მღვდელი ჭეშმარიტი საბერძნეთით, სახელით მიქაელ, და დაადგინა იგი ეპისკოპოსად ზემოსა ეკლესიასა, რამეთუ მობიდან ეპისკოპოსი გარდაცვალებულ იყო, და ესე მიქაელ ეპისკოპოსი წინააღუდგა ბინქარანს მაცთურსა, რამეთუ ასწავებდა ყოველთა ქართველთა სჯულსა ჭეშმარიტსა. ამან იპყრნა სარწმუნოებასა ზედა ყოველნი წარჩინებულნი ქართლისანი და ერიცა უმრავლესი, არამედ მცირედნი ვინმე წულილისა ერისაგანნი მიიქცეს ცეცხლის- 5 მსახურებასა.

m186 | მაშინ ვითარ იქმნა ვახტანგ წლისა ათისა, გარდამოვიდეს ოგსნი, სპანი ურიცხუნი, | და მოტყუენეს ქართლი თავითგან მტკურისადათ ვიდრე ზუნანამდე და მოაოკრნეს ველნი, არამედ C102r ციხე-ქალაქნი დარჩეს თუნიერ კასპისა, ხოლო | კასპი ქალაქი შემუსრეს, ტყუე-ყვეს, და A68v წარიყვანეს ვახტანგის და მირანდუხტ, სამისა წლისა ქალი. რომელ დაურჩეს წარუტ- 10 ყუენელად კეენი ქართლისანი, კახეთი და კლარჯეთი და ეგრისი, წარჰვლეს რანსა და M157r მოვაკანსა, წარტყუენეს იგინიცა, და განვლეს კარი დარუბანდისადა, რამეთუ თუთ გზა-სცეს დარუბანდელთა, და შევიდეს ოგსეთს გამარჯუებულნი.

მასვე ჟამსა გამოვიდეს ბერძენნი აფხაზეთით, რამეთუ ბერძენთა ჰქონდა ეგრისწყლი- 15 სა ქუემოდთკერძოდ, და ყოველი დაიპყრეს ეგრისწყლითგან ვიდრე ციხე-გოჯამდე. მაშინ იქმნა გლოვად და მწუხარებადა ყოველთა ზედა ქართველთა და იტყოდეს: „განვამრავლეთ ცოდვად წინაშე ღმრთისა და არა კეთილად ვიპყართ სჯული და წესი ქრისტესი. სამართლად მოაწია ღმერთმან ჩუენ ზედა რისხვად ესე, რამეთუ მიგუცნა ჩუენ წარტყუენვად

1 მღვდელი M. დადგინა m. 2 ეპისკოპოსად CMQ, ეპისკოპოზად Am. მოშინდან C, მობიდან m. ზემოსა ეკლესიასა, რამეთუ მობიდან ეპისკოპოსი – A. ეპისკოპოსი CMQ, ეპისკოპოზი m. 3 ~ ეპისკოპოზი მიქაელ A. ეპისკოპოსი MQm. ბინქარს C, შინქარან A, შინაქარსა Mm, ბინაქრსა Q. ქართველთა – CMQm. 4 იპყრნ M, იპყრნა m. სარწმუნოებასა m. ყოველნივე m. 5 უმრავლესნი m. წურილისა CA] წრილისა M, წვრილისა m, წერილისა Q. მიიქცეს MQm. 7 გამოვიდეს A, გარდმოვიდეს m. ოსნი Q. 8 თავიდან m. მტკურისა C, მტკურისათა MQm. ზუნანამდე A, ზუინანამდე m. მოაოკრეს Qm. 9 დაურჩეს A. ხოლო კასპი] კულა C, კოლა MQm. და] დაა m. 10 ვახტანგისა Mm. ~ დაა (და C, დაა A) ვახტანგისი CA. მირანდუხტ] გურანდუხტ A. სამის წლის A. რომელსა CMQm. 10-11 წარუტყუენველად C, წარტყუენველად A. 11 კახეთისა Mm. და¹ – A. კლარჯეთი m. წარჰვლეს] წავლეს A, და ჩავლეს C, ჩავლეს MQm. რანისა CAMm, რანისადა Q. 12 მოვაკანისა და C, მოვაკანისა AMm, მოვაკანისა Q. წარტყუენეს CAMm, წარტყუენეს Q. იგიცა CAMm, იგი Q. 13 დარბანდელთა AMm, დარუბნდელთა Q. განმარჯუებულნი AM, განმარჯუებულნი Q. 14 აფხაზეთად A. ბერძენსა m. 14-15 ეგრისწყალს CAM, ეგრისწყალსა M. 15 ქუემოთ (ქუემოთი CA, ქუშმოთ Q) კერძი CAMQm. ყოელი C. ~ ყოველი და A. დაიპყრეს] იპყრეს Q] + ქუემოთ (ქუშმოთ Q) MQm. ეგრისწყლისითგან MQm. ეგრისწყლითგან ვიდრე ციხე-გოჯამდე – C. ციხე-გოჯამდე A, ციხე-გოჯამდენ Mm, ციხე-გუჯამდენ Q. 16 მწუხარება] წუხილი A. გეტყოდეს Mm, Q-ში აღრე ეწერა „გეტყოდეს“, გადაკეთებულია და წერია: „იტყოდეს“. განვამრავლეთ m. 17 წინაშე ღმრთისა] ღმრთისა მიმართ A. ვიპყართ Cm, ვიპყრათ Q. ქრისტესი] ქრისტეს სჯულისა Mm, იოვანეს სჯულისა C. სჯული და წესი ქრისტესი] სჯული ქრისტესი და წესი იოვანეს მცნებისა A. ქრისტესი + სჯულისა Q. 18 ~ ესე რისხვა A. მიგცნა m. ჩუენ – m. წარტყუენად M, წარტყუენვად Q, წარტყუენად m.

ჯუანშერი

უცხოთა ნათესავთა, მიგულო ჩუენ საზღვარი ბერძენთაგან, ვითარცა მიელო ვარაზ-ბაქარ მეფესა ბერძენთაგან კლარჯეთი, და იგი ცოდვითა ვარაზ-ბაქარისითა მოიწია, რამეთუ ვერ კეთილად ეპყრა სჯული ქრისტესი. ხოლო ესე არა მეფეთა | ბერძენთაგან იქმნა, არამედ ჩუენ[ისა] ერისა ცოდვათაგან. აწ მეფე ჩუენი ყრმა არს და არა გუვის ჩუენ წინამძღუარი, რომელიმცა სასოებითა ქრისტესითა და წინამძღურებითა ჯუარისადათა წარგუძღუა ჩუენ და ვიძიეთ ჩუენ შური პირველ ოვსთა ზედა და შემდგომადმცა ვებენეთ საზღვარი ქართლისაჲ ბერძენთაგან.“ ამას იტყოდეს ყოველნი ქართველნი და იყვნეს მწუხარებასა შინა დიდსა.

მაშინ ვახტანგ მეფე იზარდებოდა და ისწავლიდა მიქაელ ეპისკოპოსისაგან ყოველსა მცნებასა უფლისასა, და სიყრმისავე დღეთა | შეიყუარა სჯული ქრისტესი უფროჲს ყოველთა მეფეთა ქართლისათა. და მწუხარე იყო იგი ამისთვის, რამეთუ შემოპრეოდა ქართლსა ცეცხლისმსახურებაჲ ტყუეობისა და საზღვართა მიხუმიისაგან, და უმეტეს იურვოდა სჯულისათვის გონებასა შინა, არამედ მძლავრებისაგან სპარსთაჲსა ვერ იკადრებდა გამოცხადებად.

მაშინ ვითარ იქმნა ვახტანგ წლისა ათხუთმეტისა, მოუწოდა ყოველთა წარჩინებულთა ქართლისათა და შემოკრიბნა ყოველნი ქალაქად, და განაზადა მეფემან სახლი ერთი და დაჯდა საყდართა ზედა მაღალთა, ხოლო ჯუანშერ სპასპეტი და ეპისკოპოსნი | დას- დას- ხდეს საყდართავე, და | სხუანი ყოველნი ერისთავნი დასხდეს სელებითა, და ათასისთავნი და ასისთავნი და ყოველი ერი წარმოდგეს ზე. მაშინ მეფემან, ვითარცა მოხუცებულ- მან და ბრძენმან და ვითარცა აღზრდილმან ფილოსოფოსთა თანა, იწყეს ზრახვად კმითა მალლითა და თქუა: „მეფეთა და ერსა ზედა მოიწევის განსაცდელი და ჭირი ღმრთისა მიერ ცოდვათა მათთაგან, ოდეს მორწმუნეთა აკლნ მსახურებაჲ ღმრთისაჲ, და

A69r
C102v

M157v
m187

Q41r

A138

C103r

M158r

5

10

15

20

1 ნათესავთა + და C. ბერძენთაგან] ბერძენთა მეფეთაგან C. ვითარცა] რამეთუ MQm. მიელო A, მიგულო M, მივილოთ m. ვარაზ-ბაქარს C, ვარაზ-ბაქარს A, ვარაზ-ბაქარ m. 2 მეფეს m. მეფესა ბერძენთაგან – C. ბერძენთაგან კლარჯეთი, და იგი – A. კლარჯეთი m. და – MQm. ცოდვათა m] – MQ. ვარაზ-ბაქარისითა C, ვარაზ-ბაქარისითა MQ. 3 ეპყრა] იყარათ A. ხოლო – A. მეფეთა ბერძენთაგან] მეფეთა ჩუენთაგან C, მეფეთა ჩუენთა ცოდვისაგან A. 4 ჩუენისა] ჩუენ CMQm] – A. და – A. ჩუენ – A. 5 რომელიცა m. წინამძღურობითა C. წარგუძღუა Q. 6 ვიძიეთ C. ოსთა Q. შემდგომად A, შემდგომადცა Q, შემდგომადმცა m. ქართლისაჲ – A. 7 ყოველნი C. შინა – m. 8 მაშინ] და A. მეფე – A. იზარდებოდა CMQm. მიქიელ M, მიქელ m. ეპისკოპოსისაგან CMQ, ეპისკოპოსისაგან A, ეპისკოპოსისაგა m. 9 სიყრმისავე MQm. 10 ქართლისათა – CMQm. მისთვის A. შემორეოდა CAQm, შემორეოდა M. ქართლს CAQ, ქართლსა M. 10-11 ცეცხლისმსახურებაჲ + და C. 11 და¹ – A. მიხმისაგან Cm. იურვოდეს C. 12 მძლავრებისათვის m. სპარსთაჲსა] მძლავრთა სპარსთაჲსა A. 13 ვახტანგ – Q. თხუთმეტისა C] თორმეტისა Mm, თორმეტისაჲ Q. ~ ხუთმეტისა წლისა A. 14 ქალაქნი CMQm. განაზადა Mm, განაზადა Q. სახლი] სახალი A. 15 ზედა – A. ჯონშერ A, ჯუნბერ Mm, ჯუბერ Q. სპასპეტმან A. სპასპეტი და – MQm. და + ორნივე CA. ეპისკოპოსნი CMQm, ეპისკოპოსნი A. 16 საყდართა A. სელებითა] სულ-ღებითა A. და² – C. და ათასისთავნი – A. 17 და ასისთავნი და – MQm. მაშინი m. 18 და¹ – A. ფილოსოფოსთა თანა] ფილოსოფოსთამან C. ფილასოფოსთა Am. 19 ერსა] ერთა CMQm. განსაცდელი M. 19-20 ღმრთისა მიერ] ღმრთისამიერი C. 20 მათთაგან] მამათაგან Q. აკლონ CAQ. 20 ცოდვათა ... ღმრთისაჲ – Mm. და – A.

ჯუანშერი

გარდაჰკდენ მცნებასა, მოაწევს ჭირთა ესევეითართა [მათ] ზედა, რომელ აწ მოიწია ჩუენ ზედა. ვითარცა-რაჲ მამაჲ კეთილი წურთინ შვილსა კეთილად კეთილთა ზედა საქმეთა, და უკუეთუ არაკეთილად აღასრულებდის სწავლასა მამისა თუსისასა, გუემის მამამან იგი გუემითა და სწავლითა, რაჲთა ისწავოს ყოველი კეთილი და იქმნეს საკმარ კეთილ,¹ ეგრეთვე გუწუართნა ჩუენ ღმერთმან, დამბადებელმან ცისა და ქუეყანისამან. ამისთუს 5
m188 გუკმს ჩუენ, რაჲთა ვჰმადლობდეთ მოწყალებათა მისთა.“ | მაშინ ამათ ყოველთა მისცეს მადლობა ღმერთსა ტირილითა. კუალად იწყო ზრახვად მეფემან ვახტანგ და თქუა: A70r „ყოველთა წარჩინებულთა ისმინეთ კმისა ჩემისაჲ, დაღაცათუ ყრმაჲ ვარ | და არა C103v გინახავს ჩემგან კეთილი, მამათა კულა ჩემთაგან გინახვან დიდნი კეთილნი და დიდებანი თქუენ, რომელნი დადგინებულ ხართ მთავრობასა ზედა. აწ უკუეთუ გუაცოცხლებს 10
M158v ღმერთი, მოგხუდენ ჩემგან კეთილნი და დიდებანი, რომელნი არა გეხილნენ მამათა ჩემთაგან. აწ რომელსა გეტყვ თქუენ, დაღაცათუ თქუენ ზედა და ჩემ ზედა სწორად მოწევნულ არს განსაცდელი ესე, ესრეთ იპყართ, ვითარცა არა მოწევნულ არს თქუენ ზედა, არამედ ჩემ ზედა ოდენ, და არა იყოს გულსა ჩემსა სიტყუაჲ, თუ: „რომელ 15
Q41v ყოველი ჩემდა სამსახურებელად დავითუალო | ყოვლისათუს კეთილი მოგაგო. და არა დავითმინო კიცხევაჲ ოვსთაჲ, არამედ სასოებითა და მინდობითა სამებისა ერთარსებისა, დამბადებელისა ღმრთისა დაუსაბამოჲსაჲთა და წარძღუანებითა ჯუარისა მისისა

1 გარდაჰკდეს C, გარდაჰკდენ AMQm. მოიწევის ჭირითა MQm. ესევეითართა] ესე ვითარცა A. მათ – CAMQm. რომელი A] + ესე C. აწ + ესე A. 2 ვითარცა- – MQ. m-ში ეწერა „ვითარცა“, ახლა გადაშლილია და ზევიდან აწერია: „რათა“. წურთის A, წურთი Q. ~ წრთუნ (წრთუნ M, წვრთნის m) კეთილი (კეთილ M) Mm. შვილთა C. კეთილად – C. ~ საქმეთა ზედა A. 3 აღასრულებდეს CAMQm. ჰგუემს (გუემს Cm) მამა (მამამან m) CA. 4 სწავლითა A. ისწავოს CQm. ყოველი C, ყოველივე m. იქმნას CA. და იქმნეს საკმარ კეთილ – MQ. კეთილისა Cm. 5 ეგრეთ CMQm. გწურთუნა M, გურწურთუნა Q, გუწვრთუნა m. 6 გვიკამს m] გუიკსნა A. ჩუენ – C. ვმადლობდეთ CAMm + ჩუენ C. ამათ – A. 7 ტირილით m. მადლობა ღმერთსა ტირილითა] დიდება ღმერთსა ტირილითა C, მადლი ღმერთსა A. ~ მეფემან ვახტანგ ზრახვად A. 8 ყოველთა – Mm. წარწინებულთა A. 9 კეთილი] კეთილად C. ჩემგან MQm. გინახვან m. 10 თქუენ – CA. რომელნი + არა გეხილნენ თქუენ A. 11 მოგუხუდენ CAMm, მოგუხდენ Q. ჩემგან (ვახტანგისეულ ნუსხეში) ჩუენგან MQm – CA. 12 ჩემთაგან] ჩუენთაგან CMQm. დაღათუ A, დაღაცათუ Q. ჩემ] ჩუენ MQm. ~ ჩემ ზედა და თქუენ ზედა A. 13 განსაცდელი M. ესე + არამედ CQ. ესე – A. 13-14 ესრეთ იპყართ ... რომელ მოიწიენეს – Mm. იპყრათ C. ვითარცა Q. 14 არამედ ჩემ ზედა ოდენ და] და ჩუენ ზედა ოდეს Q. 15 განსაცდელი M, განსაცდელი m. შურის-გებისანიუის A. აყოფენ C. 16 სამსახურად C, მსახურებულად Mm, მსახურებელად Q. მოგუაგო A, მოგვაგოს m. და – A. 17 კიცხვა Cm, კიცხუა M, კიცხვაჲ Q. და მინდობითა – CMQm. მინდობითა + ღმრთისათა A. 18 დამბადებელისა ღმრთისა – A. და – A. წარძღუანებისა C. m-ში ეწერა „წარძღუანებისა“, გადასწორებულია და წერია: „წარძღუანებითა“. მისის m] მის C.

¹ ≈ იგაგ. 29,15,17; 23,13-14.

ჯუანშერი

A70v პატიოსნისადათა, რომელი მოცემულ არს წინამძღურად და საჭურველად გულითა მოსავ-
თა მისთადა, ვიძიო შური მათ ზედა. უკუეთუმიცა წარგუკიდებოდა ესე სპარსთა მეფეთა-
C104r გან, ანუ ბერძენთა მეფისაგან, მო-მცა-ვითმინეთ, არამედ რაჲ მოწევნულ არს ჩუენ ზედა
ოვსთა კიცხულთაგან, | არა კამს დათმენაჲ, სიკუდილი უმჯობეს არს თავთა ჩუენ-
თათჳს.“ მაშინ აღდგა ჯუანშერ სპასპეტი და თქუა: „ცხოვნი, მეფე, უკუნისამდე 5
M159r დიდებითა და მტერთა | შენთა ზედა ნება აღსრულებით! ჭეშმარიტად ბრძანე: ცოდვათა
ჩუენთაგან მოიწია განსაცდელი ესე ჩუენ ზედა და სამართლად გუსაჯნა ღმერთმან,
m189 რამეთუ | განგამრავლეთ ცოდვაჲ მის წინაშე და გუღირს მადლობაჲ ღმრთისა [მიმართ],
რამეთუ დიდსა პატიჳსა ღირს ვიყვენით და არა ესეზომსა, რომელ მოიწია ჩუენ ზედა.
არამედ მრავალმოწყალემან ღმერთმან არა შეცოდებათა ჩუენთა ოდენი პატიჳი მოგუაგო, 10
და ამით კინინთა პატიჳითა გუწუართნა ჩუენ. მკუდრთა ქართლისათა ამისთჳს დიდი
მადლობაჲ გუღირს ღმრთისა მიმართ, რამეთუ შენ, უმჯობესი ყოველთა მეფეთა ქართლისათა
და მამათა შენთა ნაშობთა უფროჲს ყოველითავე სრული, მსგავსი ნებროთ გმირისაჲ,
A71r გამოგაჩინა წინამძღურად ჩუენდა, და მოცემულ ხარ | ჩუენდა ღმრთისა მიერ გან-
მაქარვებელად ჭირთა ჩუენთა, ძუელთა და ახალთა. და უკუეთუ ცოდვანი ჩუენნი არა 15
C104v დასძლევენ, შენ მიერ მოველით განქარვებასა ყოველთა ჭირთა ჩუენთასა და უმეტეს
M159v წარმატებასა საზღვართა ჩუენთასა, | რამეთუ არავინ ყოფილ არს მამათა ჩუენთაგანი
მსგავს შენდა. ცხოვნი, მეფე, უკუნისამდე! რაჲთგან მოწევნულ არს ოვსთაგან, ხუთსა
ამას წელსა შინა ყოფილ ვართ ჩუენ მწუხარებასა შინა დიდსა ამისთჳს, რამეთუ ყრმაჲ

1 პატიოსნისათის M. 2 მისთადა] მისთა და CAMQm. ვიძიოთ CAMQm. მათ] მას MQ, ოვსთა A. წაგუკიდებოდა C, წარგუკიდებოდა Mm, წაგუწკიდებოდა Q. ესე – A. სპარსთ A. 2-3 მეფეთაგან] მეფისაგან C. 3 ბერძენთა მეფისაგან] ბერძენთაგან A. -ვითმინოთ A. რაჲ] არა A. 4 კიცხვათაგან Cm, კიცხთაგან A, კიცხუთაგან M, კიცხთგჳნ Q. კამს] მას M] + მისი A. დათმენაჲ] დათმობა და C. „სიკუდილი“ ჩამატებულია გვიან m-ში. უმჯობეს არს] სჯობს A. 4-5 ჩუენთუის M, ჩუენთვის m. 5 ჯომბერ A, ჯუანბერ MQ, ჯანბერ m. სპასპეტე A. ცხოვნი Am, ცხოვნი MQ. მეფეო CAM. უკუნისამდე + და M. უკუნისამდე] და Q. 6 დიდებით CQ] – A. და – MQm. აღსრულებითა A. ჭეშმარიტი CA. ჰბრძანე Q, ბრძანეთ m. 7 ჩუენთაგან] ჩუენთა მიერ CA. გუსაჯნა + ჩუენ C. დაგუსაჯნა A. 8 მის წინაშე] მისსა A. ~ წინაშე მისსა C. მიმართ – CAMQm. 9 დიდისა A. პატიჳსა] პატივისა A, პატიჳს m, C-ში ეწერა „პატიჳსა“, გადაკეთებულია და წერია: „პატივისა“. არა ესეზომსა] ესე ოდენისა A. ეზომსა CMm, ეზომსაჲ Q. 10 ღმერთმან – A. ოდენ Q. 11 ამათ m. გუწუართნა + და C. ქართლისათა] ქალაქისათა MQm. ამისთჳს – A. 12 მიმართ + ამისთჳს A. ყოველთა + მათ A. 13 მამათ m. შენთა – Mm. შენთასა C, შენთასაჲ Q. ნაშობთასა Mm] – CAQ. უფროსი C. ყოველითვე C. სრული + და A. 14 გამოაჩინა m. და – A. ხარ] არს MQm. ჩუენდა + და C. ჩუენდა – A.14-15 განმაქარვებელი C. 16 დასძლევენ C, დასძლივენ Mm. მოვლით MQ. და – A. 17 წარმატებასა M. საზღვართა m. ჩუენთასა + ყოველისა ჟამისასა CMQm. არავინ – m. ყოფილ არს] ყოფილა A. ჩუენთაგანი] შენთაგან A. 18 შენდა] ჩუენდა MQm. ცხოვნი MQ, ცხოვნი m. მეფეო Am. რითგან C] რადგან Mm. ოვსთაგან MQm. 19 ვყოფილ ვართ m. ჩუენ – m. შინა – A.

ჯუანშერი

იყავ და არა ძალ-გედვა მკედრობა და წყობათა წინამძღურობა და არცა შინა მყოფსა განგება და მეფობისა. აწ, მეფეო, დაღაცათუ სრულ ხარ სიბრძნითა, ძალითა და სიმკნითა და [ჰ]ასაკითა, არამედ გაკლს სისრულე დღეთა და მკედრობისათჳს. ხოლო ვხედავ სიბრძნესა შენსა, დაღაცათუ ყრმა და ხარ, არამედ ძალ-გიც განგება და მეფობისა, არამედ მკედრობისა და წყობათა წინაგანწყობისა შენისა არა არს ჟამი. ესე არს განზრახვა და ჩემი, რადთა სიბრძნითა შენითა და კითხვითა დედისა შენისა დათა | გამოარჩიე ერისთავი ჩუენგან წინამძღურად სპისა | შენისა და მიგუცენ ჩუენ, ყოველნი, მას და ვიყვნეთ მორჩილ, ვითარცა მამისა შენისა; და ძალითა სამებისა[დათა], ღმრთისა ერთარსებისა დათა, წარვიდეთ და ვიძიოთ შური. ხოლო შენ იყავ შინა და განაგებდი მეფობასა. უკუეთუ | ცოდვათა ჩუენტაგან ვიძლინეთ ოვსთაგან, შენი მეფობა და უვნებელად დარჩეს, უკუეთუ კუალად თავითა შენითა ცოდვათა ჩუენტაგან იძლიო, სრულიად წარწყმდეს ქუეყანა და ჩუენი, რამეთუ ნაცვალი შენი არა არს ქუეყანასა ზედა. ესე თქუა ჯუანშერ სპასპეტმან და ემოწმნეს ყოველნი წარჩინებულნი [და] ერისთავნი ზრახვასა მისსა. მაშინ თქუა მეფემან: „ვითარ ჰხედების სრულსა სიბრძნესა და ერთგულობასა შენსა, ეგრეთ წარმოსთქუ ყოველი, ჯუანშერ, ხოლო მე არა ვარ მორჩილ ზრახვისა მაგის შენისა, რამეთუ, რადთაგან მოწვევულ არს განსაცდელი იგი ჩუენ ზედა, ყოველნი დღენი ჩემნი მწუხარებასა შინა დამყოფიან, ვითარცა მყოფსა ბნელსა. და სიყუარული დისა ჩემისა და განლევს გულსა ჩემსა, ვითარცა მახული ცეცხლისა და სიკუდილი მირჩვენია“

1 იყავ + შენ C. წყობათა] წყალობითა Mm. წინამძღურობა] წინაძღომა C. 1-2 არცა შინა მყოფსა განგება] არცა შენი განგება A. მყოფისა Q. 2 მეფობისა – MQm. მყოფსა განგება მეფობისა] მეფობისა განგება C. მეფეო Q. დაღათუ CA, დაღაცათუ Q. სიბრძნითა + და C. და – CA. 3 ასაკითა CAMQm. 4 დაღათუ C. ხარ] ვარ Mm. არამედ – A. 5 წყობისა m. M-შიც „წყობისა“ ეწერა, ახლა გადაკეთებულია და იკითხება: „წყობითა“. წინაგანწყობისა] წინააღმდეგობისა A. განძრახვა m. 6 შენისთა Q. გამოარჩიე ერისთავი] ერთი ვინ გამოირჩიე A. ერისთავი] ერთი ვინ C. ერისთავნი MQm. 7 ჩუენგანი CA, ჩუენგანნი MQm. შენის m] ჩუენისა A. მოგუცენ MQm. მას – MQm. ვიყუნით Mm, ვიყვნით Q. 8 ვითარცა – MQm. შენისანი A. m-ში ეწერა „შენისანი“, ახლა „ნი“ გადაშლილია და წერია: „შენისა“. სამებისა CAMQm. 9 შური + ჩუენი A. შენ იყავ შინა და განაგებდი] მაშინ შინა განაგებდი (გააგებდი M, გაგებდი m) Mm, შენ (Q-ში ეწერა „მშნ“, „მ“ წაშლილია და წერია „შნ“) შინა გააგებდი Q. გააგებდი C. მეფობასა] m-ში ეწერა „სამეფოსა“, „სა“ წაშლილია და წერია: „მეფოსა“. 10 ვიძლივნეთ CA, ვიძლივნით Mm, ვიძლივნი Q. ~ მეფობა შენი CA. უნებელად M, უნებულად m, ~ დარჩეს უვნებელად A] + ხოლო A. 11 კუალად] კულა C] – A. ~ იძლიო ცოდვათა ჩუენტაგან A. სრულიად] კუალად C. 12 ჯუანშერ M, ჯუანშერ Q, ჯონშერ A, ჯანშერ m. 13 ემოწამნეს A, ემოწმნენ m. და² – CAMQm. ვითა CMQm. 14 ხედების CAMQm. სრულსა + და Q. სრულსა სიბრძნესა] სრულად ბრძენსა C. სიბრძნესა] ბრძენსა Mm, ბრძენსა და Q. ერთგულობა A, ერთგულობასა m. ეგრეთ] ესრეთ MQm. 14-15 წარმოსთუ m. 15 ყოელი C. ჯომბერ A, ჯუმბერ Mm, ჯუანბერ Q. „მორჩილ“ გვიან არის ჩამატებული m-ში. ზრახვისა] ბრძანებისა C. ზრახვასა მაგას შენსა A. 16 მოწვენულ M. განსაცდელნი Mm. ყოელნი C. ჩემნი] ჩუენნი MQm. ჩემნი] ცხორებისა ჩემისანი CA. 17 დამყოფია Mm. მყოფს Mm. ბნელისასა CMQm] + შინა A. და – A. სიყუარული] სიბრალული C, სწყალული M, სწყლული Qm. დის m. 18 განილევს Q. მირჩვენა და Q.

ჯუანშერი

A72r C105v M160v თავისა ჩემისა | ვიდრეღა სირცხული, არამედ მინდობითა ღმრთისადათა და წინამძღურობითა ჯუარისა მისისა | პატიოსნისადათა თავითა ჩემითა წარვალ, და | ვესავ მრავალმოწყალებათა მისთა, არა გამწიროს და მომცეს ძლევაჲ.“

მაშინ ვითარ ვერღარა დაუშლიდეს, მიემოწმნეს ყოველნი წარჩინებულნი და თქუეს: „ცხოვნი, მეფე, უკუნისამდე! იქმნეს განზრახვაჲ შენი. ღმერთმან დამბადებელმან მოავლინენ[ინ] ანგელოზნი და დასცენ[ინ] ყოველნი მტერნი შენი.“ და დაამტკიცეს ლაშქრობაჲ ოვსეთისაჲ და განიყარნეს ყოველნი სახლად თჳსად [კოზმად].

m191 | და ვახტანგ მეფემან წარავლინა მოციქული წინაშე დედისძმისა მისისა ვარაზ-ბაკურ ერისთვისა და აუწყა ლაშქრობაჲ ოვსეთისაჲ და ითხოვა მისგან შეწევნაჲ, ხოლო მან სიხარულით აღუთქუა, რამეთუ ქუეყანაჲ მისიცა ტყუექმნულ იყო ოვსთაგან. მაშინ ვახტანგ მოუწოდა ყოველთა სპათა ქართლისათა და შემოკრბეს ყოველნი, და დაიბანაკეს მუხნარს და ხერკს, იმიერ და ამიერ არაგუსა. და იყო ასი ათასი მკედარი და სამეოცი ათასი ქუეითი.* და წარემართა ვახტანგ მეფე, | განვიდა ქალაქით მცხეთით, და განახნა სპანი მისნი და | მოეწონნეს სიმრავლითა და ცხენკეთილობითა და მოკაზმულობითა, და იხილნა ყოველნი იგი მხიარულებითა და აძრვითა, რამეთუ სავსე იყვნეს შურითა ოვსთადათა, აღივსო სიხარულითა და ჰმადლობდა ღმერთსა. შემოვიდა ქალაქად და აღასრულა შუდეული ერთი ლოცვითა და მარხვითა და ღამისთევითა, და განუყო ხუასტაგი დიდძალი გლახაკთა და დაუტევნა განმგებელად

A72v Q42v C106r M161r

1 ვიდრეღარა MQm. სირცხული] სიცოცხლესა CMm, სიცოცხლისა Q. არამედ – CMQm. მნდობითა M, მინდობითა Q. 1-2 წინამძღურობითა A, წინამძღრობისა m. 2 მისისა] მისისათა C, მის A, მისისათა და m. პატიოსნითა C. 2-3 მრავალმოწყალებათა] მოწყალებათა Q. 2-3 და ვესავ ... მისთა] მოწყალებითა მისითა მოსავი C. 4 უშლიდეს C. ყოველნივე m + იგი CA. ჩინებულნი C. 5 ცხოვნიდინ Am, ცხოვნიდინ Q. მეფეო CMm, მეფო Q] – A. იქმნეს – Mm. მოავლინა C, მოავლინენ AMQm. 6 ანგელოზი CAQ] + მისი ძლიერად შენდა C, ძლიერი შენდა A, ძალად შენდა Q. და¹ – C. დასცენეს CA, დასცენ MQm. ყოველნივე m. და² – C. და დაამტკიცეს] დაამტკიცენ მეფობა შენი და A. დამტკიცეს m. ოვსეთს C. 7 და – A. ყოელნი C. სახლად] სოფლად A. კაზმად CMQm, კაზმად A. 8 და] ხოლო A. მეფემან – CMQm. ვარაზ-ბაკურ C, ვარაზ-ბაკურისა A] + რანისა CA. 9 ერისთავისა M, ერისთავისაჲ Q, ერისთავსა m. და¹ – MQm. და აუწყა ლაშქრობაჲ ოვსეთისაჲ და – A. 9-10 სიხარული M 10 აღუთქა Q, აღუთქუ m. ტყუექმნილ CAMm, ტყუქმნილ Q. მაშინ] ხოლო CMQm. 11 და¹ – A. შემოკრბენ m. დაიბანაკენ MQm. მუხნარს A] მუნ არს Mm. Q-ში ეწერა „მუნ არს“, გადაკეთებულია და წერია: „მუხნარს“. 11-12 ~ ამიერ და იმიერ CA. 12 არაგუს M, არგუსა m. და² – MQm. სამოცი Am. ქუეითი] მკედარნი MQ, მკედარი m. ქუეითი + და გამოგზავნა ვარაზ-ბაკურ სპანი თჳსნი თორმეტი ათასი მკედარი A. სამეოცი ათასი ... წარემართა – C. წარემართა + და Q. წარემართა – A. 13 და¹ – m. განახნა] განახნა CMQm. და² – CMQm. განახნა სპანი მისნი და] განასრულნა სპანი თუისნი და განახნა A. 14 და¹ – AQ. 14 ცხენკეთილობითა] ცხენქუეითობითა A. და² – A. ყოელნი C. იგი – A. 14-15 მხიარულად CA. 15 აზრვით CA, აზრვითა Mm, აზრვით Q. სავსენი CAMQm. სიხარულითა + ვახტანგ C. მადლობდა CAMm, მადლობდეს Q. 17 და¹ – A. ხოსტაგი M, ხუასტაგი Q, ხოსტაგი m] საქონელი C. და² – MQm. დაუტევა A. განმგებლად Mm. სამეფოსა A.

* Q-ში მინაწერი მხედრულით: „ასი ათასი ცხენოანი. სამოცი ჩ. ქუეითი“.

ჯუანშერი

სამეფოდას მისისა[და] დედა მისი საგლუხტ და და მისიკა ხუარანძე, და დაწერა ანდერძი ესრეთ: „უკუეთუ არღარა შემოვიქცე ცოცხალი, და ჩემი ხუარანძე შეირთოს მირიან, – რომელი ევგოდა ვახტანგს მამისძმისწულად, ნათესავისაგან რევისასა, მირიანის ძისა[და], რომელი სიძე იყო თრდატ სომეხთა მეფისა, – მან შეირთოს და ჩემი და მან იპყრას მეფობა.“ და ესე დაწერილი დედასა მისსა მისცა და სხუასა არავის აუწყა, და იგი მირიან, 5 მამისძმისწული მისი, დაუტევა მცხეთას.

A73r
C106v
M161v
m192
10
წარვიდა ვახტანგ და დადგა თიანეთს და მუნ მიერთნეს ყოველნი მეფენი კავკასიანნი. | ორ-მეოცდაათითა | ათასითა | მკედრითა წარემართა სახელსა ზედა ღმრთისასა, განვლო კარი დარიალანისა. და შესლვასა მისსა ოვსეთად იყო ვახტანგ წლისა ათექუსმეტისა. მაშინ | მეფეთა ოვსეთისათა შეკრიბნეს სპანი მათნი, მოირთეს ძალი ხაზარეთით და მოეგებნეს მდინარესა ზედა, რომელი განვალს დარიალანს და ჩავლას ველსა ოვსეთისასა, და მასცა მდინარესა არაგუ ჰრქვან, რამეთუ ერთისა მთისაგან გამოვალს თავი ორთაგვე: ქართლისა არაგუსა და ოვსეთისა არაგუსა.

და დაიბანაკეს ორთავე სპათა იმიერ და ამიერ, რამეთუ მდინარისა მის პირსა ორგნითვე ქარაფნი იყვნეს კლდისანი, ჭალაკნი და ველოვანნი პირსა მდინარისასა, და განეკრძალნეს ერთმანერთისაგან. და დაცვნეს გზანი ქარაფთანი და დადგეს ეგრეთ შუდ დღე. ამას შუდსა დღესა ბრძოლა იყო ბუმბერაზთა მდინარესა მას ზედა. მაშინ ოვსთა რომელ ჰყვეს ნიჯადნი ხაზართანი, მათ თანაერთო კაცი ერთი გოლიათი, სახელით თარკან. გამოვიდა ესე თარკან ხაზარი და კმა-უყო კმითა მალლითა და თქუა: | „გეტყუ თქუნ, ყოველთა სპათა ვახტანგისთა, ვინცა 15

M162r
C107r

1 სამეფოსა A. მისისა CMQm]თუისსა A] + და MQ. ~ დედა მისი სამეფოსა მისსა m. ~ საგლუხტ დედა მისი C. დაა] დაა CA. მისიკა] მისი CA, მისცა MQm. და² – A. 1-2 ~ ესრეთ ანდერძი m. 2 შევიქცე CMQm. დაა] დაა CA. დაა ჩემი – MQm. ხუარძე Q. მირიან] მიჰრან C. 3 რევისსა CA, რევისა MQm. მირიანის] მირიანის C. ძისა CAMQm. 4 თრდატ MQ. მან] მაშინ A. დაა] დაა CAMm. იპყრას] ყოს A. 5 მეფობა] სამეფო C. მისსა – A. სხუას m. მირიან] მიჰრან C. 7 დადგა] მიადგა A. თიანეთს] თინეთს M. და² – AMQm. მიერთნეს Q. ყოველნი C. კავკასიანნი Q. 7-8 ორმეოცდაათი CMQm, ორმოცდაათი A. 8 ათასი (ათასნი m) მკედარი CAMQm + და C. კარი – MQm. 9 დარიალანისა] დარიელასი C, არიანალისა MQm. და – MQm. შესლვასა] შესავალსა Mm, შესვლსა Q. მისსა – Mm. „წლისა“ m-ში გვიანაა ჩამატებული. თექუსმეტისა CAQM, თექუსმეტისა m. 10 ოვსეთისთა Q. შეკრიბეს C. მათნი + და CA. მოირთნეს Q. 11 განვლის CAMQm. დარიალანს] დარალასა C, დარიალანსა A, დარალას MQ, დარალასა m. და¹ – MQm. ჩავლის CAMQm. 12 არაგუ] დარიალო A. ჰქუიან CMm, რქუიან A, ჰქვან Q. ერთის AMm. 13 არაგუსა] და არაგუსა A. არაგუსა – MQm. და ოვსეთისა არაგუსა – A. 14 სპათა – A. ~ ამიერ და იმიერ CA. მის – Q. 15 ქარაფანი m. ჭალაკნი Q. პირთა მდინარისათა A. და² – MQm. 16 ერთმანერთთა A. დაცვნეს C, დაცუივეს A] დადგეს MQm. ქარაფნი m. და² – A. ეგრეთ – Q. ამა CA, ამასა m. 17 ბრძოლა] შემრულ MQm. ბუმბერაზთა CMQ, მუმბერაზთა A, ბუმბერაზთა m. მას – A. მაშინ ოვსთა – CMQm. რომელნი m. ჰყვეს] ჰყავს C. ნიჯადნი A. 18 თანაერთო] თან ერთო m, თანა იყო C. თარხან, m. ესე – A. 19 -ყო CA. ვახტანგისათა AMm. ვინცა M.

ჯუანშერი

A73v
Q43r არს თქუენ შორის უძლიერესი, გამოვიდეს ჩემ ზედა.“ ხოლო ვახტანგ მეფესა რომელ ჰყვეს სპანი სპარსთანი, მათ თანაერთო კაცი ერთი, რომელსა ერქუა ფარსმან ფარუხ. ამისდა ვერვის დაედგნეს ბრძოლასა შინა, რამეთუ მრავალი ლომი კელითა შეეპყრა. ესე განვიდა ბრძოლად თარკანისა, და აღიზახნეს ორთავე და მიეტევენეს ურთიერთს. და პირველსავე შეკრებასა უხეთქნა კრძალი ფარსმან ფარუხს ზედა და განუპო თავი ვიდრე ბეჭთამდე. მაშინ დაჭმუნდა ვახტანგ და ყრმანი მისნი, რამეთუ არავინ დარჩა მათ შორის მსგავსი ფარსმან ფარუხისი. შეძრწუნდეს ყოველნი იგი სპანი და აღივსნეს მწუხარებითა. და დაღამდა დღე იგი, და ვახტანგ შევიდა | კარვად თუსად და დადგა იგი ლოცვად, და ცრემლითა ევედრებოდა ღმერთსა, ვიდრე განთენებამდე არა დაჯდა ქუე ლოცვისაგან, ითხოვდა ღმრთისაგან შეწვენასა და მინდობითა ღმრთისადათა ეგულებოდა თუთბრძოლად თარკანისი, რამეთუ უშიშ იყო იგი, | ვითარცა უკორცოჲ, და იმედი | ჰქონდა ღმრთისაგან და ძალისა თუსისაგან. ვითარ განთენა, კუალად შთამოვიდა თარკან კიდესა მდინარისასა, აყუედრებდა და კუალად ითხოვდა მუქარასა, და არა ვინ იპოვა სპათა შორის ვახტანგისთა მბრძოლი მისი.

m193

C107v
M162v
A74r

მაშინ ვახტანგ ჰრქუა სპათა მისთა: „არა მინდობილ ვარ მე ძალსა ჩემსა და სიმკნესა ჩემსა, არამედ მინდობითა ღმრთისა დაუსაბამოჲსადათა, სამებისა ერთარსებისა, ყოვლისა დამბადებელისადათა განვალ თუთბრძოლად თარკანისა.“ მაშინ განკურდეს წარჩინებულნი იგი, აყენებდეს ვახტანგს და მრავალღონედ ზრახვიდეს, რათამცა აყენებდეს ბრძოლისაგან, რამეთუ ყრმაჲ იყო ვახტანგ, და არა იცოდეს გამოცდილებაჲ მისი. არა ერჩდა ვახტანგ, არამედ დაამტკიცა ბრძოლაჲ მისი. გარდაკდა ცხენისაგან და დავარდა ქუეყანასა ზედა, თაყუანის-სცა ღმერთსა, აღიპყრნა კელნი თუსნი და თქუა: „ჰე, უფალო, დამბადებელო

15

20

1 უძლიერესი – Mm. ჩემ] ჩუენ Q. ჩემ ზედა] ბრძოლად ჩემდა A. ხოლო – A. რომელსა CMQm. ყვეს A. 2 სპანი – A. სპარსთანი] სპათა ნიჯთანი C, სპათანი ჯარნი MQm. მათ] მას A. ფარსმან ფარუხა C, ფარზმან ფარუხ A, ფარსამან ფარუხ m. ამისად C. ვერავის Cm. 3 რამეთუ – A. 4 თარკანისსა C, თარკანისად A, თარკნისა M, თარკნისაჲ Q. და¹ – A. აღიზახნეს M. მიეტევენეს M, მიეტეუნენეს m. ურთიერთსა Cm. და³ – A. შეკრებასა] შეყრასა C. 5 კრძალითა C. ფარსმან ფარუხას C, ფარზმან ფარუხსა A, ფარსამან ფარუხსა m] + ჩაბალახსა CA. ზედან m. და განუპო თავი] განაპო ზურგი მისი A. ბეჭამდე m. 6 ვახტანგ Q. ყრმანი]სპანი CAm. არავინ] არა A. ფარზმან ფარუხისა A, ფარსამან ფარუხისი m. 7 ყოველნი C. მწუხარებითა + და მადლობდეს ღმერთსა A. და² – MQm. და დაღამდა დღე იგი და – A. დაჭამდა C. 8 კარავად C, m-შიც ადრე „კარავად“ ეწერა, შემდეგ გადაუსწორებიათ. და¹ – Q. იგი – AMQm. და² – A. ვედრებოდა Q. 9 ღმერთსა + და A. გთენებდმდე Q. განთენებამდე m. ლ¹ აგან Q. 10 თარკნისი M, თარკანისა m. უშიში C. 11 იგი – Am. 12 განთენდა C, განათენა m. კუალად¹ – A. შთამოვიდა] გამოვიდა Q. ~ კუალად და MQm. კუალად² – C. 13 და – C. ვინ – AQ. ვახტანგისთა AMm. 14 ჰქუა Mm, თქუა C, რქუა A. მისთა – A. მე – Am. ჩემსა – MQm. ძალსა ჩემსა და სიმკნესა ჩემსა] ძალისა ჩემისა და სიმკნისად C, ძალისად ჩემისა და სიმკნისა ჩემისად A. 15 მინდობითა + და ძალითა C. ღმრთისათა A. დაუსაბამოსა CA. 16 თარკანისსა CMQm. 17 და – A. აყენებდეს] დააყენეს CAQ. 18 გამოცდილობა CAM, გამოცდილობაჲ Q. მისი] მის m. 18-19 არა ერჩდა... ბრძოლაჲ მისი – CMQm. 20-1,166 თაყუანის-ცა m. ღმერთსა + და C. თუსნი – A. ჰე] ეპა C, ზოე A, ზე m. 20-1 ~ ყოვლისა დამბადებელო A.

ჯუანშერი

C108r ჩემდა, მოავლინე ანგელოზი შენი ძალად ჩემდა და დაეც უსჯულოდ ესე და | არცხუნე
M163r მემობართა შენთა, რამეთუ არა ძალსა ჩემსა მინდობილ ვარ, აქამედ მოწყალებასა შენსა.“
A74v მოიქცა და აღჯდა ტაიჭსა თვსსა და ჰრქუა სპათა მისთა: | „ევედრებოდეთ ღმერთსა და ნუ
Q43v შესძრწუნდებით.“ წარვიდა ვახტანგ და უდგეს სპანი მისნი ზურგით მისა შეძრწუნებულნი და 5
m194 სავსენი მწუხარებითა თვს-თვსსა სჯულსა ზედა ევედრებოდეს ღმერთსა | ცრემლითა.

მაშინ ვახტანგ ჩავლო გუერდი და შთადგა მდინარისპირსა. აქუნდეს კელთა [ჰ]ოროლნი.
მოხედნა თარკან და ჰრქუა: „მე გოლიათთა და გმირთა გამოცდილთა მბრძოლი ვარ [და] არა
ყმაწულილთა, გარნა შენ ზედაცა დავიმდაბლო თავი ჩემი.“ აღიზახნეს და მიეტევენეს ურთიერ-
თას. და პირველსავე შეკრებასა სცნა [ჰ]ოროლნი ვახტანგ სარტყელსა ზედა და ვერ უფარა 10
სიმაგრემან საჭურველისამან, და განავლო ზურგით და მოკლა*. ხოლო ქართველთა, ნუგე-
შინისცემულთა და სავსეთა სიხარულითა, აღიზახნეს კმითა საშინელითა და შეწირეს მადლო-
C108v ბაჲ ღმრთისა მიმართ. ხოლო ვახტანგ მასვე ადგილსა გარდაკდა ცხენისაგან, და დავარდა
მიწასა ზედა, თაყუანის-სცა და თქუა: „კურთხეულ ხარ, შენ, უფალო, რომელმან მოავ-
M163v
A75r ლინე | ანგელოზი შენი | და დაეც მტერი ჩემი. შენ ხარ აღმამაღლებელი მოსავთა შენთაჲ, 15
შენ ხარ, რომელმან აღადგინი ქუეყანისაგან გლახაკი და სკორეთაგან აღამაღლი დავრლო-
მილი.“¹ მოჰკუეთა თავი თარკანს, აღჯდა და წარვიდა ლაშქართა თვსთა თანა და ყოველთა მათ
სპათა კმითა აღწევნულითა შეასხეს ქებაჲ ვახტანგს და ჰმადლობდეს ღმერთსა.

1 შემატებელი m] შემამკობელი C, შემმტკებელი Q. აღმამაღლებელი] აღმამაღლე m. იყავნ m. შემწე] მწე A.
2 ჩემდა] ჩემი და m. ესე] ისი C. 3 ძალისა ჩემისა C, ძალისა ჩემისად A. მოწყალებისად შენისა CA,
მოწყალებისა შენისა MQ. 4 და მოიქცა bis C. თვსსა] მისსა A. რქუა CA, ჰქუა Mm. სპათა – A. მისთა]
თუისთა C. ევედრებოდით AMQm. 5 შეძრწუნდებით AQm, შეზრწუნდებით M. წარვიდა bis A. უდგეს]
დადგეს CA. მისსა CAMQm. შეზრწუნებულნი M.7 ჩავლო] წავლო C. მდინარისა პირსა CAQm. კელთა –
MQm. ~ კელთა აქუნდეს C. ოროლნი CAMQm. 8 თარაყან m. რქუა C, ჰქუა Mm. და ჰრქუა – A. გოლიათი A.
გმირთა + და C. და³ – CAMQm. 9 ყმაწულითა C, ყმაწვილთა M, ყმაწურილთა AQ, m-ში ეწერა „ყმაწვილთაცა“,
ახლა „ცა“ წაშლილია და წერია: „ყმაწვილთა“. ჩემი + და MQm. აღიზახნეს Mm, აღიზხნეს Q. მიეტევენეს M,
მიეტევენეს m. 9-10 ურთიერთსა m] ერთმანერთსა C. 10 ოროლნი MQm. ~ ვახტანგ ოროლნი CA. ვერა Cm.
11 სიმაგრემა C, სმაგრემა M, m-ში ეწერა „სიმაგრესა“, გადაკეთებულია და იკითხება: „სიმაგრეანა“. და¹ – Am.
განვლო Am. მოკლნა m. 12 სავსეთა] აღსავსეთა A. აღიზახნეს Mm. შესწირეს Q. 13 ცხენისაგა m.
14 მიწასა] პირსა A. თაყუანის-სცა MQ, თაყუანის-ცა m] + ღმერთსა CA. ხარ] m-ში ეწერა „არს“, შემდეგ
გადაკეთებულია და წერია: „ხარ“. 15 შენი + ძლიერი ჩემდა A, უფალო Q. შენ ხარ ... შენთაჲ – CMQm.
16 აღადგინე CMQm. აღამაღლე C] აღადგინი A, აღადგინე M. 16 მოკუშთა Q. თარკანისი C. წარვიდა] მოვიდა A.
17-18 მათ სპათა] სპათა მისთა A. 18 მადლობდეს A. ღმერთსა – A.

* Q-ში მხედრულით მინაწერი აშიაზე: „ვახტანგ. დასცა. თარკან. ფალავანი“.

¹ ფსალმ. 112,7.

ჯუანშერი

და მეორესა დღესა სხუაჲ გამოვიდა ბუმბერაზი ოვსთაგან, რომელსა ერქუა ბაყათარ. იგი იყო გოლიათ, და რადოგან დაეწყო მკედრობად, ვერვის დაედგნეს მისდა და მოესრა ყოველი მბრძოლი მისი. და იყო სიგრძე მშულდისა მისისაჲ ათორმეტი მტკაველი და ისარი მისი – ექუსი მტკაველი*. მოდგა ესე ბაყათარ პირსა მდინარისასა და კმა-უყო კმითა მალლითა და თქუა: „ვახტანგ მეფეო, ნუ განჰლანები შენ მოკლვისათჳს თარკანისა, | არა ერთო იგი 5 გოლიათთა და ამისთჳს მოიკლა იგი ყმაწულილისა მიერ. აწ უკუეთუ შენვე გამოხვდე მბრძოლად ჩემდა, მოგხუდენ ჩემგან ბრძოლანი ფიცხელნი, რომელთა | ვერღარა განერე, თუ C109r M164r A75v არა, ვინცა სპათა შენთაგანი გამოვიდეს, მისთჳსცა მზა ვარ.“ მაშინ პასუხ-უგო ბაყათარს ვახტანგ და ჰრქუა: „არა ძალითა ჩემითა ვსძლე თარკანს, არამედ ძალითა დამბადებელისა ჩემისაჲთა, არა მეშინის შენგან, ვითარცა ძაღლისა ერთისაგან, რამეთუ ძალი ქრისტესი ჩემ 10 თანა და ჯუარი მისი პატიოსანი – საჭურველ ჩემდა.“

და განაწესნა | ვახტანგ სპანი და დაადგინნა განმზადებულად, და აღჯდა ტაიჭსა, შეჭურვილსა ჯავშნითა, და აღილო ფარი მისი ვიგრის ტყავისაჲ, რომელსა ვერ ჰკუეთდა მახული, და ჩავლო გუერდი და მიდგა მახლობლად მდინარისა, კმა-უყო ბაყათარს და ჰრქუა: „არა გამოვალ მე მდინარესა, რამეთუ მეფე ვარ. არა მივეახლები სპათა ოვსეთისათა, რამეთუ 15 წარწყმედითა ჩემითა წარწყმედების ყოველი ჩემი სპაჲ, ხოლო შენ მონაჲ ხარ და წარწყმე- დითა შენითა არაჲ ევნების სპასა ოვსეთისასა, ვითარცა წარწყმედითა ძაღლისა ერთისაჲთა, გამოვედ მდინარესა ჩემ კერძო!“ მაშინ ბაყათარ აღასრულა სიტყუაჲ მისი და თქუა: „მე,

Q44r

5

10

15

1 და – A. მეორეს m. ბუმბერაზი CMQ, მუმბარეზი A, ბუნბერაზი m. ბაყათარ] ბაყარ M, ბაყათარ Q] + და m.
2 გოლიათი CAQm. რადგან m] რა C. დეწყო m. მკედრობა C] + და MQm. ვერავის CMQm. დაედგნეს bis M. მისდა] მისთუის CA] + ბრძოლასა შინა A. მოესრნეს m. ყოელი C. 3 და¹] რამეთუ CA. თორმეტი CAMQm. და² – MQm. 4 მოადგა MQm. ბაყათარ MQ. მდინარისასა] მინდორისასა A. და¹ – A. -ყო CA.
5 განლაღნები CAMQm. შენ – C. მოკულისათუის M, მოკულისათოვინ m. თარკანისსა C, თარიკანისა M. ერთუა Mm, ერთუ Q. იგი – A. 6 გოლიეთთა C. და – A. მისთუის C. იგი – A. ყმაწურილისა A. ყმაწულილისა მიერ] ყმაწულისაგან C, ყმაწურილისაგან Q. ყმაწულილისა მიერ. აწ – Mm. 7 მებრძოლად MQm, ბრძოლად A. მოგუხუდენ C, მოგუხდენ Qm. რომელთაგან CAQ, რომელთან Mm. ვერღარა] ვერ A. განერო CA, განეძე Mm. 8 არა, ვინცა] რა A. შენთაგან Q. პასუხი უგო C. პსუხ- M. ბაყათარ MQ. 8-9 ~ ვახტანგ ბაყათარს CA. 9 რქუა CA, ჰქუა Mm. ვძლე Q. თარკანის Q. დამბადებელისათ M, დამბადებელისათ Qm. 10 ჩემისაჲთა + და CA. ჩემისაჲთა – MQm. მეშინის + მე A. 11 თანა m] + არს A. საჭურველად C, საჭურველ A. ჩემდა + არს A. 12 და¹ – A. განუწესნა C. ვახტანგ – A. დადგინნა Mm + განწესებულად და A. 13 ჯავშნითა CA. ვერა CMm. 14 და¹ – A. გუერდით A. მიადგა A. მახლობლად CAM. მდინარესა CA] მინდორისაჲ Q. -ყო A. ბაყათარ MQ, ბაყათარ A. რქუა CA, ჰქუა Mm. 15 მივეახლები C] + მე CA. სპასა ოვსეთისასა CAQ. Mm-ში ეწერა „ოვსეთისათა“, ახლა გადაკეთებულია: „ოვსეთისასა“. 16 ~ ყოველი სპა ჩემი Cm. ~ სპა ჩემი ყოველი A. სპათა ოვსეთისათა A. წარწყმედითა – CMQm. 17 ვითარცა ... ერთისაჲთა – A. 18 მდინარეს m. ბაყათარ MQ] + ოვსმან CAQ. თქუა] რქუა C. მე – Q.

* Q-ში მხედრულით მინაწერი: „ოსის მშვილდის და ისრის რიცხვი ... შვიდი მტკაველი იბ და ისარი ... მტკაველი“.

ჯუანშერი

C109v
M164v
A76r
m196
C110r
M165r
A76v
Q44v

მომკლველმან | შენმან, გამოვლო მდინარე, არამედ პირისაგან მდინარი|სა უკუდეგ სამ
 უტევან!“ | მაშინ ვახტანგ უკუპრიდა. გამოვლო მდინარე ბაყათარ და უწყო სროლად
 ისრითა. მაშინ ვახტანგ სიფიცხლითა თუალთა თუსთათა, და სიმახულითა გონებისა
 მისისათა პრიდებდა ისარსა, რამეთუ შორსვე იხილის ისარი მომავალი და უხლდებოდა
 და სიმარჯვით მიეახლებოდა. ამიერ და იმიერ სპათაგან იყო ცემაჲ ბუკებისაჲ და დაბ- 5
 დაბათაჲ, და იზახდეს კმითა აღწევნულითა სპანი ორნივე, – ქართველთანი და ოვსთანი, –
 რომლითა იძროდეს მთანი და ბორცუნი. და ვერ შეჰკრა ისარი ორისა | ისრისაგან მეტი
 ბაყათარ ფარსა ვახტანგისსა, და ვერ უკუეთა ყოვლად. და კუალად ჰკრა სხუაჲ ისარი
 ცხენსა ვახტანგისსა და განაგლო შიგა, და ვიდრე დაეცემოდა ცხენი ვახტანგისი, მიუკდა
 ზედა და უხეთქნა კრმალი მკარსა ბაყათარისსა, და ჩაჰკუეთა ვიდრე გულამდე. მაშინდა 10
 დაეცა ცხენი ვახტანგისი, სწრაფით მიჰყო კელი და შეიპყრა ცხენი ბაყათარისი. და
 პირველ დაგარდა ქუეყანასა ზედა და თაყუანი-სცა ღმერთსა და შეწირა მადლობაჲ | უმე-
 ტეს პირველისა, აღჯდა ცხენსა* ბაყათარისსა და მოდგა მახლობელად სპათა თუსთა და
 პრქუა კმითა მალლითა: „მენე იყვენით და განძლიერდით, რამეთუ ღმერთი ჩუენ კერძო 15
 არს.“ ხოლო სპანი იგი წარემართნეს განმზადებულნი, ცხენ-თორნოსანნი და ჯაჭუ-
 ჩაბალახოსანნი წინაჲთკერძო, და მათ უკუანა ქუეითნი და ქუეითთა უკუანაჲთ სიმრავლე
 მკედართაჲ, და ესრეთ მიჰმართეს. ხოლო ოვსნი წარმოდგეს ქარაფსა ზედა და დაასხეს
 ისარი, ვითარცა წუჰმაჲ მძაფრი. მაშინ მეფე ვახტანგ მოქცეულ იყო სპისა მისისა

1 მომკლველმან m] მკლველმან A. უკუდეგ m. 2 უკურიდა CMQm] უკუდეგა A. ბაყათარ MQ. ~ ბაყათარ მდინარე A. სროლა A. 3 სიფიცხლითა C. თუისთა Mm. თუალთა თუსთათა] თუალთათა A. გონებისა მისისათა] გონებისათა A. 4 მისისთა Q + და სიკისკისითა ტაიჭისა (ტაიჭისაჲ Q) მისისათა CQ, და სივაგკასითა ჭანგისა მისისათა A. არიდებდა C, რიდებდა A, პირიდებდა Mm. შორისავე Mm, შორისვე Q. და – A. 5 სიმარჯვითა A. მიიახლებოდა C, მიეახლდებოდა A. და სიმარჯვით მიეახლებოდა – Q. იმიერ + და CQ. ~ ცემა იყო A. ბუკებისა C, ბუკებითა A, ბოკებისა MQm. 5-6 დაბდაბებითა m] დაბდაბათა A, დაბადებითა M, დაბადებთა Q. და¹ – A. 6 ქართველთანი] ქართველნი CA. ოვსნი CAMm. 7 იძვროდეს m. ვერ შეჰკრა] ვერა ჰკრა CA. ორის A. ისრისაგან] ისრის C. 8 ბაყათარ MQ. ვახტანგისსა AMm. ვერა CMm, ვერაჲ Q. უკუეთა] კუეთა C, ჰკუეთდა A, ჰკუწთაჲ Q. კუალად – C. სხუაჲ – A. 9 ვახტანგისსა AMm, ვახტანგისსაჲ Q. შიგა] შიგა Mm, შიგა Q. ვიდრე] ვირე C. ვახტანგისა Q. მოუკდა MQm. 10 ზედა – A. ბაყათარისსა M, ბაყათარისსა Q, ბაყათარისსა m. ჩაკუშთა Q. ვიდრე – CMQm. 11 მიყო CA. შეიპრა Q. ბაყათარისი MQ. და² – AQ. 12 პირველად A] ირველ M. თაყუანის- CAQ. შესწირა m. 13 პირველისა] სულისა Mm, სულისაჲ Q. ცხენსა M. ბაყათარისსა CAQ] – Mm. მოადგა MQm. თუსთა] მისთა A. 14 რქუა CA, ჰქუა Mm. კერძო M. 15 იგი – A. წარმემართნეს CMm, წარმემართნეს Q. ცხენ-თორნოსანნი A, ცხენ-თორნოსანნი m, ცხენ-თორნოსანი MQ. და – A. 15-16 ჯაჭუ-ჩაბალახოსანი M, ჯაჭუ-ჩაბალახოსანი Q. 16 წინაჲთკერძო AQ. მათ] მათსა CMm (M-ში ეწერა: „მთასა“), მთაჲსა Q. უკანით C, უკანა A, უკან Mm, უკანათ Q. და² – m. ქუეითთა] ქუეითთა A. უკანით CMm, უკანა A, უკანით Q. 17 მომართეს CMQm. მიმართეს A] + ოვსთა A. დასხეს m. 18 მძაფრი C. მეფე – Q. ~ ვახტანგ მეფე CA. მისისა] მის MQm. სპისა მისისა] სპასა მისისა CA.

* Q-ში მინაწერი აშიაზე მხედრულით: „მოკლა. ბაყათარ. ფალავანი. რისა. მშ...ზ...ის სისრულე წერილ არს განმა[ე]პირისპირ ფურცელსა“.

ჯუანშერი

ზურგით რჩეულითა მკედრობითა, უზახებდა და განაძლიერებდა და ნუგეშინის-სცემდა სპათა მისთა. მაშინ წინათა ცხენ-თორნოსანთა აღვლეს გზასა ქარაფსა, აღვლეს ვაკესა და აღუდგეს უკუანა[დთ] ქუეითნი და შემდგომად – სიმრავლე მკედართაჲ, და იქმნა ბრძოლაჲ ძლიერი მათ შორის. ხოლო ვახტანგ უკუეთუ მარჯუენით კერძო იბრძოდის, მარცხენითკერძონი C110v ძრწოდინ, და, უკუეთუ მარცხენით კერძო იბრძოდის, მარჯუენითკერძონი ძრწოდინ. და 5
M165v ეგოდენსა მას სიმრავლესა კმათა სპათათასა იცნობებოდა კმაჲ ვახტანგისი, ვითარცა | კმაჲ ლომისაჲ, და თანაჰყვებოდეს მას ორნი მკედარნი: არტავაზ, ძუძუხსტე [მისი], ძე საურმაგ A77r სპასპეტისაჲ, და ბივრიტიან სეფეწული; და ივინიცა იბრძოდეს მკნედ.
m197 | მაშინ იძლიენეს ოვსნი და ივლტოდა ბანაკი მათი, მოისრნეს და ტყუე იქმნეს, ხოლო უმრავლესი მეოტი ოვსთაჲ ცოცხალი შეიპყრეს უკუმოქსნისათუჲს ტყუეთაჲსა, 10
რომელნი წარტყუენულ იყვნეს პირველ ოვსთაგან ქართველნი. ვითარ უკუმოიქცეს დევნისაგან და დაიბანაკეს ბანაკსავე თუჲსსა, სამ დღე განისუენეს და შეწირეს მადლობაჲ ღმრთისა მიმართ, და მერმე განიბნინეს ტყუენვად ოვსეთისა: შემუსრნეს ქალაქნი მათნი და აღიღეს ტყუე და ნატყუენავი ურიცხუ. და განვიდეს პაჭანიგეთსა, რამეთუ მაშინ მუნ C111r იყო პაჭანიგეთი, მოსაზღვრედ ოვსეთისა, მდინარესა მას | ოვსეთისასა წიაღ, და ჯიქეთი 15
მუნვე იყო. შემდგომად ჟამთა მრავალთა იოტნეს პაჭანიგნი და ჯიქნი თურქთაგან, და წარვიდეს პაჭანიგნი იგი დასავალით კერძო, ხოლო ჯიქნი დაემკუდრნეს ბოლოსა M166r აფხაზხეთისასა.

1 ზურგითა M. რჩეულისა Mm, რჩეულისაჲ Q. მკედრობითა CA. უძახებდა A, უზახებდა m. და¹ – CMm. და² – AMQm. ნუგეშინის-ცემდა M, ნუგეშინის-ცემად Qm. 2 მისთა – Q. წინათ CMm, წინა A. ცხენ-თორნოსანთა m, ცხენ-თორნოსთა MQ] თორნეოსანნი A. აღვლეს Mm. გზასა ქარაფსა] გზა (გზაჲ Q) ქარაფისა (ქარაფისაჲ Q) CMQm. აღვლეს გზასა ქარაფსა] აღვიდეს გზასა ქარაფისასა A. ვაკესა] კევსა A. და აღუდგეს] წაუდგეს A. 3 უკანა CAQ, უკან Mm. 4 იბრძოდა MQm (m-ში ადრე ეწერა: „იბრძოდეს“). მარცხენითკერძო CA. 5 ძრწოდის A. და¹ – C. მარცხენით კერძონი ძრწოდინ, და, უკუეთუ – MQm. მარცხენ Q. იბრძოდეს MQm. მარჯუენითკერძო C, მარჯუენით კერძონი MQm] მარჯუენით A. 6 ეგოდენსა C. მას სიმრავლესა კმათა სპათათასა] მას შინა კმასა სპათასა C. სიმრავლესა სპათასა A, მას ჟამსა კმა სპათა (სპათათა M) Mm, მას შინა კმაჲ სპათა Q. ვახტანგისა Q] მისი A. 7 მკედარნი – M. არტავაზ CMQm, არტავაზ A. ძუძუხსტე MQ, ძუძუხსტე m. მისი – CAMQm. საურმაგ m. 8 ბივრიტიანი C. 9 ივლტოდეს A. ბანაკი მათი – A. იქმნეს CMQm. 10 უმრავლესი] უმეტესი A. ოვსთაჲ + მათგანი CMQm. უკუმოქსნისათუჲს CM, უკუმოქსნისათუჲს Q, უკუმოქსნისათუჲს m. 11 წარტყუენულ] წარკუეითლ Mm, წარკუეითლ Q. უკუმოიქცეს C, უკუე (უკუე Q) მოიქცეს MQm. 12 და დაიბანაკეს] დაიბანაკეს A. შესწირეს Mm. 13 განიბნინეს CAMQm. ტყუენვად M. ოვსეთისა] ოვსეთსა C, ოსეთს Q. 14 პაჭანიკეთს CAQ, პაჭანიკეთსა Mm. 15 პაჭანიკეთი Mm, პაჭანიკეთი Q. მოსამზღვრედ C, მოსამზღვრედ A, მოსამძღვრედ m. მდინარეს m. წიაღ] წაღ Mm. 16 მუნვე] მუნ A. „ჟამთა“ შემდგომ არის ჩამატებული m-ში. პაჭანიგნი Mm. და¹ – A. და ჯიქნი თურქთაგან] ჯიქითურთ C. და² – CMQm. 17 პაჭანიგნი Mm, პაჭანიგნი Q. იგი – CA. დასავალით AMm. კერძოსა CQ, კერძოსა Mm.

ჯუანშერი

A77v და მოტყუენა ვახტანგ პაჭანიგეთი და ჯიქეთი, და შემოიქცა და მოადგა ოვსეთსავე, და მეფენი ოვსთანი შევლტოლვილ იყვენეს სიმაგრეთა კავკასიისათა. აღდგეს მათ შორის მო-
ციქულნი და დაიზავენს და ითხოვენს ვახტანგისგან ოვსთა ნაცვალად დისა მისისაჲსა ოცდაათი
ათასი ტყუე ოვსეთისაჲ, ყოველი უკეთესი, რომელი სახელ-დებით თქუეს ოვსთა. და მისცა
Q45r ვახტანგ ოცდაათი ათასი ტყუე დისა მისისათჳს და მოიყვანა დაჲ მისი. ხოლო ტყუენი
ქართველთანი, რომელნი ჰყვეს ოვსთა ექუსსა მას წელიწადსა, იგი ყოველნი | უკუმოიქსნნა
თუთოჲ თუთოჲსათჳს, – და აღილო მძევალი ოვსთაგან და მძევლისათჳს მისცა სხუაჲ ტყუე
ოცდაათრვაამეტი, რომელნი უკუმოიქსნნა ტყუე ქართლისა, რიცხუთ სამას ორმოცდაათრვაამე-
C111v ტი,* და რომელ დარჩა ტყუე ოვსი ამათ განტეობილთაგან კიდე – ექუსი ათას ორმოცდაათრვაამეტი
თჳნიერ პაჭანიგთა და ჯიქთაჲსა. და ესე ყოველი აღასრულა ოთხ თთუე. 5 10

m198
M166v მაშინ მეფემან განუტყუენა ნიჯადნი იგი სპარსთანი და მეფენი | კავკასიანთანი ნიჭითა
დიდითა. და წარმოგზავნა მირანდუხტ და ტყუე იგი ყოველი გზასა დარიალანისასა, და
თუთ სპითა დიდითა ქართლისაჲთა წარვიდა გზასა აფხაზეთისასა, სულგრძელად და
უშიშად იწყო ბრძოლად ციხეთა აფხაზეთისათა, რამეთუ მეფე ბერძენთაჲ ლეონ დიდი
უცალო იყო ბრძოლისაგან სპარსთაჲსა და ვერ შემძლებელ იყო სპათა გამოგზავნად
A78r აფხაზეთს. და სამ წელ წარტყუენა ყოველნი | ციხენი აფხაზეთისანი ვიდრე ციხე-
გოჯადმდე და მოვიდა სახლსა მისსა, ქალაქსა სამეფუოსა მცხეთას. განეგება წინა დედაჲ მისი 15

1 და¹ – A. მოატყუენა m. პაჭანიგეთი M, პაჭანიგეთი Q, პაჭანიგეთი m. და³ – CA. შეიქცა CMQm. გამოდგა A. ოვსეთსევე CQ. 2 შევლტოლვილ M. კავკასიისათა C, კავკასიასათა M, კავკასიისათა Q, კავკასთა m. აღდგეს MQm. 3 დაიზავენს C, დაიზავენს A, დაიზავენს Q. და² – A. ითხოვენს C. ვახტანგისგან Mm. ~ ოვსთა ვახტანგისგან A. ნაცვალად CAM, ნაცვალად m. მისისა MQm. 4 სხელ~ბით Q. თქუეს] აქუს C, თჳს Q. მისც m. 5 დისა მისისათჳს] დისათუის A. და + ესე CMQm. დაჲ] დაჲ A. დაჲ მისი – CMQm. 6 ქართველთანი] ქართველნი CA. რომელ A. ყვეს A. ექუსსა A. ექუსსა მას] გაქუს სამს (სამსა Q) MQm. წელიწადს m] წელსა A. ყოველნი C, ყოველი m. უკუმოიქსნნა CQ, უკუმოიქსნა Mm] უკუმოიყვანა A. 7 თუთოსა Q. თუთოჲ თუთოჲსათჳს – C. მძეველი M. 8 ოცდაათრვაამეტი Mm] ლ~შ Q, ორმოცი ათასი C] + და C. ოცდაათრვაამეტი, რომელნი] ოცდაათი ათასი A. რომელნი] რომელი CQ. უკუმოიქსნა A, უკუმოიქსნა CMQ, უკუმოიქსნა m. რიცხუთა Mm. სამას ორმოცდაათრვაამეტი Mm] სამასი ათას ოცდაჩუიდეტი C, 8-9 სამას ორმოცდაათი ათასი A, ტ~ლშ Q. 9 ~ ტყუე ამათ ოვსი C. განტეობილთაგან Q] გამუეებულთაგან C. კიდე + თუალვით C, თუით M, თ~ვით Q, თვით m. ექუსი ათას ორმოცდაათრვაამეტი Mm] სამას ოცდაჩუიდეტი ათასი C, ხ~ნშ Q. და რომელ ... ორმოცდაათრვაამეტი – A. 10 პაჭანიგთა Mm. ჯიქეთისა Mm, ჯიქეთსა Q. და² – A. ყოველი C. აღასრულა CAQ. თუე CAMm, თუშ Q. 11 ნიჯადინი Mm. 12 დიდითა] დითა M. და¹ – CAMQ. და¹ + დითა m. წარმოგზავნა CMm] + და დაი C, და დაჲ მისი A. ყოველი C. გზასა + მას A. დარიალანისასა] დარიალანისასა C, დარიალანისასა A, რომლისსა M, რომლისსაჲ Q, რომლისასა m. 13 დიდითა – CA. გართლისათა M. წარმოვიდა CMQm. 14 უშიშრად m. ~ დიდი ლეონ A. m-ში „დიდი“ გვიანაა ჩამატებული. 15 გამოგზავნასა m. 16 წარტყუენა Mm. აფხაზეთანი Mm. სამ წელ წარტყუენა ყოველნი ციხენი აფხაზეთისანი] და წარიოტნა სამ წელ ციხენი აფხაზეთისანი ყოველნი A. 16-17 ციხედ-გოჯადმდე C, ციხე-გოჯადმდე MQm. 17 მისსა] თჳსსა m. მცხეთას] მეფეთასა Q. გაეგება CAMm, გააეგებაჲ Q. მისი – A.

* Q-ში მინაწერი აშიაზე მხედრულით: „და ნარჩომი. ასის. ტყუე. ხუთი ათას ასოცდა ათ რვა“.

ჯუანშერი

C112r და დანი მისნი, და სიმრავლე მის ქალაქისა მამათა და დედათაჲ, მიუფენდეს საკელთა და სამოსელთა მათთა ფერკთა ქუეშე მისთა, და აყრიდეს თავსა დრამასა და დრაჰკანსა, და აღწევნულითა კმითა შეასხმიდეს ქებასა, რამეთუ არა რომელსა მეფესა ექმნა ეგევითარი წყობაჲ.

M167r მაშინ ვახტანგ მეფემან შეწირა მადლობაჲ ღმრთისა მიმართ მრავლითა ლოცვითა და ღამის-თევითა, და გლახაკთა მიცემითა და განსცა ნიჭი ერსა თვსსა და წარჩინებულ-ქმნა მკედარნი მსახურნი, გამოცდილნი წყობასა მას შინა ოვსთასა. და წარსცა ძღუენი ნატყუნავისა მისგან დედისძმისა მისისა თანა ვარაზ-ბაკურისა: მონაჲ – ათასი, ცხენი საკედარი – ათასი, კდალი ცხენი – ათასი. და კუალად წარსცა წინაშე სპარსთა მეფისა მონაჲ ათი ათასი, ცხენი საკედარი – ათი ათასი, ცხენი კდალი – ათი ათასი. ესე ყოველი მიუძღუნა სპარსთა მეფესა კელითა ბინქარან ეპისკოპოსისაჲთა და ითხოვა სპარსთა მეფისაგან ასული ცოლად, რომელსა ერქუა ბალენდუხტ. და მოსცა სომხითი | და ყოველნი მეფენი კავკასიანნი C112v ზითვად, და მისწერა მის თანა წიგნი, რომელსა წერილ იყო ესრეთ: „ორმისდისაგან, ყოველთა მეფეთა | მეფისა, ვახტანგის მიმართ, | ვარანხუასრო-თანგისა, ათთა მეფეთა მეფისა ახოვანისა,“ და მოუწერა მან ბრძოლაჲ კეისრისაჲ, რამეთუ კეისარი განსრულ იყო ბრძოლად სპარსთა. 5 10 15

მაშინ ვახტანგ აწუა ყოველთა სპათა მისთა და ყოველთა მეფეთა კავკასიანთა, შემოკრბეს და დადგეს მტკუარსა იმიერ და ამიერ, ორასდარვა ათასი და მოერთო ვარაზ-ბაკურ,

1 მის – CA. საკლეთა Q. 2 მათთა – A. ~ ქუეშე ფერკთა A. მისთა] მათთა C. აყრიდეს თავსა] ყრიდეს თავთა Q. და დრაჰკანსა] დარკანსა CM, დარჲკანსა Q, დარაკანსა m. 3 აღწევნულითა] მადლითა C. მეფეს m. ~ ექმნა მეფესა A. ეგევითარი] ეგეოლენი C + ძლიერი C. 4 წყობაჲ] წყალობა Mm. 5 მეფემან – Q. შესწირა m. ლოცვითა Q. და – AMQm. 6 გლახაკთა Mm. გასცა CMQm. თვსსა] მისსა C. ნიჭი ერსა თვსსა] ნიჭი დიდი ერსა მისსა ზედა A. -ქმნა] იქმნა MQm, -ყენა C. წარჩინებულნი ქმნა A. 7 მკედარნი] მკნედ C. მსახურნი + და C. მკედარნი მსახურნი] მკედრად მსახურნი მკნედ და A. ოვსთასა] ოვსეთისასა A. ძღუენი – Q. 8 დედისძმასა მისსა C, დედისძმასა მას A. მისისა თანა] მისისათა Q. ვარზა-ბაკურსა C, ვარზა-ბაკურსა A, ვარზა-ბაკურისა Q. ათასი] სამი ათასი C, რვა Mm, ზ Q. ცხენი საკედარი] ცხენი – სამი ათასი, საკედარი კდალი C. ათასი] რვა Mm, რვაჲ Q. 9 კდალი] კდილი MQ. ათასი] სამი ათასი C, რვა Mm, რვა ზ~ Q. წინაშე – C. ათი ათასი] თურამეტი M, ი~ზ Q, თურამეტი m. 8-9 ცხენი საკედარი ... მონაჲ ათი ათასი – A. საკედარი Q, m-ში „საკედარი“ გვიანაა ჩამატებული. ათი ათასი] თურამეტი ათასი C, თურამეტი M, ი~ზ Q, თურამეტი m. კდალი] კდილი MQ. ათი ათასი] თურამეტი ათასი C, თურამეტი M, იზ Q, თურამეტი m. ყოელი C. მიუძღუნა CMQm. 11 მეფესა + მან A. ბუნქარან CA, ბონაქარან M, ბონაქარან Qm. ებისკოპოსისათა CM, ებისკოპოსისათა Am, ებისკოპოსისთა Q. ითხოვა C. მეფისაგან – A. ცოლად + სპარსთა მეფემან (მეფემან – A) მოსცა ასული (+ მისი A) ცოლად CA. 12 ბალენდუხტ] შანდუხტ C, შალენდუხტ A, ბანდოხტ MQm. და¹ – A. სომხითა m. 13 მისწერა] მოუწერა A. რომელსა + პატრუცაგსა A. ორმისდისაგან] ჰურმისდისაგან C, ურმისდისგან A, ჰრომისდისაგან Q. 13-14 ორმისდისაგან, ყოველთა მეფეთა] რომლისა (რომისა M) და სხუაგან ყოველთა Mm. 14 ყოელთა C. მეფეთა¹ – Q. მეფისა – C. ვახტანგისა Q. ვაროჰანხუასრო-თანგისა C, ვარანხუასრო-თაგანისსა A, ვარანხოსრო-თანგისი M, ვარანხუასრო-თაგანისა Q, ვარანხოსრო-თანგის m. 15 მოუწერა Mm. 17 აწუა] აუწყა CQm, აუწყო M. ყოელთა¹ C] – m. ყოელთა² C. კავკასისათა C, კავკასისათა A, კავკასისთა MQ, კავკასიათა m. 18 მტკუარსა] მტკიცედ MQm. ამიერ + ვითარ C. ორასდარვა ათასი] ორასი ათასი C, და სამასი ათასი A, ორასდარვა Mm, ს~ზ Q. ვარზა-ბაკურ C, ვარზ-ბაკურ MQ.

ჯუანშერი

M167v დედისძმა მისი, ერისთავი რანისაჲ, ბრძანებითა სპარსთა მეფისაჲთა სპითა ადარბადაგანისაჲთა, რანისა და მოვაკანისაჲთა, ვითარ ორასითა ათასითა მკედრითა. მას ჟამსა იყო ვახტანგ წლისა ოცდაორისა. იყო იგი უმაღლეს კაცთა მის ჟამისათა და უშუენიერეს სხუათა და ძლიერი ძალითა, რომელ ჭურვილი ქუეთი ირემსა მიეწიის, უპყრის რქაჲ და დაიმჭირის, და ცხენი ჭურვილი აღილის მკართს ზედა და მცხეთით აღვიდის ციხესა არმაზისასა. და მარტო 5
C113r იყო იგი ძე მამისა მისისაჲ და ერთი დაჲ მისი ხუარანძეცა იყო ძლიერი და შუენიერი.
A79r ნათესავისაგან მირიან მეფისა* მორწმუნისა ვახტანგ და დანი მისნი დარჩომილ იყვნეს. იგინი იყვნეს ნათესავნი ბაქარ მირიანის ძისა, ხოლო მირიან და გრიგოლ იყვნეს ნათესავისაგან რევის, მირიანისვე ძისა, და აქუნდა მათ კუხეთი და ცხონდებოდეს რუსთავსა ქალაქსა, ციხესა, რამეთუ შემცირებულ იყვნეს ურთიერთას კლვითა. მირიან მეფისითგან ვიდრე 10
ვახტანგისამდე გარდაცვალებულ იყო ნათესავი რვაჲ, მეფენი – ათნი და წელიწადნი – ას ორმოცდააჩუდმეტი, ხოლო ეპისკოპოსნი** წესსა ზედა ჭეშმარიტსა გარდაცვალებულნი – რვანი, ხოლო სხუანი – შემშლელნი წესისანი.

წარემართა ვახტანგ შესლვად საბერძნეთად და მიიწინეს სომხითს და მიერთნეს პეროჟაკაფსა, სადა-იგი ციხე ალეგო პირველქსენებულსა ფეროზს,*** ერისთავნი სომხითისანი: 15
m200
C113v სივნიელი არევ, | ასფურაგნელი ჯუანშერ, ტაროვნელი ამაზასპ, გრიგოლის შენებულისა

1 დედისძმა მისი] დედისძმისა (დედისძმისაჲ Q, დედისძმის m) მის MQm. 1-2 სპათა არდაბადაგანისა A. ბრძანებითა სპარსთა მეფისაჲთა სპითა ადარბადაგანისაჲთა, რანისა – Q. არდაბადაგანისათა M, არდაბადაგანისათა m. 2 რანისა – A. მოვაკანისათა C, მოვაკანისათა Am. ორასი ათასითა A] სამი ათასითა A, სუეთა Mm, სწ Q. 3 იგი – A. მის – A. და² – MQm. 4 ჭურვილი] შეკაზმული C. ირემს m. მიეწიის] მოეწიოდის C. უპყრის რქაჲ] შეიპყრობდა რქათა m. უპყრის რქაჲ – A. დაიმჭირის CAMm. და² – A. 5 აღილის] აღისუის C. არმაზისა A. 6 იგი – A. მისისაჲ] თუისისა A. დაჲ] დაა AMm. ხუარანძეც m. და² – A. შუენიერი + და A. 7 ნათესავისგა m. დანი] დანი Mm. 7-8 იგინი იყვნეს ნათესავნი – Q. 8 ნათესავნი] ნათესავისაგან C. ნათესავნი – A. მირიანისი Q. გრიგოლ M. 8-9 ნათესავნი რევისა Q. 9 რევისა CMm. მირიანისავე Qm, მირიანის A. კუხეთი] კოხეთი MQm. ცხონდებოდეს CQ, ცხონდებდეს A, ცხონდებოდა m. რუსთავისა CMQ, რუსთავის m. რუს თავს ციხე-ქალაქსა A. 10 ციხესა – C. ურთიერთისა C, ურთიერთ არს M, ურთიერთს არს m. კულითა m. მეფისაგანვე C, მეფისათგან A. 11 ვახტანგისითგან Q] ვახტანგ მეფისამდე CA. რვაჲ] წ Q, სამი ათასი და C. რვაჲ + და A. წელიწადი CA, წელიწადნი Q. 11-12 ას ორმოცდააჩუდმეტი CM, რწ Q, ას ორმოცდააჩუდმეტი m] ას ორმოცდაშუიდი A. 12 ეპისკოპოსნი CAM, ეპისკოპოსნი Q, ეპისკოპოსნი m. 14 ვახტანგ შესლვად] ვახტანგ მეფე A. შესულად M, შესულად m. და¹ – MQm. მიიწინეს CAMQ. სომხითსა m, სომხითად A. და მიერთნეს – A. მიერთნეს CMQ. 15 პეროჟაკაფასა C, პეროჟაკაფას A. აეგო CMQm] ეგო A. პირველქსენებულისა A. ფეროზსა m, ფიპროზს C, ფაროზ A. 16 სივანიელნი C, სივნიელ A, სივნიელი MQm. არევა Mm. ასპურაგნელი A, სფორაგანელი Mm, ასფორაგნელი Q. ჯონბერ A, ჯუნბერ MQm. ტაროვნელი MQm. ამაზასპ m. 16-1,173 ტაროვნელი ამაზასპ, გრიგოლის შენებულისა ქალაქისაგან] შენებულისაგან A.

* A-ში მინაწერი აშიაზე: „ქთველნ შე“.

** Q-ში მინაწერი აშიაზე მხედრულით: „[მ]ირიანის მოქცევადმ. გორგასლი..ნ გარდაიცვალნენ ... ხოლო ას ოცდაათ შვიდი“.

*** ტექსტში სიტყვების „პირველქსენებულსა ფეროზს“-ს არსებობა ადასტურებს, რომ ჯუანშერის თხზულება ლეონტი მროველის რედაქტირებულია (ხ. სარჯველაძე).

ჯუანშერი

A79v ქალაქისაგან, თრდატ, ნათესავისაგან დიდისა თრდატისა, და მოადგეს ქალაქსა, რომელსა ერქუა კარახოლა, და აწ ეწოდების კარნუ ქალაქი, და ჰბრძოდეს მას და ვერ შეუძლეს დაპყრობად, რამეთუ იყო იგი | ზღუდითა მაღლითა. და დაუტევნა ორნი ერისთავნი მკედრითა ათორმეტითა ათასითა ბრძოლად ქალაქისა მის.

Q46r წარვიდა ვახტანგ პონტოს და მოაოჯრნა გზასა ქალაქნი სამნი: ანძორეთი, ეკლეცი და 5
სტერი. და მოადგეს ლაშქარნი პონტოს, ქალაქსა დიდსა, ზღვსკიდესა და ჰბრძოდეს სამ
M168v თთუე, და მიუწია ლაშქარმან ვიდრე ქალაქისა მის კოსტანტინისა. ხოლო სპარსნი, რომელ-
თა | ჰპოვებდეს ეკლესიისა მსახურთა, დაჰკლვიდეს. არამედ ვახტანგ მეფემან ამცნო სპათა
C114r სომხითისათა და ყოველთა სპარსთა, რაფთა არავის კლვიდენ მოწესეთაგანსა, არამედ ტყუე-
პყოფდენ, და | ჰრქუა მათ: „მამისმამა ჩემი მირიან ოდეს შემოჰყვა მეფესა სპარსთასა, 10
ძმისწულსა თვსსა, ბრძოლად ბერძენთა ზედა, ესევითარსა უყოფდეს მოწესეთა და ეკლესი-
ისა მსახურთა, და იძლინეს ძლევითა ბოროტითა ურიცხუნი სპანი მცირეთა ლაშქართაგან.
მიერთგან მიიღეს საზღვარი იგი ბერძენთა ჩუენ ქართველთაგან აღმოსავალით ზღვსა ამის.
A80r ხოლო წყობაჲ პირველთა მეფეთაჲ იყო ანძიანძორს, სადა უკუე | აწ არს საფლავი დიდისა
მოდურისა გრიგოლის,* და მუნით იოტნეს მეფენი ჩუენნი. ხოლო ჩუენ ათისა დღისა 15
სავალი ჩამოგვვლია ჩრდილოეთ, მოქცეულ ვართ და ჩუენცა ვართ სჯულსა ზედა ბერძენ-
m201 თასა აღმსარებელნი ქრისტესნი, რომელ არს ღმერთი ჭეშმარიტი ყოველთა, ანუ არა | გას-
M169r მიანა სასწაულნი, რომელ ქმნეს კოსტანტინეს ზე | მეფეთა წარძღუანებითა ჯუა-
C114v რისაფთაჲ, ანუ რომელნი ქუეყანასა შინა სპარსთასა იქმნეს სასწაულნი | ივლიანეს ზე,

1 თრდატ MQ თრდატისა MQ. ქალაქსა] ციხე-ქალაქსა C, ციხესა A. 2 ერქუა] რქუიან. A. კარახოლო MQm. და¹] ხოლო A. კარნუ] ტარნო MQm. ქალაქ M. ბრძოდეს CA. და³] ხოლო CA. და³ – MQm. 3 პყრობად CMQm, დაპყრობა A. მაღლითა + სამითა A. დაუტევნეს CA. 4 თორმეტი CA. ათორმეტითა ათასითა] ათორმეტ ორი ათასი სპითა M, იზჩჩ სპითა Q, ათორმეტ ორი ათასითა სპითა m. ქალაქისა მის] ქალაქისად A. 5 მოაოჯრნეს MQm. გზას A. ~ სამნი ქალაქნი A. ეკლეცი C. 6 სტერი] სციერი A. და¹ – MQm. პონტოსა C. ბრძოდეს CA. 7 თუე CAM, თუზ Q, თვე m. კოსტანტინისა C, კოსტანტინესსა Mm, კოსტანტინესსა Q. რომელ CMQm. 8 ჰპოვებდეს C. ეკლესიის m. დაკლვიდეს C, ჰკლვიდეს A, დაჰკულიდეს m. არამედ + ტყუე-ყოფდენ C. არამედ] ხოლო A. 9-10 არამედ ტყუე-პყოფდენ – A. 9 სპარსთა] სპათა Mm. ჰკლვიდენ A, კულიდეს m. 10 და – MQm. რქუა C, ჰქუა Mm] – A. შემოყვა C. ~ სპარსთა მეფესა A. 11 თვსსა] მისსა CMQm. ესევითარ CMQm. პყოფდეს CMQm. და – A. 11-12 ეკლესიის C, ეკლესის m. 12 იძლინეს CMQm. მცირითა ლაშქრითა A. 13 მიერთგან m. იგი] ესე CA. ჩუენ – C. აღმოსავლით CMm. 14 წყობაჲ] წყალობა Mm, წყალობაჲ Q. 15 ~ გრიგოლი მოძღურისა A. m-ში ეწერა „გრგოლისაი“, შემდეგ „ა“ წაუშლიათ და წერია: „გრგოლისი“. და – A. მუნ C. იოტნეს] იწამნეს MQm. ათის A. 16 სავლი Q] – A. ჩდილოთ m. ვარ MQm. m-ში ეწერა „ვართ“, შემდეგ „თ“ წაუშლიათ. 16-17 ბერძნთასა Q. 17 აღმსარებელნი ქრისტესნი] აღმსარებელ (აღმსრბლ Q) ქრისტესსა CMQm] აღმასრულებელ ქრისტესსა A. 17-18 გასმიან AMQm. რომელნი C. 18 ქმნეს C. კოსტანტინეს ზე] კოსტანტინეთა C, კოსტანტინელთა AQm, კონსტანტინელთა M. წარძღობითა A, წარძღუანებითა Q. 19 სპარსთა Q. შინა სპარსთასა] ბერძენთასა A. იქმნეს CMQm. ივლიანე Mm.

* გრიგოლ ნაზიანზელი (329/330-389/390 წწ.). Q-ში მინაწერი აშიაზე მხედრულით: „ანძიანძორი. ემზიანძინს. ამბობს. და დჩს სომხითელს. პართეველს გრიგოლს“.

ჯუანშერი

მეფისა მეკერპისა, ვითარ იგი ისარმან ზეცისამან მოკლა, და შეკრბეს სპანი ბერძენთანი და ივბიმიანოს მორწმუნე აჩინეს მეფედ, ხოლო მან არა თავს-იდვა, ვიდრემდის არა დამუსრნეს კერპნი და აღმართნეს ჯუარნი, და მას ზედა დაარქუეს გურგუნი მეფისაჲ. ხოლო ანგელოზმან უფლისამან აღილო გურგუნი და დაადგა თავსა ივბიმიანოსისსა, ჭეშმარიტისა მეფისასა? და კმა იყო ზეცით, რომელი ეტყოდა სპარსთა მეფესა ხუასრო- 5
A80v არს.“ და მიერთგან იქმნეს | მეგობარ მეფე და ხუასრო, ვიდრემდის ორნივე იგი მიიცვალნეს. ანუ თქუენ, მკუდრთა მაგათ სომხითისათა არშაკუნიანთა, პატიახშთა, ბივრი- 5
C115r ტიანთა, არა გაკსოვან საქმენი გრიგოლი პართელისანი და წინააღმდგომისა მისისა | თრდატ 5
M169v მეფისა არშაკუნიანისანი, ვითარ დასცა ზუაობისაგან და იქმნა იგი ეშუად? არამედ 10
გრიგოლი მოაქცია იგი, და მიერთგან იქმნა იგი მუშაკ ეკლესიათა. და ეკლესიაჲ აღაშენა თრდატ ზურგითა თვისითა, რამეთუ იყო იგი გმირი. ხოლო თქუენ, მკუდრთა ქართლისანო, 10
Q46v ნათესავნო მეფეთა ქართველთანო, რომელნი დღეს მთავრობასა ზედა დადგინებულ ხართ ჩუენ მეფეთაგან, რომელნი ვართ ნათესავნი ნებროთ გმირისანი, რომელი უწინარეს ყო- 15
ველთა მეფეთა ქუეყანისათა გამოჩნდა ქუეყანასა ზედა, რომელი ლომსა ძალითა, ვითარცა 15
თიკანსა, მოიყვანებდა, კანჯართა და ქურციკთა ქუეითი იპყრობდა. რამეთუ ეზომ განდიდნა ძალი | მისი, რომელ დაემორჩილნეს ყოველნი ნათესავნი ნოესნი, ვიდრემდის შეუძლო ქალაქი ქმნად, რომლისა ქვად შექმნა ოქროჲ და ხარისხად ვეცხლი, და გარემოდს

m202
A81r

1 ~ მეკერპისა მეფისა C, მეკერპესა მეფესა A. 2 იბიმიანოს Mm. მორწმუნე – A. აჩინეს] აჩუენეს A. მან – C. არა² + თავს-იდვეს და და C. 3 დამუსრნეს A. აჰმართნეს Q. დაჰრქუეს Q. მეფესა MQ, მეფეს m. 3-4 მეფისაჲ, ხოლო ... აღილო გურგუნი – A. 4 უფლისამან – C. დადგა Cm. ივბიმიანოსისა CA, იბიმიანოსისა M, ივბიმიანოსისაჲ Q, იბიმიანოსისა m. 4-5 ჭეშმარიტისა მეფესა (მეფესაჲ Q) CMQm. 5 მეფისა A. სპარსსა A. 5-6 ხოსრო-თანგას C, ხუასრო-თანგის A, ხუასრო-თავნს Q, ხუასრო-თავანს m. 6 ბრძოლისაგან] ბრძოლად CMQm. იბიმიანოსისსა M, ივბიმიანოსისსა Q, იბიმიანოზისსა m. ძალი] რომელი Mm. რამეთუ ძალი ჯუარისაჲ უძლეველ] ძალითა ჯუარისათა უძლეველითა A. უძლეველ] უძლიერეს C. 7 და¹ – A. იქმნეს CAMm. მეგობარ] მოყუარე A. და² – MQm. ხუსრო Mm. იგი – Am. 8 მიიცვალნეს] შეიცვალნეს CQ, შეიცუალნეს Mm. თქუენ] თქუან Mm. ~ მაგათ მკუდრთა (მკუიდრთა Mm) MQm. სომხითისათა] სამოთხისათა MQm. არბაკონიანთა CAMQm. ბატახშთა CMQ, პატიახშთა A, ბატახშთა m. 8-9 ბივრიტიანთა + ბაგრატიონიანთა A. 9 გაკსოვანა C, მაკსოვსთა A, გახსოვან Mm. გრიგოლ C. პართეველისანი CQ, პართეველისანი A, პართენისანი m. წინააღმდგომთა მისთა CMQ, წინააღმდგომსა მისსა A, m-ში ეწერა „წინააღმდგომთა მისთანი“, შემდგომ „ნი“ წაუშლიათ: „წინააღმდგომთა მისთა“. თრდატ] მირდატ CMm, Q-ში ადრე ეწერა „მირდატ“, შემდგომ გადაკეთებულია და წერია: „თრდატ“. 10 არბაკონიანისა CAM, არბაკონიანისაჲ Q, არბაკონიანისა m. ვითარ] ვიდრე C. ზუაობისაგან M, ზუაობისაგან m. 11 გროგოლ A. მიერიდგან m. იქმნა – A. ეკლესიათა] ეკლესიისა A. ეკლესიაჲ + დიდი C. 12 თრდატ MQ] – A. ზურგით თუისით A. ~ იგი იყო C. იყო იგი გმირი] გმირი იყო A. თქუენ C. 13 ქართველთანო] ქართლისათანო CA. 14 ვართ] ხართ CMQm. ნებროთ] მებროთ Q. რომელნი Cm. 15 ქუეყანისათა – CA. 16 კანჯართა Q. და – MQm. განდიდნა m. 17 ყოველნი C. ნოესნი MQ, ნოესნი m. ვიდრემდის] ვიდრე C, ვითარმედ A. 18 ~ ქმნად ქალაქი C. რომლისად C. რომლისა ქვად შექმნა ოქრო] რომელ ქმნა ქვა, არამედ შექმნა ქვა ოქროდ A. შექმნა ოქრო] შექმნა ქვა (ქვაჲ Q) ოქროდ CMQm. ვერცხლი Qm. და² – A.

ჯუანშერი

C115v მისა მოიქმოდა | აგურითა და კირითა, ხოლო ქუდნი კართა და სარკუმელთანი იაკინთისა და
M170r ზურმუხტისანი შექმნა, რამეთუ მათისა ნათლისაგან ვერ შეუძლებდა ღამე დაბნელებად. და
ქმნა მას შინა ტაძრები და კოშკები, რომელი ვერ შესაძლებელ არს გაგონებად თქუენდა.
მოუგონებულ არს თუთუელსა სიბრძნე მისი, რომელი მიეცა მას, ვიდრემდის აღმართა სამისა
დღისა სავალსა, რომელი ექმნა აღსავალად ხარისხად ზღუდეთა ზედა და ენება, რაათა 5
აღვიდეს ცად და იხილნეს მყოფნი ცისანი. ხოლო ვითარცა განვლო საზღვარი ჰაერისა და
შევიდა საზღვარსა ვარსკულავთასა, ვერღარა უძლებდეს საქმედ მოქმედნი, რამეთუ დადნებო-
და ოქრო და ვეცხლი, რამეთუ მუნითგან ვინამე არს კელმწიფებად ცეცხლისა ეთერისა და
მის, რომელი ეგზების მძაფრიად სამყაროდასა ქცევისაგან. და ესმა მუნით საზრახავი შუდთა
C116r გუნდთა | ზეცისათა, რომლისაგან შესულბეს ადამიანნი, | და იქმნა ყოველი კაცი – თუთო 10
A81v ნათესავი – მეტყუელ თუთოსა ენასა და არღარა ერჩდეს ურთიერთას, პირსა მოყუსისა
თვისისასა, და წარვიდეს. ხოლო ნებროთს ენითა სპარსულითა ჰრქუა: „მე ვარ მიქაელ
M170v ანგელოზი, რომელი დადგინებულ ვარ ღმრთისა მიერ მთავრობასა ზედა აღმოსავალისასა.
განვედ ქალაქით მაგით, რამეთუ ღმერთი დაჰფარავს მაგას ვიდრე გამოჩინებადმდე სამოთ-
ხისა, რომელი, ესერა, დგას მახლობელად ნაშენებსა მაგას შენსა, რომელსა შორის არს 15
მთა ესე, რომლისაგან აღმოვალს მზე და გამოვლენ ორნი მდინარენი: ნილოსი და გეონი;
m203 რამეთუ გეონს გამოაქუს სამოთხით ხე სულნელი და თივა და, რომელი შეეზავების | მუშკსა.
C116v აწ წარვედ შენ და დაჯედ ორთავე | მდინარეთა შორის ევფრატსა და ჯილასა,¹ და

1 მისსა CAMm, მისსა Q] + მოიქოდა Mm. კართანი A. სარკუმელთანი Am. იაკინტისა m. 2 ზურმუხტისანი m. შექმნა CAMQm. ნათლისაგან] სინათლისაგან A. ვერა M, ვერა Q. ~ დაბნელებად ღამე CA. 3 მას შინა] მაშინა m. კოშკები] მუშკები C. რომელ CA. ვერ – MQm. გაგონებად] და გონებად A. 4 მოგონებულ Qm] ვერ შესაძლებელ A. თუთიუელი A, თუთიუელისა M, თუთუელისა Q, თუთიუელისა m. მას – MQm. 5 აღსავალად C, აღსვლად A, აღსულვად M, აღსვლად m. ენება] ნებვედა A. 6 ხოლო – A. ჰაერისა] აჰერისა C, აერისა A, ჰერისა Mm, ჰერისა Q. 7-8 დადნებოდა] მუნით A. ვერცხლი Qm. 8 მუნითგან] მუნით გამო A. ვინმე CAMQm. ეთერისა] ერთისა MQm. 9 რომელ A. მძაფრიად C, მზაფრიად M, მძფრად Q, მზაფრად m. და – A. ესმა] ესე Q. მუნით] C-ში აღრე ეწერა: „მუნით ქცევისაგან“. 10 შესულბეს Mm] შელბეს A. ადამიანი Mm. კაცი] კააცი m. 11 ნათესავი] ნათესავითურთ A. თუთოსა] თუითო AM, თუთო Q, თითო m. ერჩდეს] ჩნდეს MQm. ურთიერთსა Cm. 12 თუისისა AMm. ჰქუა Mm, რქუა CA. მიქიელ M, მიქლ Q, მიქელ m. 13 აღმოსავალისასა CMm, აღმოსავალით A. 14 გავედ Am. მაგით] მგით A. ჰფარავს C, დაფარავს m. გამოჩინებადმდე C. 15 რომელ CA. ესერა] ესე CMQm. მხლობელად m. ნაშენებისა მაგის შენისა A. შენსა + რომე შენსა C. რომელ M, m-ში ეწერა „რომელი“, „ი“ გადაუშლიათ და წერია: „რომელ“. შორის] შენსა Mm. 15-16 ~ მთა ესე არს A. 16 აღმვალს M, აღმავალს m. გამოვლენ + მისგან A. გეონსა CQ] ნილოსსა A. 16-17 ნილოსი და გეონი; რამეთუ გეონს] m-ში ეწერა მხოლოდ „ნილოსი და გეონის“. შემდეგ ჩაუმატებიათ: „გეონი, რამეთუ“. სიტყვაში „გეონის“ „ი“ წაუშლიათ და ახლა წერია „გეონს“. 17 სურნელი MQm. და + (ეწერა „თივა“, შემდგომ გადაშლილია) რომელსა გამოაქუს სამოთხით და C. თივა] თავი MQm. რომელ Mm. შეაზავებს C. მუშკსა] მუშკსა AMm, მუშკსა Q. 18 დაჯექ m. ორსავე მდინარესა A. ევფრატსა C, ევფრატს M, ეუფრატს m. ჯილას m. და³ – A.

¹ ≈ დაბ. 2,11-14.

ჯუანშერი

Q47r
A82r

განუტევენ ნათესავნი ესე, ვითარცა ვინ ინებოს, რამეთუ წარუვლინებინ უფალსა, ხოლო მეფობაჲ შენი | მეფობდეს ყოველთა ზედა მეფეთა. არამედ ჟამთა უკუანადასკნელთა მოციდეს მეუფე ცისაჲ, რომლისაჲ შენ გნებავს ხილვაჲ მისი, ერსა შორის შეურაცხსა. შიშმან მისმან განაქარვნეს გემონი სოფლისანი: მეფენი დაუტეობდენ მეფობასა და ეძიებდენ სიგლახაკესა. მაშინ გიხილოს შენ ჭირსა შინა და გიკსნეს.“ და დაუტევეს ყოველთა ქალაქი და წარვიდეს

5

M171r

ჰინდლოურად მზრახვალნი ჰინდლოეთს, სინდნი – სინდეთს, ჰრომნი – ჰრომს, ბერძენნი – საბერძენთს, [გოგ] და მაგუგ – მაგუგეთს, სპარსნი – სპარსეთს. ხოლო პირველი ენაჲ ასურებრი იყო. და ესე არიან შუდნი ენანი, რომელ ნებროთისამდე ზრახვიდეს. ამისთვის

C117r

მოგითხარ, რომელ მამათა ჩუენთა ფარულად ეპყრა წიგნი ესე, ხოლო მე შურმან საღმრთო-მან მაიბულა თქუემად ამისა. და ამის მიერ შეიწყნარა მირიან, მამამან ჩემმან, სახარებაჲ ნინოჲს მიერ. ანუ არა ქრისტეს მოსლვადმდე მოიღებდეს მამანი ჩუენნი ხარკსა? და მუნითგან მოუძღურდით, და ესე ბერძენნი მოღმართ გუბრძვანან. და მან იხილა ნებროთ ჯოჯოხეთს შინა და იკსნა. იგი არს პირველი ყოველთა მეფეთაჲ და დანიელცა ეწამების, ვითარმედ

10

A82v

მიქაელ დადგინებულ არს ძალად სპარსთა,¹ და თქუენ, ყოველთა ქართველთა, იხილენით სასწაულნი ესე, რომელ ქმნა ნინო. ანუ ჰგონებთ, ვითარმედ ბერძენნი განწირნა ღმერთ-

15

m204

მან არა, უმეტესნი ქუეყანანი სპარსთანი მათ შემუსრნეს და შემოურთვან. | და დღეს

M171v

მქექუსე თთუე არს, რადთგან ისმა კმაჲ ლაშქრობისა ჩუენისაჲ. ქცეულ არს კეისარი,

C117v

რამეთუ ასმიეს შემოსლვაჲ ჩუენი, და აწ მოახლებულ არს | ბრძოლად ჩუენდა. აწ უკუე ყოველნი ნათესავნი უფალსა ღმერთსა ჰმსახურებდით და დასცხერით ვნებათაგან ეკლესიისათ.“

1 ვითაცა CMQ. ენებოს Q. წარუვლინებინ] წარუვლინებინ CQ, წარუვლინებინ M, წარუვლინებინ m. 3 მეფე CQ. რომელსა C. ერს m. 4 განაქარვნის A. გემონი] გემონი A. მეფობსაჲ Q. სიგლახაკესა] სიგლახაკესა m. 5 მაშინ] მან C. შენ – A, m-ში „შენ“ გვიანა ჩამატებული. ვიკსნას CM, ვიკსნას m] + ღმერთმან A. ყოველთა C. ქალაქი + იგი A. 5-6 წარვიდეს ჰინდლოურად] დაუტევეს (დაუტევეს m) ჰინდლოურნი (ინდლოურნი C) CMQm. ინდლოურად A. 6 მზრახველნი C, მზრახველნი Am. ინდლოეთს CA. სინდეთს MQ. რომნი – რომს CA. 7 გოგ და მაგუგ] აგ და მაგოგ (მაგოდ C) CA, აგუგ მაგუგნი MQm. მაგოგეთს A] აგ მაგოგეთს C. 8 ასურებრივი A. ესე არიან] ესენი იყუნეს A. არიან] არიან m. რომელნი CMQm. 9 მოგითხარ] მოგუითხარ C, მოგითხარ AMQm. რომელი A. დაფარულად CA. შურმან] შეიღმან Mm. 9-10 საღმრთომან m. 10 მაიბულა A. თქუემად AMm. ამისსა CA] – MQm. და – A. და ამის – C. მიერ + და m. მამან M. ჩემმან] ჩუენმან Q. ~ მამამან ჩემმან მირიან CA. სახარებაჲ + ქრისტესი CMQm. 11 ნინოს მიერ] ნინოსი A. მოსულამდე A, მოსულამდე C, მოსლვამდე Q. მიიღებდეს AMQm. ჩუენი Mm. 12 და¹ – C. ესერა CA. მიღმართ CAMQm. გუბრძვანან] ჰბრძვანან C, ბრძვანან A, ჰბრძვანან MQ, m-ში ეწერა „ჰბრძვანან“, გადაკეთებულია და წერია: „ჰბრძვანან“. იხილა] m-ში ეწერა „იხილნა“, შემდეგ „ნ“ გადაუშლიათ. ჯოჯოხეთსა Am. 13 დაიკსნა C. პირველ Q. ყოველთა C. ეწამების – A. 14 მიქელ Qm. ძალად] ძლიერად Mm. თქუენ] თქუან Mm. ყოველთა ქართველთა] ყოველმან (ყოველნი C) ქართლმან CMQm. 15 ესე – CAQ. რომელნი C. ქმნა MQm. ანუ + თუ C. გონებთ C Mm. გაწირა C, განაწირნა m. 16 ქუეყანანი] ქრისტეანენი MQm. სპარსეთისანი C. და¹ + მათ A. შემუსრნეს და – CMQm. შემოურთვნა MQm. 17 თუე CAMQm. რადთგან] რითგან C, რადგან Mm. ისმა] ასმიეს CMQm. ჩუენისაჲ] ჩემისა A. 18 შემოსულა CAM, შემოსვლა m. და აწ – A. ჩუენდა] ჩუენად C. 19 ყოველნი C. მსახურებდით AMm, ჰმსახურებდით Q. ეკლესიისათ Q.

¹ შდრ. დან. 10,13; 20,21.

ჯუანშერი

და ვითარცა ესე ყოველი წარმოთქუა, განავლინა ქადაგი, რაათა ყოველნი მოწესენი გამოვიდენ სამალავთაგან მათთა და ტყუენი განუტევენ და სადაცა უნდეს, წარვიდენ. და მოვიდა სიმრავლე მღვდელთა და დიაკონთა და მოწესეთა მონაზონთა და ენკრატისტთა ქუაბთა და მათაგან და უმრავლესნი პონტოთ ქალაქით, რამეთუ შეიწრებულ იყო | ოთხ თთუე C118r ოდენ ქალაქი იგი, და მათ თანა იყვენს | ორნი კაცნი: პეტრე მღვდელი, მოწაფეთაგან გრიგოლი 5 A83r ღმრთისმეტყუელისათა, რამეთუ საფლავსა მისსა ზედა მღვდლობდა, და სამოელ მონაზონი. Q47v წარდგეს წინაშე ვახტანგისა მადლისა მიცემად განტევებისათჳს ტყუეთაჲსა და განთავისუ- M172r ფლებისათჳს ეკლესიათა და მღვდელთაჲსა. და ვითარ წარმოთქუეს ლოცვაჲ, სთნდა მეფესა და მიიხლნა იგინი, და უბრძანა შემოსად ყოველთა ტყუეთა და მოწესეთა, განტევებულთა მისგან, უძღურთა, რამეთუ ყოველნი უძღურნი ქალაქით შემოსრულ იყვენს. უძღურთა მისცა 10 საკედრები და ჭაბუკთა – სამ-სამი დრაჰკანი, და განუტევენა, ხოლო პეტრე მღვდელი და სამოელ მონაზონი დააყენნა.

და ვითარ წარვიდეს სპანი იგი კარვად თჳსად და მეფე შევიდა სერობად, ჰრქუა მეფემან პეტრეს: „სთნდამცა ღმერთსა საქმე ესე ჩემი, რამეთუ დავიცვენ ეკლესიანი და განუტე- C118v ვენ | ტყუენი?“ ჰრქუა პეტრე: „იტყოდის მონაჲ შენი წინაშე შენსა კადნიერად, ანუ მიგცემდეს 15 m205 ქებასა სიცრუისასა?“ | ჰრქუა: „იტყოდე, არას ვეძიებ, გარნა მხილებასა, რამეთუ განვერნეთ A83v სიცრუესაგან.“ ჰრქუა პეტრე: „ეკლესიანი კორცთანი უფროჲს არიან | წინაშე ღმრთისა, ვიდრე ეკლესიანი ქვათანი. ეკლესიაჲ ქვათაჲ ოდესმე დაირღჳს და აღაშენიან მითვე ქვითა, ხოლო ეკლესიაჲ კორცთაჲ ოდეს დაირღჳს, ვერვინ შემძლებელ არს განკურნებად, ვერცაღა

1 ყოელი C. 2 მათთა – A. განუტევენ M, განუტევენ m. სადაცა] სადათ CQ, სადათა Mm. უნდა C, უნდენ M] + განუტევენ (განუტევენ m) და MQm. უნდეს] ენებოს A. 3 მოვიდა] გამოვიდა A. მღვდელთა Mm. და მოწესეთა – A. მონოზანთა m. ენაკრიტიტისთა MQm. ქუაბთა] ქუაბებით CA, ქუაბებთა MQm. 4 და¹ – A. მათაგან] მათგან C, მათაგან m. და² – C. პონტო CMQm. რამეთუ შეიწრებულ იყო – Mm. თუე AMm. 4-5 ოთხ თთუე ოდენ ქალაქი იგი] ქალაქი ოთხ თუე C, ქალაქი ოთხ თუჴ ოდენ Q. 5 ქალაქი იგი – Mm. მათ თანა] მათთან m. მღვდელი Mm] + და Mm. მოწაფეთაგან] m-ში ეწერა „მოწაფეთა“, შემდეგ „განი“ მიუწერიათ და წერია: „მოწაფეთაგანი“. 6 მლთისმეტყუელისათა m. მღვდელობდა Mm. და¹ – MQm. მონოზანი m. 7 ვახტანგისსა AMQm. მადლის MQm. განტევებისა C. ტყუეთა C, ტყუჴთსა Q. 8 ეკლესიათასა CMQm. და¹ – A. მღვდელთასა m. ვითარ] ვითარცა A] – C. წარმოთქუას m. და³ – AQ. 9 მოიხლნა MQm] მოიხილნა CA. შემოსად] შემოსულად C. ყოელთა C. განტევებელთა M. 10 უძღურთა, რამეთუ ... შემოსრულ იყვენს – A. შემოსრულ] გამოსრულ C. მისცეს MQm. 11 საკედრები C. დრაჰკანი M, დრაჰკანი Q, დრაჰკანი m. მღვდელი Mm. 12 მონოზანი m. დააყენნა] მის თანა დაიჭირნა CA. 13 კარავად Cm. და² – A. ჰქუა CMm, რქუა A. ~ ჩემი ესე A. 14 დავიცვენ Q. 14-15 გაუტევენ M, გაუტევენ Q, განუტევენ m] განვათავისუფლენ C. 15 ჰქუა CMm, რქუა A. იტყოდეს A. კადნიერად] კადრად Q. ~ კადნიერად წინაშე შენსა CA. მიქცემდეს MQ, მიგცემდე CA. 16 სიცრუისასა AQ, სიცრუისასა m. ჰქუა C] + მას მეფემან C. რქუა A] – MQm. იტყოდეს MQm] + რამეთუ CA. არას] არა Mm, არაჲ Q. რამეთუ] რათა CA. განვერნეთ] განვერე C, განვერო A. 17 სიცრუისაგან CAQ, სიცრუისაგან m. ჰქუა Cm, რქუა A. პეტრე – Q. კორცთა A. 18 დაირღჳს C, დაირღჳს M, დაირღჳს Q, დაირღჳს m. 18-19 და აღაშენიან ... დაირღჳს – Mm. აღაშენიან Q. 19 ეკლესიაჲ] ეკლესიანი Q. ეკლესიაჲ კორცთაჲ] ეკლესიანი კორცთანი C. კორცთაჲ – Q. ოდესმე C. დაირღჳს C, დაირღჳს Q. ვერავინ Cm. შემძლებელ bis A. ვერცა CAQ.

ჯუანშერი

- M172v მკურნალი და ვერცა[ლა] მეფე. აწ რსოდენნი გუამნი კაცთა მართალთანი დაგიცემიან? რომელსა იტყვს სისხლისათვს აბელისსა: „ყოველი სისხლი ნოეს ზე წყლითრღუნითა განიწმიდა“ და სისხლისათვს ზაქარიაჲსა, ბარუქის ძისა: „მიუგო ყოველი შეურაცხებაჲ ჰურიათ“. ვითარცა იტყვს ესაია: „ალიღე და წარწყმიდე ყოველი წული მათი“¹ ტიტოჲს და სპასიანოჲს მიერ. ანუ არა აღმოგიკითხავსა წიგნთაგან მოსესთა, რაჟამს ისრაიტელმან ისიძვა უცხოთესლსა თანა, 5
- C119r რაოდენნი სული მოკუდა ერთისა მის სიძვისათვს? აწ უკუე სპათა შენთაგან რაოდენნი ქალწულნი განხრწნილ არიან, ტაძარნი ღმრთისანი?“ და ჰრქუა მეფემან: „არა ჰხედავ, ვითარ-იგი ივბიმიანოს დაცვისათვს ეკლესიათაჲსა იყო ივლიანეს თანა უკეთურისა? და თუ 10
- A84r დაბრკოლდეს კაცი, უმჯობეს არის დაცემაჲ სრულიად.“ ჰრქუა პეტრე: „არა დაბრკოლებულსა დაგცემ, არამედ დაცემულსა აღგადგინებ,“² ვითარცა დავითს საცთურისაგან ჰურიადჲსა. და არა 10
- M173r მნებავს შენი, რაჲთა იყო, ვითარცა კაცი, რომელი მარჯუენით იქმნ | და მარცხენით 10
- Q48r არღუევენ, და არცა, რომელნი „პირითა მათითა | აკურთხევედ და გულითა მათითა წყევედ“³ და აგინებედ, არამედ ვითარცა მეფენი კეთილქსენებულნი, რომელთა დაიპყრეს სოფელი ესე და სასუფეველსა არა განეშორნეს: დავით, სოლომონ, კოსტანტინე, ივბიმიანოს და ყოველნი მსგავსნი მათნი. ხოლო რაჲ არს მსგავსებაჲ შენი ივბიმიანოსისი და ვინ არს 15
- C119v შენ ზედა უფალ, | რომელმცა კრძალი მისი იყო კისერსა შენსა ზედა, ვითარცა-იგი

1 ვერცა CAMQm. გუამი m. კაცთანი C. მართალთანი – C. დაგიცემიან C. 2 აბელისსა AMQm] + რამეთუ A. ყოელი C. ნოეს ზე წყლითრღუნითა] ნოეს რღუნითგან CA, ნოეს (ნოესი Q, m-შიც „ნოესი“ ეწერა, შემდეგ „ი“ წაუშლიათ და წერია: „ნოეს“) წყლით MQm. განწმიდა MQ, განწმინდა m] – C. 3 სისხლისათვს] სისხლისა მისგან C. ზაქარიასსა C, ზაქარიასა Mm, ზაქარიასა Q. ზაქარიასსა, ძისა ბარუქისა A. მიუგო] მიაგო C. ყოელი C] – A. ურიათა CA, ჰრიათა M. 4 წარწყმიდე Q, წარწყმინდე m. ყოელი C. სპასიანოსის C, სპასიანოსის Mm, პასიანოსის Q. მიერ] მიმართ MQm. ანუ – C. 5 აღმოგიკითხავს CQ, აღმოიკითხავს Mm. მოსესათა m. უცხოთესლთა MQm, უცხოთესლსა A. 6 მის სიძვისათვს] მისთუის სიძვისა A. უკჲ Q. 7 ქალწულნი] სულნი C. განხრწნილ A. განხრწნილ არიან] განხრწნილან C. და – CA. ჰრქუა CMm, რქუა A. ხედავ CMQm] უწყია A. 8 უკეთურისა C. და – A. 9 სრულიად – C. ~ სრულიედ დაცემა A. ჰრქუა CM, რქუა C, ჰქვა m. პეტრემან m. დაბრკოლებულსა] დაბრკოლებულ არს m. 10 დაგცემა C. აღგადგენ C. დავით CAMQm. ჰურიასა C, ურიასსა A, ჰრიათასა M, ჰრიათასა Q, ჰურიათასა m. და – Q. 11 რაჲთა + არა A. მარჯუენითა C, მარჯუენითა Q. იქმნა C, იქმენ A, იქმოდა Mm. იქმნ და] იქმოდა Qm. მარცხენითა C, მარცხენითა MQm. 12 არღუევენ CAMm, არღუევენ Q. არცა + ვითარცა CA. რომელი MQm. აკურთხევედენ CAM, აკურთხენ Q, აკურთხეუდენ m. სწყევდენ CMQm, სწყევენ A. 13 აგინებდენ AMQm. მეფენი + იგი A. კეთილადქსენებულნი CAQ, კეთილადქსენებულნი Mm. 14 ესე – Q. განეშორეს Q. სოლომონ m] + და AMQm. ივბიმიანოს] ივბიმიანოსისა A, ივბიმიანოს Mm. 15 ყოელნი C. მათნი] C-ში ეწერა „მისნი“, შემდეგ გადაუსწორებიათ და წერია: „მათნი“. რაჲ] m-ში ეწერა „არა“, შემდეგ პირველი „ა“ წაუშლიათ და წერია: „რა“. ივბიმიანოსისი] ივბიმიანოსისსა C, ივბიმიანოსსა M, ივბიმიანოსსაჲ Q, ივბიმიანოსსა m. 16 რომელმცა Mm. იყო – C. ~ იყო მისი A.

¹ ესაია 26,14; გალობ. 5,6.

² ზ ფს. 144,14.

³ ფს. 61,5.

ჯუანშერი

m206 ივბიმიანოსისსა ივლიანესი, ანუ სადა გევნო შენ, ვითარცა ივბიმიანოსს | ივლიანესგან? ანუ
ვის ხედავს ღმერთი, რომელი შენ ზედა უფალ იყო და ჰქონდამცა პასუხი შენსა სიმარ-
A84v ნა | ყოველნი? ამიერითგან ითხოვოს ღმერთიან ყოველი კელთაგან შენთა საქმე ბოროტისადა
და შენ მიგაგოს, არა თუ შეინანო.“ ჰრქუა მეფემან: „მნებავს განმართლებადა თავისა 5
ჩემისადა, ხოლო სიმართლით შენ დამსაჯე უმსჯავროებასა ჩემსა.“ ჰრქუა პეტრე: „ვინადათ-
M173v გან გზა-ეც შეწამებად, | ცოდვადა შენი განგეშორა შენგან. ხოლო აწ ვითხრა გულისსიტ-
ყუადა შენი, არა უმეცრებაჲმან აღგძრა ბრძოლად ძეთა ზედა ღმერთისათა, არამედ შუელი-
სათუს ნათესავისა შენისა სპარსთადას. და არა უწყია, რამეთუ ბერძენნი ნათესავნი ღმრთი-
C120r სანი არიან აღთქუმისა მისთუს, რაჟამს უწოდა მათ შვილად ღმრთისა და მოსცა | მათ 10
ბეჭედი, რომლითა შეიმუხრა ჯოჯოხეთი და არს იგი ჯუარი?“ ჰრქუა მეფემან:* „აწ რადა
გნებავს შენ?“ ჰრქუა მას პეტრე: „მნებავს, რადათა შენ მიერ აღგზებულნი ესე ცეცხლი
შენვე დაშრიტო და მეგობარი იყო კეისრისადა, ვითარცა დღესამომდე იყავ სპარსთადა.“
A85r მიუგო მეფემან: „ესე მნებავს, რადათა მიჩუენოთ ლოცვითა თქუენითა ამას ღამესა კეისარი და 15
მე შეკრებულნი, და რომელი ზრახვად არს ჩუენ შორის სიყუარულისა-ყოფად, და ვცნა მე
ესე, ვითარმედ სთნავს ქრისტეს ზრახვადა ესე შენი ჩემდა მომართ.“ ჰრქუა პეტრე: „ღამიმ-
დიმდა თხოვად ესე შენი ჩემ ზედა, რამეთუ ესე არს კაცთა რჩეულთადა, რომელნი არიან,
M174r ვითარცა ანგელოზნი, სრულითა საქმითა და არიან ამათ კლდეთა | შორის, და ესევეთარი 20
m207

1 ივბიმიანოსისსა] ივბიმიანოსსა Am, ივბიმიანოსისა MQ. სად M. გევნოს A. შენ – C. ივბიმიანოსს] ივბიმი-
ანოს AMQm. ივლიანესგან m. 2 „პასუხი“ m-ში გვიანაა ჩამატებული. 3 არა + უკუე A. უფალ-გყო] უფალ A.
და – AMQm. 3-4 შეგიდგან CA, შეგიდგინა MQm. 4 ყოველნი C. ითხოვოს C. ყოელი C. ბოროტისადა]
ბარტოსა Mm, ბრტოსა Q. 5 და – C. ~ არა თუ შეინანო, შენ მოგაგოს A. ჰქუა CMm, რქუა A. მნებავს]
მებავს M, მენება A. 6 დამსჯე M. უმსჯავროებასა M, უმსჯავროებასა m. ჰქუა CMm, რქუა A. 7 შეწამებად +
ჩემდა C. შენი] ჩემი MQm. ცოდვადა შენი განგეშორა] ცოდვასა განგეშორა A. განგეშორო MQ, m-ში ეწერა
„განგეშოროს“, შემდეგ „ს“ წაუშლიათ: „განგეშორო“. 7-8 გულისსიტყუა C. 8 აღგზრა Mm. ღმრთისათა]
ღმრთისათუის m. 8-9 შუელისათუს] შვილისათუის Mm, შულისათუს Q. 9 უწყია] აუწყა Mm, აუწყადა Q.
10 აღთქმისა AMQm] + მის MQm. აღთქუმისა მისთუს] აღთქუმისათუის C. ამისთუს Qm. 11 შემუხრა A,
შემუხრადა Q. შეიმუხრა ჯოჯოხეთი და არს იგი ჯუარი] წარმოტყუენა ჯოჯოხეთი, რომელ არს ჯუარი მისი C.
და არს იგი ჯუარი – A. 12 ჰქუა CMQ, რქუა A, ჰქვა m] + მას A. ჰქუა CMm, რქუა A. მას – CA.
13 შენივე Mm. მეგობარ A. 14 ღამეს Mm. ~ ღამესა ამას C. კაისარი MQm. 14-15 ~ მე და კეისარი A.
15 შეკრებულ M, შეკრებულმან m. და¹ – MQm. რომელ C. ჩუენ] ჩუენდა A, ჩემ M, ჩემს m. სიყუარულისა-
ყოფა CA. ვცნა] ვიცან MQ, ვიცნა m. 15-16 მე ესე – C. 16 ესე¹ – A. ქრისტესა CA. ზრახვადა] ზრახება CA.
ჩემდა] ჩუენდა A. ჰქუა CM, რქუა A, ჰქვა m. პეტრემ m. 16-17 ღამიმდიმდა] ღამიმდიმა A. 17 თხოა C. ესე¹ – CA.
რომელ A. 18 საქმითა] საქითა M. კლდეთა] კელელთა MQm. შორის] შინა A. და² – CMQm. ესევეთარნი C.

* მინაწერი M-ში აშიაზე გვიანდელი ხელით: „აქ ეძიეთ ვახტ გორგასალ რომ შევიდა კეისრის მამულში და თუ
რა სასწული მოხდა“. მინაწერი m-ში გადამწერის ხელით: „აქა მეფე ვახტანგ გორგასალ რომ შევიდა კეისრის
მამულში და თუ რა სასწული მოკდა“.

ჯუანშერი

C120v მათგან ეგების საქმედ, რომელსა შენ ითხოვ. მეც მე დრო, რაათა წარვიდე და ვევედრო მათ და უთხრა ბრძანება შენი, და ლოცვითა მათითა აღესრულოს განზრახვა შენი, არამედ შეურაცხ-გუჩნს თავი ჩუენი, რამეთუ კაცნი ვართ ცოდვილნი, ნუუკუე სილაღედ იხილოს ღმერთმან.“

Q48v შეპრისხნა მას სამოელ მონაზონმან და ჰრქუა: „მღდელო, საქმესა ღმრთისასა, ვი- 5
თარცა საქმესა კაცთასა, ჰზრახავ! ანუ არა აღმოგიკითხავსა, | ვითარ ეტყვს ღმერთი პალეკარპოსს*: „უკუეთუმცა არა დაბრკოლდებოდეს ანგელოზნი კაცთა სათნობისათვს, ყოველთამცა ქალაქთა შინა ჯუარს-ვეცუ, რაათა ყოველნი ვაცხოვნენ?“ ანუ მე უფროდს არს A85v აქაბ, მეფე ისრაელისაჲ, მეფესა ქრისტიანეთასა, რომელსა ეტყვს ესაია: „ითხოვე | სასწაუ-
ლი სიმღლედ, ანუ სიღრმედ,“¹ და მისთვის თქუა: „მიუდგეს ქალწული?“² ანუ ვინ ჰრქუა 10
ისრაიტელსა: „რადცა ითხოვო სახელითა ჩემითა, მოგეცეს?“³ ისო ჰრქუა სამყაროსა
M174v ცისასა: „მოიქეც!“ და სამსა ჭდესა მოიქეცა | იგი. აწ სიტყუაჲ სიმდაბლისა შენისაჲ კეთილ
არს, პეტრე, არამედ საბრკოლებელ არს მცირედმორწმუნეთა კაცთა. ხოლო შენ, მეფეო,
C121r მცირედ შეგუეწიე ჩუენ სარწმუნოებითა, რამეთუ ლოცვამან ჭირვეულისა ამის | ქალაქისა-
მან ყოს ნებაჲ შენი.“ 15

m208 და წარვიდეს წმიდანი იგი სადგურად თვსა, ხოლო მეფემან მყოვარ ჟამ ილოცა და დაწვა. და მირულებასა შინა მისსა, აჰა, მოვიდა დედაკაცი იგი, | რომელი იყო წმიდაჲ ნინო, და ჰრქუა: „აღდეგ, მეფეო, და განკრძალულად მიეგებოდე, რამეთუ ორნი მეფენი, ზეცისა და

1 ეგების] ეგულების MQ, ეგულებების m. 2 აღასრულოს Mm. განზრახვაჲ] თხოვა Mm, თხოვაჲ Q. 3 -გუჩნს] -გუჩნს Q. 5 შერისხნა AMm. მონაზონმან m] მონაზონი CMQ. ჰქუა CMm, რქუა A. მღდელო Mm. 6 საქმეს m. საქმესა – A. კაცისასა MQm. ზრახავ CAMQm. აღმოგიკითხავს MQ, m-ში ეწერა „აღმოგიკითხავს“, შემდეგ ბოლო „ა“ გადაუშლიათ: „აღმოგიკითხავს“. 7 პალეკარპოსს] პალეკრატოსს C, პასტინეს კარტოს A, პალეკარპოს MQm. სათნობისათვს] სათნობისა A, სათნობისათვის M. 8 ყოველთამცა C. ჯუარსა-ვეცუი A. -ვეცვი M, -ვეცვი Q. 9 აქაბ Mm. ისრაელსა M. რომელს m. იტყვს Q, იტყუის m. ითხოვე bis A. ითხოვე C. 10 მიუდგა Mm, მიუდგაჲ Q. ქალწული + და MQm. რქუა A, ჰქუა Mm. 11 ითხოლო C. ჩემითა] შენითა MQ. მიგეცეს C, მოგცეს AQ. ისო] იესო A. ჰქუა CM, ქუა A. 12 და – m. მოიქეცა] მოაქცია C. 13 საბრკოლე MQm. კაცთათვის C. 14 მცირედ] მწირედ A. შეგუეწიენ Mm, შეგუეწიენ Q. ჩუენ – A. სარწმუნოებით A. ამის] მის m. 16 წმინდანი m. თვისად CAM, თვსად Q, თვისდ m. მყოვარ C, მყოვარ Q. 17 დაწვა MQm. შინა] ოდენ C. მოვიდა] უკუე (უკუე Q) მოვიდა CQ, უკუმოვიდა M, უკმოვიდა m. იგი] m-ში ეწერა იგი + „სადაურად თვისად“, შემდეგ ორივე სიტყვა გადაუშლიათ. წმინდა m. 18 ჰქუა CMm, რქუა A. განკრძალულადრე C. მიეგებოდე MQm. ზეცისანი m] ცეცისა A.

* წმ. პოლიკარპე სმირნის ეპისკოპოსი, ეწამა 86/87 წლისა 23 თებერვალს 155/156 წ.; შდრ. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, ტ. I, თბ., 1955, გვ. 416.

¹ ესაია. 7,11.

² ესაია. 7,14; მათე. 1,23.

³ იოან. 14,13.

ჯუანშერი

ქუეყანისანი, მოვლენ შენდა.“ და რეცა მიხედნა და იხილა პირველ სახე ქალაქისაჲ, ვითარმედ არს კოსტანტინესი. და მიიწია იგი სწრაფით და იხილნა ორნი საყდარნი: ერთსა ზედა მჯდომარე ჭაბუკი საჭურველითა, გურგუნოსანი, და მეორე[ს] საყდარ[ს] იხილა მჯდომარე მოხუცებული ზეწრითა სპეტაკითა და თავსა მისსა გურგუნი ნათლისაჲ, არა ოქროსაჲ. და ფერკთა მისთა ჯდა ნინო და კელი ვახტანგისი მარჯუენაჲ ეპყრა პეტრეს მღდელსა და მარცხენაჲ – სამოელს მონაზონსა. და ჰრქუა სამოელ: „შეუვრდი პირველად დიდსა ამას | მთავარსა ზეცისასა გრიგოლის!“ მივიდა და თაყუანი-სცა, და ჰრქუა გრიგოლი: „რად ესე ჰყავ ბოროტი, კაცო, რამეთუ მოაოკრე ბანაკი ჩემი და მკეცთა შეაჭამენ საცხოვარნი ჩემნი, უკუეთუმცა ორნი ეგე არა, რომელნი გუერდით გიდგან და დედაკაცისა ამისთჳს სათნოჲსა, რომელი დაუცხრომელად იღუწის მარიამის თანა თქუენტჳს, შურ-ვიგემცა შენგან, ვითარცა მამათა შენთაგან, რომელნი ესვიდეს ცეცხლსა შემწუველსა და არა ბრწყინვალებასა, განმანათლებელსა ყოველთასა“. და მისცა კელი და ამბორს-უყო რეცა, და მიყო კელი გურგუნსა ნათლისასა, რეცა ეგევითარი გურგუნი მისცა ვახტანგს და ჰრქუა: „დაარქუ ეგე პეტრეს.“ და აღილო პეტრე მისვე გურგუნისაგან რეცა უდარესი და დაარქუა სამოელ მონაზონსა. და ჰრქუა ნინო ვახტანგს: | „აწ უკუე მივედ მეფისა და მიიღე ნიჭი შენი.“ მივიდა მეფისა და ამბორს-უყვეს ურთიერთას, და ადგილ-სცა საყდართა თჳსთა, დაისუა იგი თანა და მისცა ბეჭედი კელიისა მისისაგან, რომელსა იყო თუალი ფრიად ნათელი, და ჰრქუა კეისარმან: „უკუეთუ გნებავს, რადათა მოგცე გურგუნი, აღუთქუ ვინ-იგი დგას ჩუენ ზედა, რადათა ჰბრძოლი მტერთა მისთა, მიიღე მისგან გურგუნი.“ მიიხილა ვახტანგ და იხილა ჯუარი, რომელსა ფრთეთა მისთა ზედა აქუნდა გურგუნი, და უმეტესად ხილვამან ჯუარისამან დასცა შეძრწუნებაჲ, რამეთუ

1 შენდა] შენ ზედა m. და¹ – A. 1-2 ვითარმედ] ვითარ MQm. 2 კოსტანტინეს Mm, კოსტანტინესი Q. და¹ – A. მოიწია C. 3 მეორეთა საყდართა CAMQm. 3-4 ~ მოხუცებული მჯდომარე CA. 4 ზეწრითა] ძეწარითა C. თავსა + ზედა CAM. მისსა – CA. ნათლისაჲ – A. 5 ფერკთა + თანა C. მისთა + თანა A. ვახტანგისა m. მარჯუენაჲ – CMQm. ეპყრ m. მღუდელსა Mm. 6 მონოზანსა m. ჰქუა CMm, რქუა A. სამოელ + ვახტანგს C. შეურდი Cm, შეორდი M] + ვახტანგ C. 7 ამას] იმას CMm. და მივიდა C. თაყუანის-სცა CAMQ] + გრიგოლის C. ჰქუა CMm, რქუა A. 8 „ბოროტი“ ჩამატებულია C-ში. ~ კაცო, ბოროტი A. ბანაკი] ბაკი A. საცხოვარნი C. 9 ჩემნი] ჩემი m. რომელნი] ძალნი MQm. და – A. 10 დაუცხრომელად] მარადის CA. მარიამის] C-ში ეწერა „მირიანის“, გადაკეთებულია და წერია: „მირიამის“. მარიამის თანა თქუენტჳს] მარიამისთჳს Mm, მარიამისთჳს Q. შური ვიგემცა m. შენგან] თქუენტგან C. 11 შენთაგან] თქუენტაგან C, m-ში გვიანაა ჩამატებული „შენგან“. ესვენ C. შემწუველსა C. 12 ყოველთასა C. და¹ – A. რეცა – C. მიჰყო C. 13 რეც m] და A. ეგევითარივე A, ეგევითარ MQm. რქუა A, ჰქუა Mm. დაარქუ] არაქუ A, დაარქ Q, და ჰრქუა m. ეგე – A. ჰრქუა: დაარქუ ეგე პეტრეს] ჰქუა პეტრეს ეგე C. 14 პეტრე – MQm. გვირგვინისაგა m. უდარეს m. დაარქუა] და რქუა A, და ჰქუა M, და ჰრქუა Q. სამოელს A. მონოზანსა m. ჰქუა CMm, რქუა A. 15 მივიდა – MQm. 16 ადგილ-სცა] ადგილსაცა Mm. თჳსთა + და A. თანა – Mm. 17 მისისაგან] მისგან m. რომლისა CMQm. ჰქუა CMm, რქუა A. კეისარმან MQm. 18 მიგცე C. აღუთქუა CA. ვინ-იგი] ესე ვინ C, ვინ-ესე A, ვითარ-იგი MQm. ჰბრძოლი] ბრძოლის A. 19 მისთა] ჩუენტა A] + და C. მიიხილა] მოიხილა C, მიეახლა A. 19-20 ~ ზედა მისთა A. 20 შეძრწუნებაჲ] შეძრწუნებული A] + და MQm.

ჯუანშერი

უსაშინელეს იყო ზარი მისი, და დადუმნა, ხოლო აღადგინა ნინო და მიხედნა პეტრეს კერძო და სამოელის კერძო, და ერთითა პირითა თქუეს: „ჩუენ ვართ თავსმდებნი, ვითარმედ უმეტეს ყოველთასა წარემართოს, ზ, ჯუარო უძლეველო.“ და მიყო კელი კეისარმან და მოილო გურგუნი ჯუარისაგან და დაარქუა თავსა ვახტანგისსა. და იწყეს გამოსლვად რეცა, კმა-ყო ეპისკოპოსმან სამეზის და ჰრქუა: „ვახტანგ, | უმეტეს მორწმუნე იყო შენ ყოველთა შორის ნათესავთა სპარსთასა;“ მეორედ: „შენგან აღეშენენ ეკლესიანი და განეწესნენ ეპისკოპოსნი და ეპისკოპოსთა მთავარი;“ მესამედ: „გურგუნი წამებისაჲ მიილო.“

და გამოვიდა რეცა, მოუწოდა ძილსავე შინა პეტრეს და სამოელს, და უთხრობდა ძილსავე შინა ჩუენებასა, და იგინი აღუქსნიდეს: „რომელი-იგი იხილე საყდართა ზედა გურგუნოსანი ნათლითა დიდითა, იგი არს გრიგოლი მოძღუარი, და მან რომელი მომცა გურგუნისა მისგან, მომცა ეპისკოპოსთა მთავრობაჲ, და მე რომელ მივეც გურგუნისა ჩემისაგან მოყუასსა ჩემსა, ჩემ მიერ ყოფად არს ეპისკოპოსად, და რომელ ჰნახე გურგუნითა ოქროსაჲ-თა ჭურვილი, იგი არს კეისარი, და რომელ მოგცა შენ ბეჭედი, მოგცეს შენ | ასული ცოლად და ყოველი საზღვარი ქართლისაჲ, მისგან უკუმოღებული, მოგცეს, ხოლო გურგუნი ჯუარისაგან, რომელი მოგცა, ვრცელნი ღუაწლნი გარდაიკადნე შეწვევითა ჯუარისაჲთა, და მოძღუარმან ჩუენმან, რომელ სამეზის გიკმო, სამნი ნიჭნი გითხოვნა ღმრთისაგან, რაჲთა შენ მიერ ჭეშმარიტებაჲ დაემტკიცოს ქართლისა კათალიკოზთაგან და ეპისკოპოსთა და სძლევედ მტერთა ვიდრე დღედმდე აღსრულებისა შენისა, ხოლო აღსრულებასა შენსა გურგუნი წამებისაჲ მიილო ბრძოლასა შინა და კელთა მტერთასა არა შეჰვარდე. ესე ყოველი აღესრულოს ვიდრე მოუძღურებადმდე შენდა და სიბერედმდე.“

A87v

M176r
C122v

m210

A86v
C123r

M176v

1 უსაშინელესი Mm. აღადგინა] აღდგა CA. 2 სამოელისა C. კერძო – C. სამოელის კერძო, და] სამოელს A. თქუეს] თქუის Mm. ვითარმედ] ვითარცა C. უმეტესად A. 3 ყოველთასა C. ზი C, ზოლი A, ზი Mm. მიჰყო CA. და² – A. მიილო C, მოალო M 4 დაარქუა + გუირგვინი იგი A. დაარქუა თავსა ვახტანგისსა] დადგა ვახტანგს თავსა C. ~ ვახტანგს თავსა A. ვახტანგისსა – MQ. იწყო C. გამოსვლად m. რეცა – A. 5 ეპისკოპოსმან AMQ, ეპისკოპოსმან m. ჰქუა Mm] თქუა CA. ვახტანგ bis AMQm. ყოელთა C. 6 ნათესავსა MQm. სპარსთა C. შენგან] აშენგან A. აღეშენენ MQm. ეპისკოპოსნი CMQ, ეპისკოპოსნი Am. 7 და – Q. ეპისკოპოსთა CMQ, ეპისკოპოსთა m. ეპისკოპოსთათაგან A] + და C. გუირგვინიცა A. 8 და¹ – CA. 8 რეცა] ბეცა C] + და C. რეცა] და A. შინა + თუისსა M, თუისსა m. სამოველს m. 8-9 პეტრეს და სამოელს, და უთხრობდა ძილსავე შინა – Q. 9 აუქსნიდეს CMQ. -იგი – A, რომელიც-იგი m. იხილა CMQm. საყდართა ზედა – C. ზედა – MQm. 10 დიდითა – CA. იგი არს – MQm. გრიგოლი მოძღუარი] დიდი მოძღუარი გრიგოლი C, დიდი მღვდელთმოძღუარი გრიგოლ A. რომელ CA] – MQm. 10-11 მომცა გურგუნისა მისგან – A. 11 მისგან + მე C. მომცა] მოსცა m] + მე A. ეპისკოპოსთა CAMQ, ეპისკოპოსთა m. მთავრობაჲ – A. 12 ჩემსა – MQm. ეპისკოპოსად CMQ, ეპისკოპოსად Am. და – C. ნახე A. 12-13 ოქროსთა M, ოქროსთა Q. 13 კაისარი MQm. შენ² – C. ~ ცოლად ასული Q. 14 ყოელი C. ქართლისაჲ + და C. უკუმოღებული CMQm. მოგცეს] უკომოგცეს MQm. 15 რომელ CMQ] – A. მოგეცა MQ. გარდაიკადნე Mm, გარდაიკადნე Q. და] ხოლო CA. 15-16 მოძღურებამა m. ჩუენმან] ჩემმან A. 17 კათალიკოზთაგან CMm, კოლიკოზთა Q (Q-ში ეწერა „კოლიკოზთაგან“, შემდეგ „გან“ წაუშლიათ.). და¹ – A. ეპისკოპოსთა CM, ეპისკოპოსთა A, ეპისკოპოსთაგან Q, ეპისკოპოსთა m. 19 მიილო CA. და – CMQm. მტერთასთა C. შევარდე CA] შეჰვარდე Mm. ყოელი C. 19-20 აღასრულოს m. 20 მოუძღურებადმდე CQ, მოუძღურებად A. სიბერემდე CQ.

ჯუანშერი

Q49v და განიღვდა მეფემან, ჰმაღლობდა ღმერთისა, რომელმან ყოველივე გამოუცხადა, | და
მოუწოდა მსწრაფლ პეტრეს და სამოელს და ჰრქუა: „რაა იხილეთ?“ ხოლო მათ ჰრქუეს:
„მეფე, ერთი მარჯუენით და ერთი მარცხენით ვდგით, რაჟამს შენ საყდართა მსხდომარეთა
წინაშე კეისრისა და ღმრთივგამომეტყუელისა დიდისა გრიგოლისა სდგე, და კუალად დედო-
ფალი ჩუენი დაამშუდებდა მოძღუარსა მას განრისხებულსა შენ ზედა, და მიგცემდა შენ 5
კელთა მისთა.“ და ჰრქუა მათ მეფემან: „ღუმენით, წმიდანო, რამეთუ ყოველი ჩემ თანა
C123v გიხილავს. აწ ვითარ გნებავს თქუენ საქმე ქალაქისაჲ ამის, რომელი შემუხსრვად მიწევნულ
A87r არს? ანუ რაა ვყოთ ტყუეთა ამათოჯს, რომელ უმეტეს არიან ბევრ | ათასსა, რომელ არიან
M177r კელთა ჩუენთა? ნუუკუე მსწრაფლ განვიდეს აქადთ ქადაგი, ვითარმედ სპარსთა მეფე წარმო-
მართებულ არს ქუეყანად ჯაზირეთად და გამოვლეს ფილისტიმე კუალსა მეფისა კეისრისასა, 10
m211 რომელმან მოაოკრა ქუეყანაჲ სპარსთა მეფისაჲ, და სპარსთა მეფემან | ვერ უძლო ბრძოლად.
და კეისარმან ვითარცა ცნა, ვითარმედ ჩუენ მოვედით ქუეყანასა მათსა, მოისწრაფის ბრძოლად
ჩუენდა, და რეცა სპარსთა მეფე მოვალს ძალად ჩუენდა, და ვხედავთ, ვითარმედ სპანის
სპარსთანი სომხითისა და ქართლისა სპათა უმრავლეს არიან და არავინ არს ჩუენ შორის
ჭეშმარიტი მორწმუნე, რომელნი დაჰნერგნა მამამან ჩუენმან მირიან, გინა თრდატ, დედით 15
C124r ნათესავმან ჩუენმან. ამათ ყოველთა სარწმუნოებაჲ ვიცით, რამეთუ სავსე არს საცთურითა, | ნუ-
უკუე გამოცხადებასა საქმისა ჩემისასა განწყურეს დედისძმაჲ ჩემი და ვეწყვნეთ ურთიერთას
და ვიქმნეთ საცინელ ყოველთა მტერთა ჩუენთა. არამედ ესრეთ ვყო ესე: რეცა მოვიდენ

1 და] ვითარცა CA. მეფემან + ვახტანგ C. მაღლობდა A. ყოველივე] ყოველთავე A. გამოაცხადა MQm. 2 ჰრქუა CMm, რქუა A. ჰრქუეს Mm, რქუეს A] + იტყოდენა C, იტყოდე A, იტყოდინ Q. 3 მეფე + იტყოდინ M, იტყოდინ m. ვიდგით MQm. შენ – A. 4 დიდისა გრიგოლისა – CA. გრიგოლისი M. m-ში ეწერა „გრიგოლისაი“, შემდეგ „ა“ გადაუშლიათ და წერია: „გრიგოლისი“. სდგე – MQm. კუალად + იგივე CAQ. 5 განრისხებულსა] განძინებულსა CA. მოძღურისა მის განრისხებულისა MQm. შენ¹] ჩუენ MQm. მიგცემდე MQm. 6 ჰრქუა CMm, რქუა A. წმინდანო m. ყოველი] ყოველივე CA. ჩემ თანა] ჩემთა MQm. 7 თქუენ – Mm. თქუენ საქმე – Q. საქმე – C. ~ ქალაქისა ამის საქმე A. შემუხსრვად] შეუძრავად MQm. 8 ვყოთ] ვყავთ MQm. ტყუეთა ამათოჯს] ტყუისა ამისთუის CMm, ტყუისაჲ ამისთჯს Q. რომელი CAMQm. არიან] არს CAMQm. ბევრი AMQm. ათასისა CA. რომელ არიან] რომელი (რომელ A) არს CAMQm. 9 ნუუკუე] აწ უკუე CA. მსწრაფლ] სწრაფით CA, მსწრაფით MQm. განვიდეს + ჩუენგან A. ~ ქადაგი აქათ C. ვითარმედ – Q. სპარსთა + ქადაგი A. 10 ჯაზარეთად Qm. ფილისტიმი CA, ფისტიმე MQm. კუალისა C. 11 რომელმან] რამეთუ CA. მოაოკრეს C. მეფისაჲ – CA. უძლოდ m] ძალ-ყო C. ბრძოლად + კეისრისა C. 12 და] ხოლო C. კისარმან MQm. ვითარმედ ჩუენ მოვედით] ჩამოვედით MQ. მოისწრაფეს CMQm. 13 რეცა m. და რეცა სპარსთა ... ჩუენდა – A. ვხედავთ] ვიცით CA. ვითარმედ] ვითარცა MQm. 14 და¹ – A. ქართლისა სპათა] ქართლისათა C. არიან] არია m. და² – A. არს – MQm. 15 ჭეშმარიტი] ჭეშმარიტად A] – C. რომელი C. დანერგნა AMm. თარდატ MQ, თერდატ C. 16 ჩუენმან – MQm. აქა ამათ CMQm, აქა ამა A. სარწმუნოება m. ვიცი MQm. საცთურითა] სიხარულითა MQm. 17 გამოცხადებითა A. ჩემისათა A. განწყურეს C, განსწყურეს MQm. დედისძმაჲ + ესე MQm. ვეწყვნეთ Mm, ვეწყვნეთ Q. ურთიერთსა A, ურთერთასა m. 18 ვიქმნეთ AMQm. ყოელთა C] + ზედა A. ესრეთ – CMQ. ~ ესე ვყო C. ესე – A. ~ რეცა (რეცა m) ვყო ესე MQm. მივიდენ AMQm.

ჯუანშერი

A87v MI77v სპანი ჩუენნი | და მაუწყონ მოსლვაჲ კეისრისაჲ, მას ზედა უკუევირილოთ ჩუენ, | პირველვე საქმე ესე ვაუწყოთ, ოდეს მოვიდეს და მოგუეახლოს ჩუენ კეისარი. მაშინ, ვითარცა იზრახოს სიწმინდემან თქუენმან, ეგრეთ ვყოთ, და არცა ერთი ტყუეთა მათგანი დააკლდეს.“

და წარვიდა პეტრე კეისრისა, ხოლო სამოელ დადგა წინაშე მეფისა. ხოლო ხვალისა დღე მოვიდა რეცა დიასპანი და უქადაგა მეფესა, ვითარმედ სპანი ბერძენთანი შემოვიდეს კოსტანტინეპოლედ. და მოუწოდა მეფემან ვახტანგ დედისძმასა მისსა და ყოველთა მეფეთა და პრქუა: „რასა იტყუთ, რამეთუ უწყით სიმრავლე სპათა ბერძენთაჲ და ვერაგობაჲ წყობისა მათისაჲ და სიმარჯუე ზღუათა შინა ნავებისაჲ. | ესერა, შევიდეს იგინი სპარსთა ქუეყანასა, Q50r გმირთა და გოლიათთასა, და ვერ უძლეს წყობად. აწ უკუე მეშინის, ნუუკუე სპანი ნავებითა C124v მოვიდენ, შეიპყრან გზაჲ ჩუენი და მოგუეწყუდნენ ჩუენ, ვითარცა ბაკსა შინა. არამედ აღვდგეთ A88r აქამთ და დავიბანაკოთ ზღუასა სამხრით კერძო, რადთა გუაქუნდეს გზაჲ ჭირსა და ლხინსა.“ M178r აღიყარა ლაშქარი იგი გარემოჲს ქალაქისა და ვლეს ზუთისა დღისა სავალი სამხრით m212 კერძო და დადგეს სპერით კერძო. და განვიდეს მყოფნი ქალაქისანი, მიწვენულნი | სიკუდილად, და მისცეს მადლი ვახტანგს, და მისცეს ძღუენი – ათასი ლიტრაჲ ოქროჲ და ზუთასი თავი სტავრაჲ. და განვიდა ერი იგი მშუდობით სავაჭროჲსათჳს და საკმრისა. 15

ხოლო ვითარცა მივიდა პეტრე წინაშე მეფისა და უთხრა ყოველი კეისარსა, კეისარმან განიხარა ფრიად და ყოველი, რომელი ეხილვა ჩუენებასა შინა, მისცა მას ზედა ნებაჲ C125r ვახტანგს, და წარმოავლინა პეტრე მღვდელი და მოუმცნო აღთქუმითა და ფიცითა ძლიერითა,

1 ჩუენნი] ჩემნი C. მაუწყონ m] + ჩუენ AQ. მოსლვა Mm] + ჩუენ Mm. კეისრისაჲ + და A. უკუევირილოთ CA] უკუე (უკუშ Q) ვრილოთ MQm. პირველ MQm. 2 ~ ესე საქმე A. საქმე ესე ვაუწყოთ] ვაუწყონ საქმე ესე კეისარსა და C. ვაუწყონ MQm] + ჩუენ A. მოგუეახლოს MQm] გუეახლოს C, გუიხილოს A. კეისარი MQm. 3 სიწმინდემან m. თქუენმან] შენმან MQm. ეგრეთ] ეგრეთცა C, ეგრე A. ვყო CA. ტყუეთა მათგანი] ტყუეთაგანი მისთა A. მათგანი] მისთაგანი CQ. დაკლდეს m. 4 წარვიდეს Q. კეისრისასა A. ხოლო² – C. 5 დღე – MQm. რეცა m. უქადაგა Q. სპანი] სპსნი Q. შევიდეს Q. 6 კოსტანტინეპოლედ CA, კოსტანტინეპოლედ MQ, კოსტანტინეპოლოდ m. და¹ – CA. ~ ვახტანგ მეფემან C. ვახტანგ – A. მისსა] თუისსა A. და² – MQm. ყოველთა C. 7 პქუა CMM, რქუა A. რასა] რომელსა A, რას m. სპათა – CMM. 8 ზღუათა] ზღუდეთა MQm. შინა] შიგან C. ნავებისაჲ] ნავებითა CA. სპარსთა] სპარსეთს C, სპარსეთის A. 9 და² + მათ A. უკუე – CA. 10 მოვიდენ + და A. გზაჲ] ეს სიტყვა m-ში არ ეწერა, გვიანდელი ხელით ჩაუმატებიათ „გზის“. ვითარცა – MQm. არამედ – A. აღვდგეთ] აღუდგეთ Mm. 11 აქა Q. ზღუასა] ზღუისა A. სამკრით m] სომხითით CQ, სომხეთით A. გუაქუნდეს + ჩუენ MQm. ჭირისა CMQm. ლხინისა CMM, ლხინისაჲ Q. 12 აღიყარა] აიყარა C, აღიპყრა A, აღყარა Mm, აღიყარა Q. იგი – CA. ვლეს] ველსა MQm. ზუთის დღის m. სავალით MQm. სამხრით] სომხითით CQ, სომხეთით A. 13 და¹ – Mm. დადგეს] დაგეს A. დადგეს სპერით კერძო. და – Q. 14 ვახტანგსა m. და მისცეს²] მიართუეს A. 15 გავიდა m. სავაჭროჲსათჳს] სავაჭროსაგან A. და სამკრისა – A. საკრისა C, სამკრისა Mm, საკრმისაჲ Q. 16 მეფისა] კეირისა A. მეფისა + კეისრისა C. ყოელი C] + იგი CA. კეისარსა + ხოლო MQm. კეისარსა – CA. მაშინ კეისარმან C. 17 ~ განიხარა კეისარმან A. და – A. ყოელი C. ყოველნი, რომელნი m. ჩუენებასა] ჩუეულებასა მას C. მას ზედა] მაზედა m. 18 ვახტანგსა m. მღვდელი Mm. მიუმცნო CMQm. აღთქმითა AMQm. ძლიერითა] დიდითა C.

ჯუანშერი

რამთა სწორ-ყოს მეფობასა მისსა, არამედ ორთავე სპათა დასცნენ სპარსნი, რომელნი-იგი არიან ვახტანგის თანა. არა აღვიდენ საბრძანებელთა მათთაგან, ოდეს შეკრბენ ვახტანგ და იგი.

M178v
A88v

ხოლო ვიდრე პეტრე და მოციქულნი მოვიდოდეს ვახტანგისა, კეისარი შემოვიდა კოსტანტინედ და წარმოავლინა ხუთასი დრომონი, რომელსა შინა იყო ხუთას-ხუთასი კაცი. და უბრძანა, რამთა მიეახლნენ ვახტანგს და დადგენ თვნიერ ბრძოლისა. და წარემართა კეისარი

5

C125v

გზასა პონტოდასასა რვაასითა ათასითა კაცითა. ვითარ მოეახლნეს სპანი იგი ზღვთ, უნდა სპარსთა წყობაჲ მათი, ხოლო მეფე აყენებდა და არა მიუშუებდა ბრძოლად. ხოლო ვითარცა შეართუეს ძლენი მოციქულმან კეისრისამან და პეტრე, ჰქონდა სიტყუაჲ საიდუმლოჲ და კუალად ჰქონდა სიტყუაჲ საეროჲ, და თქუა ცხადად: „ნუ ივლტი, დადეგ ვიდრე ჩემად

10

m213

მოსვლადმდე, რამთა რომელნი-ეგე შენ | თანა არიან სპარსნი, რომელნი დაგვრჩეს შესვლასა ამას ჩუენსა სპარსეთს მოუწყუედელად, მოგწყუდნეთ ეგენიცა.“ ხოლო საიდუმლოდ მოართუეს მას ჯუარი და გვრგვინი შუამდგომელად და შესამოსელი ტანისა მისისაჲ, და თქუეს: „რამ

Q50v

შეგვრბეთ ერთად, მიგცე ციხე თუხარისისაჲ და საზღვარნი ქართლისანი.“ ხოლო მისცა მეფემან | პასუხი საეროდ, ვითარმედ: „არა რომლისა მიზეზისათჳს მოვედით აქა, გარნა წყობისა შენისათჳს. აწ მოვედ აქა და, თუ არა, ჩუენ მოვიდეთ კოსტანტინეპოლედ,“ და ფარულად ამცნო და ჰრქუა: „რომელი არა ჰშუენის შენსა ღმრთისმოყუარებასა, რომელი შენ არა ჰყო, სხუასა ნუ აწუევ, რამეთუ ღადრობაჲ არა კელი არს კაცთა პატიოსანთაჲ. დაღათუ აწ შენ მიგცნე სპარსნი, არა უკუნისამდე განცრუვენსა სახელი ჩემი? და უმეტეს ჩუენსა აქუს

15

M179r
A89r

ლაღ ამცნო და ჰრქუა: „რომელი არა ჰშუენის შენსა ღმრთისმოყუარებასა, რომელი შენ არა ჰყო, სხუასა ნუ აწუევ, რამეთუ ღადრობაჲ არა კელი არს კაცთა პატიოსანთაჲ. დაღათუ აწ შენ მიგცნე სპარსნი, არა უკუნისამდე განცრუვენსა სახელი ჩემი? და უმეტეს ჩუენსა აქუს

1 რამთა] რომელი A. სწორ იყოს CMQm, სწორ იყო A. მეფობასა მისსა] მეფობისა მისისა CA. დასცნეს m. რომელნი-იგი არიან] რომელნი იყუნეს A. 2 მათგან MQm. ოდენ Mm. 3 პეტრე – A. მოციქულნი + იგი C. ვახტანგისსა CAMm, ვახტანგისსაჲ Q. კეისარი m. 3-4 კოსტანტინეპოლედ A, კოსტანტინედ Q. 4 დრომონი] დრომონი C. იყო] ისხდა A. 5 მიეახლნენ] m-ში ეწერა „მოიახლნეს“, გადაუშლიათ „ო“ და წერია: „მოახლნეს“. წარემართა] წარმოემართა CA. 6 პონტოსსა MQm. რვაასითა] რვაასი CAMm, რვააასი და Q. კაცითა – CA. და ვითარ Q] და ვითარცა A. ვითარ – C. ზღვთ] ზღუისანი CM, ზღვსაანი Q, ზღვისანი m. 7 ~ წყობა მათი სპარსთა A. მიუშუებდა] მიუშუნა CA. ბრძოლაჲ Q. 8 შეართუის Mm. კეისრისამან] კეისარმან Q. პეტრეს Cm. 9 საეროდ MQm. ცხადად + ვითარმედ CA. დადეგ] დადეგ Mm. ჩემად] ჩემდა CMQ. 10 მოსულამდე CAQ, მოსვლადმდე m. რომელნი-ეგე] ყოველნი-ეგე C. შესვლასა] შესავალსა M, შესვლასა m. 11 სპარსეთს] სპარსეთად A. მოუწყუედელად] მოუწყუედელნი A] + და MQm. მოგწყუედნეთ C, მოგწყუედნით A, მოგწყუედნეთ Mm, მოგწყუედნეთ Q. ეგენიცა] იგენიცა CA. ხოლო – A. 12 მას ჯუარი] მსაჯული MQm. და³ – C. თქუას Mm, თქუა A] ჰქუა C. რამ] რათა C. 13 შეგვრბეთ] შეგვრბეთ A, შეგვრბე MQ, შეუგვრბე m. ერთად – CMQm. თუხარისა C, თუხარასი A, თუხარისაჲ Q. მისცა + ვახტანგ CA. 14 მეფემან + ვახტანგ MQm. ~ საეროდ პასუხი m. 14-15 წყობისა შენისათჳს] წყობისათუის A. 15 მოვედ] მოვედით A. აქა m-ში შეცდომით მიუწერიათ „აქა გარნა წყობისა“, შემდეგ ორივე სიტყვა გადაუშლიათ. და¹ – C. და, თუ არა] თორა A. კოსტანტინეპოლედ Q] კოსტანტინედ CA. 15-16 და ფარულად] დაფარულად m. 16 ჰქუა CMm, რქუა A. შუენის CAMm, შუენის Q. ღმრთისმოყუარებასა] ღმრთისმოყუარებასა C. შენ – A. 17 სხუას Mm. ნუ] ანუ A. ღადრობაჲ] იადრობა A. პატიოსანთაჲ] ღმრთისათა C. დაღაცათუ m. აწ – A. 17-18 ~ შენ აწ C. 18 მიგცნენ m. სპარსნი] სპანი Mm. უკუნისამდე] უკუე CMm. განცრუვდესა C, განცრუვენსა AMQ, განცრუუნეს m. ჩემი] ჩემსა A, შენი Mm] – Q. აქს Q. 18-1,186 ~ მრავალთა მათგანთა აქუს A.

ჯუანშერი

C126r მრავალთა მათგანთა სიყუარული ქრისტესი, არამედ შიშისაგან მათისა ვერ გამოაცხადებენ. აწ
ბრძანე, რაათა | საქმე ესე ჩუენი მშუდობით ვყოთ, ვითარცა ივბიმიანოს და ყოველთა
სპარსთა, ხოლო შემდგომად ამისა, რაჟამს გარდაწყდეს საქმე ჩუენი, უმარჯუესადრე შევეყარნე
იგინი კელსა შენსა, და ნუმცა რაჲ იქმნების საქმე უშუერი და ნუცა საქმე შფოთისაჲ თქუენ
მიერ, რაათა არა დაეცნენ პირითა მახვლისაჲთა ერნი თქუენნი, ხოლო ერნი თქუენნი 5
განლაღებულ არიან ჯობნასა ზედა სპარსთასა, ხოლო სპარსნი არავე შეშინებულ არიან,
არამედ შურითა თქუენითა წადიერ არიან წყობასა, ანუმცა მოკუდეს, ანუმცა იდიეს შური
M179v სისხლთა მათთაჲ. ხოლო სპანი ესე შენნი თუ მოღმარით მბრძოდიან, მემცა უბრალო ვარ.“
A89v და წარვიდა მის წინაშე მოციქულად ვარაზ-მიჰრ, მამამძუძისა მისისა ძმაჲ, | და სამოელ
მონაზონი, ხოლო კეისარი მოწვევულ იყო პონტოდ ქალაქად. და პონტოელნი გამოსრულ 10
C126r იყვნეს მიგებებად და შეასხმიდეს ქებასა და ვახტანგ მეფისა მადლობასა, რამეთუ უქუჰრიდა
m214 მათ და არა მისცნა იგინი სიკუდილსა. ვითარცა | მიიწინეს მოციქულნი ვახტანგ მეფისანი
ქალაქად, მოართუეს ძღუენი – ათასი მუთაკალი მუშკი, ხუთასი – ამბრი და ათასი ლიტრაჲ
აღვაჲ.

და განსრულ იყო გუნდი ვახტანგისი ალაფობად და მიეტევნეს მათ მკურცხლნი 15
ბერძენთანი, და მათ თანა შეკრებულნი კევთა და ქალაქთა მკედარნი ვითარ სამასი ათასი.
ხოლო მეფე ვახტანგ აყენებდა მიიძულებად სპათა მათ მეალაფეთა, ვიდრე არა მოვიდა
დედისძმაჲ მისი, ერისთავი სპარსთაჲ, და რისხვით ჰრქუა ვახტანგს: „ჴ, გუელო და
ნათესავო ასპიტისაო, არა უწყია, რამეთუ დედაჲ მამისა შენისაჲ ბერძენი იყო, ნათესავი

1 მათგანთა] მათგანთა C. ქრისტეს C. შიშისაგან მათისა] შიშისა მათისაგან C. მათისა – A. ვერა C.
გამოაცხადებდენ Mm. 2 ივბიმიანოზ C. ყოელთა C. 3 ამისსა CAMQm. გარდაწყდეს] გაწყდეს CAMQm.
შევეყარნეთ A. 4 უშუერი + და ნუმცა საქმე უშუერი C. თქუენ] შენ A. 5 დაეცნეს m. ხოლო] რამეთუ CA.
6 ჯობნასა] ეობნასა M, ეობანსა m. 5-6 ერნი ... სპარსთასა] ერი თქუენი განლაღებულ არს ჯობნისათვის
სპარსთასა C. 6 სპარსთასა] სპანი Mm. შეშინებულ] შეშინებით C. ჯობნასა ზედა სპარსთასა, ხოლო
სპარსნი არავე შეშინებულ არიან – Q. 7 არამედ] და C. იდიეს] იძლიეს M. იდიეს შური] იძლიენეს შურითა m.
7-8 ანუმცა იდიეს შური სისხლთა მათთაჲ] იძლიენით C. 8 თუ – A. მოღმა C, მიღმართ MQm. მბრძოდიან]
ჰბრძვანან C, მბრძვანან A, ჰბრძოდენ MQm. მეცა C. 9 წინაშე] თანა CA. ვარაზ-მიჰრი C, ვარაზ-მირ A,
ვარზ-მაჰრ Mm, ვარზ-მიჰრ Q. მამამძუძისა Mm. 10 მონაზონი m. პონტოთ M. ქალაქად] ქალაქსა A.
11 შეასხმიდეს] შეასხმიდეს M] + მეფესა CA. მეფის m. უკუჰრიდა] უკუირდა AMm, უკურდა Q.
12 სიკუდილად A. ვითარცა] ვითარ C. მიიწინეს AMQm. 13 ქალაქად + მიიწინეს Mm. მოართუეს]
მიართუეს CMm, მართუეს A, მიართუეს Q. ძღუენი + კეისარსა C. მუთაკალი] მოლაკლი MQ, მოლაკალი m.
მუშკი] მუშაკი M] + და CA. ამბარი CAMm, ამბრი Q. 15 გუნდი + ათასი Mm. ვახტანგისი] ვახტანგ მეფისა C.
ალაფობად] ლაფობად A, ალაფობდა m. და² – C. მკურცხნი A. 16 შეკრებულნი] შეკრებულთა A. ქალაქთანი
CMQm. მკედარნი CMQ. სამასი ათასი] სამ ათას და რვაასი C, სამას და რვა Mm, ტ^რ Q.
17 ~ ვახტანგ მეფე CA. მიძულებად A] მიმატებად C. სპათა] სპარსთა A, C-ში ეწერა „სპარსთა“, გადაკეთ-
ბულია და წერია: „სპათა“. მეალაფეთა] მეალაფეთასა A. მივიდა CMQm. 18 სპარსთაჲ] რანისა C. ჰქუა CMm,
რქუა A. ში C, შირი A, ში Mm. 19 ნათესაო CQm] ნათესაო A. ასპიტო C, ასპიტისო Q. უწყია m. მამის m.
რამეთუ დედაჲ ... ნათესავი – A.

ჯუანშერი

M180r | ივბიმიანოსისი? და გძლო შენ ბუნებამან მამისდელისა შენისამან და სიყუარული ჯუარცუ-
მულისა მის კაცისა მომკუდარისაა გიპყრიეს და გნებავს განყენებაა ჩუენი კელსა ბერძენ-
Q51r თასა.“ მაშინ ვახტანგ ჰრქუა: „აჰა, შენ და ბერძენნი! და იხილო | ძალი მომკუდარისა მის
A90r კაცისაა | და ცეცხლისა მის, | სასოდასა შენისაა.“ და სცეს საყვრსა და განვიდეს ყოველი
C127r სომხითი, სპარსნი და მეფე დარუბანდისაა, ხოლო მეფე ვახტანგ და ქართველნი განვიდეს 5
ხედვად და დადგეს. და აღჯდა მეფე პილოსა ზედა თეთრსა და ეწყვნეს იგინი ზღვსკიდესა
მას, რომელ არს ჭალაკი, რიყესა ხერთვისისასა. მისლვამდე სპარსთა ლაშქრისა მოეკლა
ბერძენთა ერისა მისგან ოცდაშუდი ათასი*. და განძლიერდა ბრძოლაა და მოკლეს დედისძმაა
ვახტანგისი, ერისთავი სპარსთაა, და მოკლეს იპაჯაჯა, მეფე ლეკთაა, და მრავალნი ერისთავ-
ნი, და იძლია ბანაკი აღმოსავალისაა. იყო ბერძენთა სპასალარი პალეკარპოს ლოლოთელი, 10
დისწული მეფისაა, და იყო იგი ძლიერი, და მას მოეკლნეს ძლიერად მბრძოლნი სპარსთანი,
და ესეცა ერისთავი მანვე მოკლა. მაშინ გარდამოკდა მეფე ვახტანგ ეტლთაგან და თქუა: „არა
M180v რომელი ჩუენ გუნდა, გარნა რომელი ღმერთსა სთნდა, რამეთუ ჩუენ ვივლტოდით მშუდობასა,
C127v არამედ სილაღემან სპარსთამან | აგინა ღმერთსა და ღმერთმან შურ-იგო და მოკლეს ერისთავი
A90v რანისაა, რომლისა|თუსცა ყოველი სპარსეთი, ვითარცა მოოკრებასა სპარსეთისასა, იგლოვს. 15
აწ დაძაბლდა სილაღე სპარსთაა, და მოიყვანეთ ჯუარი და წარვიძღუანოთ, რაათა რომლითა

1 ივბიმიანოსისა AQ, იბიმიანოსისა M. m-ში ეწერა „იბიმიანოსისა“, შემდეგ გადამწერმავე მეორე „მ“ წაშალა და წერია: „იბიმიანოსისა“. გძლო] გძლია C. ბუნებამან] შენებამან C. მამისდელისა] მამისა და დელისა A, მამისა დელისა m. 1-2 ჯუარცმულისა AMm. ~ კაცისა მის ჯუარცმულისა C. 2 კაცის A. მომკუდარისა M, m-ში ეწერა „მოკუდარისა“, შემდეგ გადამწერმავე „ვი“ გადაშალა და „რი“ დააწერა თავზე და ახლა წერია: „მოკუდარისა“. გიპყრიეს] გაქუს C. 2-4 გიპყრიეს და ... მის კაცისაა – Mm. განყენება] შეყენება CA] – Q. ჩუენ Q. 3 მაშინ] ხოლო CQ. ჰქუა C, რქუა A. აჰა + დღეს A. და – CQ. მომკუდარისა A.3-4 ~ კაცისა მის მომკუდარისა C. მომკუდარისა მის კაცისა] კაცისა მომკუდარისა Q. 4 სცე MQm. განვიდა C, განვიდენ Q. ყოელი C, ყოველნივე m. 5 სომხითი] სომხითით Q] + და C. მეფე² – C. 5-6 მეფე ვახტანგ და ქართველნი განვიდეს ხედვად და დადგეს] ვახტანგ განვიდა ხედვად და ქარველნი დადგეს A. 6 დადგეს] C-ში ეწერა „დაჯდეს“, „ჯ“ გადაუშლიათ და წერია: „დადეს“. და¹ – C. და აღჯდა] დაღჯდა m. სპილოსა Mm. ზედა – A. 7 მას – C. ჭალაკსა MQm. რიყესა] რიყე CA. ხერთვისისა C, ხერთვისისასა M, ხერთვისსა Q, ხერთვისსა m] ხერთვისისა A. მისულამდე CAMm, მისლამდე Q. ლაშქარისა C. 8 ერისა მისგან] ლაშქრისა მისგანი C. ოცდაშუდი ათასი] კ² Q. 7-8 ~ მოეკლა ოცდაშუდი ათასი ბერძენთა ერისა მისგან A. და² – M. 9 ვახანგისი M, ვახტანგისა m. სპარსთა] რანისა A. და¹ – A. იპჯაჯა Mm, იპჯაჯაა Q] + და A. 9-10 ერისთავნი] ერნი მთავარნი C, ერისმთავარნი A. 10 ბანაკი – MQm. აღმოსავლეთისა CA, აღმოსავლისა Mm. ბერძენთ m] + ზედა A. პალეკარტოს CA, პალეკარპოს Q. ლეოლოთელი MQ, ლეოლოთელი m. 11 იგი – C. და² – C. მას – Q. მბრძოლნი] ბუმბერუზნი M, ბუმბერუზნი Q, ბუნბერაზნი m. სპარსთანი] სარსთანი M. 12 მანვე] მანვე Mm. გარდმოკდა m. ~ ვახტანგ მეფე C. m-ში „მეფე“ გვიანაა ჩამატებული. და თქუა – MQm. 13 გუნდა] გუიჩნდა CA, გუჩნდს Q. გარნა] არამედ A. რომელ A, რომელიდა C. ღმერთსა – C. ვილტოდით Qm] ვიტყოდით CA. მშვიდობისა Mm, მშუდობისა Q. 14 და ღმერთმან შურ-იგო – A. შური იგო MQm. 15 რომლისათვის CA, რომლისათვისცა Mm. ყოელი C. სპარსეთისასა] სპარსთასა MQm. იგლოვს – Mm. 16 აწ – m. დაძაბლდა Q. სილღე C. და¹ – CA. მოიყვანეთ] მოასუენეთ C. ჯუარი – MQm. წარვიძღუანოთ Q.

* m-ში აშიაზე „ოცდაშუდი ათასის“ გასწვრივ წერია 27000.

ჯუანშერი

გუძლევედენ, იძლიენ იგინი მითვე. და იქმნენით ძედ ძლიერებისა¹ და ნუ ვინ ჰბრძავთ ურთიერთას სხვსა მიერ და ნუ ეძიებთ ძლევისა მტერთასა. არამედ იყვენ კელნი თქუენნი, ვითარცა კელნი ჩემნი, რადთა არა ვიძლინეთ სრულიად. არა ხოლო თუ აქადთ ვიდევნეთ, არამედ ვიდრე ადარბადანამდე, ვითარცა იდევენნიან ყორანნი მართუეთაგან თვსთა.“

5

M181r და მოიყვანა პეტრე ძლეულმან ჯუარი და ჰრქუა მეფემან: „დადეგ წინაშე პირსა
C128r მტერისასა და ერისა ჩემისასა და არქუ: „ყოველთა თაყუანის-ეცით ჯუარსა და ვსძლოთ.“ და
A91r უბრძანა დემეტრეს, ერისთავსა თვსსა, და ჯუანშერს, სპასპეტსა თვსსა, რადთა მიჰყვენ
ჯუარსა თანა, და, რომელმან არა თაყუანი-სცეს, მოკლან. და ქადაგი კმობდა ძლიერად:
Q51v „რომელმან არა თაყუანი-სცეს ჯუარსა, მოკუედინ!“ | და მოვიდოდეს ყოველნი ერნი და
A91r თაყუანის-სცემდეს ჯუარსა და დაადგებოდეს წინაშე ჯუარსა. ხოლო ბორჩო, მოვაკნელმან
მეფემან, თქუა: „არა დაუტეობ ნათელსა შემწუელსა და არა თაყუანის-ვსცემ ძელსა, რომელი
განშუენებულ არს ოქროდთა და ანთრაკითა.“ და სცა მას ლახუარი ჯუანშერ სპასპეტმან და
Q51v დაეცა მძორი მისი. მიერიტოგან არღარავინ იკადრა გმობად ჯუარისა და | ალთქუით ეტყოდა
ერი იგი მეფესა ვახტანგს: „უკუეთუ შემეწიოს ჩუენ ჯუარი, არღარა იყოს ჩუენდა სხუად
15 ღმერთი, გარნა ჯუარცუმული.“

m216 და გარდაკდა მეფე და თაყუანი-სცა მას, და ყოველი ერი მის თანა. და თქუა მეფემან:
„აჩუენე ძალი შენი ერსა ამას შენსა ურწმუნოსა, რადთა მოიყვანე სარწმუნოებად, | უფალო

1 გუძლევენ CA. იძლიენ MQm. იძლიენ იგინი მითვე] მითვე იძლიენ CA. იქმნენით] იქმნეთ C, იქმნით m. ძედ] ძე A, რედ Mm. ძლიერებისა] ნათლისა A. ბრძავთ M] ბაძავთ A, m-ში ეწერა „ბაძავთ“, შემდეგ „რ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „ბრძავთ“. 2 ურთიერთარს C, ურთიერთსა A, ურთერთას M, ურთიერთს m. 3 კელი ჩემი m. ვიძლიენეთ AMQm. თუ – CMQm. აქა CMm, აქად Q. 4 ვიდევნენით MQm] ვიძლინეთ C. ადრბადანამდე C, არღარადანამდე A, არღარადგანამდე MQ, ადარბადანამდე m. იდევენნიან MQ, იდეუნნიან m. 6 მოიყვანა M. ძლეულმან Mm. ჰრქუა CMm, რქუა A. დადექ m. „პირსა“ გვიანაა აშიაზე მიწერილი m-ში. 7 და¹ – MQm. ჩემისასა] ჩუენისასა CA. ყოელთა C. და³] რათა CA. ვსძლიოთ MQm] + მტერსა C. 8 ჯუნბერ C, ჯონბერს A, ჯუნბერსა Mm, ჯუნბერსად Q. თვსსა] მისსა MQm. მიჰყვენ CQ, მყვენ A, მიჰყუენ Mm. 9 რომელმან არა ... კმობდა ძლიერად – C. -სცა Mm, -სცად Q. მოკლან] მოკალთ A, მოკალით Mm, მოკლით Q. და² – MQm. 10 თაყუანის-სცეს AQ. და¹ – MQm. მოვიდოდეს A. ყოელნი C. ერნი და – A. 11 თაყუანის-ცემდეს CMQm. ჯუარსა – CA. დადგებოდეს CA, დადგრებოდეს Q, დადგრებოდეს m. ბოვრზო M, ბოვროზ Qm, C-ში ეწერა „ბოზო“, შემდეგ გადაკეთებულია და ახლა წერია: „ბორზო“. მოვაკნელმან C, მოვაკანელმან Am. 12 თქუა – MQm. დაუტევებ C. თაყუანი-ვსცემ m. ძელსა] + მშმილსა MQm. რომელი] რომელნი A. 13 განშუენებულ Q. არს] არიან A. ოქროკთა m. ანთრაკითა Q. მას – C, m-ში „მას“ გვიანაა ჩამატებული. ჯუნბერ Cm, ჯონბერ A, ჯუნბერ MQ. 14 მიერიდგან m. გმობა m. ალთქუით AMm] ალთქუით C. 15 „ჩუენდა“ აკლდა m-ში, ჩამატებულია გვიანდელი ხელით „ჩუნდა“. 16 ღმერთი] ჯუარი C. ჯუარცმული CAM, ჯვარცმული m. 17 და¹ – m. და² – A. თაყუანის-სცა CA, თაყუანის-სცად Q. მას – CA. ყოელი C] + იგი CA. ერი] m-ში ეწერა „ერის“, შემდეგ „ს“ ოდნავ გადაუშლიათ ხაზით. და⁴ – C. 18 აჩუენე] უჩუენე C. მოიყვანეს A. სარწმუნოება m.

¹ მათე 26,52.

ჯუანშერი

ღმერთო, რამეთუ მორწმუნენი შენნი, დაღაცათუ მოკუდენ, ცოცხალ არიან, და ცხოველნი შენ ცხოველისაგან ძლიერ არიან.“

C128v
M181v
A91v
და სპანი იგი ბერძენთანი ვითარცა გამოვიდეს ველად, ხოლო პალეკარპოს, ვითარცა მგელი, სისხლითა აღმოსუარული, და ვითარცა ლომი განძნებული, მოიზახდა და შეურაცხ-
ჰყოფდა სპათა მათ. ხოლო მეფემან ჰრქუა: „ვინ არს თქუენ შორის კაცი, რომელი ეწყოს იმას
და სწორ იყოს მეფობისა ჩემისა?“ წარვლო ქადაგმან ორგზის და ვერვინ იკადრა ყოვლად
სიტყუად.

მაშინ თქუა ვახტანგ: „არა ძალითა განძლიერდების კაცი, არამედ ღმერთმან მოსცეს
ძალი, და მე ვესავ ძალსა შენსა და, ვითარცა დავით, განვალ ნიშითა ჯუარისაჲთა. მომეც
მე ძალი ვითარცა დავითს გოლიათსა ზედა,¹ რამეთუ ესეცა მაცუედრებულად და შეურაცხ-
ებით მოუკდა ჯუარსა შენსა. რაჟამს იხილა ჯუარი აღმართებული ძალად ჩუენდა, არა
ივლტოდა მისგან. არამედ სასოებითა ძალისა მისისაჲთა განვიდე ბრძოლად.“ და განემზადა
ვახტანგ ბრძოლად და თქუა: „იხილი, ღმერთო, ამპარტავანი და დაამდაბლი, კუალად იხილი
ჭირვეული და იქსნი.² ხოლო ესე შეურაცხად მიჩნს და არა მეშინის, რამეთუ ძალი, შენ
მიერ მოცემული, დიდ არს, რომლითა ვსძლო. არამედ მეშინის მე შენგან, რამეთუ მდაბალ-
თა კმანი ისმინნი, და შენ გხადი შემწვედ ჩემდა.“ აღმოიკადა მახული, | და შეამთხვა ჯუარსა
და განვიდა შორის განწყობილთა მათ და თქუა: „არა ჰბრძავნ ლომი კარსა,³ რამეთუ მე
მეფე ვარ და შენ – მონაჲ. არამედ დავდვა თავი ჩემი | ერისა ამისთჳს, რაჲთა ჰრწმენეს
ძალი ჯუარისაჲ.“

1 რამეთუ – CMQm. რამეთუ მორწმუნენი შენნი, დაღაცათუ მოკუდენ] დაღაცათუ მოკუდენ მორწმუნენი
შენნი A. დაღაცათუ Q. ცოცხალ] ცხოველ A. და – MQm. ცხოველნი C. შენ] შენნი C. 2 ცხოველისაგან C,
ცხოველისაგან Q] ცხოველისა მიერ არა A. არიან – A. 3 ვითარცა¹ – A. ველად] ელვა C. პალეკარატოს CAM,
Q-ში ეწერა „პალეკარატოს“, გადაკეთებულია და წერია: „პალეკარატოს“. 4 სისხლითა აღმოსუარული] აღმოსრული
სისხლითა C, აღმოსურილი სისხლითა A. აღმოსუარული] აღმოსრული Mm, აღმოსრვილი Q. ვითარცა² – A.
ლომნი განძნებულნი m. განძნებულნი M, განძნებულნი Q. 4-5 -ყოფდა Mm. 5 მათ – A. ჰქუა CMm, რქუა A.
თქუენ შორის] თქუენგანი C. კაცი – A. 6 სწორ იყო C. წავლო A. ვერავინ M, ვერავინ Q. ყოლად C.
8 არამედ – MQm. ღმერთმან – A. 9 და¹ – A. შენსა] m-ში ეწერა „ჩემსა“, შემდეგ გადაკეთებულია და წერია: „შენსა“.
და² – C. „დავით“ გვიან არის ჩამატებული C-ში. განვალ] განვლო A. ჯუარისაჲთა] ჯუარისა შენისათ C. 10 მე – CA.
10 ძალი M. „ზედა“ გვიან არის ჩამატებული C-ში. ესეც m. 11 ჯუარი + შენი A. აღმართებულად CMQm. ძალად
ჩუენდა – Q. 12 სასოებისა C. ძალისა – A. მისისაჲთა] მისითა A. განვიდე] განვიდეს C, განვედ Q. განვიდე
ბრძოლად] მოვალს A. 12-13 და განემზადა ვახტანგ ბრძოლად – CMQm. 13 იხილი, ღმერთო, ამპარტავანი და
დაამდაბლი] იხილა ამპარტავანი და მდაბალი MQm. იხილი] იხილა Q. 14 იხსნი m. ესე] ისი CAMQm. შეურაცხ A,
შეურაცხათ m. მიჩანს m. ძალი] ძალისა A, „ძალი“ ჩამატებულია M-ში. 15 მოცემული] მოცემულისა A,
მომცემული M. არს – Q. მეშინის] მეშინიან A. 15-16 მდაბალთა – Mm. 16 კმნი Q. ისმინნი] ისმინენ C, ისმინენ Q.
შენ გხადი] გხედავ C. აღმოიკდა Q. მახული] კრმალი CA. 17 მათ] თანა A. თქუა] ჰქუა C. ბრძავნ A, ჰბრძავნ MQm.
მე – A. 18 ~ ჩემი თავი A. ამისთჳს + სიმდაბლით CA. რწმენეს CA.

¹ I მეფ. 17,41-51.

² ფსალმ. 17,28.

³ ≈ ესაია 11,6-7; 65,25.

ჯუანშერი

და მოეტევა პალეკარპოს, ხოლო ვახტანგ მას საომრად მიეახლებოდა. და აღიზახნეს
ორთავე მათ განწყობილთა კმითა საშინელითა. და იყო კმაჲ იგი, ვითარცა კმაჲ ქუხი-
m217 ლისაჲ, | რომლითა შეიდრვოდა ქუეყანაჲ. და დასცა ლახუარი პალეკარპოს ფარსა ვახტან-
გისსა, რომელი ედგა ვიგრის ტყავისაჲ, და განავლო ფარსა, ვითარ წყრთა ერთი, რამეთუ იყო
სისხოჲ ლახურისაჲ, ვითარ მტკაველი კაცისაჲ. და მისცა ფარი იგი მეფემან ლახუარსა 5
მისსა, და მიეტევა პირისპირ, და სცა კრმალი ჩაბალახსა ზედა და განუპო თავი მისი ვიდრე
Q52r ბეჭტამდე და მიყო კელი და უპყრა თავისა მისისა ნახევარი და მოილო წინაშე ჯუარსა და
C129v თქუა: „ყოვლისა განდგომილისა შენისა ესე იყავნ ნაწილი!“

და მიეტევენეს სპანი ვახტანგისნი სპათა ბერძენთასა და აოტნეს იგინი, და აღიჭურნეს
გუნდ-გუნდად და მიაწყუდინეს ზღუსპირსა, და არავინ განერა მათგანი, გარნა რომელი 10
M182v შეესწრა | ზღუად და ივლტოდეს ნავითა. მას დღესა შინა მოწყდა სპათაგან ვახტანგისთა
A92v ორმოცდაათერთმეტი | ათასი, ხოლო სპათაგან ბერძენთასა – სამეოცდაათორმეტი ათასი, და
შეიპყრეს ტყუედ მათგან ას ოცდახუთი ათასი.

და ვითარ მოიქცეს სპანი იგი გუამსა ზედა ვარაზ-ბაკურისსა, ვახტანგის დედისძმისასა,
იგლოვდეს და შემურეს იგი საბრითა და მურითა, და წარსცეს ბარდავად, ხოლო ვახტანგ 15
მოუწოდა ყოველთა სპათა და უბრძანა ყოველთა ტყუეთა მოყვანებაჲ. და მოიყვანეს დაუკლებლად

1 და მოეტევა – Q. მოეტევა] მოეწვა M, მოეხვა m. პალეკარტოს C, პალეკარტოს A, პავლე კარპოს M.
ხოლო – A. ვახტანგ + ნეშუსა და Mm, ნებსაჲ და Q. მას საომრად] მსუძრისად და ნებასა C, მსმრიად და
ნებასა A. საომრად m. მიახლებოდა C, მიახლდებოდა A, მიეხლებოდა m. და² – C. აღიზახნეს M. 2 ორთავე]
რორთავე M. მათ – C. განწყობილთა + შორის C. საშინელითა] საზარელითა C. 3 რომლითა] ძალითა Mm.
რომლითა შეიდრვოდა ქუეყანაჲ. და – C. შეიდრვოდა] იძრვოდა A, შეიდრა Mm, შეიდრაჲ Q. ~ პალეკარტოს
ლახუარი C. პალეკარტოს A, პალეკარპოს M. ვახტანგისსა] ვახანგისასა C, ვახტანგისასა Q. 4 ედგა] იყო CA,
ედგაჲ Q. ვიგრის ტყავისაჲ] ვერის ტყავისა M. განავლო] განვლო Am. რამეთუ] რომელი MQm. იყო m.
5 სიმსხო CAMQm. ვითარ მტკაველი კაცისაჲ] ვითარცა სიმსხო მკლავისა C. მტკაველი] მკლავი A. კაცისაჲ]
კაცი MQm. ~ მეფემან ფარი იგი CA. 6 მისსა – A (ფურცლის ეს ნაწილი ახლა მოხეულია, „მ“-ს ნაწილი
თითქოს ჩანს). განუპო] განაპო CA. 7 ბეჭტამდე] მკერთამდე m. მიპყო CAm. თავსა მისსა A. ჯუარისა CA.
8 განდგომილის m] განდგომისა CA. იყავნ] იყავ MQm. 9 სპათა ბერძენთასა A. აოტნეს] იპანტნეს C. და
აღიჭურნეს] დაიჭირეს m. აღიჭურნეს] აღჭრნეს C, აღიჭრნეს AM, აღიჭირნეს Q. 10 მიაწყუდინეს Mm,
მიაწყუდინეს Q] მოსწყუდინეს იგინი A, მოსწყუდინეს იგინი ზღუისპირსა და მოსწყუდინეს იგინი C.
10-11 რომელი შეესწრა] რომელნი შეესწრნეს C. 11 და – MQm. ივლტოდეს] ივლტოდა A. მოსწყდა CA,
მოსწყუდა Mm, მოსწყუდა Q. ვახტანგისათა m. 12 ორმოცდაათერთმეტი ათასი] ორმოცდასამი ათასი CA,
ორმოცდაათერთმეტი Mm, მ²გჩ Q. ხოლო] და A] – Q. ბერძენთასა] ბერძენთა მოსწყდა CA. სამეოცდაათორმეტი
ათასი] სამოცდაათორმეტი ათასი C, ოთხას და ორი ათასი A, ოთხას და თორმეტი Mm, ობჩ Q. 13 მათგანი A.
ას ოცდახუთი ათასი] ას ოცდაათი ათასი A. 14 ვითარ] ვითარცა CMQm] – A. გუამსა ზედა ვარაზ-ბაკურისსა]
ვახტანგისნი და მივიდეს გუამსა ზედა ვარაზ-ბაკურ C, და მივიდეს გუამსა ვარაზ-ბაკურისსა A. ვარაზ-ბაკურ M,
ვარაზ-ბაკურ Qm. დედისძმისსა Q. 15 იგლოვდეს] იგლოეს CQ, იგლოვეს A. შემურეს] შემურეს AMQm.
საბრითა] საბარითა C, ბარითა MQm. წარსცეს] წარიღეს A. m-ში ეწერა „ბარდავს“, შემდეგ გადამწერსვე
გადაუკეთებია და წერია: „ბარდავად“. ხოლო + მეფემან MQm. 16 ყოველთა C. სპათა + მისთა A. ~ მოყვანება
(მოყვანებაჲ Q) ყოველთა (ყოველთა C) ტყუეთა (ტყუთა Q) CAQ. მოიყვანეს CAQ, მოიყვანეს Mm.
დაუკლებლად CA] + და აღურაცხეს C, და აღირიცხუეს A.

ჯუანშერი

C130r და იყო ერთრიცხუად ყოველი – მამაკაცი და დედაკაცი – შუდას ოთხმეოცი ათასი, და
m18 მისთავთა, და მიუწერა წიგნი, ვითარმედ: „სიბრძნე ღმრთისაჲ მიუწდომელ არს, და სიბრძნე-
A93r სა კაცთასა და ნებასა სძლევს ნებაჲ | ღმრთისაჲ. მე უწყი, რამეთუ არა არს ნებაჲ შენი
M183r საქმესა ამას, რომელი-ესე იქმნა პალეკარპოსისგან, არცა თუ იყო ნებაჲ ჩემი, რომელი-ესე
A93r ქმნა დედისძმამან ჩემმან, და ორნივე ესე ძურისმოქმედნი ძურმან მონადირნა. ამისთვის ყო ესე
M183r ღმერთმან, რაჲთა ახალნერგნი ესე მოიყვანნეს | სარწმუნოებად* შიშისა მისისაგან, ვითარცა-
A93r იგი უძღვებისათვის შვილისა ყო საქმე განსაცხრომელი.¹ | ხოლო თქუენ პირშმონი შვილნი
ხართ ღმრთისანი და მარადის მისნი ხართ. აწ მწუხარებაჲ ესე დედისძმისა ჩემისაჲ
დისწულისა თქუენისა მიერ ნუგეშინის-ვეც, რაჲჲ ვიძიე შური მკლველთა მისთაჲ. ხოლო
C130v თქუენ ნუგეშინის-გეცით ერისა ამისთვის, რომელი იქსნა ღმერთმან შუდას ოთხმეოცი ათასი,
და უკუეთუ ბრძანებდე შემთხუევად ჩემდა, გამოისწრაფე, უკუეთუ არა, მოციქულთა განაგე
C130v საქმე ჩუენი, რამეთუ დამიძიძიდა დგომად ჩუენი ქუეყანისა | ამისთვის მოოკრებულისა.“
ხოლო ვიდრე მისლვამდე მოციქულთა ფრიად მწუხარე იყო კეისარი, არამედ რაჲჲ
უთხრეს, ვითარმედ ტყუე პირველ შეპყრობილი და ტყუე ერისაგან მეოტისა, – ყოველი
Q52v დაუკლებელად განუტევებია, მაშინ განიხარა ფრიად და ყოველთა დაუტევეს მწუხარებაჲ. და
შეჯდა მეფე ნავსა და განვიდა, სამასითა დრომონითა სუბუქად ზღვსკიდესა და მოუწოდა
გახტანგს, და ყვეს ურთიერთას აღთქუმაჲ და ფიცი, და განაგეს საქმე წინდობისაჲ. და
A93v უკუმოსცა კეისარმან საზღვარი ქართლისაჲ – ცინე თუხარისი და კლარჯეთი, | ზღვთგან
M183v

1 და იყო – A. ყოელი C. ყოველი – მამაკაცი და დედაკაცი – A. მამაკაცი] მამაცი C. შუდას ოთხმეოცი ათასი] შუიდას ოთხმეოცი ათასი CA, შუდას (შუიდას M, შვიდას m) ოთხმეოცდა ათასი MQm. 2 ~ ყოველი (ყოელი C) იგი CA. კეისრისა m. ნასრისითა CA. ადარნესესითა C, ადარნესითა Q, ადარანასესითა m] + და MQm. 3 მიუწერა] მისწერა C, მიწერა A, m-ში ეწერა „მიწერა“, გვიანდელი ხელით ჩაწერილია „უ“ და წერია: „მიუწერა“. და² – AMQm. 4 ნებსა M. 5 საქმისა ამის Mm. რომელი-ესე] რამეთუ ესე C. იქნა M. პალეკარპოსისგან C, პალეკარტოსაგან A, პალეკარპოსისგან M, პალეკარპოსისაგან m. ჩემი] ჩუენი C. რომელი-ესე C. 6 ძვირსმოქმედნი M, ძვირსმოქმედნი m. ესე² – MQm. 7 რაჲთა – MQm. ახალნერგნი Qm. ესე – MQm. შიშისა მისისაგან] შიშისა მისისა CA. მისისაგან] მისისა MQm. 8 უძღვებისათვის შვილისა] უძღვებისა შვილისათვის CA. 9 ესე – C. 10 თქუენის M, m-ში ეწერა „თქუენისა“, შემდეგ „ა“ წაუშლიათ და წერია: „თქუენის“. ვიძიე Mm. მკლველთა] მკლავთა Mm. 11 ერის m. რომელნი m. ოთხმეოცი ათასი] ოთხმეოცი ათასი A, ორმეოცდა ათასი Mm, ორმეოც ათასი Q, C-ში ეწერა „ოთხმეოცდა“, ახლა „და“ წაშლილია და წერია: „ოთხმეოც ათასი“. 12 ბრძანებდე CMQm, „ბრძანებდე“ A-ში გვიან არის ჩაწერილი, ადრე რაც ეწერა, დღეს აღარ იკითხება. შემთხუევად] მიმთხუევად CA. გამოისწრაფე + და CAQ. მოციქულთა m. გააგე MQ, გაგეს m. 13 რამეთუ] რათა C. დამიძიძიდა] დამიძიდა CAQ. ჩუენი² – A. 14 მისლვამდე] მოსლვამდე C, მისულამდე AM, მისლვამდე Q, მისვლამდე m. მოციქულთათა m. მწუხარე] მწუხარება A. რაჲჲ – Q. 15 ვითარმედ – A. ~ პირველ ტყუმ Q. შპყრობილი M. ყოელი C. 16 დაუკლებელად A. განუტეობია A] გაუტეობელ MQm. განიხარა] განიხარეს Mm. ყოელთა C. 17 და განვიდა – A. სამასითა] სამსითა Q. დრომონითა MQm. სუბუქად + გამოვიდა A. 18 ურთერთას M, ურთერთას m. აღთქმა AMm, აღთქმაჲ Q. და³ – AQ. საქმე – MQm. 19 უკუმოსცა] უკუსცა CMQm. ქართლისაჲ + ხოლო C. თუხარისაჲ Q. კლარჯეთი m] + და ყოელი C, ყოველი A. ზღვიდგან Mm.

* A-ში გვიანდელი ხელით სიტყვის „სარწმუნოებად“ თავზე წერია: „რამეთუ შენ ინებე“.

¹ ლუკა 15,11-32.

ჯუანშერი

m219 ვიდრე არსიანთამდის და კევნი, რომელნი მოსდგმენ ღადოთა და გამოიკითხა კეისარმან
C131r საზღვარი საბერძნეთისაჲ – ქუეყანაჲ ზღვსპირისაჲ, რომელ არს აფხაზეთი, და ჰრქუა:
„ეგრისწყლითგან | ვიდრე მდინარედმდე მცირისა ხაზარეთისა ესე საზღვარი არს საბერძნე-
თისაჲ ალექსანდრობითგან, რომელი-ესე აწ შენ მიგიღია მკლავითა ჩუენგან, აწ იგი უკუმო-
გუეც და, ოდეს წარიყვანებდე ცოლსა შენსა, ასულსა ჩემსა, მაშინ მოგცე ქუეყანაჲ მისგან.“ 5
და დაუწერა ქუეყანაჲ ეგრისწყალსა და კლისურასა შუა ზითვად. და სხუაჲ აფხაზეთი
უკუსცა ვახტანგ ბერძენთა.

და წარმოვიდა ვახტანგ გზასა კლარჯეთისასა და სპანი მისნი განუტევენა გზასა სომხი-
თისასა. და ვითარ მოიწია თუხარისად, მიხედნა და შეუყუარდა ციხე და თქუა: „ჭეშმარიტად
თუ ხარ შენ ციხე!“ და ვითარცა წარმოვიდა შუა კლარჯეთს, იხილა კლდე, რომელსა 10
სოფელსა ერქუა არტანუჯი, და მოუწოდა არტავაზს, ძუძუდსმტესა მისსა, და დაადგინა იგი
ერისთვად და უბრძანა, რადთა აღაგოს ციხე არტანუჯისაჲ, და უბრძანა, რადთა გამონახოს
A94r კეკესა მას შინა სამონასტრე და აღაშენოს ეკლესიაჲ და ქმნეს მონასტრად, | ვითარცა
M184r ეხილვნეს მონასტერნი საბერძნეთისანი, და ჰრქუა არტავაზს: „უკუეთუ განძლიერდენ სპარ-
სნი ჩუენ ზედა, საყუდელი ჩუენი აქა ყოფად არს.“ 15

ხოლო არტავაზ აღაშენა არტანუჯისა მონასტერი და სამნი მონასტერნი ბაბამერისა,
ბიღონიისა და აქიზისა, და განაახლა ციხე აქიზისაჲ და ქმნა იგი ქუაბად.

1 არსიანთამდის] არსიანთამდე CA, არსიანთამდეს Q, m-ში ეწერა „არსიანთამდეს“, შემდეგ „ე“ გადაკეთებულია „ი“-დ“ და წერია: „არსიანთამდის“. მოსდგმენ] მოსდგმანან CA. 2 საზღვარი + ქართლისა და C. აფხაზეთი Q. ჰქუა CMm, რქუა A] + ესრეთ CA. 3 მდინარემდე CMQm. 4 რომელ-ესე m] რომელი C, რომელ A. ჩუენთაგან m. იგი – C. 4-5 უკუმოგუეც] უკუე მოგუეც A, უკმოგუშტ Q, m-ში ეწერა „უკმოგცე“, გადაკეთებულია და წერია: „უკმოგუეც“. 5 და – m. წარყვანებდე M, წაიყვანებდე Q. შენსა + და C. მოგცე] მოგეც M. მოგცე ქუეყანაჲ მისგან] მიგცე შენ (შენ – A) მისგან ქუეყანა CA. 6 და¹ – MQ. ქუეყანაჲ – CA. ეგრისწყალსა] გრისწყალსა M. კლისურასა] კელისოს MQm. შუა Q] + ქუეყანა CA. ზითვად Q. აფხაზეთი] აფზეთი Q. 7 ~ ბერძენთა ვახტანგ A. 8 წარვიდა MQm. ვახტანგ] m-ში ეწერა „ვახტანგ“, შემდეგ მეორე „ნ“ წაუშლიათ კლარჯეთისასა m. მისნი – C. გაუტევენა CMQ, გაუტუეა m. 8-9 სომხითისსა M. 9 ~ მოიწია ვითარ MQm. თუხარასად A. მიხედა CMQ] შეხედნა A. შეუყუარდა] შეიყუარა Mm, შეიყუარაჲ Q. ჭეშმარიტად – A. 9-10 და თქუა ... ციხე – C. 10 ვითარცა] ვითარ C. შუაკლარჯეთს m. ~ იხილა კლდე შუა კლარჯეთსა CA. რომელსა] რომელი C. 11 სოფლისა M. არტანუჯი Q. და¹ – C. არტავაზს CA, არტანავაზს Mm, არტანავაზს Q. ძუძუდსმტესა] ძუძუს Mm. დადგინა Mm. იგი – AMQm. 12 ერისთვად AMQm. ააგოს A] აღესრულოს MQ, აღასრულოს m. უბრძანა] მის თანა C. გამონახოს] გამოატნოს MQm. შინა – C. 13 სამონასტრე] მონასტერი Q. აღაშენოს] აღაშენა C. მონასტერად Mm. 14 ეხილვნეს] ეტილვნეს Mm. მონასტერი m. C-ში ეწერა „საბერძნეთისანი“, შემდეგ გადაკეთებულია და წერია: „საბერძნეთისანი“. ჰქუა CMm, რქუა A. არტავაზს A, ატავაზს MQ] – C. განძლიერდენ – m. 14-15 სპარსნი] სპანი Mm. ზედან m. 15 საყუდელი] საყოფელი C, საყუდრელი Q. 16 არტავაზ CA, არტევაზ MQ. არტანუჯისაჲ Q, არტანუჯის m. არტანუჯისა მონასტერი] ციხე არტანუჯისა და მონასტერი, რომელ არს ოპიზა C. არტანუჯისა მონასტერი და სამნი მონასტერნი] ციხე არტანუჯისა და მონასტერნი, სამნი ეკლესიანი A. მონასტერნი] მონასტერი M] ეკლესიანი C. ბაბამერისაჲ Q. 16-17 ბაბამერისა, ბიღონიისა] შაბასა, მერისა, ბიღონიას Mm. 17 ბიღონიისა] შინდობისა C, შინდობისა A, ბიღონიას Q. აქიზისა] ახიზისა CMm, აღიზისა A, ახიზისაჲ Q. და განაახლა ციხე აქიზისაჲ – MQm. და განაახლა ციხე აქაზისაჲ და – A. აქიზისაჲ] ახიზისა C.

ჯუანშერი

C131v და ვითარ წარმოვიდა ვახტანგ ქალაქად თუსად მცხეთად, იყო სიხარული დიდი და მადლისა მიცემაჲ ღმრთისა, რამეთუ შეიქცა იგი მშულობით, და მისცა ნიჭი ერსა თუსსა.

Q53r
m220 ხოლო მეფემან სპარსთამან ვითარცა ცნა, ვითარმედ მიიქცა ვახტანგ ბერძენთა კერძო, შეიქცა სპარსეთად და მოკუდა და დაჯდა მეფედ ძე მისი. და ვიდრე მოიწიფებოდა იგი, | წარგდა მას შინა სამი წელიწადი.

5

ხოლო ვახტანგ მეფესა უშენა ცოლმან ძე და ასული მარჩბივად, და მოკუდა შობასა შინა ბალენდუხტ დედოფალი, ასული სპარსთა მეფისაჲ, ხოლო ვახტანგ უწოდა სახელი ძესა თუსსა სპარსულად დარჩილ და ქართულად – დაჩი.

A94v
M184v მაშინ ვახტანგ მეფემან ვერ მოიყვანა ცოლი, ბერძენთა მეფისა ასული, და ვერცა კათალიკოზი და | ეპისკოპოსნი, რამეთუ მოელოდა იგი მოსლვასა სპარსთა მეფისასა, | ამაგრებდა ციხეთა და ქალაქთა და ჰკაზმვიდა მკედართა და განამზადებდა ბრძოლად სპარსთა. მაშინ შეაგლო საპყრობილესა შინა ბინქარან მაცთური, ეპისკოპოსი ცეცხლისმსახურთაჲ, და მოსრნა და განასხნა ყოველნი ცეცხლისმსახურნი საზღვართაგან ქართლისათა.

10

C132r ხოლო სპარსთა მეფე შემდგომად სამისა წლისა წარმოემართა ბრძოლად ვახტანგისა, მოიწია ინდაბრიანთა და დაიბანაკა. ხოლო ვახტანგ წარავლინა და მიუმცნო ბერძენთა, ვითარმედ: „აჰა, დღე იგი, რომელ აღმითქუამს, ვითარმედ სპარსნი შემოვაწყუდიენე კელსა შენსა. აჰა, ესერა, იგინი მომიყვანებიან შუა საზღვართა ქართლისათა, და ყოველი კაცი

15

1 და ვითარ – A. წარმოვიდა bis m. ვახტანგ] ვახანგ M] + და მივიდა A. მცხეთად + და Am. და² – MQm.
2 მადლისა მიცემაჲ] მადლისმიცემა Cmm, მადლისმიცემაჲ Q. რამეთუ] და MQm. შეიქცა] მოვიდა A. ნიჭი + დიდი A. ნიჭი ერსა] ბერსა C. 3 ვითარმედ] რამეთუ CA. მიქცა Q. ბერძენთა კერძო] ბერძენთად A. კერძო] კერძ C, კერძი Mm. 4 შეიქცა სპარსეთად და – A. მეფედ – A. და³ – MQm. მოიწიფებოდა] მოიწიფვოდა C, მოწაფებოდა MQm. იგი – A. 4-5 წარგდა მას შინა სამი წელიწადი] გარდაკდა წელიწადი სამი C. 5 მას შინა სამი წელიწადი] წელიწადისა სამისა A. 6 ვახტანგ მეფესა] ვახტანგს A. უშენა C] უშენა MQm. მრჩბივად m. 7 ბალენდუხტ C, ბალენდუხტ A, შალენდოხტ Mm, ბალენდოხტ Q. 7-8 სახელი ძესა თუსსა] ძესა მისსა (თუისსა A) სახელი CA. 8 დარჩილ] დარჩ~ლი m. და] ხოლო C. 9 ვახტანგ] ვახანგ M. მეფემან – A. მოიყვანა ცოლი] მოიცალა მოყვანებად ცოლისა (ცოლი A) CA. ასული] ასულისა C. და – m. ვერც C. 10 კათალიკოზი] კათალიკოზისა A, ქათალიკოზისა C, ქათალიკოზთა Mm, კათალიკოზისაჲ Q. ეპისკოპოსნი] ეპისკოპოსისა C, ეპისკოპოზთა A, ეპისკოპოსთა Mm, ეპისკოპოსთა Q. მოელოდა იგი მოსლვასა სპარსთა მეფისასა] მოელოდა (+ იგი A) სპარსთა მეფისა მეფისა მოსულასა და (და – A) CA. 10-11 ამაგრობდა C. 11 ციხეთა და ქალაქთა] ციხე-ქალაქთა C. ~ ციხითა და კაზმიდა ქალაქთა და A. ჰკაზმიდა Cmm, კაზმვიდა Q. განამზადებდა] ემზადებოდა C. ბრძოლასა Q. 12 ბინქარ CQ, ბინაქარ M, ბინაქარ m. მცთური M. ეპისკოპოსი CMQm, ეპისკოპოზი A. 13 და² – A. ყოველნი C. ცეცხლისმსახურნი] მსახურნი ცეცხლისანი A. 14 „შემდგომად“ გვიანაა m-ში ჩამატებული. ვახტანგისსა Mm, ვახტანგისსაჲ Q, ვახტანგისად C] + და CA. 15 ინდობრიათ C, ინდაბარიანთა A] – MQm. დაიბნაკა Q] დაიბანაკეს A. წარვლინა Q] + მოციქული ბერძენთა მეფისასა (მეფისა თანა A) CA. და მიუმცნო ბერძენთა] ბერძენთა თანა და მიუმცნო Q. ბერძენთა – CA. ბერძენთა + თანა Mm. 16 რომელი C. აღმითქუამს] აღვითქუა C. შემოვაწყუდიენე CQ, შემოვაწყუდიენე A, შემოვაწყუდიენ Mm. 17 იგინი – C. ~ მომიყვანებიან იგინი A. მომიყვანიან MQ, მომიყუანიან m. შუა] შუეა A. საზღვართა ქართლისათა] ქართლსა იგინი C.

ჯუანშერი

მათთანაჲ, ვითარ სამასი ათასი. რამეთუ ჰკონებდა იგი განმრავლებასა სპათა მისთასა სომხითით და მეფეთაგან კავკასიანთა. ხოლო მათ ვერ იკადრეს განრთვად მისა, რამეთუ რომელთამე მათგანთა აქუნდა სასოებაჲ ჯუარცუმულისაჲ, ხოლო რომელნი იძლინეს ეშმაკისაგან, მეფენი დარუბანდისანი, განერთნეს. | აწ მე აღმისრულებიეს აღთქმაჲ ჩემი, რომელი აღმითქუამს. სადაცა მიპოვნის | სახლი ცეცხლისაჲ, დამივსიეს ფსლითა და მოგუნი და მზირნი მიმიცემიან | სატანჯველსა ბოროტსა. და მაცთური ბინქარან მივეც საპყრობილესა და სიკუდილისაგან გარდაიხუეწა, მან უკუე მოიყვანნა სპარსნი ქართლად. და დავსუ ებისკოპოსად მიქაელ, კაცი სარწმუნოჲ. ხოლო ბინქარან, ვითარცა | მოიწია საზღვართა ქართლისათა, მოკუდა. აწ სწრაფით წარმოემართნენ სპანი შენნი, რომელ აქა შინა დაეცნენ ყოველნი მტერნი ჯუარისანი და მოიცალო შენ ყოველთა მტერთა შენთაგან, ხოლო თუ ჩუენ გუძლევდეს, განძლიერდეს და შემოვიდეს იგი საზღვართა შენთა გზასა შიმშატისასა.“

ხოლო ვიდრე მიიწეოდეს მოციქულნი ვახტანგ | მეფისანი, წარსრულ იყო კეისარი ქუეყანით ხაზარეთით კერძო, რომლისაგან ვერ მოიცალებდა მოსლვად ქართლად. ხოლო ვახტანგ განძლიერნა ციხენი და ქალაქნი და ურჩეულესი მბრძოლი ერისა მისისაჲ, ვითარ ასი ათასი მკედარი და ასი ათასი ქუეითი*, იპყრა მის თანა და დაუბანაკა მათ დიღმით ვიდრე ქართლისა კართამდე. და სპარსთა დაიბანაკეს ცხენისტერფითგან ჩაღმართ.

ხოლო ვახტანგ განაფართა კიდი მოგუეთისაჲ ვიდრე სამეოც მკარ ქცევისათჳს მას

1 იგი – A, „იგი“ ჩამატებულია m-ში. 2 „მეფეთაგან“ ჩამატებულია C-ში. 2 კავკასიანთასა C, კავკასიანთათა A, კავკასიანთა m. იკადრეს Q. გართვად MQ, გართვა m. მისსა CMQm. 3 მათგანთა – C, m-ში გვიანა „მათგანთა“ ჩამატებული. აქუნდა] აქუს CA. ჯუარცუმულისა CAM, ჯვარცუმულისა m. რომელნი – C. იძლივნეს AMQm. 4 დარუბანდისანი Q] + და C. გაერთნეს CMQm. ~ განერთნეს მეფენი დარუბანდისანი A. მე – CA. აღთქმა AMm, აღთქმაჲ Q. რომელნი m. 5 მიპოვნის] მიპოვნია C, მპოვნი არს Mm, მიპოვნის Q. სახლი] სახელი AMQm. ცეცხლისაჲ + და MQm. დამივსიეს] დამივსია CA. 6 მზირნი] გზირნი MQm, C-ში ეწერა „ვაზირნი“, გადაკეთებულია და წერია: „ვაზირნი მათნი“ C. მიმიცემია C, მიმიცემეს m. სატანჯველსა ... მივეც – C. მაცდურნი m. ბინაქარან MQm. სპყრობილეს M, სპყრობილეს m. და² – A. 7 სიკუდილისაგან] სიკუდილისაგან m. ქართლად] ქალაქად C. დავსუი CA, დავსუა M, დასუა m. ებისკოპოზად CAM, ებისკოპოსად M. 8 მიქელ C, მიქელ Q, მიქელ m. ბინქარან M, ბინაქარან Qm. ქართლისათა] ქართისათა A, ქართლისთა Q. 9 წარმოემართნეს Q, წარმოემართოს m] წარმოავლინენ C. რომელ] რათა A. ყოელნი C. 10 მოიცალო შენ] მოვიცალო A. ყოელთა C. თუ] უკეთუ C. 10-11 გუძლევდეს] გუძლიოს C, გუძლოს A. გუძლევდეს, განძლიერდეს] გუძლიერდეს MQm] + იგი AMQm. 11 იგი – CA. საზღვართა შენთა – MQm. შიმშატისასა] შიმშატისსა A, შიმშატისასა M, შიმშატისსა Q, შიმშატისასა m. 12 ხოლო – A. ვახტანგ მეფისანი] ვახტანგისნი A. 13 ქუეყნით C. მოიცალებოდა A, მოიცალებოდა m. მოსლვად] მოსულად CM, მოსულა m. 14 ციხენი და ქალაქნი] ციხენი ქალაქისანი C, ციხე-ქალაქნი A. ურჩეულესი + ერი MQm. 15 მის თანა] მისთა Q. დაუბანაკა m. მათ – C. დიღმით] დიღუმიტ C, დღომით MQm. 16 ქართლის CA. და – MQm. დაიბანაკეს + ვიდრე A. ცხენისტერფითგან] ციხენი სტერფითგან MQm. 17 განაფართა m. კიდი] კიდე Q. მოგუეთისაჲ] მოგუეთისა M, მოგუთსა Q, m-ში ეწერა „მოგუეთისა“, მეორე „თ“ ტექსტისაგე მელნით გადაშლილია და წერია: „მოგუეთისა“. ვიდრე] ვითარ A. სამეოცი მკარი C.

* m-ში მინაწერი აშიაზე ტექსტის გასწვრივ გადამწერის ხელით: „ციხენოსან 100 000 100 000 ქვეითი“.

ჯუანშერი

C133r ზედა სპათაჲსა. ხოლო მეფე და ჯუანშერ სპასპეტი დადგეს მცხეთას, ხოლო ნასრა და მირდატ დაუტევნა სპათა ზედა სომხითისა და ქართლისათა, რომელნი დგეს არმაზით კერძო, და | მცხეთით განვიდიან. და რაჲ განვიდის ლაშქარი იგი იმიერ კერძო მცხეთით, ეწყვიან არაგუსა ზედა, და ოდესმე განვიდიან ფონი მტკურისაჲ და შეიბნიან მტკუარსა ზედა, და რომელსამე დღესა მათ სძლიან და რომელსამე – ამათ.

m222 ხოლო ვახტანგ მეფესა შეეკმნა ჩაბალახი ოქროჲსაჲ და გამოესუა წინათ მგელი და უკუანით – ლომი, და | რომელსა კერძოსა იძლეოდინ ქართველნი, მუნითცა მიჰმართის და მოსრის სპისა მისგან სპარსთაჲსა, ვითარცა ლომმან კანჯარნი. მიერთიგან ვერღარა შეუძლებდეს სპარსნი წყობად მისა, არამედ დაისწავლეს იგი, რომელსა | ეწერა მგელი და ლომი, და ვითარცა იხილიან ვახტანგ, თქვან: „დურაზ გორგასალ,“ რომელ არს ესე: „მოჰრიდეთ A96r თავსა | მგლისასა,“ და მის მიერ სახელ-ედვა ვახტანგ მეფესა გ ო რ გ ა ს ა ლ. M186r

განძლიერდა მათ შორის ბრძოლაჲ ოთხ თთუე ოდენ. და მოვიდა მოციქული კეისრისაგან და მოართუა ძლუნეი ვახტანგს, და მოჰგუარა სპათაგან ბერძენთაჲსა ოთხმეოცი ათასი მკედარი და მოუწერა ვახტანგს, ვითარმედ: „შევექეც წყობასა ხაკანისასა, და მომივლენია შენდა ოთხმეოცი ათასი მკედარი და მომიწერია ლეონისად, უკუეთუ გიკმდეს შენ ლაშქარი, წინაშე შენსა არს მელიტიოგან ვიდრე ლამედმდე და მოღმართ ვიდრე კარნუ ქალაქამდე, და მიბრძანებია ლეონისა შენ წინაშე ყოფაჲ.“

C133v და მოწიკვნულ იყო ლაშქარი ბერძენთაჲ ჯავახეთს, ხოლო ვითარცა ცნა სპარსთა

1 სპათაჲსა] სპარსთა A, სპარსთასა Mm. ჯუნბერ C, ჯონბერ A, ჯუანბერ M, ჯანბერ m. მცხეთასა C. ნასრა] ნასარ A, ნასრან m. 2 სპათა] სპანი MQm. სომხითისათა A, სომხითსა Mm. და ქართლისათა – A. დგეს] დადგეს A. არმაზით Q] არმაზის A. 3 და¹ + რა ჰბრძოდეს (გადაკეთებულია და ახლა წერია: „ჰბრძოდინ“) სპარსნი არმაზით კერძო C, არა ბრძოდინ სპარსთა არმაზით კერძო A. განვიდიან] განვიდეს Mm, განვიდინ Q. რაჲ] არა Am. რაჲ განვიდის ... მცხეთით – C. განვიდეს A. იმერ M] მიერ A. ეწყვიან M, ეწყვიან Q, ეწყვიან m. 4 არაგუსაჲ Q. „ზედა“ ჩამატებულია C-ში. მტკუარსა ზედა] ფონსა ზედა ტფილისისასა (ტფილისისათა C) CA. 5 „დღესა“ ჩამატებულია C-ში. სძლიან + მათ Q. რომელსამე C. ამათ] მათ CQ, დღესა მათ A. 6 შეეკნა C. ჩაბალხი Q. ოქროჲსაჲ] ოქროსი A. გამოესუა] გამოესასა C. 7 უკანით CMm, უკანათ A. კერძოსა] კერძსა CA, კერძსაჲ Q. მუნით CA. მიმართის AMQm. 7-8 და მოსრის – Mm. 8 კანჯარი MQm. მიერთიგან] ამიერთიგან A. 9 მისსა C. არამედ – CMQm. 10 იხილიან] გიხილნა MQm. თქვან] თქუენ Mm. დურაზ] დროზ Mm, დარზ Q. გორგასალ] A-ში ეწერა „გორგასალან“, გადაკეთებულია და ახლა იკითხება: „გურგასალან“. ესე – A. მოჰრიდეთ] მირიდეთ C, მრიდეთ A, მიჰრიდეთ MQm. 11 მგელისასა CA. ვახტანგს C. გორგასალი C, A-ში ეწერა „გუგოსალი“, გადაკეთებულია და წერია: „გურგასალან“. 12 თუე CAMm, თუჴ Q. 13 მართუა] მართ A. ვახტანგსა m. მოგუარა AMm, მოგუარაჲ Q. ოთხმეოცი ათასი] ოთხმოცი ათასი CA, ოთხმოცდარვა Mm, პწ Q. 14 და მოუწერა – Q. შევექეც MQm. m-ში ეწერა „წყობადსა“, შემდეგ „დ“ წაუშლიათ და წერია: „წყობასა“. ხაკანისსა A. მომივლენა Q. 15 ოთხმეოცი ათასი] ოთხმოცი ათასი CA, ოთხმოცდარვა Mm, პწ Q. ლეონისად MQm. გიკმდეს] გიკდეს C. შენ – CA. ლაშქარნი A. 16 შენსა – C. მელენტიოგან C, მელეტიოგან A. ლამედმდე] ლამედმდინ C, ლამედმდინ MQm. მოღმართ A] აღმართ C. კარნუ] კარნო MQm. ქალაქამდი MQ, ქალაქამდინ m. 16-17 და მიბრძანებია ... ყოფაჲ – C. 17 ლეონისდა A. შენს MQm] – A. ყოფაჲ] იყოს A, m-ში „ყოფაჲ“ არ ეწერა, გვიანდელი ხელით მიწერილია: „ჰყოფა“. 18 ჯავახეთს Q. სცნა m. სპრსთა Q.

ჯუანშერი

Q54r
A96v
M186v

მეფემან ბერძენთა მოსლგაა შეუღლად მათდა, იწყო ზრახვად ვახტანგისა, მიუმცნო მოციქულსა მისსა და ჰრქუა: „რაღსათჳს მოვწყდებით ურთიერთს ძმანი კაცნი და შვილნი ნებროთისნი? უკუეთუ ცეცხლი ღმერთი არს, შე-უკუე-ეწიენ მათ იგი, ხოლო | ჩუენ დავადგრეთ სიყუარულსა ზედა მამათა ჩუენთასა, ხოლო თქუთოეული ჩუენგანი სათნოსა სულისასა ჰმსახურებდეს.“

5

m223

ვითარცა მოვიდა მოციქული და უთხრა [ესე], სთნდა ვახტანგს და ყოველსა ერსა მისსა. და მისცა ნიჭი ვახტანგ მეფემან და მოუვლინა მოციქული მისი და ჰრქუა: „გიხილავს ძალი ჯუარისაჲ. და ყოველთა მეფეთა მოგაქუნდა ხარკი ვიდრე გამოჩინებადმდე ჯუარცუმულისა; რაჟამს გამოჩნდა იგი, მძლე გექმნა იგი და ყოველნი თაყუანისმცემელნი მისნი და მოხარკენი შენნი ბერძენნი მოღმართ გბრძვანან, და მოაოკრნეს სამსახურებელნი ცეცხლისანი. აწ უკუეთუ გუბრძოდი ჩუენ დატევებისათჳს სჯულისა, მოგკუდეთ ჩუენ მისთჳს, ვითარცა იგი ჩუენთჳს მოკუდა, და მან აღმადგინნეს ჩუენ. | ხოლო უკუეთუ აღასრულო სიტყუაჲ შენი და იყოს ცეცხლი ღმერთად შენდა, და იყოს ღმერთად ჩუენდა ქრისტე, მამად და უფლად გხადო შენ, დაღაცათუ ჩუენ პირმშონი ვართ, არამედ თქუენ სხდეთ საყდართა ზედა მამისა ჩუენისათა.“

10

C134r

და ვითარცა უთხრეს სიტყუაჲ ვახტანგისი, შეიწყნარა და წარსცა ძღუენი გორგასლისა ძლიერად* | და მის თანა გვრგვინი ანთრაკოვანი, და ჟამი დადგეს შეკრებისაჲ.

15

A97r
M187r

აღიყარა მეფე სპარსთაჲ და უკუდგა რუსთავად. და გამოვიდეს იგინი განთიად და დადგეს ველსა კალისასა, ხოლო ტფილისი სოფელი და კალაჲ მოოკრებულ იყო მაშინ. ხოლო

1 ბერძენთა m] – Q. მოსულა A, მოსვლა m. შეუღლად m. „იწყო“ ჩამატებულია M-ში. ვახტანგისა AMm, ვახტანგისაჲ Q. მიუმცნო] მიამცნო CA. 2 ჰრქუა CMm, რქუა A. მოვსწყდებით CAMQm. ურთიერთს C, ურთიერთს m. ძმანი კაცნი და შვილნი ნებროთისნი] ძმანი და კაცნი ვართ შვილნი ნებროთისნი A. 3 ცეცხლი] ცოცხალი C, ცხოველი A. ღმერთი – MQm. მათ – CA. იგი] იგინი C. ჩუენ – A. დავადგრეთ m. 4 ზედა – A. თუითუეულად C, თუითუეული Mm. სულისასა] სულისა თუისისასა CA. 4-5 მსახურებდეს CAM. 6 მოციქული Q. და¹ – A. ესე] და A] – CMQm. 7 მეფემან – A. და² – Mm. მიუვლინა A. ჰრქუა CMm, რქუა A. 8 და] რამეთუ C] – A. ყოველთა C. მოგქონდა Mm, მოგქუნდა Q. გამოჩინებადმდე Qm. 8-9 ჯუარცუმულისა CAM, ჯვარცუმულისა m. 9 რაჟამს] რამეთუ C. გექმნა] გექმნეს C, ექმნეს MQm. იგი და – CMQm. ყოველნი C. და ყოველნი bis A. მისნი + წინაშე მისსა AMQm. 10 გბრძვანან] გუბრძვანან MQm. 11 უკუეთუ] უკუე Mm, უკუშ Q. გუბრძოდი] გვებრძოდეს Mm, გუბრძოდეს Q. დატეობისათუის C. მოგკუდეთ] მოგკუედით C. მისთჳს + ჩუენ Q. 12 ~ მოკუდა ჩუენთუის CA. მან – C. ჩუენ – A. 13 ღმერთად¹ – A. ჩუენდა] ჩემდა AQ. ~ ქრისტე ღმერთად ჩუენდა C. 14 დაღაცათუ Q. ჩუენ – Cm. არამედ – C. დასხდეთ A, სხედით Qm. 15 მამისა] m-ში ეწერა „მამისათ“, შემდეგ „თა“ წაუშლიათ და წერია: „მამისა“. 16 და¹ – MQm. ვახტანგისი + სპარსთა მეფესა C. წარსცა] A-ში სიტყვის ნაწილი მოხეულია, დარჩენილია მხოლოდ: „წარ“. 16-17 გორგასალსა C, გორგასალსაჲ Q, გორგასალისა m. 17 ანთრაკოვანი CAQ. 18 აიყარა CA, აიყარაჲ Q. განთიადისა m] – C. 19 კალისასა CA] კლარჯეთისასა MQm. ხოლო] რამეთუ CA. ტფილისი] ტფილი Q] + და Cm. სოფელი] სოფლი Q. და – C. კალაჲ] კალაცა C, კალაიცა A, კალაი M, კალი Qm.

* A-ში: „წარსცა გორგასალს ძღუენი ძლიერი“ (აღდგენილია ს. ყაუხჩიშვილის გამოცემის სქოლიოს მიხედვით. დღეს ხელნაწერის ფურცლის ეს ნაწილი მოხეულია და მხოლოდ ასოების ზედა ნაწილები ჩანს).

ჯუანშერი

მეფე ვახტანგ დადგა ჯაჭუს. და შეკრბეს მას ველსა ორნივე მეფენი და მოიკითხეს ურთიერთს, და ყვეს აღთქემადა თვს-თვსსა სჯულსა ზედა გარდაუვალი. და მოეახლა სპარსთა მეფე გორგასალსა ლაშქრით თვსით ტფილისად და უძღუნა გორგასალმან მკევალი ათასი, მონაა – ხუთასი, სტავრადა სკარამანგი – ხუთასი, ბიზიონი ზუზმა – ხუთასი, კდალი ცხენი – ათი ათასი, ზროხაა – ოთხი ათასი, ცხოვარი – ათი ათასი. და დღესა მესამესა მივიდა გორგასალი მის თანა და თანაწარიტანა ლეონ, ანთიპატი კეისრისა. და ყვეს განზრახვადა და აზრახა | ანთიპატმან გორგასალსა, რაათა ყოს მშუდობადა შორის კეისრისა და ხუასროდსა, რამეთუ ეშინოდა ბერძენთა, ნუუკუე შევიდენ საბერძნეთად სპარსნი და მოაოკრონ იგი, | რამეთუ სპანი საბერძნეთისანი ყოველნი იყვენეს ხაზარეთს. და ჰრქუა ხუასრო გორგასალსა: „ითხოვე ჩემგან, რაადცა გნებაავს თქვისა შენისათვს და სხვსა, ვისთვსცა გნებაავს.“ ხოლო გორგასალმან ჰრქუა: „მნებაავს, რაათა იყოს მშუდობადა შენ შორის და კეისრისა.“ ჰრქუა ხუასრო: „დამიძიძიდა თხოვად შენი ჩემ ზედა, რამეთუ ბერძენთა რაჟამს პოვიან ჟამი, ჩუენ ზედა არა ყვიან წყალობადა, და მე ამით ვყავ სიყუარული შენ ზედა, რაათა შევიდე საბერძნეთად და შური ვიძიო მათგან. და აჰა, მოციქული ხაზართა მეფისადა, მეათე დღე არს, რაათგან მოსრულ არს, და შენ არა უწყვი მიზეზი მტერობისა ჩუენისადა. ხოლო აწ მიგიტხრა სილაღე მათი ჩუენ ზედა და მერმე ვყო ნებადა შენი, ვინაათგან აღგიტქუ ფიცითა ძლიერითა, და არა ვყო უნებელი შენი, – და თქუა, – უწყვი, ვითარმედ | ზღუასა მოღმართ ჩუენი არს საზღვარი, განყოფილი ნოვესითგან, და აწ იგი მბრძავს ჩუენ ჯაზირსა და შამსა, და მოოკრებულ

C134v
m224

A97v
Q54v

M187v

C135r

1 მეფე – A. ჯაჭუსა m. მას] მასვე A. მოიკითხნეს C. 1-2 ურთიერთი MQm. 2 ყვეს] თქუეს C. აღთქმა AMm. თვს-თვსსა] თავის-თავისა CA, თუის-თუის M, თავის-თავის Q. გარდაუვალი C, გარდაუვალ Mm, გარდაუვალ Q. მოეახლა] მოხადა C, მოხედნა MQm] + მას დღესა შინა (შინა – A) CA. 3 გორგასალსა] გორგასალმან Mm. გორგასალსა ლაშქრით] გორგოსალმან (გორგოსალმან A) ლაშქრითურთ (ლაშქრითრით Q) CAQ. გორგოსალმან A. მკეველი MQm. 4 სკარამანგი AMQ. ზუზმა] რუზმა CA. კდალი] კდილი MQ. 4-5 ათი ათასი] თურამეტი M, იწ Q, თურამეტი ათასი m] + ცხენი შაპრიგი (შარიგი A, შარგი Q) ხუთასი, ჯორი სამასი CAQ. 5 ოთხ ათასი Q. ცხოვარი] ცხური C, ცხუარი A. ათი ათასი] იწ Q] – A. ზროხაა – ოთხი ათასი, ცხოვარი – ათი ათასი] – Mm. და – C. მოვიდა CMm + ვახტანგ C. 6 თანაწარიტანა M. ანთიპატრიკი ACMQ, ანთიპატრიკი m. განძრახვა m. აზრახა] C-ში ეწერა „იზრახეს“, გადაკეთებულია და წერია „იზრახა“. 6-7 ანთიპატრიკმან ACQ, ათიპატრიკმან M, ანთიპატრიკმან m. 7 გორგოსალსა M] – C. ჰყოს m. შორის – A. ხუასროსსა MQm. 8 ნუუკუე] რამეთუ MQm. შევიდენ m. საბერძნეთად – A. ~ სპარსნი საბერძნეთად C. მოაოკრონ იგი] მოაოკრა იგინი MQm. 9 საბერძნეთისანი M. ყოველნი C. ჰქუა CMm, რქუა A. გორგასალს m. ითხოვე C. 10 და] ანუ A. და სხვსა, ვისთვსცა გნებაავს] ანუ სხუისა ვისთუის C. ვისთვსცა] ვისთუისმე A. გორგოსალმან M. ჰქუა CMm, რქუა A. 11 ~ შორის შენსა C. ~ შენ შორის მშუდობადა (მშვიდობა Mm) MQm. ჰქუა Mm, რქუა A. ხუასრო] m-ში ეს სიტყვა აკლდა, შემდგომ ჩამატებულია: „ხოსრომ“. დამიძიძიდა] დამიძიდა C, დამითმე Mm, დამითმე Q. 12 თხოა C. პოიან CQ. 13 წყალობადა] წყობა C. მე – C, „მე“ ჩამატებულია Mm-ში. ვყავ] ვყუ m. ზედა + მე C. 14 ხაზართ m. მეფისადა + და A. მოსულ Q. 15 მიგიტხრა] მიგიტხარ C. სილაღე] სილღე Q. მათი ჩუენ ზედა] C-ში ეწერა: „შენი ჩუენ“, გადაკეთებულია და ახლა წერია: „მათ ჩუენისა ზედა“. 16 და¹ – C. მერმე] მე A. და²] ვითარმედ CA] – MQm. ვყო] ვიწყო Mm. 17 უნებელი] უენებელი AQ. თქუა + ვითარმედ Q. უწყვი, ვითარმედ] ვითარმედ შენ უწყვი, რამეთუ CA. ზღუასა] ზღუის A. არს] არა A. 18 ნოვესითგან CAm. იგი – Q. ჯაზირსა m. შამსა] ბამსა C, ბამსა A. და შამსა – MQm. 18-1,198 და მოოკრებულ არიან ქალაქნი, ხოლო შამი – A.

ჯუანშერი

A98r მამათა ჩუენტაჲ, შენი არს ხუედრი, და მიუღებეს იგი ბერძენთა. | და მე, ესერა, შევიდოდე
M188r უკუმოდებად მისა. აწ რ|ომელი ნაწილი მამათა შენტაჲ არს, შენ განუყავ, შენ იცი და
m225 ბერძენთა, ხოლო სხუაჲ ჯაზირისაჲ | მიმიცემია ბერძენთა მეფისა, და რომელი ვითხოვეთ
ჩუენ შენგან, ყავ.“

5

ხოლო ვითარცა ესმა ესე ლეონ ანთიპატსა, განიხარა ფრიად და თაყუანი-სცა ორთავე
მეფეთა, და თქუა: „ხუთნი ქალაქნი ჯაზირისანი შენდავე იყვნენ, შენნი კერძნი, რამეთუ
ნახევარი სიკილისაჲ, რომელი მოგუედო შენგან, უკუგცეთ და დღეთა ჩუენტა იყავნ მშუ-
დობაჲ შენ შორის და მისა.“ და თქუა მეფემან: „ვინ უწყის, თუ დასჯერდეს ბერძენთა მეფე
ქმნულსა ჩუენსა?“ და თქუა ლეონ: „რაჟამს წარმომავლინა მე ძალად ამის მეფისა, ჰრქუა
C135v მეფესა ჩუენსა მონაზონმან | ვინმე ღმრთისმეცნიერმან, ვითარმედ: „სთნავს ღმერთსა მშუ-
დობაჲ სამთავე ამათ მეფეთაჲ,“ და იქმნამცა ეგრე. ხოლო კეისარმან უბრძანა მწიგნობარსა და
დაწერა წიგნი ზავისაჲ და აქა არს აღწერილი წიგნი მისი.“

10

ვითარცა ესე თქუა, წარიკითხეს წიგნი მისი და წერილ იყო ფიცით: „თუნიერ
A98v მისა, რომელი მოსცა სპარსთა მეფემან | ივბიმიანოსს, არა ვებნო თქუენ ზედა.“ და მოუწოდა
M188v სპარსთა მეფემან ხაზართა მეფისა მოციქულსა და უთხრა მან აღზრუნეაჲ სპარსთაჲ
Q55r ბერძენთა ზედა. მაშინ მოიღო სპარსთა მეფემან ქარტაჲ და დაწერა თუსითა კელითა წიგნი
ბერძენთა მეფისა სიყუარულისაჲ და ჩინებაჲ საზღვართაჲ, და სიკილისა უკუცემისათუს მისცა

15

1 არიან] არს Q. ქალაქნი + იგი C. შამი] ბამი C. სამეფო CMQm. ჯაზირის m] + ნახევარისა Q. განჩინებული
განწესებული CA, განწინებულ არს Mm, განწესებულ არს Q. 2 ესერა] ესრეთ MQ, ესრედ m. 3 უკუმოდებად
უკმოდებად MQm. მისსა AMQm. განჰყავ Q] ვითარცა გნებავს C. ~ და შენ იცი A. და – m. 4 ჯაზირისა m.
ბერძენთა A. მეფისა] მეფისაგან C, მეფის M] – A. 4-5 და, რომელი ... ყავ – C. და – MQm. ვითხოვე Am.
5 ჩუენ – A. ყავ – MQm. 6 ესე – C. ლეონ – A. ანთიპატრიკსა CAM, ანთუპტსა Q, ანთიპატრიკსა m.
თაყუანის-სცა CA. 7 ჯაზირისნი Q, ჯაზირისანი m. შენნი] შენ A. ~ ჯაზირისანი შენ კერძნი შენ თანავე
იყუნენ C. 8 ნახვარი Q. სიკილისა AM, სიკილისაჲ Q, სიკუილისა m. რომელი] რამეთუ C. მოგუედო]
მოგვილო Mm. უკუქცეთ MQm. და – A. 9 ~ შორის შენსა CAQ. მისსა CMQm] კეისრისა A. და²] მაშინ C.
მეფემან + სპარსთამან C. მეფემან – A. დასჯერდება m] დასეერდეს M. ბერძენთ m. ~ მეფე ბერძენთა C.
10 C-ში ადრე ეწერა „ჩუენტა“, გადაკეთებულია და ახლა წერია: „ჩუენსა“. და – C. თქუა] თქუას Mm. ლეონ
– MQm. რაჟამს] ოდეს C. მე] ლეონ MQm. ძალად] ძლიერად Mm. ამისსა A. მეფისა + და m. ჰქუა CMm,
რქუა A. 11 მონაზონ M, m-ში ეწერა „მონოზანს“, შემდეგ „ს“ გადაუშლიათ და წერია: „მონოზან“. ღთისმეცნიერმან m]
ღმრთისმოყუარემან A. 11-12 ~ მშვიდობა ღმერთსა Mm. 12 და¹ – Q. იქმნაცა A. ეგრე] ეგე C. 13 და + აჰა CA.
წიგნი²] იგი CA. მისი – A. 14 თქუა] ვთქუ MQ, ვთუ m. წიგნი მისი] წერილი იგი C. მისი] იგი A. და წერილ]
დაწერილი Mm. თუნიერ – MQm. 15 მისსა CAMQm. ივბიმიანოს CMQm, ივბიმიანოსსა A. ვებნოთ C.
16 მეფემან] ამის შემდეგ 2 ან 3 სიტყვა წაშლილია C-ში. ხაზართ m] + m-ში ეწერა და მერე გადაშლილია
ტექსტისავე ხელით: „ქალის. მეფის“. და – C. და უთხრა bis m. სპრსთა Q] + მეფემან Mm. 17 ბერძნთა Q.
სპარსთ A. ~ კელითა თუსითა CA. 18 სიყუარულისაჲ] საყუარელისა Mm. სიკილისა] სიკუდილისა AMQm.
უკუცემისათუის A] უკმოცემა Mm, უკმოცემაჲ Q.

ჯუანშერი

C136r ფილისტიმი საზღვრით იერუსალჴმისითა და თქუა, ვითარმედ: „ქალაქი სჯულისა თქუენისაჲ არს იერუსალჴმი.“ და მისცა გორგასალსა ნიჭი: ალვაჲ – ლიტრაჲ სამი ათასი, ამბარი – ლიტრაჲ ხუთასი, მუშკი – ლიტრაჲ ხუთასი, ტაიჭი ცხენი – სამი ათასი, სამოსელი ხუასროვანი – ათასი, ხაზიდი – სამი ათასი, და წარმოვიდა ვახტანგ შინა. ხვალისა დღე წარმოავლინა ვახტანგსა ბარზაბან, საკუთარი, და მობიდან და ჰრქუა ესრეთ გორგასალსა: „რომელი გინდა ჩემგან, მე ვქმნე აწ. განაგე საბრძანებელი შენი, ვითარცა გნებავს, მიავლინენ დასტურნი და მითუალენ ქალაქნი, რომელნი მიგცენ შენ და კეისარსა, ხოლო ბარზაბანისად მიბრძანებიეს მისლვად კეისარისა და მითუალვად ქუეყანათა და ქალაქთა თქუენტა. ხოლო შენ უწყოდი, საქმესა ამას ჩუენსა ზედა განრისხნენ სპარსნი მოხუცებულნი, რამეთუ მათ ეგონა ჩემ მიერ შემუსრვაჲ საბერძნეთისაჲ, ხოლო მე დღეს საზღვართა ჩემთაგან ორი სამეფოჲ მივანიჭე. აწ ესე არს სათხოველი ჩემი, რაჲთა დაჲ შენი მომცე ცოლად და შენ წარმოხუდე ჩემ თანა ქუეყანასა და მამულსა ჩემსა, რაჲთა ჰნახნე ნათესავნი შენნი და შენ შემწე მეყოთავითა შენითა მტერთა ჩემთა ზედა: აბაშთა და ელამთა და ჰინდოთა და სინდთა, და უძურესი ბოროტი და დამდაბლებაჲ მეფობისა ჩემისაჲ მათ ყვეს. აწ ოდეს მოხუდე ჩემ თანა, ესრეთ ვჰრქუა მოხუცებულთა და მარზაპანთა ჩემთა: „სიყუარული ვყავ ჩემი და მოყუარეთა ჩემთაჲ, რამეთუ ესრეთ ინება ძმამან ჩემმან ვახტანგ | მეფემან, რომელნი ქუეყანანი მივსცენით, მათითავე შემწეობითა მოხარკე-ვეყნეთ მტერნი | ჩუენნი.“ და ამით დავაცხროთ გულისწყრომაჲ მათი ბერძენთა ზედა. ხოლო შენ თავითა შენითა მნებაჲ ძალად ჩემდა, არამედ სპანი შენნი | ადგილსავე იყვნენ.“

1 ფილისტიმი Mm. საზღვართა C, საზურითა A, სზღურითა M, m-ში გვიანდელი ხელითაა ჩამატებული „საზღურითა“. იელუსალემისათა CA, იელუსალემითა Mm, იერუსალჴმითა Q. ვითარმედ – A. 2 ილუსალემი C, იელუსალემი A, იელუსალემი Mm. გორგასალს A. ათასი + და C. 3 ლიტრაჲ² – Mm. ტაიჭის MQm. 4 ხუასროვანი C, ხოსროვანი Mm. ათასი¹] მ² Q + და CA. ხაზიდი] ხაზიდი CAMQm. სამი ათასი] გ³ Q. წარმოვიდა] წარვიდა CMQm] + მეფე MQm. ვახტანგ + მეფე C (ჩამატებულია). 5 წარავლინა MQm] მოუვლინა CA] + სპარსთა მეფემან C. ვახტანგს CA, ვახტანგისსა MQm. ბარზაბანი A. ~ საკუთარი ბარზაბანს (ბარაბანს m) Mm, საკუთარი ბარზაბანს Q. მუბიდან C, მობიდან A, მობიდან m. და² – MQm. ჰრქუა CMm, რქუა A. გორგასალს Am, გორგოსალსა M] – C. 6 ჩემგან + და M. ვქმნე] ვქმენ C. აწ განაგე – A. მიავლილენ m. 7 დასტურნი] სხუანი M, და სხუანი m. მითუალენ] დაითუალენ A, ითუალენ MQm, C-ში ეწერა „მივლინენ“. ქალაქნი + შენნი CA. ბარზაბანისად] ბარზაბანს Mm, ბარზანს Q. 8 მიბრძანებიეს] მიბრძანებია (მიბზია) C. მიბრძანებიეს მისლვად კეისარისა – MQm. მისლვა C, მისულა A. და¹ – C. და¹ + მისა MQ. მითუალვა A. 9 უწყოდი] უწყი CAQ, ჰყოფდი Mm] + რამეთუ bis A, რამეთუ Q. ამას – A. ჩუენსა] ჩუენ CMm, ჩემსა A, ჩემ Q. განარისხნენ M, განარისხნეს Q, განარისხდენ m. 10 ჩემ მიერ] ჩემთუის A. შემუსრვაჲ] შემოსულა Mm, შემოსლვაჲ Q. ჩემგან m. 11 მივინიჭე m. სათხოველი Cm. დაჲ] დაჲ CAMm. შენი + ცოლად m. მომცე] მომეც CMm. ~ ცოლად მომცე A. და – C. 12 ჩემ თანა ქუეყანასა და მამულსა ჩემსა] ქუეყანასა მამულსა ჩუენსა A. ჩემსა] ჩუენსა M, ჩემსა m. ნახნე A, ნახნენ m. შენ – Am. მეყო + მე Cm, M-ში გვიან არის ჩამატებული. 13 ~ ზედა ჩემთა A. და¹ bis A. და² – CAQm. ინდოთა A. და⁴] რამეთუ CA] – m. უძურესი] უძუძესი M, უდიდესი m. 14 და – Cm. ჩემისაჲ] ჩუენისა C. ჩემ] ჩუენ MQm. თანა + და CAMQm. 15 ვჰრქუა C] ვარქუ AMQm. მოხუცებულთა + ჩემთა C. მარზაპანთა Q, მარაზაპანთა m. ჩემთა – C. რამეთუ სიყუარული CA. ვყავ] იყავ C. 16 ჩემან M. მივეციით m. 17 მათითვე m. -ვეყნეთ] -ვეყნით CAQ, -ვეყანით M. დავაცხროთ AM. 18 მნებაჲ] მინებ C, ინებ A, მიანებე MQm. ძლად M. ჩემდა – CMQm. 19 იყვნენ] იყვნეს C.

ჯუანშერი

- M189v Q55r ესრეთ, | ვითარმედ: „დიდ არს კეთილი შენი ბერძენთა ზედა უფროდს მეფეთა მათ, რომელნი სხენან საყდართა ზედა მათთა, რამეთუ შენ დასცევ ქალაქი პონტოდასა შემუსრვისაგან და შენ მიანიჭე შუდას ოთხმოცი ათასი სული, და დღეს შენ მიერ მიეცემის ჯაზირი და ფილისტიმი, რომელი მშუდობით არა რომელსა მეფესა ბერძენთასა შეუპყრის. და მართალ არს ხუასრო, უკუეთუ არა ჰყო მის თანა სათნოებად, უკმრად შეპრაცხოს იგი ერმან მისმან. და თუმცა მან არა გითხრა, მიღმართ ვაძლევედეთ, რამეთუ ესე არს სრული სიყუარული. მიგცე ლაშქრისა ჩემისაგან ათი ათასი ჭურვილი და მე წარვჰყვე მოციქულთა შენთა თანა წინაშე კეისრისა, და მუნით გამოგერთო ჯაზირას სპითა ძლიერითა.“ 5
- C137r ესე განაზრახა ლეონ ანთიპატმან, და სთნდა მეფესა ვახტანგს და ყოველთა წარჩინებულთა მისთა განზრახვად მისი. და მისცა სპარსთა მეფესა და მისი ვახტანგ ცოლად, რომელსა ერქუა მირანდუხტ, რომელი წარტყუენულ იყო ოვსთაგან და გამოეკსნა ვახტანგს. 10
- A100r M190r ხუარანძე ამისთჳს არა მისცა, რამეთუ წინდებულ იყო სომეხთა პატიაშმისა. და მოიყვანა ვახტანგ ძე მისი, რომელსა ერქუა სპარსულად დარჩილ და ქართულად დაჩი, იყო ხუთისა წლისა, და დაადგა გურგუნი და დაუტევა მეფედ, და დაუტევენა მის თანა 15
- m228 შუდნი წარჩინებულნი | მისნი: პირველად, ჯუანშერ სპასპეტი, მპყრობელი ქართლისა და მფლობელი ყოველთა ერისთავთა, და დემეტრე, ერისთავი კახეთისა და კუხეთისა, და გრიგოლ, ერისთავი ჰერეთისა, და ნესრან, ერისთავი ხუნანისა, და ადარნასე, ერისთავი სამშუღდისა, და სამნადირ, ერისთავი შიდაეგრისისა და სუანეთისა, და ბაკურ, ერისთავი

1 ყოველთა – CA. მზრახველთა CQ, მზრახუელთა m, თანამზრახველთა A. თჳსთა] მისთა C. ანთჳპტი Q.
2 ვითარმედ – A. „დიდ“ m-ში გვიანა ჩამატებული. „შენი“ ჩამატებულია C-ში] შენ m. 3 ზედა – CA. დასცენ m.
4 და² – A. ოთხმოცი ათასი] ოთხმოცი ათასი A, ოთხმოცი ჩ Q. და¹ – Q. შენ მიერ – C. მიეცემის] მიეცემისას C, მოეცემის M, მოცემული m. ჯაზირა CA, ჯაზირი m. და² bis m. 5 ბერძენთასა Q] – A. შეუპყრეს M.
6 ჰყო] იყო A, იპოვო Mm, ჰპოვო Q. სათნოებად] სათნობა M, სათნოება m. უკმრად C, უკრმად Mm.
შერაცხოს Am. 7 და თუმცა] დადაცათუ C, დადაცათუ თუმცა A. მან – C. გითხრა] გუთხარა C. ვაძლევედეთ] ვსძლიოთ Cm, ვაძლიოთ A, ვძლიოთ MQ. 8 მე მიგცე CA. ათი ათასი] ათ~ჩ Q. წარვყვე A, წავჰყვე Q, წარვჰყვე m. 9 გამოგერთო] გამოერთო Mm. ჯაზირსა A, ჯაზირა MQm. სპით M. 10 განიზრახა M, განიზრახა Q, განიძრახა m. ათიპატმან A. ყოელთა C. 11 განძრახვა m. სპარსთ Q. და] დაა AMm. ~ ვახტანგ მეფემან და მისი ცოლად C. 12 მიპრანდუხტ CM, მიპრდუხტ Q. წარტყუენილ m. წარტყუენულ იყო ოვსთაგან და – C. გამოეკსნა m] + ოვსთაგან C. ვახტანგ – C. 13 წინდებულ] დაწინდებულ CA. პატიაშმისა C, პატრიაშმისა A. 14 და¹ – MQm. ვახტანგ + მეფემან C. რომელს m. და²] ხოლო CA. 15 დაჩი + მას ჟამსა C. ხუთისა] ხუხისა m. დაადგა] დადგა Cmm. დაუტევა + ქართლისა A. და დაუტევა მეფედ – Q. 16 ჯუანშერ] ჯუნბერ C, ჯონბერ A, ჯუანბერ Mm, ჯუანაბერ Q. ქართლისა] შიდაქართლისა A. 17 მფლობელი] მპყრობელი C. ყოელთა C (Q-ში გადაკეთებულია). კახეთისა] კხეთისა Q. და კუხეთისა – MQm. და³ – Am. 18 გრიგოლი C. ჰერეთისა] ერეთისა CAQ. და¹ – CMQm. ნესრან] ნერსარან C, ნერსან A, ნერსარ~ან Q. ხუნანისა A. ადარნასე] ადარნეს C, ადარნესე Q, ადრანასე m. 19 სამშუღდისა + და ნერსარან A. სამნადირ] სამანიდირ C, სამნადირ M, სამნადირ Q, სამნი ილირ m. ერისთავი – C. შიდაეგრისა AMm. ერისთავი + „სამშუილდესა“ ადრე ეწერა C-ში, ახლა წაშლილია.

ჯუანშერი

- C137v მარგუსა და თაკურისაჲ, და ამათ შეჰვედრა ძე თუსი, დაჩი, და უბრძანა აღშენებაჲ | უჯარ-
მისაჲ და მუნ შინა ზრდაჲ დაჩისი, ძისა მეფისაჲ, რამეთუ სიმარჯუედ გამონახა იგი ნადირთა
და ცხოვართათუს. და წარიტანნა თანა ოთხნი წარჩინებულნი მისნი: არტავაზ, ერისთავი
კლარჯეთისაჲ, და ნასრა, ერისთავი წუნდისაჲ, და ბევრიტიან, ერისთავი ოძრკისაჲ, და
A100v საურმაგ, ეჯიბი მისი დიდი, და მათ თანა ათი ათასი მკედარი | ლაშქრისა მისისაჲ დარჩეული. 5
Q56r და ლეონ ანთიპატმან დაუტევა ლაშქრისა მისგან ათი ათასი ბერძენი | და თუთ წარვიდა
M190v წინაშე კეისრისა. და ვახტანგ მეფემან წარატანა თანა მოციქულად არტავაზ, კლარჯეთისა
ერისთავი, და წარსცა ყოველი ნიჭი კეისრისა წინაშე, რომელი მიენიჭა მეფესა ხუასროს,
გარნა სტავრები და ტაიჭები დაიმჭირა თავისათუს, და სხუაჲ ყოველი წარსცა და უბრძანა
არტავაზს, რაჲთა ჯაზირას მოერთოს ლეონ ანთიპატისა თანა. 10
- ხოლო ვახტანგს ევედრნეს დედაჲ და დაჲ მისი, ხუარანძე, რაჲთა წარიტანნეს თანა და
ილოცონ იერუსალშმს. წარიტანნა და წარვიდეს ვახტანგ მეფე და ხუასრო გზასა ადარბადა-
C138r განისასა, | და მუნით წარვიდეს ვახტანგ და დედაჲ მისი და დაჲ იერუსალშმს, და ხუასრო
m229 ელოდა ანტიოქიას. შევიდეს და ილოცეს წმიდასა აღდგომასა, და მოილოცნეს | ყოველნი
წმიდანი ადგილნი და შეევედრნეს წმიდასა აღდგომასა, შეწირეს შესაწირავი დიდი და 15
წარმოვიდეს ანტიოქიას.

ხოლო ლეონ, ანთიპატოსი კეისრისაჲ, და არტავაზ, ერისთავი ვახტანგისი, მოვიდეს

1 თაკურისა AMm, თაკურისაჲ Q. და¹ – A. ამათ] ამა m, C-ში ადრე ეწერა „ამათ“, ახლა გადაკეთებულია და
წერია: „მათ“. შევედრა A, შჰვედრა M. თუსი] მათი C. დარჩი A. აღშენებაჲ Q. 1-2 უჯარმისაჲ] უჯარმოსა C,
A-ში ხელნაწერის დახიანების გამო იკითხება მხოლოდ „უჯა“. 2 შინა] შიგა C. ზრდაჲ] ზარდა Mm. დაჩისი,
ძისა მეფისაჲ] დაჩი მეფისა (მეფისაჲ Q) CAMQm. და რამეთუ A. სიმარჯუედ Q. გამონახა Q. იგი – m.
3 და¹ – MQm. ცხორათათუის C] ცხრაათათუის Mm. არტავაზ CA. 4 და – C. ნასრა] ნასრე C, ნარს A, ნასრ MQm.
ერისთავი წუნდისაჲ, და ბევრიტიან – MQm. და² – A. ოძრკისა AMm. 5 სურმაგ m. ეჯიბი Q. მისი – A. და – A.
ათი ათასი] ათას-ათასი MQm. ლაშქრისა მისისაჲ დარჩეული] რჩეული ლაშქრისა მისგან C. დარჩეული]
რჩეული A. 6 ანთიპატმან] ანთიპატროსანმან C, ანთიპატრმან A, ანთიპატროსმან Mm, ანთუპატროსმან Q.
მისგან] მისისაგან C. ათი ათასი] იწ Q. 7 წაატანა A] წარიყვანნა MQ, წარიყუანნა m. მოციქულად – CA,
m-ში ეწერა „მოქცეულად“, შემდეგ სინგურით გადასწორებულია და წერია: „მოციქულად“. არტავაზ CA,
არტევაზ MQ. კლარჯეთის MQ, კლარჯეთის m. 7-8 ~ ერისთავი კლარჯეთისა CA. 8 და – C. ~ ნიჭი ყოელი C.
კეისრის m. ~ წინაშე კეისრისა (კეისრისაჲ Q) CAQ. მიენიჭა] მიანიჭა MQm. ხოსროს m. 9 ტაიჭები] ხაიჭები Mm,
ტაჭები Q დაიჭირა CAMm, დაიჭირაჲ Q. თავისთუის A, თავისთვის m. და² – A. ყოელი C. 10 არტავაზს A,
არტევაზს MQ. რაჲთა – Mm. რაჲთა ჯაზირას – Q. ჯაზირსა A, ჯაზაირსა m. მოერთოს ანთიპატოსის თანა]
მოერთოს ანთიპატრიკი C. ანთიპატისა] ანთიპატრისა A, ანთიპატრის Mm, ანთიპატრის Q. 11 დაჲ] დაჲ CAMm.
ხუარანძე MQ] – A. წარიტანნეს] წარიყვანნეს A. 12 იელუსალემს CMm, იელუსალიმს A. წარიტანა A, წარტანნა M,
წარატანნეს m. წავიდეს C. და წავიდეს bis Q. ხუასრო C. გზასა + მას MQm. 12-13 არდაბადაგანისასა C,
არდაბადაგანისასა A, არდაბადგანისასა Mm, არდაბადგანისასა Q. 13 ვახტანგ] ვახანგ M. და² – C. მისი – CAQ.
დაჲ] დაჲ CAMm + მისი CAQ. იელუსალემს CMm, იელუსალიმს A. 14 ელოდა C. ანტიოქიას + შინა A.
15 წმინდასა m. ყოელი C. 15 წმინდანი m. ~ ადგილნი წმიდანი CA. და¹ – C. შევედრნეს Q. წმინდასა m. და² – C.
16 წარმოვიდეს + და მოვიდეს CA. 17 ხოლო + მოერთო C. ანთიპატრო A, ანტიპატრიოს Mm, ანთუპტიოს Q.
არტავაზ AQ, M-ში ეწერა „არტავაზ“, შემდეგ მეორე „ა“ წაუშლიათ. ერისთავი ვახანგისი M] ერისთავი
კლარჯეთისა A. მოვიდეს – C.

ჯუანშერი

A101r ოცითა ათასითა მკედრითა რჩეულთა და მოართუეს ხუასროს | კეისრისაგან ძღუენი
მიუწუდომელი და ვახტანგს – ნიჭი მიუწუდომელი. და მოემცნო კეისარსა მოციქულთა
M191r სიხარული და მადლისა-მიცემაჲ ღმრთისა, ვახტანგის ქებაჲ და მადლი მიუწუდომელი, და
მოემცნო ვახტანგისა: „მიბრძანებთეს ლეონისა ესრეთ, რათა იყოს შიშსა და ბრძანებასა
შენსა ქუეშე, ვითარცა ჩემსა.“

5

და შეკრბა ვახტანგის საბრძანებელი ბერძენი და ქართველი და სომეხი ორმოცდაათი
ათასი მკედარი რჩეული. მაშინ უბრძანა სპარსთა მეფემან ვახტანგს: „ვინათგან დედაჲ და დაჲ
შენი აქამდის დამაშურალ არიან, მოვიდენ იგინი სამეფოდ ჩემდა, რათა ერთობით აღვასრუ-
C138v ლოთ | სიხარული ჩუენი და მერმე, თუ ინებონ წარსლვაჲ ქართლს, წარვიდენ იგინი გზასა
რანისასა, ხოლო თუ ინებონ ლოდინებაჲ შენი, გელოდიან ურჰას ქალაქსა შინა.“ სთნდა უკუე
ვახტანგს ბრძანებაჲ ხუასროდსი, და წარიტანნეს თანა და წარემართნეს, და წარგზავნა
სპარსთა მეფემან მოციქული წინაშე ყოველთა წარჩინებულთა სპარსეთისათა და მიუთხრა ესე
ყოველი. ხოლო მათ განიხარეს სიხარულითა დიდითა, რამეთუ ცეცხლებრ ეგზებოდეს ბრძოლი-
A101v სათუჳს ჰინდოთა, სინდელთა და აბაშთა და ჯორჯანელთა. | და მივიდეს ბაღდადს და მიეგებნეს
Q56v | ყოველნი წარჩინებულნი სპარსთანი | სიხარულითა დიდითა და აღასრულეს ქორწილი
m230 15
M191v სამეუფოდ ექუს თთუე განსუენებითა და განცხრომითა მიუთხრობელითა. და შემდგომად ქორ-
წილისა მისცა ნიჭი დიდძალი დედასა და დასა ვახტანგისსა, და წარვიდეს ურჰას.

10

15

1 ოცითა ათასითა] ოცი ათასითა CA, ოცდა ათასითა Mm, კწსითა Q. ~ ძღუენი კეისრისაგან A.
2 მიუწუდომელი¹ CAMQm. და ვახტანგს – ნიჭი მიუწუდომელი] – C. მიუწუდომელი² AMQm. კეისარსა] ვახტანგის
C (A-ში ეწერა „კეიკეისარსა“), კეისრისა M, კეისარისა Q. მოციქულთა A. 3 და¹ – A. მადლის- CMQm.
ღმრთისა + და A. ვახტანგისი Q] ვახტანგის M. და – A. 4 ვახტანგისა] ვახტანგისგან C, ვახტანგისად A]
+ და A. მიბრძანება C. მიბრძანება M, მიბრძნ~ჲ Q, მიბრძანებ m. ლეონისად CA, ლეონისსა Mm. იყო m.
5 შენსა ქუეშე, ვითარცა – A. 6 შეკრბა] შეუკრბა C. ვახტანგს C. საბრძანებელი] საბრძანებელსა ქუეშე A.
ქართველი] ქართლი M. ბერძენი და ქართველი და სომეხი] ბერძენნი, ქართველნი და სომეხნი A.
6-7 ორმოცდაათი ათასი CAMm, წწ Q. მკედარი – Q. მკედარი რჩეული – A. 7 სპარსთ A. ვინათგან – A. და – C.
8 დაჲ] დაი C, დაა AMm. შენი – MQm. აქამდის] აქამდინ Cm. ~ დამაშურალ არიან აქამდის A. დამაშურალ]
დამშურ m. იგინიცა A. სამეფოდ] საფეოდ Q. 9 სიხარული] m-ში ეწერა „სიყუარული“, შემდეგ ტექსტისავე
ხელით გასწორებულია. და – CAQ. წარსვლა m. ქართლსა m. 10 ჰრანისასა Mm, რანისსა Q. გელოდიან]
გელოდონ CA, გელოდენ Mm, გელოდიენ Q. ურჰას] ორჰას C, ურალას A, უძლეს M, უძლესა m. ქალაქსა შინა – C.
და სთნდა A. 11 ~ ბრძანება ვახტანგს m. ხოსროსი m. და¹ – A. წარიტანეს m. წარემართნენ Q. და³ – A.
11-12 ~ სპარსთ მეფემან წარგზავნა A. 12 წინაშე – m. ყოელთა C. მიუთხრა] მიუთხრეს A. ესე] ესრეთ MQm.
13 ყოელი C. ეგზებოდეს] A-ში ფურცელი დაზიანებულია, წერია მხოლოდ: „ეგზებოდ“. 14 ინდოთა A,
ჰნდელთა Mm. სინდოთა C, სინდელთა Q. და¹ – C. და² – A. ჯორჯანელთა] ჯორჯანთათუის C, ჯორჯანთათუის A,
ჯონჯალთათუი M, ჯონჯალთა Q, m-ში ეწერა „ჯონჯალთათუის“, შემდეგ „ს“ წაუშლიათ და წერია:
„ჯონჯალთათუი“. მოვიდეს C, მივიდნეს m. 14-15 მოეგებნეს C. 15 ყოელნი C. სპარსთანი] სპარსეთისანი CAQ.
აღასრულეს] აღასრლა m. 16 სამეუფოდ] სამეფო CMQm. თუე CAMm, თუჳ Q. განსუენებით Q] განსუენებული Mm.
~ განცხრომითა და განსუენებითა C. განსუენებითა და განცხრომითა მიუთხრობელითა] განცხრომითა და
სიხარულითა დიდითა და აღასრულეს მიუწუდომელითა A. მიუთხრობლითა m] მიუწუდომელითა C. 17 მისცა]
მოსცა A. დიდძალი – CA. და დასა – A. ვახტანგისასა CMm. წარვიდეს] წარმოვიდა C, წარმოვიდეს AMQm.
ურჰას] ორჰას C, ურას A, ჰრას M, ჰურას Q, ჰრს m] + და CA.

ჯუანშერი

პატივს-სცემდა ვახტანგს ერი სპარსეთისაჲ, ვითარცა ხუასროს, მეფესა მათსა, და მერმე წარემართნეს მტერთა ზედა.

C139r პირველად მივიდეს ჯორჯანეთს, და წარმოტყუენეს ჯორჯანეთი და ყოვლად უმკუდრო-
ყვეს და დასხნეს ადგილსა მათსა ნათესავნი სპარსთანი. და მიერთაგან ქმნეს ჯორჯანელნი
გლეხად, რომელნი აწ არიან მებეგრენი სპარსთანი.

5

A102r და მუნით შევიდეს ჰინდოეთად და მუნ იქმნეს წყობანი ძლიერნი ერთმან და ერთმან. და
M192r იყო მუნ წესად: რომელმანცა მათგანმან სძლის, ივლტინ მის წინაშე ბანაკი. ხოლო ვახტანგ
მეფემან მოკლა ბუმბერაზი ათხუთმეტი მუნ შინა, რომელთა დაეცნეს გოლიათნი მრავალნი
სპარსთანი. და დაყვეს ბრძოლასა შინა ჰინდოეთისასა სამი წელი და წარტყუენეს უმრავლეს-
ნი ქალაქნი ჰინდოეთისანი, არამედ მტკიცენი ციხე-ქალაქნი ვერ განტეხნეს, რამეთუ ზღუდე-
თა შინა | იყვნეს. და წარმოიღეს ხარკი ჰინდოთა მეფისაგან: მუშკი – ლიტრაჲ ათასი, ამბარი
– ეგზომივე, ალგაჲ – ნავი ათი, თუალები – იაკინთი და ზურმუხტი – ნავი ერთი, მის თანა
საფირონი თუთოსახე, ოქროჲ – აქლემი ასი, ვეცხლი – აქლემი ხუთასი, და მუნით შევიდეს
სინდეთს.

10

C139v მაშინ სინდთა მეფემან განყო ერი თუსი ციხეთა და ქალაქთა შინა, და რომელსაცა
კერძოსა განვიდიან სპარსნი მტყუენავნი, გამოუკდიან | სინდნი ციხეთა და ქალაქთაგან და
დასდვიან ვნებაჲ დიდი სპარსთა ზედა. და მოწყდა ურიცხუ ერი სპარსთაგან, ხოლო
ძალითა ქრისტესითა არასადა იძლინეს ვახტანგის სპანი. და ყოვლადვე მძლედ გამოჩნდეს

15

1 პატივ-სცემდა CAMQ, პატივ-სცემდეს m. ვახტანგს + ყოელი C, ყოველი A. ხუასრო C. 3 ჯორჯანეთს
ჯორჯალეთს MQm. წარმოატყუენეს m. ჯორჯანეთი] ჯორჯალეთი MQm. და² – A. ყოვლად] კუალად C,
შემდგომად Mm. 4 -ყუნეს m. და¹ – MQm. სპარსთანი + და ელაჲნი C. ქმნეს Q. 4-5 და მიერთაგან ...
სპარსთანი – C. ჯორჯანელნი გლეხად] ჯორჯალნი გითეხად Mm. ქმნეს ჯორჯანელნი გლეხად, რომელნი
აწ არიან მებეგრენი სპარსთანი] ჯორჯანნი მებეგრე და გლეხ სპარსთა A. 5 სპარსთანი + და ელაჲნი (დელაჲნი MQ,
ელმანი m) MQm. 6 ინდოეთად A, ჰინდოეთად m. იქმნეს] იქმნე MQ, m-ში ეწერა „იქმნას“, ტექსტისაკვე
ხელით გადასწორებულია და წერია: „იქმნე“. წყობანი] ბრძოლანი A. ძრეილნი C, ძლიერი m. ერთმან და
ერთმან] ბუმბერეზთა სათავისთანი C, და თუითო თუითო A. და⁴ – AMQm. 7 რომელმანცა მათგანმან სძლის]
რომელიცა ბუმბერეზი იძლიის C. მათგანმა m. სძლიის m. მის წინაშე ბანაკი] ბანაკი მისი C. ვახტანგ] ვხტანგ M.
8 ბუმბერეზი CMQ, მუნბერაზი A, ბუნბერაზი m. ათხუთმეტი] თორმეტი CM, თოთხმეტი A, თხუთმეტი M,
თხუტმეტი m. მუნ] მონა MQm. მუნ შინა – C. ~ მრავალნი გოლიათნი C. მრავალნი – A, M-ში ეწერა
„მრავალნი“, გადასწორებულია და წერია: „მრთვალნი“. 9 სპარსთანი + და დაყუწს ბრძოლასა შინა, რომელთა
დაეცნეს გოლიათნი მრავალნი სპარსთანი Q. და¹ – C. „ბრძოლასა შინა“ ჩამატებულია m-ში. ინდოეთისასა Am,
ჰნდოეთისასა M, ჰინოეთისასა Q. წარმოტყუენეს CA, წარწყუენეს M, წარტყუენეს m. 10 ქალაქი m]
ქუეყანანი CA. ინდოეთისანი A, ჰნდოეთისანი M, ჰინოეთისანი Q, ჰინდოეთისან m. მტკიცენი] მტიკე C. ციხე-
ქალაქნი] ქალაქნი და ციხენი C, ციხენი A. გატეხნეს CA, განუტეხნეს m. 10-11 ზღუდეთა] ზღუათა C, ზღუასა A.
11 იყვნეს C. ინდოთ A, ჰნდოთ Mm. მეფისა A. ანბარი m. 12 ეგზომივე Mm. თუალი A. იაკინტი m. ნავი] ნავი m.
ერთი + და CA. მის] მას C. 13 საფირონი] სიფირონი A, სტრიფონი MQm. თითოსახე Q. ვერცხლი Q. 15 სინდთ A.
თუსი-ს შემდეგ Q-ში სამი სიტყვაა წაშლილი. 16 კერძოსა] კერძსა CAQ. მტყუენავნი + ლაშქარნი C.
გამოუკდიან] გამოკდიან MQ. ~ ციხეთა და ქალაქთაგან სინდნი A. 16-17 და დასდვიან – C. მოსწყდა CAMQm.
~ ერი ურიცხუი C. სპარსთაგანი CA. 18 იძლივნეს MQm. სპანი] სპათაგანი CAQ. ~ სპანი ვახტანგისნი m.
ყოლადვე C. გამოჩნდეს + მტერთა ზედა და მქნედ ბრძოლად გამოჩნდეს C, მტერთა ზედა A.

ჯუანშერი

ოთხნი იგი წარჩინებულნი ვახტანგისნი და ლეონ ბერძენი, რამეთუ მათ დასცნეს მრავალნი მბრძოლნი ბუმბერაზნი სინდთანნი.

- Q57r ხოლო სინდთა მეფე იყო ქალაქსა შინა სინდსა. მაშინ ყოველითა ძალითა მათითა მივიდეს
სინდს და მუნ მიჰხუდეს ბრძოლანი ძლიერნი; და დღეთა ყოველთა გამოვიდის თუთ სინდთა
A102v მეფე, რამეთუ | იყო იგი მკნე, გოლიათი და შემმართებელი და გამოიტანის მკედარნი 5
M192v სინდეთისანი, და იყვის ბრძოლად ბუმბერაზთა: რომელსამე დღესა მათ სძლიან და რომელ-
სამე – მათ. და სინდთა მეფემან სძლო თავისთავითა ყოველთა ბუმბერაზთა, მბრძოლთა მისთა,
და არა მიჰხუდეს იგი და ვახტანგ ბრძოლასა შინა დღეთა მრავალთა.
- m231 | მაშინ სინდთა მეფემან ველსა მას ზედა, კართა ქალაქისათა, | დამე თხარა მოხრებლი
C140r დიდი, დასამალავი შიგან მკედართაჲ, და სიმარჯვთა დაუტევენა გზანი გამოსავალნი, და 10
შთაადგინნა მუნ შინა მკედარნი ათნი რჩეულნი, და დილას, ადრე, გამოგზავნა ბუმბერაზი
ერთი. და მას დღესა ზუედრი იყო ვახტანგისი კართა ცვისათუს. და მოდგა ესე ბუმბერაზი და
სთხოვა ბრძოლად ვახტანგს თავისთავ, რაჲთამცა წარიტყუვა და შთაკადა მათ მკედართა
m232 ზედა. მაშინ საურმაგ, ეჯიბი ვახტანგისი, | განვიდა და ჰრქუა: „არა ხარ შენ კადნიერ 15
ბრძოლად მეფისა, არამედ მე გბრძო, მონამან – მონასა,“ და მიეტევა, ხოლო სინდელი იგი
A103r გაიქცა, მისდევდა საურმაგსა ჩუეულებისაებრ, რამეთუ მრავალგზის ბრძოლილ იყო ველსა
M193r მას ზედა, და ვითარ წარჰკდა დამალულთა მათ მკედართა, გამოუკდეს ზურგით მისა, | სადა-
იგი მეოტი შეიქცა. ხოლო საურმაგ სცა ჰოროლი წინასა მას და მოკლა, ხოლო ათთა

1 ოთხნი] C-ში ადრე ეწერა „ორნი“, გადაკეთებულია და წერია: „ოთხნი“ C. იგი – A. ვახტანგისანი M. მრავალნი + მკნედ A. 2 მბრძოლნი – C. ბუმბერაზნი C, მუმბერაზნი A. სინდელთანნი C. ~ სინდელთანნი ბუმბერაზნი (ბუნბერაზნი m) MQm. 3 სინდთ AQm. სინდსა] სინდიას C, სინდას A. ყოველითა] C-ში ეწერა „ყოველთა“, გადაკეთებულია და წერია: „ყოველითა“ C. 4 სინდს] სინდიას C, სინდეათს A. და¹ – C. მიხუდეს CQ, მიატყედეს Mm, მოხუდეს A (ეწერა „მოხუდესა“). ბრძოლნი m. ყოველთა C. გამოვიდეს C] გამოვიდა MQm. თუთ] თუითო A. სინდთ A. 5 გამოიტანის] გამოიხუნნეს Mm, გამოიხნნეს Q. 6 სინდეთისნი Q. ბრძოლად + ძლიერი C. ბუმბერაზთა CMQ, მუმბერაზთა A, ბუნბერაზთა m. მათ – MQm. 6-7 რომელსამე] რომელთამე Mm. 7 და – m. სინდთ A. ყოველთა C. ბუმბერაზთა CMQ, მუმბერაზთა A, ბუნბერაზთა m. 8 და არა მიჰხუდეს იგი და ვახტანგ ბრძოლასა შინა] დღეთა მრავალთა და არა მიხუდეს იგი A. მიხუდეს CQ, მიუხუდეს M, მიუხუდეს m. მბრძოლასა M, მბრძლსაჲ Q. 9 სინდთ A. მას – A. თხარა Q] უთხარა A. 10 დასამალავი Q] სამალავად C, დასამალავად A. შიგან] შიგა CMQm, შინაგან A. სიმარჯუით CA, სიმარჯუით Q. გამოსავალნი + მკედართანი A. და² – C. 11 შთაადგინნა] დაადგინნა C, ჩაადგინნა A, ჩააგნის MQ, ჩააგნის m. შინა] შიგა Q, შიგ m. ~ ათნი მკედარნი C. დილასა CMQ. გამოგზავნა MQm. ბუმბერაზი CMQ, მუმბერაზი A, ბუნბერაზნი m. 12 ზუედრი] მხუედრი m. მოდგა] მიდგა C, მიდგეს MQm. ესე – AMQm. ბუმბერაზი C, მუმბერაზი A, ბუმბერაზნი MQ, ბუნბერაზნი m] + იგი A. 13 სთხოვა C, სთხოვდა A. ~ ვახტანგს ბრძოლა m. ბრძოლად ვახტანგს თავისთავ] ბრძოლასა თავისთავ A. ~ თავისთავ ვახტანგს C. წარიტყუვა] წარტყუენე Mm, წარტყუენეს Q. და – A. შთაკადა] შეჰკდა C, შეკადა A, შთაკდა MQm. 14 სურმაგ m. ჰქუა CMm, რქუა A. კადნიერი C. 15 გბრძო] გბრძოლო C, გებრძოლო AMQm. მონამან] მონა AMQm. და – MQm. და მიეტევა – A. 16 გაიქცა] გააქცია MQm] + და A. საურმაგსა] საურმაგ CAMQ, სურმაგ m. რამეთუ – MQm. ბრძოლილ] მბრძოლი m. 17 წარკდა AMQm. მკედართა Q] + მათ A. გამოუკდეს ზურგით] ზურგით გამოვიდეს A. ზურგით + კერძო C. მისსა CAMQm. 17-18 სადა-იგი] და იგი CA. 18 მეოტი] მეოხი Mm. შეიქცა] გამოიქცა C, შემოიქცა A, შემოიქცა MQm. სურმაგ m. სცნა AMQm. ჰოროლნი C, ოროლნი A, ჰოროლი Mm, ჰოროლნი Q.

ჯუანშერი

C140v მათ მოკლეს საურმაგ. მაშინ მიეტევა თუთ ვახტანგ მეფე და მის თანა სამნი იგი წარჩინე-
ბულნი მისნი: არტავაზ და ბივრიტიანი და ნასრა, და | მათ თანა ლეონ ბერძენი, ხოლო
სინდელნი იგი ივლტოდეს და მისდევდა ვახტანგ მოყუსითურთ ვიდრე კართამდის ქალაქისა-
თა, და შეივლტოდეს ქალაქად.

მაშინ ვახტანგ, მწუხარებითა სავსე, შემოიქცა და იგლოვდა გუამსა ზედა საურმაგისსა, 5
ვითარცა ძმისა საყუარელისასა, რამეთუ თანააღზრდილი იყო მისი და ძმისწული მამამძუძისა
მისისა არტავაზის მამისაჲ, ერთგული, მისანდობელი და ქველი.

მაშინ* სინდთა მეფე გამოდგა კართა ქალაქისათა და კმა-უყო კმითა მალლითა და ჰრქუა:
„ვახტანგ მეფეო, მსგავს ხარ შენ ყუავისა მის უგუნურისა, რომელმან ჰოვა ქორი მოწყლული
და განგლეჯილი არწივისაგან, რომელსა ვერ ეძლო აღფრინებად და მიახლებულ იყო 10
სიკუდილსა. | და არა ქმნა ყუავმან მან, ვითარცა წესი არს ყუავისაჲ, რამეთუ სხუამან
ყუავმან ოდეს იხილის ქორი, იწყის კმამალად ყვილი და ისმინიან სხუათაცა, და დაესხის
სიმრავლე ყუავთაჲ ქორსა, რათამცა განიოტეს საყოფელთაგან მათთა და უშიშრად დაყვნეს-
მცა | დღენი მათნი, რამეთუ პირუტყუთაცა იციან | სარგებელი თავისაჲ. არა ქმნა ყუავმან
ესევეითარი, არამედ შეიწყალა ქორი იგი, ვითარცა კეთილისმყოფელი მისი, დაუტევა ზრდად 15
მართუეთა თუსთა და მარადის უკრებნ მკალსა და გუელსა, რამეთუ სხუსა შეპყრობაჲ არა
ძალ-უც ყუავსა, და მით ზრდიდის. და ქორსა ვითარცა მოესხნეს ფრთენი, თქუა გონებასა
თუსსა ესრეთ: „დღეთა მრავალთა გაზრდილ ვარ მკალითა და გუელითა და არა მომცემია
ძალი მამა-დედათა ჩემთაჲ, რამეთუ მკალითა ვერ განვძლიერდები, თუმცა ძალ-მედვა მიწვენა

A103v
Q57v

M193v
m233
C141r

1 მოკლეს + იგი A. სურმაგ m. 1-2 წარჩინებულნი] A ხელნაწერი დაზიანებულია, წერია: „წარჩინებულ“.
2 მისნი – A. არტავაზ CA. და¹ – CA. ბივრიტიანი C, ბერიტიანი M. ნასარ Am, ნასრა Q. და² – Mm. ბერძენი]
ბრძენი m. 3 იგი – A. კართამდის] კართამდე C, კართამდე A. 3-4 ქალაქისა A, ქალაქამდის m. 4 და + სინდნი
იგი C. შეეველტოდეს C, შეივლტოდა MQm] + იგინი C. 5 ~ სავსე მწუხარებითა C. „სავსე“ გვიანაა m-ში
ჩამატებული. შემოიქცა] შეიქცა CMQm. ~ შემოიქცა ვახტანგ მწუხარებითა სავსე მწუხარებითა A. და – MQm.
იგლოვდა] m-ში ეწერა „ივლტოდა“, შემდეგ გადასწორებულია და წერია: „იგლოვდა“. საურმაგისასა CM,
სურმაგისასა m. 6 ვითარცა ძმისა საყუარელისასა – MQm. თანაზრდილი C, თანაზრდილ A, თანააღზრდილ MQ.
იყო + იგი C. და – CA. მამამძუძისა Q. 7 არტავაზის CA, არტავაზის Q. ერთგული, მისანდობელი და ქველი – MQm.
8 სინდთ A. კართა – A. -უყო] -ყო C. მალლითა] მალითა C. ჰქუა Mm, თქუა C, რქუა A.
9 მსგავსი CA. მის – C. ჰოვა] ჰოაჲ Q. 10 გაგლეჯილი CAMQm. არწივისგან Q. აღფრინებად] ფრენა CA,
აფრენვად M, აფრენვა Qm. 11 ქმნა] უყო A. მან – Am. ვითარცა] ვითა A. წესი არს ყუავისაჲ] წესია ყუავთა A.
რამეთუ] ხოლო C. 12 ყუავმან Q. ყვილი] ყვილსა C, ყვილისა Qm. ისმინიან] ასმინის CA, სმენისა MQm.
და² – CMQm. 13 სიმრავლე Q. ქორსა] შორის C] – A. მათთა] მისთა CA. უშიშად MQ.
13-14 უშიშრად დაყვნესმცა] უშიშადმცა დაყვნეს CA. 14 პირუტყუთა C. სარგებელნი m. თავის M] თავისა
მათისა C. 15 შეიწყალა] შეეწყალა C. ზრდად] ზრდა CAMQm. 16 და¹ – CA. უკრებენ MQm. სხუსა] სხ² და Q.
არა] არარასა C, არ M. 17 ყუავსა – C. ზრდიდის] ზრდიდა CA, ზრდიდს M, ზრდიდს Qm. და² – CAM. ქორსა
+ მას C. მოესხნეს] მოეზარდნეს CAQ] + ქორსა C, ქორსა მას A. გონებასა] გულსა C. 18 ესრეთ] ესერა CA.
ვართ A. მკალითა Q. 19 მამა-დედათა] მამათა და დედათა m. მკალითა] A-ში ეწერა „მკალითა“, მეორე „ა“
გადაშლილია. ვერა C. ძალ-მედვა] რა-მედვა Mm, რაჲ-მედვა Q.

* M-ში აშიაზე გვიანდელი მინაწერია: „ვახტანგ ან სინთ მეფის იგავი“.

ჯუანშერი

A104r მფრინველთა და მით გამოზრდა თავისა ჩემისა, არამედ შევიპყრა ყუავი ისი, მზრდელი ჩემი,
C141v შევჭამო და განვისუენო ორ დღე, მომეცეს ძალი და ვიწყო წესისაებრ ნადირობად მამათა
M194r ჩემთა,“ რომელიცა-ესე აღასრულა: | შევიპყრა ყუავი იგი და შევჭამა. მიერთგან იწყო ნადირო-
ბად დიდთა და მალეთა მფრინველთა. არა მიეცა ყუავსა მას ქებად მოწყალებისაჲ, არამედ
5 უგუნურად და თავისმკლველად ითქუმის, არცა მიეცა ქორსა მას ყუედრებაჲ უწყალოებისა
და კეთილისა უკსენებლობისათჳს. და იგი არს გუარი და წესი ქორისაჲ – განილეოდა და
მოკუდებოდა მკალითა, და ქმნა წესისაებრ და განერა სიკუდილისაგან, ხოლო ყუავმან მან არა
წესისაებრ ქმნა და მითცა მოკუდა. აწ სპარსნი, რომელნი პირველითგან მოაქამომდე და
წადმართ მიუკუნისამდე მტერნი არიან ჯუარისა მსახურთანი, ჟამსა შინა უღონობითა და
m234 ლიქნითა ყვიან სიყუარული, და ოდეს ეცის | ჟამი, არა ყვიან წყალობაჲ და კეთილის-
10 კსენებაჲ. ესე ბევრგზის ქმნული გუასმიეს წიგნთაგან. და ოდეს იხილეს სპარსთა, ჩუენ მიერ
შეკნინებულთა, რამეთუ არა ჰყავ იგი, რომელი ჯერ-იყო შენდა საქმედ – სიხარული და
მადლისა შეწირვაჲ ღმრთისა შენისა და ზრახება სხუათაცა ნათესავთა და მტერად აღზრზენაჲ
A104v სპარსთა ზედა და შეწვენაჲ მტერთა სპარსეთისათა – არა ჰყავ ესევეთარი, | არამედ და-
გიტევებიეს საყოფელი მამათა შენთაჲ, და წინამძღუარ ქმნილ ხარ სპასა დიდსა საქრისტიანოსა
15 საბერძნეთისასა. და მოგივლიეს ორისა წელიწდისა გზაჲ და მოსრულ ხარ ძალად სპარსთა,

Q58r
C142v

1 ფრინველთა m. გამოზრდა Q, გამოზარდა m. შევიპყრა m. ისი| იგი C. 2 შევჭამო – Mm. დღე + და AMQm. ვიწყო| იწყო A. ნადირობა C. 3 ჩემთა| ჩუენთაებრ CAQ, ჩემთაებრ Mm. რომელიცა-ესე| რომლისაჲცა Q. რომელიცა-ესე აღასრულა| რომლისათუისცა აღასრულა ესე CA. ~ რომლისაცა (როლისაცა M) აღასრულა ესე Mm. მიერთგან M. 3-4 ნადირობა C. 4 „და მალეთა“ ჩამატებულია C-ში. მალეთა + და მცირეთა C. მფრინველთა| მრინველთა AM] + და Cm, ხოლო A. მოწყალოებისა C. 5 თავისმკლველ A, თავისმკლველად m. ითქმის AMQm. არცა მიეცა ქორსა| არამედ უგუნურსა A. ქორსა მას| ქორისა მის Mm. უწყალოებისა| უწყებისა MQm. 6 კეთილის უკსენებლობისა CA, კეთილისა უკსენებლობა M, კეთილის უკსენებლობაჲ Q, კეთილისა უკსენლობა m. და² რამეთუ CA. გუარი| გური Q] + მისი C. და წესი ქორისაჲ – C. და⁴ – MQm. 7 მოკუდებოდა| მოკუდებოდა MQm. ქმნა| იქმნ MQ, იქმნა m. და² – MQm. მან – CA. 7-8 არა წესისებრ m] წესისა არა A. 8 მითცა + არა A. და აწ m. სპარსნი| სპანი Mm. „რომელნი“ გვიანაა m-ში ჩამატებული. პირველითგან + და Q. მოაქამამდე M, მოაქამდე Q, მოაქამამდე m. 9 წადმართ + და MQm. მიუკუნისამდე| მიუკუე Mm. მტერნი არიან| მტერნია C. არიან – MQm. ჯუარისმსახურთანი CAQ, ჯუარისმსახურთანი m. უღონობითა C, უღონობით A, უღონეობითა MQ. და – CA. 10 ლიქნით C. ყვიან| ყვავნი A. 10-11 კეთილისა კსენებაჲ Q. 11 ბევრგზის| ბევრეულჯერ C, ბევრის ბევრეულჯერ A. ქმნილი MQm] ქმნულ არს C, ქმნილია A] + რომელ C, რომელი A. გუასმიეს| გამიგონია A. და ოდეს იხილეს სპარსთა| ხოლო აწ შენ ოდეს იხილენ სპარსნი C. სპარსთ m. 11-12 იხილეს სპარსთა, ჩუენ მიერ შეკნინებულთა| სპარსნი ჩემ მიერ შეკნინებულნი არა იუვ... A (ხელნაწერი დაზიანებულია). 12 შეკნინებულთა| შეკნინებულნი C. რამეთუ – CMQm. რამეთუ არა ჰყავ – A. ჰყავ| ჰყუა m] + რა C. „იგი“ ჩამატებულია M-ში. რომელი – C. 13 მადლის C. ზრახებად A. ნათესავთა| ნათესავთა m. მტერად| მტერთა A. აზრზენა Q. 14 და – CMQm. შეწვენაჲ| დევნა C. 14-15 დაგიტევებიეს| დაგიტევებია C, დაგიტეობიეს A, დაგიტევებია M, დაგიტეობია Q, დაგიტეუებია m. 15 მამათა შენთაჲ| მამაშენთა Mm. წინამძღუარ| წამძღუარ A. სპასა| m-ში ეწერა „სპარსთა“, შემდეგ გაუსწორებიათ. დიდისა Q. საქრისტიანოსა C, საქრისტიანოსასა A. 15-16 ~ საბერძნეთისასა საქრისტიანოსა C. 16 საბერძნეთისასა – A. მოგივლიეს| მოგივლია CAMm. ორის წელიწდის Mm, ორის წელიწადის Q. წელიწადისა| წლისა სავალი A.

ჯუანშერი

M194v რადთა განძლიერდენ, და მოიწინენ და წარგწყმიდონ | შენ და ქუეყანაა შენი და დაიპყრან წარსაწყმედელად ყოველთა ჯუარისმსახურთა. ჭეშმარიტად ამას იმზადებ თავისა შენისათჳს და ყოველთა ჯუარისმსახურთათჳს. რად ვთქუ ყუავისა იგავი შენთჳს? რამეთუ მეფე ხარ თვთმპყრობელი, ახოვანი და ნებითა შენითა მიგიცემია თავი შენი მონად მტერთა შენთა, და ვითარ არა უგუნურად ვთქუა თავი შენი?“

5

მაშინ ვახტანგ თქუა: „გეგონა შენ, ვითარმედ სიბრძნით გამონახულად იზრახე, არამედ ცრუ არიან სიტყუანი ეგე შენნი. მე გითხრა და გაუწყო ჭეშმარიტი: უგუნურო, მსგავს ხარ შენ თავჳსა მის მთხუნველისა, რომელსა არა ასხენ თუალნი, და საყოფელი მისი არს მიწასა ქუეშე, და არა უწყის ბრწყინვალება მზისა და შუენიერება ველთა, და დაჯერებულ არს იგი ცხოვრებასა თჳსსა, რამეთუ | ეგეოდენ ჰგონიეს მას ცხოვრება ყოველთა იძრვისთა, ვითარსაცა ცხოვრებასა თჳთ არს, და არა სურვიელ არს ხილვად ნათლისა და შუენიერებისა A105r ცისა და ქუეყანისა. ეგრეთვე შენ ბრმა ხარ გონებისა თუალითა | და ყრუ ხარ გონებისა m235 M195r ყურითა, და არცა ჰხედავ და არცა გესმის, | არცა უწყი ცხოვრება სულიერი და არცა C142v სურვიელ ხარ შენ მისლვად ცხოვრებასა საუკუნოსა და ნათელსა მას დაუსრულებელსა და მიუწდომელსა, არცა იცნობ შენ ღმერთსა, შემოქმედსა ყოვლისასა, რომლისა მიერ შეიქმნა ყოველივე. არა მიქმნია მოსლვა ამას ქუეყანასა დიდებისათჳს სოფლისა, არცა მსახურები- 15 სათჳს სპარსთა, არამედ მსახურებისათჳს ღმრთისა დაუსაბამოსა, სამებისა ერთარსებისა,

10

15

1 რადთა] რათამცა CA. განძლიერდეს CA. და მოიწინენ – C. მოიწინენ] მოიტყუნეს A, მოიწყონ MQm. წარგწყმიდონ C, წარგწყმიდეს A, წარგწყმიდონ m. და² – AMQm. დაიპყრან] იყოს C, შეიპყრან MQm. 2 წარსაწყმედელად m. ყოველთა C. ჯუარისა და მსახურთა Q. 2-3 ჯუარისმსახურთა. ჭეშმარიტად ამას იმზადებ თავისა შენისათჳს და ყოველთა – C. 3 ჯუარისმსახურთა A, ჯუარისა და მსახურთათჳს Q. ვთქუი CAM, ვთქუთ M, ვსთქუი m] + მე CA. ~ შენთუის ყუავისა იგავი CA. „შენთვის“ m-ში გვიანაა ჩამატებული. რამეთუ] ხოლო C. 4 ახოვანი C. ~ და ახოვანი A. შენთა, და – C. 5 ვთქუა] ვთქუ MQm. 6 C-ში ეწერა „ვახტანგად“, გადაკეთებულია და წერია: „ვახტანგ“. ვახტანგ + მეფემან m. თქუა] ჰქუა C, რქუა A] – m. შენ – Q. არამედ] M-ში ეწერა „არახმეედ“ M. 7 უგუნური A. 8 შენ – C. 8-9 ~ მიწასა ქუეშე არს A. 9 უწყი m. შუენიერება] შუენება Mm. 9-10 ~ „იგი არს“ გვიანაა m-ში ჩამატებული. 10 ცხოვრებასა CAMm. ეგეოდენი A. ცხოვრება CA. ყოველთა C. 11 ვითარსაცა] ვითარსა CA, ვითარ სცა თჳთ (თუით Mm) MQm. ცხოვრებასა A] + შინა A. სურვიელ] სრულ Mm. ნათელსა A. და შუენიერებისა – A. 12 ცისასა Q. ~ ბრმა შენ C. გონებისა თუალითა] გონებითა და თუალითა A. 13 ყურითა] ყრითა M. და¹ – AQ. არცა¹] არა Qm. ხედავ AMQm. არცა ჰხედავ და – C. და² – A. არცა²] არა C. გესმის + და CA. არცა³] არა C. ცხოვრება CAM. სულიერი] სულისა C, სრული MQm. არცა⁴] არა A. 14 სურვიელ] სულიერ A, სრულ Mm, სურვიელ Q. შენ – A. მისულად A, მისვლად m. მისლვად ცხოვრებასა] ცხოვრებასა მას მისლვად C. ცხოვრებასა A] + მას A. და¹ – MQm. 14-15 საუკუნოსა და ნათელსა მას დაუსრულებელსა და მიუწდომელსა] საუკუნესა მას ნათელსა და დაუსრულებელსა და (და – A) (+ ნათელსა C, გადაშლილია შემდგომ) დიდებასა მას მოუგონებელსა და მიუწდომელსა და (და – A) CA. 15 არცა] არა CM, არაა Q. „ღმერთსა“ ჩამატებულია C-ში. შემოქმედსა m. m-ში ეწერა „რომლისასა“, შემდეგ გაუსწორებიათ. 16 „ყოველივე“ აღრე ეწერა C-ში, შემდგომ გადაშლილია. მიქმნია + მე A. მოსლვა] „მათ სლვა“ ეწერა C-ში, მოსულა Am. ამას] ამა A, ამის m. ქუეყანასა] ქუეყანისა Mm. დიდებისათუის m] + ამა A. სოფლისა] საყოფლისა m. 17 სპარსთა] სპარსთა (სპარსთ A) მეფისა CA, სპარსთას M, სპარსთა მეფეთა Q. დაუსაბამოს m. სამებით A.

ჯუანშერი

დამბადებელისა ყოველისა და დიდებისათჳს მერმისა საუკუნოჲსა დაუსრულებელისა, რამეთუ ჩემითა აქა მოსლვითა პირველად გამომიქსნია იერუსალჴში, წმიდაჲ ქალაქი, სადა ღვეს ფერქნი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი, და მუნ აღასრულა ყოველივე კსნისათჳს სულთა ჩუენთაჲსა, | და შემდგომად ყოველი საქრისტეანოჲ მიქსნია მოოკრებისაგან, რამეთუ მისცემოდა ჟამი სპარსთა მეფესა მოტყუენვად ყოველისა საქრისტეანოჲსა, დაღათუმცა ქუეყანაჲ ჩემი დაცულ იყო ძალითა ქრისტესითა და სიმქნითა | სპათა ჩემთაჲთა. | არამედ უცალო იყვნეს ბერძენნი და წინა ვერვინ აღუდგებოდა. და ესრეთ ჯერ-არს ჩუენ ქრისტეს მოსავთგან, რაჲთა ერთისა მოყუსისა ჩუენისათჳს დავდვით სული ჩუენი, ხოლო ბევრისა ბევრეულისა სული კსნილ არს ჩემითა აქა მოსლვითა. და ამისთჳს მიქმნიეს ესე, რაჲთა ღმერთმან, დამბადებელმან ჩემმან, შეიწიროს მსახურებაჲ ესე ჩემი და აღმისუბუქნეს ცოდვანი ჩემნი, და რომელ სთქუ შენ, თუ მეწყვენ სპარსნი, მტერ იქმნებიან ქრისტეანეთა. მე ძალითა და შეწევნითა ქრისტესითა ჟამსა ამას მიქსნიან ქრისტეანენი ჳირისაგან დიდისა და უკუანაჲს ღმერთმან დამბადებელმან | წყალობა-ყოს კუალად მოსავთა მისთა ზედა. დაღათუმცა არა იყო მიზეზი ქრისტეანეთა კსნისაჲ და თჳთ ძალად სპარსთა მოსრულ ვიყავ აქა, ჯერ-იყომცა ესე, | პირველად ნათესაობისათჳს და შემდგომად ამისთჳს, დაღაცათუ არა ჳეშმარიტსა სჯულსა ზედა არიან სპარსნი, არამედ მეცნიერნი არიან ღმრთისა დამბადებელისანი და ჰრწამს ცხოვრებაჲ სულიერი ხოლო თქუენ სრულიად უმეცარნი ხართ ღმრთისანი და უგულისხმონი, ვითარცა ცხენი და ჯორი, ვითარ | უკუე არამცა მსახურებად შეიწირა ღმერთმან,

1 ყოველისა m] ყოველთასა (ყოველთასა C) CA, ყოველთა Q. და – AMQm. დაუსრულებელისა + ამინ C. 2 მოსლვითა] მოსულთა C, მოსვლითა m, A-ში ეწერა „აქ მოსულთა“, შემდეგ „აქ“ გადაუშლიათ. პირველად – A. გამამიხსნია M, გამომიხსნია m. იელუსალქი CAMm. წმიდაჲ ქალაქი] წმინდა ქალაქნი m. დაღვეს CAMQm] + წმიდაჲ Q. 3 ფერქნი] საბრკენი M, საფრკენი m. ჩუენის m. იესუ] იესოს CAMm. ყოველივე bis A. კსნისათჳს] ცხორებისათჳს A. 4 ყოელი C. საქრისტეანო CAMm] + და CA. მიქსნა A. 5 სპარსთ A. საქრისტეანოს Mm. დაღათუმც m. 6 დაცულ C. უცალო] უძალო A. 7 იყვნეს + „სპარსნი“ ეწერა C-ში, შემდეგ გადაშლილია. წინა ვერვინ აღუდგებოდა] ვერ წინა აღუდგებოდეს CA. ვერვინ Mm. ჯერ-არს – MQm. ქრისტეს – C. 8 დავსდვით A] დავდვით Mm. 8-9 ბევრის ბევრეულთა A, ბეურის ბეურეული m. ბევრეული CMQ (Q-ში ეწერა „ბეველი“, შემდეგ გადასწორებულია, სიტყვას ზევიდან დაეწერა „რ“ და ქარაგმის ნიშანი და წაშლილია მეორე „ე“: „ბევრ~ლი“). 9 დაკსნილ CA. აქა – MQm. მოსლვითა] მოსულთა CAQ, მოსვლითა M, მოსვლითა m. ამისთჳს] მისთვის M, მისთჳს Q, m-ში ეწერა „მისთვისა“, შემდეგ „ცა“ წაუშლიათ და წერია: „მისთვის“. მიქმნიეს] მიქმნია CA. რაჲთა] რამეთუ C] – MQm. 10 დამბადებელმა m. ჩემან m] – CA. ესე – C. 10-11 მსახურებაჲ ესე ჩემი და აღმისუბუქნეს ცოდვანი ჩემნი – MQm. 11 და – AM. სთქუ] სთუ m. ~ შენ სთქუ C. შენ – A. თუ მეწყვენ სპარსნი] მოიწყონ რა სპარსთა C, მოიწყონ სპარსთა A. მეწყვენ სპარსნი] მოიწყონ (მოწყინო Q) რაჲ (რა Mm) სპარსთა (სპარსთ bis m) MQm. მტერი MQm. ექმნებიან A ქრისტეანეთა AMm. 12 ძალითა + ჩემითა A. მიქსნიან] დამიქსნიან A. ქრისტეანენი Mm] – CA. დიდისა + ქრისტეანენი A. 13 უკუანაჲს] უკანა A. წყალობა-ყოს] წყობა-ყოს A. მისთა] მათ m. 14 ქრისტეანეთა AM, ქრისტეანთა m. თჳთ] თუ MQm. სპარსთა – C. მოვსრულ m. აქა – CA. 14-15 ჯერ-იყოცა MQm. ჯერ-იყომცა ესე] ჯერ-იყო ესეცა CA. 15 პირველად – C. ამისთჳს] ამისთა A, ამისთუი M. დაღაცათუ Q. ჳეშმარიტისა A. 16 სპარსნი m, M-შიც ეწერა „სპარსნი“, შემდეგ გასწორებულია. 17 რწამს CA. ცხოვრება CA. ხოლო თქუენ] რომელნი თქუენ ხოლო C. და – m. 18 უგულისხმონი] უგულისკმო CAQm, M-ში ეწერა „უგულისკმონ“, შემდეგ „ნ“ წაუშლიათ. არამცა მსახურებად] არა მსახურებადმცა A. მსახურებად] მსახურება MQ, მსახურება m.

ჯუანშერი

დამბადებელმან ყოვლისამან? და საწუთოხსაცა ამის საქმეთაგან საძაგელ არს ცხოვრება შენი, რამეთუ ქორმან მან ლადარმან, რომელმან შეჭამა ყუავი იგი, მზრდელი მისი, აქებ ნაქმარსა მისსა. რამეთუ ბუნება ჩუენი ესე არს, რადთა კეთილისყოფელისა ჩუენისათუს დაგვით სული ჩუენი და მოვიგოთ მადლი ღმრთისაგან და ვპოვოთ ცხოვრება საუკუნოდ და სოფელსა ამას მოვიგოთ ქება კაცთაგან და სახელსა ზედა ღმრთისასა და მცნებათა მისთათუს თუ მოვკუდეთ, უკუდავნივე ვართ და სიკუდილისაგან ცხოვრებად მივიცვალებით.“

5

A106v მაშინ ჰრქუა სინდთა მეფემან: „ცუდ არს სიგრძე ზრახვისა ჩუენ შორის, არამედ რომელ სთქუ შენ: თუ სახელისათუს ღმრთისა ჩემისაჲსა | მოვკუდეთ, სიკუდილისაგან ცხოვრებად მივიცვალებით, მაშა, უკუეთუ კაცმან უწყოდის მის ზედა მომავალი დიდება და კეთილი, ჯერ-არს, ესრეთ ისწრაფოს მიმთხუევად სუფევისა. აწ უკუეთუ ჭეშმარიტად უწყი სუფევად მისლვა შენი, გამოვედ ბრძოლად ჩემდა, რაჲთა ჩემ მიერ მიიცვალო დღეს სიკუდილისაგან ცხოვრებად, რამეთუ წარჩინებულნიცა შენნი წარმივლინებიან წინამორბედად შენდა, რადთა განგიმზადონ სადგური შენი.“ ჰრქუა ვახტანგ: „აწინდელი სიკუდილი მე არა მიჩნს სიხარულად, რამეთუ ცოდვილ ვარ და არასადა აღმისრულებიეს მცნებად უფლისა და არა სრულიად აღმიკოციან ცოდვანი ჩემნი სინანულითა, არამედ ძალითა ქრისტესითა არა მეშინის მე შენგან სიკუდილისა, რამეთუ იგი არს მფარველი ჩემი, რომლისა მიერ დაცულ | ვარ ყოვლადვე. მრავალმოწყალემან ღმერთმან მრავლითა ძალითა მისმიერთა ჩემ მონისა მისისაგან მოგკლას მემობარი მისი, და სული შენი წარვიდეს ბნელსა მას გარესკნელსა, ცეცხლსა უშრეტსა.“

10

C144r
m237

M196v

15

Q59r

20

1 საწუთოხსაცა ამის] საწუთოსა ამისცა C. საძაგელ] სარგებელ Q. 1-2 ცხოვრება M, ცხოვრება Q] გონება CA. 2 რამეთუ] არცა A. მან – MQm. რომელმან] რა~ m. იგი – C. მისი] თუისი A. 3 ნაქმარსა m. რამეთუ] ხოლო CA. კეთილისყოფელისა m. 4 ვპოვოთ CA. 4-5 ცხოვრება CA. 5 და¹ – m. ქება] ნიჭი A. 6 და¹ – A. მოვკუდეთ] მოვკუდებით A. უკუდავნივე] უკუდავნი ვერა Q, უკუდავნი ვერა m. M-ში ეწერა „უკუდავნი“, შემდეგ ჩაუმატებიათ „ვერა“: „უკუდავნი ვერა“. 7 ცხოვრებად CA. მივიცვალებით MQ. 8 მაშინ – A. რქუა A, ჰქუა Mm. სინდთ A. ცუდი A. სიგრძე] სიგრძე m. ძრახვისა m. ჩუენ] m-ში ეწერა „ჩუენისა“, შემდეგ გაუსწორებიათ. 9 რომელ] რომლისა MQm. ჩემისაჲსა] ჩუენისა C, ჩემისა MQm. A-ში ფრაზის „თუ სახელისათუს ღმრთისა ჩემისაჲსა“ ხელნაწერის დაზიანების გამო მხოლოდ ასოთა ფრაგმენტებია შემორჩენილი. მოვკუდე CAMQ, მოვკუდო m. 10 ცხოვრებად CAM. მივიცვალები CQ, მივიცვალები Mm. მაშა] მაშინ C] – MQm. ~ მომავალი მის ზედა A. მომავლი Q. 11 ესრეთ – A. ესრეთ + რათა CA. სუფევისა + მის CA. აწ + უწყი ჭეშმარიტისა მის სუფევისა მიმართ A. უკუეთუ] უკუე Mm, უკუშ Q] – A. 12 მისვლა m. შენი + და MQm. გამოედ C. ჩემდა] ჩუენდა Mm. დღეს – C. 12-13 დღეს სიკუდილისაგან ცხოვრებად – A. 13 ცხოვრებად CM. წარჩინებულიცა CAM. წარჩინებულნიცა შენნი წარმივლინებიან] წარჩინებული ისი შენი წარმივლენია CA. წარმივლინებიან] წარმივლენია MQ, წარმოვლენიან m. 14 განგიმზადოს CAMQm. ჰქუა CM, რქუა A, და ჰქუა m. მე აწინდელი AQ. მე – CAQ. 15 მიჩნს] მიჩანს Cm. „სიხარულად“ გვიანაა m-ში ჩამატებული. ცოდვილი CA. არასადა] არა სრულიად CA. აღმისრულებიეს] აღმისრულებია CMQm. 16 უფლის m] ღმრთისა CA. არა სრულიად – C. სრულიად – A. 17 მე – CA. სიკუდილისა] სიკუდილო MQm. 18 ყოვლადვე C] + და CAQ. მრავალმოწყალემან] M-ში ეწერა „მრავალმოწყალეებამან“, შემდეგ „ბა“ წაუშლიათ. 19 ჩემ მონისა მისისაგან] ჩემგან C. მისისაგან] მისგან AM, მიგან m. მოგკლას] მოკლას A. წარვიდენ Q.

ჯუნშერი

- A107r მაშინ გამოვიდა სინდთა მეფე და ვახტანგ ჰრქუა მოყუასთა თჳსთა: „ღმერთსა ევედრენით და ზურგიტკერძოდ ჩემი განმმარგეთ.“ და განვიდა ვახტანგ. და ორთავე აქუნდა ჰოროლნი. მაშინ იწყეს რბევად მრგულივ ნავარდსა და ღონესა ეძიებდეს ორნივე, რაათამცა შეჰყვეს C144v წუერსა ჰოროლისასა. მაშინ დაიჟამა სინდთა მეფემან შეყოლა ვახტანგის ჰოროლისა წუერ- M197r სა | და შეუტევა, რაათამცა სცნა ჰოროლნი. ხოლო სიმქნითა და სიკისკასითა ტანისა 5 მისისაათა მიუდრკა ვახტანგ ჰოროლსა, და წარკდა და შემოუმგრგლო, ვითარცა გრიგალმან, და სცნა ჰოროლნი სინდთა მეფესა ბეჭსა მარცხენასა, ვერ უფარა სიმარგემან საჭურველისა- m238 მან და იწყლა წყლულებითა დიდითა, რამეთუ წინათ განავლო წყრთაჲ ერთი, და | ჩამოიჭრა სინდთა მეფე, მივიდა ზედა ვახტანგ, ჩაყო კელი და უპყრა ფერკი მისი და თრევით მიილო წინაშე სპარსთა მეფისა. მაშინ ყოველმან სპამან კმითა მალლითა შეასხეს ქებაჲ ვახტანგს. და 10 აღივსო სიხარულითა სპარსთა მეფე და ყოველი ბანაკი მისი. და მოვიდეს ყოველნი წარჩინებულნი წინაშე ვახტანგ მეფისა ძლუნითა და შესწირვიდეს ძლუნსა. მაშინ სპარსთა მეფემან მოიყვანა მკურნალი კელოვანი და დაადგინა ზედა სინდთა მეფესა, რაათა განიკურნოს წყლულებისაგან, და მის მიერ | წარილოს ყოველი სინდეთი.
- ხოლო სინდთა დაიჭირეს ნაცვლად მეფისა მათისა ძე მისი. მაშინ მეფემან ვახტანგ 15 აზრახა სპარსთა მეფესა განტევებაჲ სინდთა მეფისაჲ, აღებაჲ ხარკისა და მძევალთაჲ, რამეთუ ვერღარა წარიღებდეს სინდეთსა. არამედ სთნდა მეფესა სპარსთასა განზრახვაჲ M197v

C145r
A107v

1 გამოვიდა] განვიდა CMQm. სინდთ Am. და] ხოლო C. ვახტანგ Q. A-ში სიტყვები „და ვახტანგ“ ხელნაწერის დაზიანების გამო არ იკითხება. ჰრქუა Cmm, რქუა A. თჳსთა] მისთა C. ~ ეუედრენით ღმერთსა m, გვიან ჩაუმატებიათ „ღმერთსა“ და წერია: „ღმერთსა ეუედრენით ღმერთსა“ m. 2 ზურგიტკერძო CAMQm. განმმარგეთ m. ორთავე + მათ C. ჰოროლნი] ჰოროლები C, ოროლები A, ჰოროლნი M, ოროლნი m. 3 იწყეს bis Q. ~ მრგულივ ნავარდსა რბევად C. 3-4 მაშინ იწყეს ... წუერსა ჰოროლისასა – A. 4 წუერსა] წუერსა Mm. ოროლისასა MQm. დაიჟამ m. სინდთ A. შეყოლა Q. შეყოლა ვახტანგს Mm. ვახტანგის CA. ოროლის MQ, m-ში ეწერა „ოროლის“, შემდეგ მეორე „რ“-სათვის გადამწერს ფეხი მიუბამს და იკითხება როგორც: „ოროლის“. 4-5 ოროლის წუერისა A. წუერისა C. 5 ოროლნი Am, ოროლი MQ. ხოლო] და C. სიკივკასითა A, სიკისკასითა Q. ტანით C. 6 ვახტანგ – AMQm. ოროლსა AMQm. წარკდა] წარიკადინა C, წარიკადნა A. შემოუმგრგლო] შემოუმგრგულა C, შემოუმგრგლო AQ. გრიგალმან] გირგალმან C, მგრგალმან MQm. 7 ოროლნი AMQm. სინდთ A. მეფესა + და C. მარცხენასა + ხოლო A. ვერა MQm. „სიმარგემან“ გვიანა m-ში ჩამატებული. 8 იწყლა] წყლა C] – MQm. „რამეთუ“ Q-ში გვიანა ჩამატებული. წინათ] წინათი Mm. განვლო Cm. ~ განვლო წინათ Q. ჩამოიჭრა] ჩამოაგლო A. 9 სინდთ A. კელი – C. მისი] მიმისი A] – C. მიილო] მოილო Am. 10 „წინაშე“ ჩამატებულია M-ში. სპარსთ AQ. ყოელმან C, ყოველმან bis m. სპამან] სპარსმან C. ვახტანგს. და – Q. და – Mm. 11 აღივსო] აღივსნეს A. ~ მეფე სპარსთა A. ყოელი C. მისი] მათი A. მოვიდეს] მოვიდოდეს CA. ყოელნი C. 12 მაშინ] ხოლო A. სპარსთ A. 13 მოიყვანა] მიიყუანა M, მიიყუან m. კელოანი C. დადგინა m. განიკურნოს C. 14 წარილოს] წარელო MQm. ყოელი C. 13-14 A-ში სიტყვები „ზედა სინდთა მეფესა“ ფრაგმენტულად, ხოლო „განიკურნოს წყლულებისაგან, და მის მიერ წარილოს“ არ იკითხება ხელნაწერის დაზიანების გამო. 15 დაიჭირეს C, M-ში „დაიჭირეს“ ჩამატებულია. ნაცულად AMQm. მათისა – A. მეფემან – A. 16 აზრახა] ზრახა C] მოაკსენა A] + წინაშე C. სპარსთ A. სინდთ A. მეფესა განტევებაჲ სინდთა მეფისაჲ] მეფემან MQm. მეფისაჲ + და C. 17 ვერღარა] ვერ CAQ. წაიღებდეს CMQ, წაიღებდენ m. „არამედ“ გვიანა m-ში ჩამატებული. სპარსთასა – C. ~ სპარსთ მეფესა A. განძრახვა m.

ჯუანშერი

ვახტანგისი და განუტევა სინდთა მეფე. აღილო მისგან ხარკი ორი ეგზომი, რომელი აღელო ჰინდოთაგან, და ორნი შვილნი – მძევლად. და ესე ხარკი სინდთაჲ მაშინ სპარსთა მეფემან მიანიჭა ყოველივე ვახტანგს მეფესა.

მაშინ მეფე იგი სინდთაჲ დაემოყურა ვახტანგს სიყუარულითა დიდითა პირველ ამისთჳს, რომელ ოდეს შევარდა კელთა ვახტანგისთა, არა მოკლა და ცოცხლებით მიიყვანა წინაშე 5
Q59v სპარსთა მეფისა, და შემდგომად ამისთჳს, რამეთუ ვახტანგისვე მიერ განთავისუფლდა ტყუეობისაგან. და უძღუნა ვახტანგს ძღუენი მიუწუდომელი დიდძალი. და წარმოვიდეს სინდეთით
C145v
m239 წელსა მეოთხესა სინდეთს შესლვისა და დაჰმორჩილდეს ქალაქნი სინდეთისანი | მოუოკრებლად: სინდას, თოფორი, კიმრაი.

და მოვიდეს მუნით აბაშეთს, ხოლო აბაშნი მსხდომარე იყვნეს ქუეყანასა, რომელსა 10
A108r მოსდგომოდა წყალი და ლერწმონი, რომელსა ვერ იარებოდა ნავი და ვერცა ოთხფერკი, არამედ საზღვართა ზედა არს სპარსთასა, და სულგრძელად ჰბრძოდეს, რამეთუ წყალი იგი, M198r რომელი შესდიოდა, გარდაუგდეს და ლერწმონი იგი დაწუეს ცეცხლითა. და წარმოტყუენეს აბაშეთი ყოველი, და განყვნა მეფემან სპარსთამან აბაშნი ორად: და ნახევარნი დაუტევნა ადგილსავე ზედა თჳსსა და ნახევარნი წარმოიყვანნა, ვითარ სახლი ათასი, და განყვნა იგინი 15
ადგილითი ადგილად. და ესე არიან ქურდნი ნათესავნი იგი, რომელ წარმოტყუენნა აბაშთაგან.

და წარმოვიდა ვახტანგ მეფე წელსა მერვესა შესლვით მისითგან სპარსეთად ვიდრე ანტიოქიადმდე, და მოვიდა ურჰად. ხოლო სპარსთა მეფე აძლევდა ვახტანგს ცოლად თჳსთაგან

1 და – CMQm. სინდთ A. აილო C. ეზომი CMQm. რომელი] რომე C, რომელ A. აელო CA] – MQm. 2 ინდოთაგან A, ჰინდოთაგან M. სინდთაჲ] სონდა MQm. სინდთაჲ მაშინ] და მძევალნი C. მაშინ – A. 2-3 ~ მეფემან სპარსთამან ყოველი მიანიჭა მეფესა ვახტანგს A. 3 ~ ყოელი მიანიჭა C. ვახტანგ m. მეფესა – C. 4 იგი – C, Q-ში „იგი“ ჩამატებულია. პირველად CA. 5 ვახტანგისათა Am. მიიყვანა] მოიყვანა Mm, მოიყვანა Q. 6 სპარსთ AQ. და – m. ამისთჳს – Mm. ვახტანგისავე Mm. ვახტანგისვე მიერ] ვახტანგის მიერვე CA. განთავისუფლდა m. 7 ~ ძღუენი ვახტანგს Q. მიუწუდომელი CA, მიუწუდომელად MQm. დიდი ძალი m. წარმოვიეს C. სინდეთით] სინდეთით m, M-ში ეწერა „სინდეთი“, შემდეგ გასწორებულია. 8 სინდოს m. შესულისა A, შესლვისათვის M, შესლვისათჳს Q, შესლვისათვის m] + მათისასა C. დაჰმორჩილდეს] დარჩომოდეს MQm. 8-9 და დაჰმორჩილდეს მოუოკრებლად: სინდას] რომელნი დაურჩეს მოუოკრებლად ქალაქნი: სინდილა C, დამორჩილდეს მოოკრებულად ქალაქნი სინდეთისანი: სინდილა A. 9 სინდს m. ოფორი] თაოფორი C] + და C. კიმრაი] კიამრა C, კიამრაი m. 9-10 A-ში სიტყვების „თოფორი, კიმრაი. და მოვიდეს“ ასოთა ფრაგმენტებია შემორჩენილი ხელნაწერის დაზიანების გამო. 11 მოსდგომოდა] მოსდგმიდა CMQ, მოდგომიდა m. წყალი] წალი M. ლერწმონი AQ, ლერწმანი m. რომელსა] რომე A, რომელისა m. ვერ] ვერა MQm. და² – A. ვერცა – MQ. 10-11 A-ში სიტყვები „იყვნეს ქუეყანასა, რომელსა მოსდგომოდა წყალი“ მოხუელია, ხოლო „მსხდომარე“-ს მხოლოდ პირველი სამი ასოა შემორჩენილი. 12 საზღვარსა Q. საზღვართა ზედა არს სპარსთასა] საზღვარსა ზედა სპარსეთისასა A. სპარსთა Q. სულგრძელად A. ბრძოდეს A] ჰბრძოდეს m. 13 რომელ CA. გარდაუგდეს A. და¹ – A. ლერწმონი m. და² – A. წარმოატყუენეს m. 14 ყოელი C, ყოველნი m. განყვნა] განყუნეს C, განყუნა Mm, განყვნა Q. და² – A. დაუტევა m. 15 ადგილსა A. თჳსსა – CA. ათასი] 5 Q. განყვნა] განყუნა MQm. იგინი] იგი Cm. 16 ადგილით M. ესე არიან ქურდნი, ნათესავნი იგი, რომელ წარმოტყუენნა აბაშთაგან] მათნი ნათესავნი არიან ქურდნი C. 17 წარმოვიდა] წარვიდა Mm. მეფე – CA. შესულისთ A, შესავლისთ M, შესვლისთ m. მისითგან] მისთაგან M. საპარსეთად m. 18 ანტიოქადმდე CMm, ანტიოქამდე Q. ურჰად] ორჰად C, ურჰად A, ურჰად Mm, ურჰად Q. ~ ვახტანგს სპარსთა („სპარსთა“ ჩამატებულია C-ში) მეფე აძლევდა C. 18-1,212 ვახტანგს ცოლად თჳსთაგან მეფეთაჲსა, ხოლო ვახტანგ ჰრქუა] თუისთაგან ცოლად და ვახტანგ რქუა A.

ჯუანშერი

C146r მეფეთაჲსა, ხოლო ვახტანგ ჰრქუა: „არა ჯერ-არს ჩემგან | ორთა ცოლთა ჰყრობაჲ, რამეთუ მივის ცოლი, ასული კეისრისაჲ,“ დაუძიძიდა ესე მეფესა ხუასროს, არამედ ვერაჲ ჰრქუა, ხოლო ვახტანგ მშუდობით ჰოვნა დედაჲ და დაჲ მისი, და წარმოვიდეს ვიდრე განსაყოფელსა ბერძენთა და სომეხთასა.

და წარვიდა ლეონ ბერძენი და სპაჲ მისი შიმშატად, ხოლო ვახტანგ წარავლინა 5
A108v მოციქული წარმოყვანებად ცოლისა მისისა და პეტრეს კათალიკოსისა და საქმოელ ეპისკოპო-
m240 სისა. | და წარმოვიდა ვახტანგ ქართლად და მიეგება ძე მისი დაჩი და მის თანა ყოველნი
M198v სპასალარნი და მათ თანა ეპისკოპოსნი. და ვითარ ცნა ეპისკოპოსმან, ვითარმედ წარავლინა
მეფემან მოციქული მოყვანებად ეპისკოპოსთა და კათალიკოსისა, დაუძიძიდა, და რეცა მას
ზედა იწყო ამბოხებად და მიზეზობად, და მიუვლინა მეფესა და ჰრქუა, ვითარმედ: „შენ 10
დაგიტევებიეს ქრისტე და ცეცხლსა ესავ,“ ხოლო ვახტანგ მოუვლინა და ჰრქუა, ვითარმედ:
„ძალითა ქრისტესითა შევედ და სიმართლითავე გამოვედ ძალითა ქრისტესითა. უბრალო ვარ,
C146v იცის ღმერთმან, მაგრა | წარმივლინებიეს მოყვანებად კათალიკოსისა და ეპისკოპოსთა.“ და
Q60r ვითარცა ესმა ესე ეპისკოპოსსა, დაიდასტურა და ჰგონებდა, რომელ შფოთითა დააცადოს
საქმე იგი და მოსლვაჲ მათი, და კრულ-ყო მეფე და ყოველნი სპანი მისნი. ხოლო მეფემან 15
თქუა: „დადაცათუ უბრალო ვართ, სიმდაბლე ჯერ-არს ჩუენგან.“ მივიდა მეფე და გარდაჰკადა
საკედარსა, რაჲთამცა შეემთხუა ფერკთა ეპისკოპოსისათა და განძრა მან ფერკი და მიამთხუა

1 მეფეთაჲსა] მეფეთა Mm. ხოლო – Q. ვახტანგ + მეფეჲ m. ჰქუა CMm. არა ჯერ-არს] არჯერ-არს A. ჰყრობაჲ] ჰყრობ C. 2 მივის + ძე A. ხუასროსა m. ვერ C. ჰქუა CMm, რქუა A. 3 მშუდობით – A. ჰოვა m. და¹ – CQ. დაჲ] დაი C, დაჲ AMm. მისი + მშუილობით A. და² – MQm. ვიდრე] წინაშე Q. 4 ბერძენთასა C. 5 შიმშიტად A] შიმშატ (შიმშატ m) არამედ MQm. 6 მოციქული – A. წარმოიყვანებდაჲ Q, წარმოიყვანებდა m. ცოლისა მისისა] ცოლსა მისსა Mm, ცოლსაჲ მისსაჲ Q. და¹ – MQm. პეტრეს კათალიკოსისა] პეტრესთუის ქათალიკოზისა C, პეტრე კათალიკოზისა A, პეტრეს თანა ქათალიკოზისა MQm. 6-7 ეპისკოპოსისა CM, ეპისკოპოზისა Am. და¹ – CAQ. 7 ვახტანგ] მეფე m. ქართლად] ქართლით C. და² – C. მის თანა – C, და მის თანა – A. ყოელნი C, და ყოველნი A. 8 და¹ – A. ეპისკოპოზნი C, ეპისკოპოსნი AMm. ვითარ] ვითარცა CAMQm. ეპისკოპოზმან CA, ეპისკოპოსთა Q. ვითარმე A. 8-9 ეპისკოპოსმან, ვითარმედ წარავლინა მეფემან მოციქული მოყვანებად – Mm. 9 ეპისკოპოსთა Mm, ეპისკოპოსთა Q. ~ ქათალიკოზისა და ეპისკოპოზთა C, კათალიკოზისა და ეპისკოპოსთა A. ქათალიკოზისა Mm, ქთალიკოზისა Q. და² – Mm. და რეცა – Q. 9-10 რეცა მას ზედა – C. „მას ზედა“ ჩამატებულია m-ში. 9-10 და რეცა მას ზედა იწყო] მას ზედა დაიწყო რეცა A. 10 ამბოხებად] ამბორის-ყოფად A. ამბოხებად და – C. და² – CA. ჰქუა C. და ჰრქუა – AMQm. 11 დაგიტევებიეს] დაგიტევებია C, დაგიტეობია A. მიუვლინა A. მოუვლინა და – C. ჰრქუა] ჰქუა C. და ჰრქუა – AMQm. 12 შევედ] სშევედ A. სიმართლით C, სიმრთელით A. გამოვედ] გამოვე C. ძალითავე CA. და უბრალო C. 13 ~ ღმერთმან იცის CA. მაგრა] არამედ A. წარმივლინებიეს] წარმივლიენია CA, წარმივლიენეს Mm, წარმივლიენიეს Q] + მოციქული C. მოყვანებად – m. ქათალიკოზისა CMQm. ეპისკოპოზთა A. m-ში ეწერა „ეპისკოპოთა“, შემდეგ გადაკეთებულია და წერია: „ეპისკოპოსითა“. და² – C. 14 ესე – A. ეპისკოპოსსა CAMQm] + და C. დაიდასტურა + მოყვანება ქათალიკოზისა და ეპისკოპოზთა C. და – CA. რომელ] რათა CA. 15 მოსლვაჲ] მოსულა CAMm, მოსულაჲ Q. და² – A. კრულ იყო Q] კრულა C. ყოელნი C] – MQm. მისნი] მათნი Mm. 16 თქუა] რქუა A. უბრალონი ვართ C. და მივიდა CA. და – A. გარდაჰკადა C. 17 შეემთხუა m. ეპისკოპოსისათა CMQm, ეპისკოპოზისათა A. და¹ – C. განძრა მან ფერკი] განხარა ფერკი ეპისკოპოსმან (ეპისკოპოზმან A) CA.

ჯუანშერი

პირსა მეფისასა ფანდაკითა და შემუსრა კბილი მისი. ხოლო მეფემან ჰრქუა: „სილაღე ესე
A109r ამპარტავანებისა | არს საცთური ეშმაკისა. უკუეთუ სიმრავლემან ცოდვათა ჩემთამან აღ-
გძრა, არა გაქუს კელმწიფებად ბოროტისა, არამედ შენდობისა, ვითარცა იტყვს სახარებად,
M199r ვითარმედ: „არა დაშრიტო პატრუკი მგზებარე, არცა განსტეხო ლქერწამი დაჩეჩქული,“¹
ხოლო შენ ჰგონებ, ვითარცა შენითა სივერაგითა ჩუენ დაგუაცადენ სიყუარულსა ქრისტესსა. 5
m241
C147r [ესე] | მაშინ გამოჩნდა ცხადად, რაჟამს გესმა უმთავრესისა შენისა ქართლად მოყვანებად და
აღევზენ შურითა ბოროტად, ვითარცა იუდა პეტრესითა, რამეთუ შენ ხარ, ვითარცა იუდა,
ხოლო ეკლესიად – ვითარცა პეტრე. ვეცხლისმოყუარე ხარ შენ და მეგუადრუცე ქრისტესი.
აწ მიგავლინო პატრიაქისა კოსტანტინეპოლედ, და, ვითარცა ჯერ-იყოს, განგიკითხოს.“
და წარსცა იგი დიასპანთა და მის თანა კრებული მისი და შეუთუალა, რადთა კათალი- 10
კოსი და ათორმეტნი ეპისკოპოსნი სწრაფით წარმოავლინენ, და მათ შორისმცა არს პეტრე
კათალიკოსად და სამოელ ეპისკოპოსად და სხუანი, ვინცა სთნდენ.
და ვითარ მიაწიეს მიქაელ ეპისკოპოსი, ჰრქუა მას პატრიაქმან: „ვინაფთვან დაითხია
A109v შენ მიერ სისხლი ქუეყანასა ზედა, არღარა ხარ შენ ღირს ეპისკოპოსად და კადრებისათჳს
მეფისა თანა-გაც შენ სიკუდილი, ვითარცა იტყვს: „დაემორჩილენით თქუენ მეფეთა, რამეთუ 15
არა ცუდად აბიეს კრმალი, რამეთუ ღმრთისა მიერ მთავრობს, ვითარცა ლომი შორის
ცხოვართ.“²

1 ფანდაკითა – MQm. და – C. ხოლო მეფემან ჰრქუა] მაშინ თქუა მეფემან C. ჰრქუა] თქუა A] – MQm.
2 ამპარტავანებისა CAM. ჩემთამან] ჩუენთამან A. 2-3 აღძრა m – Q. 4 პატრუკი MQm. განტეხოს C,
განტეხო Mm] – Q. დაჩეჩქული m. 5 შენ – A. სივერაგითა] სივარაგითა M, სივარგითა m. ჩუენ – A.
დაგუაცადენ C, დაგუაცადნე AM, დაგუაცადნე Q. 6 ესე – CAMQm. გამოჩნდა] გამოგაჩნდა C. ცხადად – A.
უმთავრესისა Q. ქართლად] ქართულად Mm. ~ მოყვანება ქართლად C. მოყვანებად] მოსულა A. და – A. 7 ბოროტად]
ბოროტითა A. პეტრესითა] პესითა Q. 8 „პეტრე“ ჩამატებულია M-ში. ვერცხლისმოყუარე m. და] რამეთუ
შენცა C. მეგუადრუცე + ხარ C. 8-9 შენ და მეგუადრუცე ქრისტესი. აწ მიგავლინო პატრიაქისა] რამეთუ
შენცა (შენც m) მიეგო MQm. 9 მიგავლინო + შენ CA. კოსტანტიპოლედ Cm, კოსტანტიპოლედ M,
კოსტანტიპოლედ Q. ~ კოსტანტიპოლედ პატრიაქისა A. განგიკითხოს + შენ C. 10 დიასპანთა] დიჰსფანთა C,
დიაფასანთა A, დიასკაპანთა M, დიასკაპანთა Q, დიასკაპანთა m. კრებული] კბილი CMQm. 10-11 კათალიკოზი CA,
ქათალიკოზი Mm, ქათალიკოზი Q. 11 და¹ + მის თანა A. თორმეტნი CA] ცამეტი M, იგ Q, ცამეტნი m.
ეპისკოპოზნი C, ეპისკოპოზნი A, ეპისკოპოსნი MQm. სწრაფლით Q. წარმოავლინენ CAM, წარმოავლინენ M,
წარმოვლინენ Q] + და მათ შორის Q. და² – A. შორისმცა არს] შორის არსმცა C. 12 კათალიკოზად CAQ,
ქათალიკოზად Mm. და¹ – A. სამოელ] სმოელ M. ეპისკოპოზად A, ეპისკოპოსად MQm. ვინცა] ვინცავინ m,
Q-ში ეწერა „ვინავინ“, შემდეგ „ც“ ჩამატებულია და წერია: „ვინცავინ“. სთნდეს Q. 12-13 და სხუანი, ვინცა
სთნდენ. და ვითარ მიაწიეს მიქაელ ეპისკოპოსი – C. 13 ვითარ] ვითარცა A. მიქელ Qm. ეპისკოპოზი A,
ეპისკოპოსი MQm. რქუა A, ჰქუა Mm. მას – Q. ვინაფთვან] ვინადგან M. დაითხია m. 14 შენ მიერ – C.
~ სისხლი შენ მიერ A. ღირსი C. ~ ღირს ხარ შენ A. ~ ღირს შენ („შენ“ ჩამატებულია M-ში) Mm.
ეპისკოპოსად CMQm, ეპისკოპოზად A. კადრებისათჳს] კადნიერებისათუის M, კადნიერებისათჳს Q,
კადნიერებისათუის m. 15 თანა-გაცს m. შენ – A. თქუენ – CA. 16 აბიეს კრმალი] კრმალა იბეს C, კრმალ
აბიეს AQ. კრმალ M. რამეთუ bis C. ღმრთისა] ღთის m. 16-17 ~ ცხოვართა შორის C.

¹ მათე 12,20. ² მიქია 5,8.

ჯუანშერი

C147v
M199v

Q60v

m242

A110r

C148r

M200r

და ექსორია-ყვეს | მიქაელ ეპისკოპოსი მონასტერსა მღვდარეთასა. და წარავლინეს პეტრე მღვდელი და სამოელ მონაზონი ანტიოქიას, და მიუწერეს ანტიოქიისა პატრიაქსა მეფემან და პატრიაქმან კოსტანტინეპოლელმან: „პირველად, დასაბამსა ქართლისა მოქცევისასა დედაკაცისა ჰრომაელისა ნინოდს | მიერ, განივლინა აქამთ ეპისკოპოსი, რამეთუ შორის სპარსთა და ბერძენტა შფოთი იყო და მით ვერ მოაწიეს საქმე ესე ჯერისაებრ სჯულისა. რამეთუ ჩუენ უწყით, ვითარმედ ქართლი და აღმოსავალითი და ჩრდილოდ მაგის წმიდისა საყდრისანი არიან, ვითარცა განაწესეს მოციქულთა | სახარებასა შინა, რომელ არს უწინარესობად.“ და მიუწერეს ყოველი საქმე დიდისა ვახტანგ მეფისა, ვითარმედ: „ეპისკოპოსი იგი, რომელ მათ მიერ დადგინებულ იყო, უკუვადგინეთ და დღეს იცოდეთ ახალნერგად ჭეშმარიტად ქართლი. აწ ორნი ესე, მათნი თხოვილნი, აკურთხენ და ათერთმეტნი, ვინ შენ გნებვან, აკურთხენ და ჩუენდა მოვიდენ, | რამათა ჩუენ ნიჭითა და საკმრითა ყოვლითა განუტევენთ.“

ხოლო ანტიოქელმან პატრიაქმან ყო ეგრე, ვითარცა მიუძენეს პატრიაქმან და კეისარმან, აკურთხნა ათორმეტნი ეპისკოპოსნი და პეტრე – კათალიკოსად, და მოვიდეს კოსტანტინეპოლელ. და მეფემან მისცა ნიჭი დიდძალი და ასული თუსი, სახელით ელენე, მისცა მეფესა ვახტანგს, და გამოავლინა იგი სპითა დიდითა ვიდრე საზღვართამდე სომხითისათა. და მუნ მიეგება მეფე ვახტანგ, და შეიქცეს სპანი ბერძენტანი. და წარმოვიდა ვახტანგ მცხეთად.

5

10

15

1 მიქაელ C, მიქელ M. ეპისკოპოსი Mm, ეპისკოპოსი Q] – A. მღვდარეთასა Q. 2 მღვდელი M. მონაზონი m. ანტიოქიისა] ანტიოქიას MQm. პატრიაქსა M, პატრიაქს m. 3 პატრიაქმან M, პატრიაქმან Q. კოსტანტინეპოლელმან CAM, კოსტანტინეპოლელმან Q, კოსტანტინეპოლელმან m (ეწერა „კოსტანტინეპოლელმან“) + ესრეთ, ვითარმედ C. პირველ C. ქართლის C] ქრისტეს MQm. ქართლისასა მოქცევასა A] + და m. 4 დედაკაცისასა A. რომაელისა A, ჰრომაელისა M, ჰრომაელისა m. Q-ში ეწერა „ჰრომაელისა“, შემდეგ „რ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „ჰრომაელისა“. განივლინა] განავლინა Am, გწვლინა Q. აქამთ] აქა MQm. ეპისკოპოსი CM, ეპისკოპოზი A, ეპისკოპოსნი m. რამეთუ + შენ A. 5 მით] მათ m. ~ მოაწიეს ვერა A. მოაწიეს] აღასრულეს C. სჯერისაებრ Q. 6 ქართლი და – CMQm. აღმოსავალითი] აღმოსავლეთი A, აღმოსავლეთით MQm, „აღმოსავლეთი და“ C-ში ასეა გადაკეთებული. წმიდისა m. 7 განაწესნეს m. 8 ყოელი C. დიდსა ვახტანგს მეფესა MQm. ვახტანგ მეფისა] მეფისა ვახტანგისი C. ვითარმედ] ვითარ MQm. ეპისკოპოსი CAMQm. იგი – A. რომელი CMQm. 9 უკუვადგინეთ C. 10 ქართლი] ქართული M, ქართული m. თხოვილნი CQ. M-ში ეწერა „თხოვიანი“, გადასწორებულია და წერია: „თხოვილნი“ M. ~ თხოვილნი მათნი A. აკურთხენ] აკურთხნა MQm. თერთმეტნი CMQm. ვინმე MQ, m-ში „ვინმე“ გვიანაა ჩამატებული. გნებვან] გნებავნ M, ვინა გნებან m, ჯერ-გიჩნდენ C] + ივინი C. და ათერთმეტნი, ვინ შენ გნებვან] სხუანი ათორმეტნი, ვინცა ვინ შენ გნებვოს, ივინი A. 11 ჩუენდა მოვიდენ] ჩუენდავე წარმოავლინენ C, ჩუენ მოვიდენ MQm. მოვიდენ] წარმოვიდენ A. საკმრითა] საკმრითა MQ. 12 ხოლო] და A. ეგრეთ C. მიუძენეს] მიუწერეს C. პატრიაქმან და კეისარმან – C. 12-13 ყო ეგრე, ვითარცა მიუძენეს პატრიაქმან და კეისარმან – A. 13 თორმეტნი CAMQm. ეპისკოპოსნი CMQm, ეპისკოპოზნი A. პეტრე m. კათალიკოზად CM, კათალიკოზად A, კათალიკოზმან Q, კათალიკოზმან m. 13-14 კოსტანტინეპოლელ A, კოსტანტინეპოლელ Q. 14 ~ მისცა სახელით ელენე MQm. 14-15 ასული თუსი, სახელით ელენე, მისცა მეფესა ვახტანგს] მისცა ვახტანგ მეფესა ასული თუსი ცოლად, სახელით ელენე C, ასული თუსი მისცა მეფესა ვახტანგს, სახელით ელენე A. 15 საზღვართამდე A. სომხითისა A. 16 ~ ვახტანგ მეფე CA. სპანი] სპარსნი Mm. წარმოვიდეს MQm. ვახტანგ² – MQm. 16-17 და წარმოვიდა ვახტანგ მცხეთად] და მეფე ვახტანგ, ცოლი მისი და კათალიკოზი და ეპისკოპოსნი წარმოვიდეს მცხეთად C.

ჯუანშერი

C148v
A110v

m243

M200v

Q61r

5

10

15

ხოლო მცხეთას მეფემან ვახტანგ ალაშენა ეკლესიაჲ მოციქულთაჲ სუეტი ცხოველი და უპყრა სუეტსა შინა სამხრით, ადგილსა მას, სადა დაცემულ იყო ეკლესიაჲ, რომელ არს სიონი დიდი, მუნ შინა დასუეს პეტრე კათალიკოსად და სამოელ – ეპისკოპოსად მცხეთასავე საეპისკოპოსოსა. დასუა ერთი ეპისკოპოსად კლარჯეთს, ეკლესიასა აქიზისასა, ერთი – არტანს, | ერთი – მანგლისს, ერთი – ბოლნის[ს], ერთი – რუსთავს, ერთი – ნინოწმიდას, [ერთი] – უჯარმოდსკარსა, რომელი გორგასალსა აღეშენა, ერთი – ჭერემს, მისსავე აღ-შენებულსა, და მუნ ქმნა ქალაქი ერთი შორის ორთავე ეკლესიათა, რომელ-იგი მანვე ალაშენა, ერთი – ჩელეთს, რომელი სოფელსა შუა | ალაშენა; ერთი – ხორნაბუჯს, ერთი – აგარაკს, რომელ არს ხუნანის გამართებით.

შემდგომად ამისა ალაშენა ეკლესიაჲ ნიქოზისაჲ საგზებელსა თანა ცეცხლისასა და დასუა ეპისკოპოსი, სადა-იგი დაეფლა გუამი წმიდისა რაჟდენისი, რომელი იწამა სპარსთა მიერ წყობასა* | ვახტანგისსა.

ესე რაჟდენ იყო მამამძუძე ვახტანგის ცოლისაჲ, რომელი პირველ მოეყვანა – სპარსთა მეფისა ასული. და მოიქცა იგი ქრისტიანედ და იქმნა იგი დიდად მორწმუნე. და იყო იგი ბრძოლასა მას შინა ძლიერ. და შეიპყრეს იგი სპარსთა და აიძულებდეს, რაჲთამცა უარ-ყო ქრისტე. ხოლო წმიდამან მან აღირჩია წარუვალი იგი დიდებაჲ და იწამა ქრისტესთვის.

1 მცხეთას – C. „ეკლესია“ გვიანაა m-ში ჩამატებული. ცხოველი C. 2 უპყრა m. სამკრით m. სადა] სადა-იგი A, სადაცა Mm, სადცა Q. 3 დიდი + და A. შინა] შიგან Cm, შიგა MQ. კათალიკოზად CAQ, ქათალიკოზად Mm. სამოველ m. ეპისკოპოსად] ეპისკოპოსი A, ეპისკოპოსად M, ეპისკოპოზად m. ~ მცხეთასვე ეპისკოპოზად C. მცხეთასვე MQ. 4 საეპისკოპოზოსა CA, საეპისკოპოსოსა Mm] + ეკლესიასა C. დასუა] და სხუა A. და დასუა C. ეპისკოპოზად A, ეპისკოპოსად MQm] ეპისკოპოზი C. კლარჯეთს m. ეკლესიათა ახიზისსა MQ. აქიზისასა] ახიზისასა Cm, ახიზისა A. 5 არტან + ერუშეთს, ერთი – ჯავახეთს, წუნდას (წონდას A) CA. ერთი მანგლისს] ნიგალისა M, ნგლისაჲ Q, m-ში ეწერა „ნიგალისსა“, შემდეგ პირველი „ს“ წაუშლიათ და წერია: „ნიგალისა“ m. მანგლის C, მანგლისსა A. ნინოწმიდასა C, ნინოსწმიდასა Q, ნინოწმინდას m. 6 ერთი¹ – CAMQm. უჯარმოდსკარსა CA. გორგასალსა აღეშენა] ვახტანგ ალაშენა A. ჭერამს C, ჭერმს Q, ჭერემსა m. მისვე A. 7 რომელი-იგი CAMQm. ~ ალაშენა მანვე A. 8 ჩელთს AQ, ჩელთას M, m-ში ეწერა „ჩელეთას“, შემდეგ მეორე „ე“ წაუშლიათ და წერია: „ჩელთას“. რომელი] რომელელ A. შუა] შინა C. ალაშენა] აღეშენა A. ხორნაბუჯს A, ხორნბუჯს m] + და A. 9 ხუნანს C, ხუნანს Q, ხუნანანს m, M-ში ეწერა „ხუნანასა“, შემდეგ ბოლო „ა“ წაუშლიათ. გამართებით] გაერთებით A. 10 ამისსა A] მისსა Cm, მისა MQ. საგზებელსა] საგზებელას MQ, m-ში ეწერა „საგზებელასა“, შემდეგ ბოლო „ა“ წაუშლიათ: „საგზაბელას“. და – m. 11 დასუა] დასუეს C. ეპისკოპოზი A, ეპისკოპოსი MQm. დაეფლა] ეფლა CA. წმინდისა m. რაჟდენისა Q. 12 ვახტანგისსა C, ვახტანგისა A, ვახტანგისსა M. 13 რაჟდენ] რუენდი Q. რომელი] რომელი-იგი CA. პირველი-იგი Q. 14 მეფის m. და¹ – C. ქრისტიანედ AMm. დიდად] დიდ C. 15 „იგი“¹ გვიანაა m-ში ჩამატებული. ~ შინა მას C. და¹ – C. 16 წმინდამან m. მან – MQm. წარუალი m. დიდებაჲ – MQm.

* Q-ში 60v -ს ბოლოს ვრცელი მინაწერია მხედრულით გვიანდელი ხელით: „ქ. ვახტანგ გორგასალმა დასხნა თორმეტი ეფსკოპოზნი. პირველ ალაშენა ნელქარი, რომელ არს ნეკრეს ქალაქი, მეფემან ფარნაჯომ, ესე არს პირველი ქალაქი, ყოველთა ქალაქთა. ხოლო ეფსკოპოზი ნეკრესელი გორგასალმა დასვა ეფსკოპოზად. სხვათა ეფსკოპოზთაგან ქალაქის ქონებით პირველობს“.

ჯუანშერი

- C149r და ესხნეს ვახტანგს ბერძნის ცოლისაგან სამ ძე და ორ ასულ, ხოლო ძესა მისსა
A111r პირშმოსა პირველისა ცოლისასა – დაჩის – მისცა ქალაქი ჭერემისა და ნეკრისისა და ქალაქი
კამბეჩოვანისა, რომელ არს ხორნაბუჯისა, და ყოველი ქუეყანა მტკურისა აღმოსავალით.
და თუთ ვახტანგ დაჯდა უჯარმოსა და ალაშენა იგი ნაშენებითა უზომოთა. და დაა მისი,
ხუარანძე, მისცა ბაკურს, პატიახშსა სომხითისასა, ცოლად. 5
- M201r | და ვითარცა წარვიდეს ამისა შემდგომად ჟამნი რაოდენნიმე, მოკუდა ხუასრო მეფე და
დაჯდა მის წილ ძე მისი, ხუასრო. და განძლიერებულ იყვნეს სპარსნი, რამეთუ ყოველნი
მტერნი მათნი დაემორჩილნეს შესლვითა ვახტანგისითა. და წარმოემართა იგი ბრძოლად
ბერძენთა, და მოუვლინა გორგასალსა მოციქული და ჰრქუა: „მოკუდა მამა ჩემი და მეფე-მყო
m244 მე ყოველმან ერმან მისმან | საყდართა მისთა ზედა. და ესრეთ მიბრძანეს მოხუცებულთა 10
C149v მისთა, რადთა მოვიდე წინაშე შენსა და ვერჩდე ბრძანებასა შენსა. შენ წარმიძელუ, ჩუენ, | მე-
ფეო, წინამძღურად ჩუენდა შესლვასა ამას ჩუენსა საბერძნეთს, და მომეც მე ასული შენი
ცოლად, რადთა ვიყო მე, ვითარცა ერთი შვილთა შენთაგანი.“
- ვითარცა მოვიდა მოციქული წინაშე ვახტანგ მეფისა, ვახტანგ აშენებდა ქალაქსა ტფი-
ლისსა, და საფუძველი ოდენ დაედვა. და ვითარცა უთხრა მოციქულმან შეთუდილობად 15
A111v ხუასრო მეფისა, თქუა მეფემან: „ამისთჳს თქჳან: | „მჭედლო, განმასხუე მასხლი შენი, რადთა
M201v მსწრაფლ განეწონოს ასოთა შენთა.“ და | დღეთა მიწევნულ იყო ვითარ სამეოცისა წლისა, და
თქუა: „ესრეთ უთხართ მეფესა ხუასროს: „პირველად განემზადე ბრძოლად ჩუენდა და

1 ~ და ვახტანგს ესხნეს Q. ბერძენისა CMQ. 2 ცოლისა Q. დაჩის + და C. ჭერემისა CA, ჭერემისა M. ნეკრისისა Am, ნეკრისისა Q. 3 კანბეჩანისა C, კამბეჩიანისა M, კამბეჩიანისა Q, კანბეჩიანისა m. ხორნაბუჯისა] ხორნაბუჯი C, ხუარნაბუჩი A, ხორნაბუჯისა m. ყოელი C. მტკურისა CA, მტკურისა Q. აღმოსავლით CMm. 4 უჯარმოს Q] A-ში ამ სიტყვის მხოლოდ პირველი ორი ასო იკითხება ხელნაწერის დაზიანების გამო. დაა] დაი C, დაა AMm. 5 ხუარანძე M. ~ მისცა ხუარანძე A. ~ ბაკურს ცოლად, პატიახშსა სომხითისასა CA. წარვიდეს ამისა შემდგომად] გარდაკდეს ამა შითგან C. 6 ამის m. ამისა შემდგომად] ამას შინა A. ამისა შემდგომად ჟამნი] ამას შინა იქმნა Q. ხოსრო Q. მეფე + სპარსთა CA. 7 დაჯდა + მეფედ A. ძე bis m. ხოსრო Q. ყოელი C. 8 მათნი – m. დაემორჩილნეს] დამრჩილებულ იყუნეს m. შესლვითა m. 9 ბერძენთა + სპითა სპარსეთისათა C. და¹ – C. ~ მოციქული გორგასალსა C. მოციქული – MQm. ჰქუა CMm, რქუა A. მეფედ-მყო Mm. 9-10 მეფე-მყო მე ყოველმან ერმან მისმან საყდართა მისთა ზედა] მეფე-მყო ერმან ჩემმან საყდართა მამისა ჩემისათა A. 10 მე – Mm. ყოველმან – C. ~ ზედა მისთა C. მიბრძნეს Q, მიბრძანებიეს m. მოხუცებულთა A. 11 მისთა] ჩემთა CA. ვერჩდე] ვერდე m. შენსა + და CA. წარმიძელუ] წარმიძელუ CAM, m-ში ეწერა „წარმიძელუ“, შემდეგ პირველი „ე“ გადაუშლიათ და წერია: „წარმიძელუ“. ჩუენ – A. 12 ჩუენდა] შენდა MQm. შესლვასა] შესულასა CAMQm. საბერძნეთს] საბერძნეთად A. მე – CA. შენი – MQm. 14 და ვითარცა CA. წინაშე – A. ვახტანგ¹] C-ში ეწერა „სპარსთა“, გადაუშლიათ და ახლა წერია: „ვახტანგ“. მეფისა + მამინ C, და MQm. ვახტანგ² + მეფე CA. აშენებდა] აშენებ A. 14-15 ტფილისისა A] თბილისისა C, ტბილისისა m. 15 და¹ – A. დაედვა] დედვა m. ვითარცა უთხრა] უთხრა რაი ვითარცა C. მოციქულმან] A-ში ხელნაწერის დაზიანების გამო იკითხება მხოლოდ „მოქცე“. შეთუდილობად] შეთუალულობა A] + მოციქულობა C. 16 ხოსრო Q. მეფემან + ვახტანგ C. თქჳან] იტყუიან C, თქუენ Mm, თქნ Q. განმასხუილე C, გამასხუე AM, გამასხუე Q, განმასხუე m. შენი – A. 17 განეწონოს] განეთონოს Mm. და¹] მამინ ვახტანგ C. და¹ – A. დღეთ C. მიწევნულ] M-ში გადასწორებულია, თუ რა ეწერა თავდაპირველად, დღეს აღარ იკითხება. წლისათა CA. 18 თქუა] ჰქუა C, რქუა A. უთხარ C, უთხარით MQm. ხოსროს Q, ხუასროსა m. ჩუენდ A.

ჯუანშერი

ეგრეთ შევედ საბერძნეთად, რამეთუ ძალნი, რომელნი იქმნეს, ყოველნი ძალითა ჯუარისადათა იქმნეს. აწ ცხოვრებაჲ ჩუენი იყავნ სასოებითა ჯუარცუმულისადათა.“

Q61v და წარავლინა ქადაგი, რაათა დაუტეონ სოფლები და ქალაქები, რომელი იყო არა-
C150r ძლიერი, და შეივლტოდიან | კავკასიანთა და კახეთად, რამეთუ კახეთი ტყე იყო და შეუვალი მტერისა მიერ. ხოლო დაჩი მეფე და დისწული მისი გარდავიდეს კახეთად და შედგეს კევსა 5
ლოპათისასა, ქუეყანასა მას კლდითა მოზღუდვილსა.

და იყვნეს სოფლისა მის კაცნი წყლისა და ცეცხლისა მსახურ. და სავსე იყო კევი იგი სიმრავლითა კაცთადათა ვიდრე ნოსარამდე, ხოლო გორგასალი, ცოლი და შვილნი მისნი – უჯარმოდსკევსა, და წინაციხესა თვთ შედგა, და მის თანა ჯუანშერ და ადარნასე, ხოლო მცხეთად დემეტრე და ნარსა და ბივრიტიანი დაუტევნა, წარავლინა მოციქული და მიუძენო 10
კეისარსა.

m245 და მოვიდა ხუასრო | მეფე და შემუსრნა | ქალაქნი კამბეჩისანი და ჭერმისციხე და
M202r ველისციხე. და ვითარცა მოიწივნეს კახეთად, დაიბანაკეს იორსა ზედა. ხოლო სპანი ვახტანგისნი
A112r დადგეს ველსა ზედა გარემოდს ციხე-ქალაქსა, რომელსა ჰრქჳან დარფაკა. და შეიბნეს იორსა
C150v ზედა და სამ დღე ყოველთა დღეთა იბრძოდეს, და დაეცემოდა | ორთავე სპათაგან ურიცხჳ. და 15
ვახტანგ მოუწოდა პეტრე კათალიკოსსა და ჰრქჳა: „უწყოდე, რამეთუ არა ხარკისა მიცემი-
სათჳს გუბრძვანან, არამედ ქრისტეს დატევებისათჳს. აწ მე ესე განმიზრახავს, რამეთუ
ცხოვრებასა ჩემსა სიკუდილი უმჯობეს არს სახელსა ზედა მისსა, რაათა სასუფეველი

1 ეგრე CA. ძალნი] ძლიერნი Mm. ყოველნი C. 2 იქმნეს m] M-ში ეწერა „იქმნეს“, გადასწორებულია და წერია: „იქმნეს“. ცხოვრება CAM. იყავნ] იყუნეს Mm. სასოებითა] სასოება C] + ჩუენი C. ჯუარცუმულისათა CAMm. 3 ქალაქები + რათა C. 3-4 იყო არაძლიერი] არა იყო ძლიერი C, იყო ძლიერი არა A. 4 შეივლტოდიან] შეივლტოდეთ C] + და M. კავკასიანთა MQm] კავკასიად C. კახეთად] m-ში ეწერა „კახეთსა“, შემდეგ გაუსწორებით და წერია: „კახეთად“. ტყე] ტყუე AM. და² – CMQm. შეუვალი Mm. 5 მტერისა Mm. და¹ – A. გარდავიდის A. კხეთად Q. შედგეს] შეუდგეს C. კევსა + მას MQm. 6 ლოპოტისასა C, ლოპოტისასა Mm, ლოპოტისსა Q] ლოპოტისასა A. ქუეყანასა] m-ში ეწერა „ქუეყანათასა“, შემდეგ „თა“ წაუშლიათ და წერია: „ქუეყანასა“. კლდეთა Q. კლდითა მოზღუდვილსა] კლდეთა მოზღუდვილთა Mm. 7 მის] მკუიდრნი C. ~ მის სოფლის A. ~ ცეცხლისა და წყლის CA. ცეცხლი m. მსახური C, მსახურნი MQm. 7-8 ~ სიმრავლითა კაცთათა კევი იგი C. 8 ნოსრამდე Cm, ნოსამდე A. გორგასალი] გორგასალისა CA. მისნი – CA. 9 უჯარმოდსკევსა CA. წინაციხესა] წინასაციხესა CA] + ქუეშე A. თვთ შედგა] დგა A. და² – Q. ჯუნბერ CMm, ჯუანბერ Q. ადარნესე C, ადარნასე m. ჯუანშერ და ადარნასე] ადარნასე ჯონბერი A. 9-10 ხოლო მცხეთად] და მცხეთას A. 10 მცხეთას m. ნასრა] ნესრე CM, ნესრე AQm. და² – A. ბივრიტიანე CA, ბივრიტიან Mm, ბივრიტიან Q. დაუტევნა] დაუტევენეს A, უტევენ m. 12 და¹ – C. შემუსრა m. ქალაქი m. კამბეჩისნი Q] კამბეჩიანი A. ჭერამისა ციხე CA, ჭერამისციხე Qm. 12-13 და ველისციხე – CA. მოიწივნეს C, მოიწვნეს M. 14 ციხე-ქალაქისა A. რომელსა] სადა CAMQm. ჰქუიან CMm, რქუიან A, ჰქუან Q. დარფაკი Q] დარფაკა C. 15 ყოველთა C. ყოველთა დღეთა – A. იბრძოდეს m. დაეცემოდა] იკოცებოდინ C. ორთავე] ორგნითვე C. სპათაგან – C. ურიცხჳ] ურიცხუნი C. და²] ხოლო C, მაშინ A. 16 კათალიკოზსა CQ, ქათალიკოზსა AMm. ჰქუა CM] თქუა A. უწყოდი Mm] + რა Mm, რაჲ Q. უწყოდე, რამეთუ არა] არცადა A. 17 გუბრძვანან] გუბრძანან m. დატეობისათუის A. აწ – A. ესე] ეს m. განმიძრახავს m. 18 ცხოვრებასა CAM. ჩემსა – A. სახელსა] სახლსა m. მისსა] ქრისტესსა CA. ~ მისსა ზედა Q. რაათა] და MQm.

ჯუანშერი

გუაქუნდეს ალქუმული მათ თანა, რომელთა ეტყვს: „რომელმან წარიწყმიდოს თავი თვისი სასუფეველისა ამის ჩემისათვის, მან პოვოს იგი.“* ჰრქუა მას პეტრე კათალიკოსმან: „გიხილვან საქმენი, რომელ არა ვინ ნათესავთა შენთაგანმან იხილნა, შეწევნანი ქრისტესმიერნი, რამეთუ უწყის სიბრძნემან შენმან, ვითარმედ მტერი იგი, გამომცდელი ჩუენი, აცილობს ჩუენთვს ღმერთსა, ვითარცა იობისთვის, რამეთუ ღმერთი მიუშუებს მოძულეებულთა მათ თვისთა | წარწყმედად, ხოლო შეყუარებულთა მათ თვისთა – განღმრობად. იყავ შენ, ვითარცა გაზრახოს ღმერთმან, დაღაცათუ არა მოჰკუდე.“ და ამით სიტყვთა ამხილა, | ვითარმედ წყობასა მას არა დარჩეს, და ჰრქუა: „არა თუ ხოლო ქართლი მიეცეს განსარყუნელად, | არამედ იერუსალჴმიცა, რომელ არს მშობელი ყოველთა შვილთა ნათლისათა.“ და ჰრქუა მეფემან: „დადეგ | ეკლესიასა შინა რაჟდენ წმიდისასა, რომელი რაბატსა შინა უჯარმოდსასა აღმიშენებებს, და ვეჭუ, ვითარმედ ყოველნი ქალაქნი გარემოდს უჯარმოდსა იძლიენ, რამეთუ მტკიცენი და მაგარნი ზღუდენი აქა დავსხენით.“ და ყო ეგრეთ | კათალიკოსმან, ხოლო ეპისკოპოსნი ყოველნი მუნ შეკრბეს.

და იყო ლაშქარი ვახტანგისი ორას ორმოცი ათასი, ხოლო სპარსთა – შუდას ორმოცი ათასი. და განყო მეფემან ვახტანგ ლაშქარი მისი სამად და კლდით კერძო მიავლინა ქუეითი და ერთკერძო მიავლინა პატიანში და სპასპეტნი და, სადაათ სპარსთა მეფე იყო, მუნით თვთ მივიდა ვახტანგ, რათა ღამესა ბნელსა, განცისკრებულსა ოდენ, დაესხას

1 გვაქუნდეს M, გვაქუნდეს m. ალქუმული Mm] + წმიდათა C, და MQm. მათ] მისთა C. ალქუმული მათ თანა] ალქუმულთა მისთა A. მათ თანა] მათთა Mm. რომელთა] რომელსა A. იტყვის AMm, იტყვს Q] + ვითარმედ C. 2 სასუფეველისა m] სოფელსა C. სასუფეველისა ამის – A. ამის] ამას CMm. ჩემთვის CAM, ჩემთვის Q, ჩემთვის m. პოვოს CQ. ჰრქუა CMm, რქუა A. „მას“ ჩამატებულია M-ში. პეტრე – AMQm. კათალიკოსმან CMm, კათალიკოსმან AQ. 2-3 გიხილვან] Mm-ში გადაწორებულია. M-ში ეწერა „გიხილავან“, m-ში „გიხილავან“, შემდეგ გადაკეთებულია და ორივეგან წერია: „გიხილვან“. 3 რომელ] რომელნი CA. ქრისტესმიერნი] ქრისტესნი C. 4 აცილობს] იცილობს C. 5 ~ ღმერთსა ჩუენთვს C, ღმერთსა ჩუენსა A. ვითარცა-იგი A. იობისთვის m. 5-6 მათ თვისთა წარწყმედად, ხოლო შეყუარებულთა მათ თვისთა – C. 6 წარსაწყმენდად m. მათ – A. 7 გზრახოს C] + შენ Q. დაღაცათუ Q] + აწ C. მოჰკუდეთ Am, მოჰკუდეთ, მოგკუდეთ (მო-ვე-ჰკუდეთ C) CMQ. 8 რქუა A, ჰრქუა Mm. და ჰრქუა: არა – C. არა თუ – MQm. ~ ხოლო თუ CA. 9 იერუსალჴმიცა C, იელუსალჴმიცა AMm. რომელი C. ყოელთა C] – A. ჰრქუა CMm, რქუა A. 10 მეფემან – A. დადექ m. რაჟდენ] რაჟამად M, რჟ დ Q, რაჟამად m. წმიდისასა m. რაბატსა C, რაბატასა Mm, რაბატს Q. რომელი რაბატსა] რომელ არს პალატსა A. უჯარმოდსასა + რომელი A. 11 ამიშენებებს C, აღმიშენებთა AMQm. 11-12 და ვეჭუ, ვითარმედ ყოველნი ქალაქნი გარემოდს უჯარმოდსა იძლიენ, რამეთუ მტკიცენი და მაგარნი ზღუდენი აქა დავსხენით] და ვკვონებ, რომელ უმტკიცეს არს ყოელთა ქალაქთა, რამეთუ მტკიცენი აქა დავსხენით C. ვეჭუ] ვევეჭუ A. უჯარმოდსა – MQm. იძლიენ AMQm. 12 ~ მტკიცენი ზღუდენი და მაგარნი Q. მაგარნი] ძლიერნი A. ეგრე C. კათალიკოსმან CMm, კათალიკოსმან Q. ~ კათალიკოსმან ეგრე A. 13 ეპისკოპოსნი CMQm, ეპისკოპოსნი A. ყოელნი C] + წმიდანი A, და Mm. 14 ორას ორმოცი ათასი CA] ორას ორმოცდარვა Mm, სმშ Q. 14-15 შუიდას ორმოცი ათასი CA] შუიდას (შვიდას m) ორმოცდარვა Mm, ღმშ Q. 15 მეფემან – A. ~ ვახტანგ მეფემან C. ვატანგ M] – m. მიავლინა AMQm. 15-16 მიავლინა ქუეითნი C. ქუეითი და ერთკერძო მიავლინა – MQm. 16 მიავლინა პატიანში (პტიანში C, პტიოსანი A) CA. სპასპეტი C. სადათ-სადათ C. სპარსთ A. იყო] მყო M. 17 რათა] ვითარ MQm. მივიდა ვახტანგ, რათა ღამესა ბნელსა] მივიდა მეფე ვახტანგ, ვითარ ასი ათასითა ღამესა ნისლისაგან C. რათა ღამესა ბნელსა] რამეთუ ათასითა სპითა ღამესა ნისლოვანსა A. განცისკრებასა A, განცისკრებულ MQm. დაესხა CAMQm] + ვახტანგ MQm.

* C-ში აშიაზე მარჯვნივ მინაწერი ნუსხურით: „არა იცინ, რომელსა იქმნ“.

¹ მათე 10,39. 16,25.

ჯუანშერი

M203r სპარსთა ზედა. და ჰრქუა ყოველსა ერსა თუსსა:* „ყოველი კაცი, რომელი დარჩეს სიკუდილისაგან
C151v | და მტერთა ჩუენთაგანისა თავი, ანუ კელი არა გამოიტანოს, სიკუდილითა მოკუდეს
იგი.“ და ცისკარი რაჲ აღელებოდა, დაესხა და შევლო პალატადმდე მეფისა და შევიდა
კარავსა შინა მეფისასა. და მეფე შეესწრა ცხენსა ზედა და ძე მისი, ბარტამ, მოკლა და
A113r მოჰკუეთა თავი მისი. და მუნ | შინა სპარსმან ვინმე სცა ისარი მკერდსა ვახტანგისსა, და იყო 5
ბრძოლაჲ ვიდრე შუადღედმდე.

სძლო ვახტანგ სპარსთა მათ და მოკლა მათგანი, ვითარ ას ოცდაათი ათასი, ხოლო სპათაგან
ვახტანგისთა მოკუდა, ვითარ ოცდარვაჲ ათასი. და წარმოიღეს ნატყუნავი ცხენი, ვითარ ასი
ათასი, და სრულიად ვერ იოტნეს სიმრავლისაგან. და აღიყარა მუნით სპარსთა მეფე და შთადგა
რუსთავს. დამძიმდა წყლულებაჲ ვახტანგისი, რამეთუ შეწევნულ იყო ისარი ფირტუად, და 10
წარვიდა უჯარმოს და უბრძანა სპასალართა ქართლისათ, რაჲთა ადგილსავე დგენ.

m247 ცნეს სპარსთა, რამეთუ დამძიმდა ვახტანგ და მოაოკრეს ტფილისი | და არმაზი ქალაქი,
C152r ხოლო მცხეთაჲ ვერ დაიპყრეს, გარნა რომელი ზღუდესა გარეგნით იყო, მოაოკრეს, რომე-
M203v ლი-იგი მუხნარით და არაგუსა ხერთუსსა იყო.

ხოლო ბერძენთა მეფე, სიმამრი ვახტანგისი, მოკუდა და დაჯდა მეფედ [ზენონ], ძე მისი, 15
და გამოვიდა სპერად გამოსლვად ქართლს. და ვითარცა ცნა სიმძიმე გორგასლისაჲ, დაადგრა
კარნუ ქალაქსა და მივიდა მუნ ხუასრო. და შეიბნეს ხუასრო და კეისარი კარნიფორას. და

1 სპარსთა] სპათა C. ჰრქუა CMm, რქუა A. ყოელსა C. თუსსა] მისსა CA. ყოელი C. 2 და – A. არა – M.
გამოიტანოს] მოიტანოს Q. სიკუდილითა მოკუდეს] ჩუენ მიერ მოკუედინ CA. 3 აელებოდა M, ალებოდა m,
Q-ში ეწერა „ალებოდა“, შემდეგ „ე“ ჩამატებულია და წერია: „ალებოდა“. და² – C. შევლო + ვიდრე A.
პალატადმდე CQ] ბალტადმდე M, ბარტადმდე m. და³ – CMQm. 4-5 და მოჰკუეთა თავი მისი] თავი მოჰკუეთა Q.
5 მისი. და – C. სპარსმან – MQm. ვინმე] C-ში გადაკეთებულია, გვიან ჩაუწერიათ „ვინმე“. სცა] ჰკრა C.
~ სცა ვინმე Q. ვახტანგისსა] ვახტანგს C, ვახტანგისასა m. და²] სადა A. 6 ბრძოლათა Mm. შუადღედმდე C.
7 და სძლო A. მათ – C. მათგანი – C. ას ოცდაათი ათასი] რ~წ Mm, რლ~წ Q. ხოლო] და A. სპათაგან]
სპარსთაგან m. 7-8 სპათაგან ვახტანგისთა] ვახტანგის კერძი C. 8 ვახტანგისათა M. ვითარ – Cm. ოცდარვაჲ
ათასი] კ~წ MQ] კ~წ ოცდარვა ათასი ქართველი m. წამოიღეს C. ვითარ – CA. 8-9 ასი ათასი] ორასი ათასი C,
ორი ათასი A, ს~წ MQ. 9 სრულიად M. სიმრავლისგან M. აიყარა CAMm, აიყრა Q. სპარსთ A. შთადგა]
ჩადგა CAMQm. 10 რუსთავსა A. ხოლო დამძიმდა A. შეწევნულ] შეწეულ CAMQm. ფირტუად] ფილტუად m.
11 წავიდა C. ადგილსავე] ადგილთა მათვე C. დადგენ CMQm. 12 სცნეს m. რამეთუ] ვითარმედ CAQ. ვახტანგ
+ წყლულებისაგან C. და¹ – CA. ტფილისი + ქალაქი A. ქალაქი] ქართლი A. 13 მცხეთას MQm. რომელი]
რომელნი A. ზღუდეს Q. გარეგნით] გარეთ C. იყო] იყუნეს A. მოაოკრნეს A. 13-14 მოაოკრეს, რომელი-იგი
მუხნარით და არაგუსა ხერთუსსა იყო] მუხნარით და არაგუის ხერთვისსა მოაოკრეს C. 13-14 რომელი-]
რომელნი- A. 14 მუხნარით AMm. ხერთვისისა A. 15 ბერძენთ A. მეფედ] მეფე Mm. მეფედ ზენონ – A.
ზენონ – MQm. („ზენონ“ დასტურდება ვახტანგისეულ ხელნაწერებში). მეფედ ზენონ, ძე მისი] ძე მისი
მეფედ C. 16 და¹ – A. გამოსულად CAQ, გამოსულად M, გამოსვლად m. ქართლს] ქართლად C. ვითარცა ცნა]
ვითარ ცნეს MQm. გორგასლისაჲ] ვახტანგისი A. დაადგრა] დადგა M, დადგაჲ Q, და დადგა m. 17 კარნო MQm.
ქალაქს Cm. ხუასრო Q, ხოსრო m] სპარსთა მეფე C. და შეიბნეს ხუასრო – A. ხუასრო და კეისარი – C.
კარნიფორას C, კარნი ფორასი A.

* C-ში აშიაზე მიწერილია ნუსხურით: „მომეც მე მოსელი“.

ჯუანშერი

- Q62v დაიკოცა ორთაგანვე სპათა, რომელ იქმნა | სისხლისა მდინარე, და მის მიერ ეწოდა
A113v კარნიფორა, რეცა „სისხლისა მუცელი.“ და ვერ სძლეს | ერთმანერთსა, რამეთუ სპანი
ორთანივე დაიკოცნეს. და შეიქცა ხუასრო გზასა ქართლისასა.
- ხოლო ვახტანგ შეიტყუა სიკუდილი თავისა თვისსაჲ, მოუწოდა კათალიკოსსა და
ცოლსა თვისსა, ძეთა და ყოველთა წარჩინებულთა და თქუა: „მე, ესერა, წარვალ წინაშე 5
ღმრთისა ჩემისა და ვჰმადლობ სახელსა მისსა, რომელმან არა დამაკლო გამორჩეულთა
C152v წმიდათა მისთა. აწ გამცნებ თქუენ, რაჲთა მტკიცედ სდგეთ სარწმუნოებასა ზედა და
ეძიებდეთ ქრისტესთვის სიკუდილსა სახელსა ზედა მისსა, რაჲთა წარუვალდი დიდებაჲ მოი-
M204r გოთ.“ და ჰრქუა ყოველთა წარჩინებულთა: „თქუენ, მკუდრნო ქართლისანო, მოიკსენენით
კეთილნი ჩემნი, რამეთუ პირველად სახლისა ჩემისა მიერ მიიღეთ ნათელი საუკუნოჲ და მე 10
კორციელებრითა დიდებითა გადიდენ თქუენ. ნათესავსა და სახლსა ჩემსა ნუ შეურაცხ-ჰყოფთ
და სიყუარულსა ბერძენთასა ნუ დაუტევეთ“. და ჰრქუა ძესა თვისსა დაჩისა* „შენ ხარ
პირმშოჲ შვილი ჩემი, შენდა მომიცემია გვრგვინი მეფობისა ჩემისაჲ, და ნაწილად ძმათა
m248 შენთა მიმიცემია | ტასისკართაგან და წუნდითაგან ვიდრე სომხითადმდე და საბერძნეთამდე.
საზღვარი აფხაზეთისაჲ, რომელი მოცემულ არს ეგრისწყალსა და კლისურასა შუა, იგი თუთ 15
A114r ძმათა შენთა და დედისა [შენისაჲ] არს, და აქუნდეს მათ, და იყვნენ შენდა ერისთავად
მორჩილებასა ქუეშე ნათესავისა შენისასა.“
- C153r და მოუწოდა ნასრას, ერისთავსა წუნდისასა, და არტავაზს, ერისთავსა კლარჯეთისასა,

1 დაიკოცა] დაიყოცა A. რომელი AMQm. სისხლის მდინარე AMQm. ეწოდა + ადგილსა მას CA. 2 სისხლის მუცელი (მოცუალი Mm, მოცუალი Q) AMQm. სძლეს – MQm. ერთმანერთსა] ერთმანცა MQ, ერთმანცა m. სპანი – C. 3 ორთანივე] ორგანივე C, ორთაგანვე Q. დაიკოცნეს] იკოცებოდეს C. ხუასრო] სპარსთა მეფე C, უასრო M. ქართლისსა Q. 4 შეიტყუა] შეიტყო Am, შეიტყო Q. თვისსაჲ] მისისა C] + და A. კათალიკოსა C, კათალიკოსსა A, კათალიკოსსა Mm, კათალიკოსსაჲ Q. 5 თვისსა] მისსა MQm] + და CA. ყოველთა C. წარჩინებულთა + თუისთა C. ესერა] ესრეთ m. 6 ვმადლობ AMQm] + და A. რომელმან] რამეთუ C. გამორჩეულთა – CA. 7 წმინდათა m. მისთა – Q, M-ში ეწერა „მის“, შემდეგ გადაუშლიათ. ~ მტკიცედ სარწმუნოებასა (სარწმუნოებასა m) ზედა სდგეთ CMQm. 8 ეძიებდით Cm] + თქუენ C. ~ მისსა ზედა CA. წარუვალდი m. 9 ჰრქუა CMm, რქუა A. ყოველთა C. მკუდრნო A, m-ში ეწერა „მკუდარნო“, შემდეგ გადაუკეთებიათ და წერია: „მკუდიდარნო“. ქართლისანო] ქალაქისანო A. 10 ჩემნი] ჩემემნი m. სახლისა ჩემისა] სახელისა ჩუენისა C. მიერ – Q. მიიღეთ – Mm. მე] მეორედ C. 11 კორციელებრივითა Q, კორციელებრივითა Mm. დიდებით – Mm. ნათესავსა] ნათესავთა ჩემთა C, ნათესავთა A, M-ში ეწერა „ნათესავთსა“, შემდეგ გადაუსწორებიათ: „ნათესავსა“. სახლსა ჩემსა] სახელსა ჩუენსა CA. შეურაცხ-ყოფთ m. 12 ბერძენთასა] ბრძანებათასა A. დაუტეობთ CAMQm. ჰრქუა CMm, რქუა A. 13 ჩემი + და A. მიმიცემია AMm, მიმიცემა Q. ჩემისაჲ] ჩუენისა A. 14 შენთა] შენთათვის C. ტასისკართაგან M, ტასისკართაგან m. წუნდითაგან A, წუნდიდან m. წუნდითაგან ვიდრე] წუნდითაგანვე Q. სომხითამდე CAMQ. 15 და საზღვარი C. საზღვარი m. აფხაზეთისაჲ] საბერძნეთისა MQm. რომელ C] რამეთუ A. კლისორსა C, კლისურსა MQm. 16 და¹ – CA. არს + იგი C. და² – C. და² + იგი A, იგი არს და MQm. მათ] მას MQm. იყვნენ CA. 17 შენისა Q. 18 ნასრას] ნასარ A, ნასრ M, ნასრს Qm. წუნდისისასა A, წუნდისისა M. არტავაზს CM, არტავაზ A, არტავაზ m. კლარჯეთისსა Q, კლარჯეთისასა m.

* M-ში აშიაზე გვიანდელი მინაწერი, m-ში აშიაზე ტექსტისაკვე ხელით სინგურით მინაწერი: „ანდერძი ვახტანგ გორგასლისა“.

ჯუანშერი

- M204v და ბივრიტიანს, ერისთავსა ოძრკისასა, და მათ მიათუალა ცოლი თუსი ელენე და შვილნი მისნი, რომელთა ერქუა ლეონ და მირდატ, და შეჰვედრნა მათ სამთავე ერისთავთა ცრემლითა და შეხედვებითა ღმრთისაჲთა. მაშინ წარჩინებულთა და ყოველსა ერსა ზედა დღე იყო სასჯელისაჲ, და იტყებდეს ყოველნი და თავთა თუსთა ისხმიდეს ნაცარსა და ყოველნი ინატრიდეს თავისა თუსისა სიკუდილსა. და კმისაგან ტირილისა და ტყებისა და გოდებისა იძვროდა ქუეყანაჲ და მორწმუნე ერი ჰნატრიდა მეფესა, რამეთუ ქრისტესთვის მოიკლა. და მოკუდა ვახტანგ და დაეფლა მცხეთას, საკათალიკოზოსა სუეტსა თანა, რომელსა შინა არს დაპყრობით სუეტი ღმრთივალმართებული.
- Q63r და დაჯდა საყდარსა მისსა | ძე მისი დაჩი,* ხოლო ცოლი და ორნი ძენი** ვახტანგისნი წარმოიყვანნეს სამთა მათ ერისთავთა და დაიპყრეს დასავალითი ქართლისაჲ, რომელი მისცა
- C153v ვახტანგ, და სხდეს წუხნდას ქალაქსა, ზაფხულის და ზამთრის იყვნიან ოძრკეს. და არა ეწოდა მათ მეფედ, არამედ ერისთავთა მთავრად. და იყვნეს მორჩილებასა ძმისა მათისა – დაჩი მეფისასა.
- A114v და ამან დაჩი მეფემან იწყო შენებად | ქართლისა, | რამეთუ მოოკრებულ იყვნეს ყოველნი კვენი ქართლისანი, თუნიერ კახეთისა და კლარჯეთისა და ეგრისისა, და განასრულნა
- M205r ზღუდენი ტფილისისანი, და ვითარ ებრძანა ვახტანგს, იგი შექმნა სახლად სამეფოდ.
- და მოკუდა ჰეტრე კათალიკოსი და დაჯდა სამოელ, და მეფემან მას მიათუალა მცხეთაჲ, რამეთუ ეგრეთ ებრძანა მეფესა ვახტანგს.

1 ბივრიტიანს C, ბივრიტიანსა A, ბივრიტიან MQm. ოძრკისასა A, ოძრკისსა Qm. მიათუალნა C. 1-2 ცოლი თუსი ელენე და შვილნი მისნი, რომელთა ერქუა ლეონ და მირდატ] შვილნი ლეონ და მირდატ და დედა მათი ელენე C. 2 რომელთა] რომელსა A. შევედრა A, შევედრნა Mm, შევედრნა Q. სამთა CA. ცრემლით C. 3 და¹ – C. შეხედვებითა] შეხედვითა A, შეხვეწვითა m. ყოელსა C. 3-4 ~ მაშინ დღე იყო სასჯელ[ისა] წარჩინებულთა და ყოველსა ერსა ზედა A. 4 იტყებეს m. ყოელნი¹ C. და² – CMQm. ყოელნი³ C. თავთა თუსთა ისხმიდეს ნაცარსა და ყოველნი] ისხმიდეს ნაცარსა თავთა ზედა მათთა და A. 5 თუსისა] M-ში ეწერა „თუსისა“, შემდეგ დამატებულია „სა“: „თუსისასა“. ~ სიკუდილსა თავისა თუსისასა (თუისისასა CA) CAQ. და ტყებისა – CAQ. 6 იძვროდა m. მორწმუნე Q. m-ში ეწერა „ჰნატრიდეს“, შემდეგ გასწორებულია. ქრისტესათვის m. 6-7 და მოკუდა ვახტანგ და – C. და მოკუდა – A. 7 დაეფლა + ვახტანგ C. მცხეთას – C. საკათალიკოზოსა CMm. შინა] შიგაჲ Q. არს – Qm. 8 დაპყრობით MQm] + ი^ა C. სუეტი ღმრთივალმართებული] ღმრთივალმართებულისაგან M, ღმრთივალმართებულისაგან Qm. 9 და¹ – MQm. საყდართა მისთა C. საყდარსა მისსა ძე მისი დაჩი] მეფედ ძე მისი დაჩი საყდარსა მამისა თუისისასა A. ძენი] ძენენი M. ცოლი და ორნი ძენი ვახტანგისნი] ვახტანგის ცოლი და ორნი ძენი C. ვახტანგისანი m. 10 წარიყვანნეს A. მათ – A. და – A. დაიპყრეს + ერისთავთა. C-ში სიტყვა „დაიპყრეს“ შემოხაზულია. დასავალითი] დასავალი C, დასავლეთი A, დასავლით MQ, დასავალით m. მისცა] მიეცა C. 11 ვახტანგ] „ვახტანგს“ C-ში ჩამატებულია გვიან. წონდას A. ქალაქს m] + და A. ოძრკეს A. 12 მეფედ] მეფე C. იყვნეს] იყუნენ A. 14 და ამან] ხოლო ამათ C. და ამან დაჩი მეფემან – MQm. შენებად + შემდგომად სიკუდილისა ვახტანგისა შენებად A. 15 ყოელნი C. კლარჯეთისა m. გასრულნა m. 16 და – MQm. ვითა AMQm. ებძანა m. შექმნა A. 17 კათალიკოზი CAQ, კათალიკოზი Mm. და³ – C. მას – A. 18 ეგრე CA. მეფესა] მეფასა A. ვახტანგს] ვახტანგ გორგასალსა C.

* C-ში აშიაზე მინაწერი: „მეფე დაჩი“.

** M-ში გვიანდელი მინაწერი აშიაზე: „ვახტანგ: სამ (რომ?) თავის შვილი ებელ (?) მეფე: აქ ნახეთ“.

ჯუანშერი

ამანვე მეფემან დაჩი დაჰპატიჟა მთიულთა კახეთისათა, რაათა აღიარონ ქრისტე, ხოლო მათ არა ინებეს და განდგეს ყოველნი ნოპატელნი.

C154r ხოლო ორთა მათგან ძეთა ვახტანგისთა, ნაშობთა ბერძნისა ცოლისათა, მოკუდა, რომელსა ერქუა ლეონ, და დარჩა მირდატ ოდენ. ამას მირდატს დაევაჭრა ძმაჲ მისი, დაჩი მეფე, გაუცვალა ქუეყანაჲ და აღილო მირდატისგან ეგრისწყალსა და კლისურასა შუა მირდატის დედული – საზღვარი საბერძნეთისაჲ და მისცა ნაცვლად ჯავახეთი ფარავნითგან მტკურადმდე. და იპყრა მირდატ, ძემან ვახტანგისმან, ფარავნითგან და ტასისკართგან ვიდრე ზღუადმდე სპერისა, და ერისთავობდა მუნ, და იყო მორჩილ დაჩი მეფისა, ძმისა თუსისა. ამან აღაშენა ჯავახეთს ეკლესიაჲ წყაროხსთავისაჲ.

და მოკუდა დაჩი მეფე.

და დაჯდა მეფედ ძე მისი, ბაკურ.* და მოკუდა ბაკურ.

და დაჯდა მეფედ ძე მისი ფარსმან.**

A115r
M205v

| და მოკუდა კათალიკოსი სამოელ, და დაჯდა კათალიკოსად ჩერმაგ.

და ვახტანგისითგან აქამომდე ესე მეფენი მშუდობით იყვნეს და შვილნი მირდატისნი ჰმონებდეს შვილთა დაჩისთა.

C154v ამის ფარსმანის მეფობასა მოვიდეს სპარსნი და მოაოკრეს ქართლი და რანი, ხოლო ფარსმან, მეფემან ქართველთამან, ითხოვა სპარსთა მეფისაგან, რაათა არა მოაოკრნეს ეკლესიანი, და იპყრას ქართლი სჯულსა ზედა ქრისტესსა, რამეთუ მას ჟამსა ბერძენნი უცალო

1 დაპატიჟა Am, დაპლატიჟა Q. მთიულთა] მთიულთა A. 2 ყოველნი C. ნოპატელნი C, ნოლაპტელნი Q, ნოლაპტელნი m, M-ში ეწერა „ნოლაპატელნი“, გადასწორებულია და წერია: „ნოლაპატელნი“. 3 ორთავე Mm, Q-ში ეწერა „ოთავე“, შემდეგ „რ“ ჩაამატეს და წერია: „ორთავე“. მათგანთა ძეთა ვახტანგის A. ვახტანგისათა m. ხოლო ორთა მათგან ძეთა ვახტანგისთა, ნაშობთა ბერძნისა ცოლისათა, მოკუდა] ხოლო მოკუდა ძე ვახტანგისი, ნაშობი ბერძნისა ცოლისა C. 4 დარჩა] დაჩი C. მირდატ] მირდატ A. ოდენ – A. ამას] ამა C. მირდატს] მირდატ A. ევაჭრა A. მეფე] მეფემან A. 5 ქუეყანა] ქუენა A. და¹ – CA. მირდატისგან M. მირდატისგან ეგრისწყალსა და კლისურასა შუა – m. კლისურსა M, კილისურსა Q. მირდატისა A. 6 ნაცვლად AMQ. ჯავახეთი Q. ფარავნითგან A, ფანვარიითგან Q] ფარნავაზითგან m, M-ში ეწერა „ფარნავაზიდგან“, გადასწორებულია და წერია: „ფანვავაზიდგან“. 6-7 მტკურამდე CAMQ. 7 და იპყრა მირდატ, ძემან ვახტანგისმან, ფარავნითგან და – A. იპყრა] დაიპყრა m. ძემან ვახტანგისმან – C. ვახტანგისამან m. ფარავნითგან] ფანვარიითგან Mm, ფანვ²რითგ² Q. 7-8 ზღუადმდე CQ] + და m. 7-8 ზღუადმდე სპერისა] სპერამდე A. 8 და¹ – A. ერისთავობდა CAm, ერისთავობდა M. მორჩილი m. ~ ძმისა თუისისა დაჩი მეფისა A. 9 წყაროხსთავს M, წყაროხსთავს m. 10 და – CMQm. მეუდა M. მეფე + ი³ C. დაჩი მეფე] დაჩი თორმეტისა წლისა A. 11 და¹ – A. მეფედ – AMQm. ~ დაჯდა ძე მისი ბაკურ მეფედ C. და მოკუდა ბაკურ – Q. ბაკურ² + ი³ C, ცამეტისა წლისა A. ბაკურ²] ბარი მეფე m. 12 მეფედ – MQm. ~ ძე მისი მეფედ A. ფარსმან m. 13 და – m. ქათალიკოზი CMm, კათალიკოზი AQ. სამოელ + და დაჯდა ქათალიკოზად თავფეჩაგ, და მოკუდა თავფეჩაგ C. ქათალიკოზად CMm, კათალიკოზად AQ. ჩერმაგ] თავფეჩაგ A, ჩიმაგ MQm. 14 მოაქამომდე C] – A. 15 მონებდეს Am] მორჩილებდეს C. დაჩისათა m. 16 ამის] ამა C. მეფობას Mm. და¹ – AMm. და მოაოკრეს ქართლი და რანი – C. მოაოკრნეს Q, მოაოკრს m. ჰრანი M. 17 ფარსმან m. ითხოვა C. სპარსთ A. მოაოკრეს Q, მოაოკრონ Mm. 18 იპყრა MQm.

* C-ში აშიაზე მინაწერი: „მე² ბაკურ“.

** C-ში აშიაზე მინაწერი: „მე² ფარსმან“.

ჯუანშერი

Q63v
m250 იყვნეს, დასავალით მტერნი აღდგომილ იყვნეს, | და ვერ შემძლებელ | იყვნეს შეწევნად ქართველთა და წინააღდგომად სპარსთა.

მაშინ სპარსთა მეფემან ისმინა ვედრებაჲ მათი და დაიცვნა ეკლესიანი, და ფარსმან დაუწერა მას მორჩილებაჲ და მსახურებაჲ, და წარვიდა სპარსთა მეფე.

მიერთგან განიყვნეს ნათესავნი ვახტანგ მეფისანი, რამეთუ შვილნი დაჩისნი ჰმსახურებდეს სპარსთა, ხოლო შვილნი მირდატისნი დაადგერეს მორჩილებასა ბერძენთასა.

მოკუდა ფარსმან და დაჯდა მეფედ ძმისწული მისი, რომელსა ერქუა ფარსმანვე.*

M206r
A115v და იყო იგი მორწმუნე, ვითარცა მამისძმაჲ მისი, და ჰმატა ყოველთა ეკლესიათა შემეკობაჲ. და მოკუდა კათალიკოზი ჩერმაგ და ამანვე მეფემან ფარსმან დასუა საბა. და მოკუდა კათალიკოზი საბა და ამანვე მეფემან ფარსმან დასუა ევლალი. აქამთგან არღარა მოიყვანებდეს კათალიკოზსა საბერძნეთით, არამედ ქართველნი დასხდებოდეს, წარჩინებულთა ნათესავთაგანი.**

C155r | და ამისვე ფარსმანის ზე მოვიდა იოვანე შუამდინარელი, რომელსა ეწოდა ზედაზადენელი, განმანათლებელი ქართლისაჲ და განმწმედელი სჯულისაჲ და მაშენებელი ეკლესიათაჲ, რომელმან ქმნა ნიშები და სასწაულები მრავალი, მან და მოწაფეთა მისთა, რომელთა განაკურვნეს ყოველნი ქართველნი. და დაიწერა ცხოვრებაჲ და სასწაულნი მათნი და დაისხნეს ეკლესიათა შინა ქართლისათა.

და მეფობითგან მირიან მეფისაჲთ ვიდრე მეორისა ფარსმანისა გარდაკდეს წელი

1 იყვნეს] იქმნეს Q. დასავალით CAMm, Q-ში ეწერა „დასავალით“, შემდეგ „ვ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „დასავალით“. აღდგომილ Q. აღდგომილ იყვნეს] აღდგომოდეს C. იყვეს Q. 2 წინააღმდგომად m. 3 სპარსთ A. მათი] მისი A. და²] ხოლო A. ფარსმან m. 4 მას – A. სპარსთ A. 5-6 რამეთუ შვილნი დაჩისნი ჰმსახურებდეს სპარსთა] და დაჩისნი მორჩილებდეს სპარსთა A. 5 დაჩისანი Mm. 5-6 მსახურებდეს m] მორჩილობდეს C. 6 ხოლო – Mm. მირდატისანი m. მორჩილებასა + ზედა A. 7 და მოკუდა C. ფარსმან m] + ი~დ C, თოთხმეტისა წლისა A. ~ ძისწული მისი მეფედ MQm. ერქუა] ერქაჲ Q. ფარსმანვე m. 8 ვითარცა + მამა მისი და C. ვითარცა – A. მამისძმაჲ] მამა Mm, Q-ში „მამაჲ“ ჩამატებულია. მატა A] ჰამატა m. ყოველთა C. 9 შემეკობ m. და¹ – A. ქათალიკოზი CMm. და² – MQ. ამანვე] ამან CA. მეფემან – C. ~ ფარსმან მეფემან A. ფარსმან – MQm. 9-10 და მოკუდა კათალიკოზი საბა და ამანვე მეფემან ფარსმან დასუა ევლალი] ამანვე MQ] – CAm. 10 არღარა C. 11 ქათალიკოზსა CMQm. 11-12 წარჩინებულნი ნათესავნი m. 12 ნათესავთაგანი C, ნათესავნი A, ნათესავთანი MQ] + და მოკუდა კათალიკოზი (ქათალიკოზი CMQm) საბა (საბაჲ Q) და მანვე მეფემან დასუა კათალიკოზად (ქათალიკოზად C, ქათალიკოზი m] – AMQ) ევლალი (ელათი C, ვალეთი AQm, M-ში ეწერა „ველეთი“, გადასწორებულია: „ველათი“) CAMQm. 13 და¹ – A. ამისვე] მისვე A. ფარსმანის m. ზე] მეფობასა C, ძე Mm. მივიდა Mm. შუამდინარელი] შუამდინარეთით A. რომელს m] – Q. ეწოდა] ეწოდებოდა CMQm. 13-14 ზედაზადენელი AQ, ზედაძნელი m. და¹ + „და განწმედელი სულისა და მაშენებელი ეკლესიათა“ m-ში გვიანდელი ხელითაა ჩამატებული. 14 და² – CAMQ. 15 და² – Q. რომელთა] რომელმან A. 16 განაკურვნის A, განკურვნეს Q] განკურნეს m. ყოველნი C. და¹ – AMQm. ცხოვრება CAM. და³ – A. 18 მეფისაჲთ] მეფისა A, მეფისათა MQm. ვიდრე + მეფობადმდე A. მეორის m. მეორისა ფარსმანისა] აქამომდე C. 18-1,224 გარდაკდა წელი ორასი A.

* C-ში აშიაზე მინაწერი: „მ~ვე ფარსმან“.

** Q-ში „ქათალიკოზსა საბერძნეთით ... დასუა ევლათი“ სხვა ხელით, უფრო კუთხოვანი ასოებით წერია.

ჯუანშერი

ორასნი. და მეფენი გარდაიცვალნეს ათოთხმეტნი, და ვახტანგისითგან კათალიკოზნი გარდა-
იცვალნეს რვანი.

და მოკუდა ფარსმან და დაჯდა მეფედ ძე მისი, ბაკურ.*

m251
M206v
A116r
C155v
ესე იყო მორწმუნე და მაშენებელი ეკლესიათაჲ. | ამან | განამრავლნა ეკლესიანი და
მღდელნი სამეფოსა შინა მისსა და განწმიდა ქართლი ყოვლისა უსჯულოებისაგან. და მოკუდა
კათალიკოზი ევლალი. და მანვე მეფემან [ბაკურ] დასუა კათალიკოზი მაკარი.

Q64r
ამასვე ჟამსა მეფობდა სპარსეთს, რომელსა ერქუა ურმიზდ. და მასვე ჟამსა იყო
სომხითს კაცი ერთი, შვილი მთავართა, სახელით ვასქენ, და ესუა მას ცოლი, მთავართა
შვილი, რომელსა ერქუა შუშანიკ, ასული ვარდანისი. ხოლო ამას ვასქენს ეუფლა ეშმაკი და
განიზრახა მიქცევაჲ ცეცხლისმსახურებად; წარვიდა | წინაშე სპარსთა მეფისა, დაუტევა
სჯული ქრისტესი და იქმნა ცეცხლისმსახურ. ხოლო სპარსთა მეფემან წარმოგზავნა იგი
ნიჭითა დიდითა ერისთავად რანისა. ვითარ მოვიდა და ცნა ცოლმან მისმან შუშანიკ ქმრისა
მისისაგან დატეგებაჲ სჯულისა ქრისტესი, არღარა ერჩდა იგი ცოლად. და დაივიწყა სიყუარული
ქმრისა თჳსისაჲ და ყოვლითა გულითა შეუდგა იგი ქრისტესა აღსრულებად მცნებათა მისთა.

C156r
M207r
A116v
მაშინ ვასქენ შეუდგა მრავალღონედ – პირველად ლიქნითა და ვედრებითა და ნიჭისა
მიცემითა, შემდგომად შეაგდო | სატანჯველსა დიდსა, რომლისა სიგრძისაგან არა დაგვწერენ
ლუწლნი წმიდისა შუშანიკისნი, და მოკლა იგი ქმარმან მისმან, ვასქენ ერისთავმან.

მაშინ ბაკურ, მეფემან ქართველთამან, მოუწოდა ყოველთა ერისთავთა და შემოკრიბნა
ლაშქარნი ფარულად და წარემართა ვასქენს ზედა პარვით, რამეთუ ვასქენ ველსა გარე დგა

1 ორასნი] ს^ნ MQm. თოთხმეტნი C, თორმეტნი A] ი^ნ MQm. ვახტანგითგან C, ვახტანგისთგან A, ვახტანგისითგან Q.
ქათალიკოზნი CMm. 2 რვანი] შ^{ნი} Mm, შ^{ნი} Q. 3 ფარსამან m] + მეფე დიდად მორწმუნე ი^ე C. და² – CA.
4 განამრავლნა AM, განამრავლა m. 5 მღუდელნი M] ზღუდენი m. განსწმინდა m. ურჯულოებისაგან C]
ურწმუნოებისაგან M, ურმუნოებისაგან m. 6 კათალიკოზი¹ Mm. ევლალი] ელათი CA, ველათი Q, ვლათი m,
M-ში ეწერა „ვლიათი“, შემდეგ „ი“ წაუშლიათ და წერია: „ვლათი“. მანვე] ამან C, მან A. ქათალიკოზი² m,
ქათალიკოზად C. 7 ამასვე] ამას CA. რომელს m. უმრზად C, უმრზდ A. მასვე] ამასვე C. 8 სომხითს]
სომხითის Q. შვილი] გული A. ~ კაცი სომხითის მთავართა შვილი C. ვასქენ CQm. 8-9 მთავართა შვილი]
ასული მთავართა A. 9 ერქუა] ერქა Q. შუშანიკი Q. ასული] შვილი A. ვასქენს CQm. 10 წარვიდა +
სპარსეთს C. სპარსთ A] – C. და დაუტევა C. 11 ცეცხლისმსახურად C. სპარსთ A. იგი – C. 12 ვითარ]
ვითარმედ A. სცნა m. ქრმისა MQm. 13 მისისიგა m. სჯულისა] სჯული Qm, M-ში ეწერა „სჯულია“,
გადაკეთებულია და წერია: „სჯული“. სჯულისა ქრისტესი] ქრისტეს სჯულისა C. ქრისტესი – A. იგი – CA.
ცოლად] ცოლებად A. და – A. 14 ქმრისა] ქრმისა Mm, C-ში ეწერა „ქრისტესი“, გადაკეთებულია და წერია:
„ქმრისა“. და – A. შეუდგა] შეუდა Q. იგი – A. აღსრულებად] და აღასრულებდა A. 15 ვასქენ MQm. პირველ MQ,
პრველ m. ნიჭის AMm. 16 მიცემითა + და CA. სატანჯველსა დიდსა] სატანჯველთა შინა დიდთა CA.
რომლისა] რომე C, რომელ A. არა bis C] ვერ A. დავსწერენ m. 17 წმინდისა m. შუშანიკისანი Mm. ვასქენ MQm.
ერისთავმან + რანისამან CA. 18 მოუწოდნა m. ყოველთა C. ყოველთა ერისთავთა – MQm. ერისთავთა + მისთა C.
19 წარემართა] წარვიდა C, წარმოემართა Q. ვასქენს MQm. ზედან m. პარვით – A. რამეთუ] ხოლო A. ვასქენ]
ვასქენ C, ვასქენ MQ, m-ში „ვასქენ“ გვიანაა ჩამატებული. ველსა გარე – C. გარეთ m.

* C-ში აშიაზე მინაწერი: „მ^ეფე ბაკურ“ C.

ჯუანშერი

m252 კიდესა მტკურისასა, სადა შეერთვის მდინარე ანაკერტისაჲ მტკუარსა, დაესხა | და შეიპყრა ვასქენ და დაჭრეს წულილად ასონი მისნი, დამოჰკიდეს ხესა. ხოლო გუამი წმიდისა შუშანიკისი წარმოიღეს დიდითა პატივითა და დაჰფლეს ცორტავს.*

ამან ბაკურ მეფემან წარგზავნა მოციქული წინაშე სპარსთა მეფისა, აუწყა ესე ყოველი და ითხოვა მისგან შენდობაჲ. მაშინ მეფემან განიზრახა გონებასა თვისსა და თქუა: „უკუეთუ შევერისხნე ქართველთა, განერთნენ იგინი ბერძენთა.“ და შენდობაჲ აღირჩია და გამოგზავნა მოციქული ბაკურისა პასუხითა კეთილითა | და ყოველი გმობაჲ და ბრალობაჲ ვასქენ მოკლულისაჲ უბრძანა და ამართლა ბაკურ სიკუდილსა მისსა. და წარმოგზავნა რანს და მოვაკანს სხუჲაჲ ერისთავი, რომელსა ერქუა დარელ, და უბრძანა, რაჲთა კეთილად მეგობრობდეს ქართველთა.

და მოკუდა კათალიკოზი მაკარი და მანვე მეფემან დასუა სუმეონ კათალიკოზად. და მოკუდა ბაკურ და დარჩეს შვილნი მისნი წურილნი, რომელნი ვერ იპყრობდეს მეფობასა. მაშინ მეფემან სპარსთამან ურმიზდ მისცა ძესა თვისსა, რომელსა ერქუა ამბარვე, რანი და მოვაკანი, მოვიდა და დაჯდა ბარდავს, და უწოდა ზრახვად ერისთავთა ქართლისათა, აღუთქუა კეთილი დიდი და დაუწერა ერისთავთა მამულები შვილითი შვილადმდე და ესრეთ წარიბირნა | ლიქნითა.

და განდგეს ერისთავნი თვის-თვისად. და ხარკსა მისცემდეს ქასრეს ამბარვეზსა. და შვილნი ბაკურისნი დარჩეს მთიულეთს კახეთისასა და ნათესავნი მირდატიისნი,

1 კიდესა] Q-ში სავარაუდოდ ეწერა „კლდესა“, შემდეგ შესწორებულია. შერთვის Q] მიერთვის CA. ანაკერტისა C, ანეკრიტისა Mm, ანეკრიტისაჲ Q. მტკუარ m] – C. ~ მტკუარსა მდინარე ანაკერტისა A. 2 ვასქენ MQm. და – CA. წურილად CAMQ, წვრილად m] + და A. ასონი მისნი – C. მიჰკიდნეს A, დამიჰკიდეს Q, დამოკიდეს m. ხეთა A. ხოლო] ხოლო A. წმინდისა m. 2-3 შუშანიკისა Q] შოშანიისი M, შუშანისა m. 3 დაფლეს MQm. ცორტავს MQm. 4 ამან] მაშინ C. სპარსთ A. ყოელი C. 5 ითხოვა C. მაშინ + სპარსთა C. განიძრახა m. გონება Q. ნ შევერისხნეთ Mm, შევეპრისხნეთ Q. განერთნენ] მიერთნენ C, განერთნენ m. იგინი] იგი C. ~ ბერძენთა იგინი A. და¹ – MQm. და² – MQm. 7 ბაკურისი CA, ბაკურისსა MQ, ბაკურისასა m. და¹] რამეთუ C. ყოელი C. ვასქენ C, ვქსენ M, ვაქსენ Qm. 8 მოკლულისა C. და¹ – A. წარგზავნა AMQm. რანსა m. 9 მოვაკანს C, მოვაკანს Q. ერქუა bis m. კეთილათ m. 9-10 მეგობრობდეს] C-ში გადაკეთებულია და წერია: „მეგობრობდეს“, თავდაპირველი სიტყვა თითქმის არ იკითხება, სავარაუდებელია, ეწერა: „მოქალაქობდეს“. 10 ქართველთა + ზედა A. 11 და¹ – C. მოკუდა] მოაკუდა A. ქათალიკოზი Mm. მაკარი] A-ში იკითხება მხოლოდ სიტყვის პირველი ასო „მ“, დანარჩენი ამჟამად მოხუელია. მანვე] ამან C. სიმეონ C, სუიმეონ A, სვიმეონ Mm, სუმეონ Q. ქათალიკოზად Mm. და³ – C. 12 დარჩა m. წვრილნი m. რომელნი] და A. ვერა MQm. მეფობასა – Q. 13 ურმიზად C, ურუმზდ m. რომელსა ერქუა ამბარვე – MQm. რომელსა ერქუა ამბარვე, რანი და მოვაკანი] რანი და მოვაკანი, რომელსა ერქუა ქასრე ამბარვეზი CA. მოვაკანი Q. 14 მოვიდა და დაჯდა] და m] – MQ. მოვიდა და დაჯდა ბარდავს] მოვიდა ესე ბარდავს, დაჯდა C. ~ ქართველთა ერისთავთა A. 15 და¹ – Q. ერისთავთა მამულები] საერისთვოთა მათთა მამულობა C, საერისთოთა მამული A. შვილადმდე MQ. შვილითი შვილადმდე და ესრეთ წარიბირნა – A. ლიქნით C. 16 განდგეს ერისთავნი] გააგდეს ერისთავთა და A. და² – AMQm. ხარკს m. ქასრე CA, ქასერს Q. აბარვეზსა MQm. 17 ბაკურისანი m. მთიულეთს A. Q-ში „ნათესავნი“-ს შემდეგ ერთი სიტყვა წაშლილია. სავარაუდოდ „მირდატიისნი“ ეწერა.

* M-ში მიხეილ საბინინის 1883 წლის მინაწერი: „ვასქენ არა ბაკურისაგან მოიკლა, არამედ ვახტანგ გორგასლიანისაგან (ან გორგასალიანისაგან), როგორც მოგვითხრობენ საზოგადო ისტორია და ეკლესიისაცა. მ. საბინინი ჩყბ ვ. ტფილისი.“

ჯუანშერი

m253
C157r ვახტანგის ძისანი, რომელნი მთავრობდეს კლარჯეთს | და ჯავახეთს, იგინი დარჩეს კლდეთა შინა კლარჯეთისათ. და სხუად ყოველი ქართლი, სომხითი და ასფურაგანი დაიპყრეს სპარსთა და ჰბრძოდეს ბერძენთა.

M208r
A117v შემდგომად ამისა მცირედთა წელთა იქმნეს შუოთნი დიდნი სპარსეთს შინა, რამეთუ შემოვიდა თურქთა მეფე სპარსეთს. და მოვიდეს ბერძენნი და ეწყვნეს სპარსთს შუამდინარეს, იოტნეს და შევიდეს სპარსეთს და იწყეს ტყუენვად სპარსეთისა. მაშინ ქასრე ამბარეზმან დაუტევა რანი და ქართლი და წარვიდა შუელად მამისა თვისისა. ესრეთ რაჲ უცალო იქმნეს სპარსნი, მაშინ შეითქუნეს ყოველნი ერისთავნი ქართლისანი, ზემონი და ქუემონი, და წარგზავნეს მოციქული წინაშე ბერძენთა მეფისა და ითხოვეს, რადთა უჩინოს მეფე ნათესავთაგან მეფეთა ქართლისათა და, რადთა იყვნენ ერისთავნი იგი თვს-თვსსა საერისთავოსა შეუცვალებელად.

C157v მაშინ კეისარმან აღასრულა თხოვად მათი და მოსცა მეფედ დისწული მირდატისი, | ვახტანგის ძისა, ბერძნისა ცოლისაჲ, რომელსა ერქუა გუარამ*, რომელი მთავრობდა კლარჯეთს. ამას გუარამს მისცა კეისარმან კურაპალატობა და წარმოგზავნა მცხეთას.

და შვილნი ბაკურ მეფისანი, ნათესავნი დაჩისნი, ვახტანგის ძისანი, რომლისა მიეცა მეფობაჲ ვახტანგ მეფესა, იგინი დარჩეს კახეთს და იპყრეს კუხეთი და ჰერეთი იორითგან, და დასხდეს უჯარმოს | და იყვნეს მორჩილებასა | გუარამ კურაპალატისასა.

A118r
m254
M208v მაშინ კეისარმან წარმოსცა განძი დიდძალი გუარამ კურაპალატისა თანა და უბრძანა, რადთა მით განძითა გამოიყვანნეს ჩრდილოდს ლაშქარნი და შეგზავნნეს სპარსეთს, ხოლო

1 ვახტანგის Q. რომელნი მთავრობდეს კლარჯეთს და ჯავახეთს, იგინი – A. კლარჯეთს m. 2 კლარჯეთისათა m. და¹ – AMQm. ყოელი C. და² – m. ასფურანგი A, ასფურაგანი MQ, ასფურგანი m. 3 ბრძოდეს Am. 4 ამისსა CAMQm. იქმნეს CMQm. სპარსთა AMm, სპარსთა Q. რამეთუ – MQm. 5 შევიდა C. სპარსეთსა Mm] + შინა AMm. და¹ – AMm. და მოვიდეს ბერძენნი და ეწყვნეს სპარსთა – Q. და² – Mm. შუამდინარესა CMQm. 6 იოტნეს – A. და¹ – MQm. და² – A. ტყუენვა C. ამბარეზმან C, ამბარეზმან A, ამბერეზმან MQm. 7 და¹ – A. ესრეთ] ეგრეთ C. რაჲ – C. იქმნეს MQm. 8 შეითქუნეს Q. ყოელი C. 9 ბერძენთ m. ითხოვეს C. ნათესავისაგან C, ნათესავთაგა m. 10 და – AMQm. ერისთავნი] ყოელი C, ერისთავად A. იგი – A. „ერისთავნი იგი“ ჩამატებულია M-ში. თვს-თვსსა] თუის-თუისად CA. საერისთავოსა CA, საერისთავოსა M, საერისთავოსა Q. 11 თხოვა C. მათი + დაუწერა საერისთავოსა მათთა მკუიდრობა C. „მეფედ“ გვიან ჩანს m-ში ჩამატებული. დისწული] C-ში ეწერა „დისწული“, გადაკეთებულია და წერია: „მისწული“. მეფედ დისწული] ძმისწული A. 12 ბერძნის m. ბერძნისა ცოლისაჲ] რომელი ედგა ბერძნისა ცოლისაგან C, ბერძენთა მეფისა ასული A. გუარამ CQm. კლარჯეთს m] + და ჯავახეთს CA. 13 ამასა m. გუარამს CQ, გუარამსა m. მისცა] მოსცა CA. კურაპალატობა CA, კურატპალატობა Mm, კურატპალატობა Q. წარგზავნა MQm. მცხეთას + მოკუდა კათალიკოზი სუიმიონ, და დაჯდა სამოელ A. 14 და შვილნი bis m. დაჩისანი AM, დაჩი Q. რომლისადა CA, რომელსა Mm. 15 კახეთს] კხეთს Q. დაიპყრეს C. კუხეთი] კახეთი A. ერეთი CA] ერეთი Mm, Q-შიც ეწერა „ერთი“, გვიან მიწერილია მხედრულით „ე“ და წერია „ერეთი“. და³ – C. 16 გუარამ CQm – A. კურაპალატისასა C, კურაპალატისასა A, კურატპალატისასა MQm. 17 ~ წარმოსცა კეისარმან A. დიდძალი] დიდი CA. გუარამ Qm. კურაპალატისა A, კურატპალატისა MQm. გუარამ კურაპალატისა თანა და უბრძანა, რადთა მით განძითა – C. და – MQm. 18 განძთა Q] – A. ჩრდილოდს] ჩრდილოსა C, ჩრდილოთ A. ლაშქარნი + და შეერთნეს (შეაერთნეს A) თანა სპანი ქართლისანი (ქართველთანი A) CA. შეგზავნეს Qm.

* C-ში აშიაზე გვიანდელი ხელით სინგურით მინაწერი: „მ ფე გუარამ“.

ჯუანშერი

გუარამ ყო ეგრე, გამოიყვანა ოვსნი, ღურბუკნი და დიდონი და წარუძღუნა წინა ერისთავნი ქართლისანი, შევიდეს ადარბადაგანს და უწყეს ტყუენვად. და ესევეთარნი ჭირნი და უცალოე-ბანი მოიწინეს სპარსთა ზედა.

Q65r
C158r
მაშინ გამოჩნდა კაცი ერთი სპარსეთს, რომელსა ერქუა ბარამ ჩუბინი. ესე ეწყო თურქთა, სპარსეთს შემოსრქელთა, ვითარცა წერილ არს განცხადებულად „ცხოვრებასა სპარსთასა,“ მოკლა თურქთა მეფე და იოტა ბანაკი მათი. 5

A118v
ხოლო სპანი იგი ბერძენთანი, რომელნი შესრულ იყვნეს სპარსეთს, შეიქცეს და წარვიდეს შინა, და ჩრდილოელნი იგი, გუარამ კურაპალატისა შეგზავნილნი, წარმოვიდეს იგინიცა შინა, რამეთუ ვინაფთვან მოიცალეს სპარსთა თურქთაგან, შეშინდეს და დაეცა შიში და ძრწოლაჲ ქართველთა სპარსთაგან. და ამან გუარამ კურაპალატმან იწყო ციხეთა და ქალაქთა მაგრებად. 10

M209r
და კუალადცა წყალობაჲ ყო ღმერთმან ქრისტეანეთა ზედა და სხუაჲ | შუღლი დაგარდა სპარსეთს, რამეთუ იგივე ბარამ ჩუბინი განადგა სპარსთა მეფესა და დასწუნა თუალნი ურმიზდ მეფესა და ცოლისძმათა მისთა. და იწყეს ბრძოლად ჩუბინმან და ქასრე. იოტა ქასრე ჩუბინისაგან და წარვიდა საბერძნეთს. და კეისარმან მავრიკ მოსცა ასული ცოლად ქასრეს, და მოსცა სპაჲ მისი | და წარმოგზავნა ჩუბინს ზედა [და] იოტა ჩუბინი სპარსეთით. 15

C158v
მაშინ მავრიკ კეისარმან იურვა ქართველთათჳს ქასრეს თანა და ჰრქუა: „ვინაფთვან დაუტევებიეს ქართველთა კერპთმსახურებაჲ, მუნითგან მორჩილნია ბერძენთანი, რამეთუ

1 გუარამ CQm. ყო] იყო A. გამოიყვანა] გამოიყვანეს C. ღურბუკნი] და ურზუკნი C, ურბუკნი M, ურჯუკნი Q, ურბუკნი m. და² – CAm. წარუძღუნა Q. წინა – MQm. 2 ადარბადაგანს C, არდაბადაგანს A, ადარბადაგანს M, ადარბადაგანს Q, ადარბადაგანს m. 3 მოიწინეს CMQm. 4 მაშინ – m, M-ში ჩამატებულია გვიან. ~ სპარსეთს კაცი ერთი CA. ბარამ Q. ჩუბინი] ჩუეშინი M, ჩუშბინი Q, m-ში სინგურით ეწერა „ჩუბინი“, შემდეგ შავი მელნით გადაკეთებულია და ახლა იკითხება: „ჩუეშინი“. 5 თურქთა M. ~ სპარსეთს თურქთა A. შემოსულთა m. ცხოვრებასა AM. 6 სპარსთასა Q. მოკლა] მოკუდა MQm] + საბა C. თურქთ A, თურქთა M. იოტა] აოტა CA. 8 და – C. ჩრდილონი CA, ჩრდილოლნი Mm, Q-ში ეწერა „ჩრდულნი“, შემდეგ ჩამატებულია „ლ“ და წერია: „ჩრდულნი“. გუარამ CQm] – A. კულაპარატისა A, კურატპარატისა M, კურტპლტისაჲ Q] პალატისა m. შეგზავნილნი] წარგზავნილნი Q. ~ იგინიცა წარმოვიდეს CA. 9 ვინადგან M. მოიცალნეს Q, მოიცლიდეს m. თურქთაგან] თურქუთაგან M. შეეშინდეს A. შეშინდეს და – C. დაეცეს m. 10 სპარსთგან A] – C. და¹ – MQm. ამან] ამა C. გუარამ CQm. კულაპატმან A, კურატპალატმან MQ, პკულატპალატმან m] – C. მაგრება m. 11 და¹ – CMQm. კუალად MQm. წყალობაჲ] წყობა A. ქრისტეანეთა AMm, ქრისტეანთა Q. 12 სპარსეთს, რამეთუ იგივე ბარამ ჩუბინი განადგა – MQm. გაადგა CA. სპარსთ A. და – C. დასწუნა] დასწუნეს CMQm. თუალი m. 12-13 თუალნი ურმიზდ მეფესა და ცოლისძმათა მისთა] თუალნი მისთა ცოლისძმათა C, თუალნი (თუალი m) ურმიზდ (ურმიზდას M, ურმიზადს m) მეფის ცოლისძმათა MQm. 13 ურმიზ A. ბრძოლა C. ჩუბინმა m. ~ ქასრე და ჩუბინმან C. 14 ~ მავრიკ კეისარმან C. მავრკ m. მოსცა] C-ში ეწერა „მისცა“, გადაკეთებულია და წერია: „მოსცა“. ასული + თუისი A. ქასრეს – C. 15 ჩუბინსა CAQm. ჩუბინ Q] ბარამ ჩუბინი m. სპარსეთით + ქასრე და დაიპყრა სპარსეთი A. 16 მავრიკი Q. იურვა A. ჰქუა CMm, რქუა A. 17 დაუტევებიეს] დაუტეობა C, დაუტეობ AMQm. „ქართველთა“ გვიანა m-ში ჩამატებული. კერპთა მსახურება A, კერპთმსახურებად MQm] C-ში უნდა წერებულყო „კეისრის მსახურობა“, გადაკეთებულია და წერია: „კერპთმსახურობა“. მორჩილნია ბერძენთანი] მორჩილნი ბერძენთანი არიან C. ბერძენნი A.

ჯუანშერი

A119r ჟამსა შინა მძლავრებისაგან თქუენისა იქმნის განრყუნელ ქართლი, რამეთუ სამართალი თქუენი არა არს ქართლსა ზედა. აწ ბრძანებითა ღმრთისადათ, ვინადათგან სრულსა სიყუარულსა ზედა ვართ მე და | შენ, ქართლი ჩუენ შორის იყავნ თავისუფალ მშუდობით. მე ვარ მოურავი და მწე ყოველთა ქართველთა და ყოველთა ქრიატეანეთა.⁶

M209v მაშინ ერჩდა სპარსთა მეფე კეისარსა და განთავისუფლდეს ქართველნი. და ესე გუარამ კურაპალატი დადგა მორჩილებასა ზედა ბერძენთასა. და იყო კაცი მორწმუნე და მაშენებელი ეკლესიათა და ამან იწყო ეკლესია ჯუარისა პატიოსნისა. და აქამომდე ჯუარი ველსა ზედა იყო, და ქმნა ეკლესია წელთამდე ოდენ. და მეფობდა კეთილად და უშფოთველად, არამედ ერისთავნი ქართლისანი ვერ ცვალნა საერისთავოთაგან მათთა, რამეთუ სპარსთა მეფისაგან | და ბერძენთა მეფისაგან ჰქონდეს სიგელნი მკუდრობისანი, არამედ იყვნეს მორჩილებასა გუარამ კურაპალატისასა.

და მოკუდა კათალიკოზი სუმეონ და დაჯდა სამოელ. და მოკუდა კათალიკოზი სამოელ და დასუეს სამოელვე.

Q65v ამანვე გუარამ კურაპალატმან განაახლა საფუძველი ტფილისისა სიონისა, რამეთუ ნათესავნი მირიან მეფისა მორწმუნისანი ყოველნი ეკლესიათა მაშენებელნი იყვნეს.

m256 | და მოკუდა გუარამ კურაპალატი.

A119v და დაჯდა მე მისი სტეფანოზ,* | მეფობისა სახელი ვერ იკადრა სპარსთა და ბერძენთა შიშისაგან, არამედ ერისთავთა მთავრად ხადოდეს.

და მოკუდა სამოელ კათალიკოზი და ამან სტეფანოზ დასუა ბართლომე

1 შინა] შიგან C. იქმნეს A. განრყუნელი m. ~ ქართლი განრყუნელ A. რამეთუ] თუ არა CA. 3 შენ + და MQm. თავისუფალი MQm. მშუდობით – A. 3-4 ~ მწე და მოურავი CA. 4 ყოველთა C] – A. ქართველთა და ყოველთა – C. ქრისტიანეთა AMm, ქრისტიანთა Q. 5 სპარსთა A. განთავისუფლდენ m. ქართველნი] A-ში ხელნაწერის დაზიანების გამო იკითხება მხოლოდ „ქარ“. გუარამ CQm. 6 კულაპალატი C, კულაპარატი A, კურატპალატი MQ, კურტპალატი m. ბერძენთასა Q. და¹ – CAQm. მორწმუნე m. 6-7 ~ მაშენებელი ეკლესიათა და მორწმუნე A. 7 და¹ – CA. ამან იწყო ეკლესია – MQm. ჯუარის Am. ჯუარის პატიოსნისა MQ. აქამომდა A. 8 წელთამდისი MQm. 9 სცვალნა A. საერისთავოთაგან M, სერისთავოთაგან Q, სერისთავოთაგან m. საერისთავოთაგან მათთა] საერისთომან A. 10 მკუდრობისანი] მკუიდრობისათუის CA] + საერისთვოთა (საერისთოთა A) მათთა CA. 10-11 მორჩილებასა + შინა C. 11 გუარამ CQm. კულაპალატისასა C, კულაპარატისასა A, კურატპარატისასა M, კურატპალატისასა Q, კურატპალატისასა m. 12 ქათალიკოზი¹ Mm. სუიონ C, სვიმონ Mm, სუმიონ Q. ქათალიკოზი² M. სუმეონ და დაჯდა სამოელ. და მოკუდა კათალიკოზი – A. და დაჯდა სამოელ. და მოკუდა კათალიკოზი სამოელ და – m. 13 დასუეს M, m-ში ეწერა „დაჯდა“, მაგრამ რადგანაც შემდგომი ტექსტი გამორჩა გადამწერს, გადაუსწორებია და „დაჯდა“-ს მაგივრად დაუწერია შემდგომ: „დასუეს“. სამოელვე m. 14 ამანვე] და ამან C. გუარამ C] – MQm. კულაპარატმან A, კურატპალატმან MQm] – C. განახლნა m. 15 მეფისანი C. მორწმუნისნი Q] – C. მეფისა მორწმუნისანი ყოველნი] მორწმუნისა მეფისანი ყოველთა A. ყოველნი C. 16 და – C. გუარამ CQm. კულაპალატი C, კულაპარატი A, კურატპალატი MQm] + ი³ C. 17 და¹ – C. დაჯდა] დარჩა MQm. სტეფანოზ Q] A-ში ხელნაწერის დაზიანების გამო იკითხება მხოლოდ „სტეფან“, ჩანს „ზ“-ს კონტურიც. 18 ერისთავთმთავრად C. 19 ~ კათალიკოზი სამოელ C. ქათალიკოზი Mm. ამან] მან C, Q-ში ეწერა „მან“, შემდეგ „ა“ ჩაუმატებიათ და წერია: „ამან“. სტეფანოს Am.

* C-ში აშიაზე მინაწერი: „ერისთავთმთავარი სტეფანოზ“.

ჯუანშერი

M210r
C159v

კათალიკოზად. და ესე სტეფანოზ იყო ურწმუნოდ და უშიში ღმრთისად, არა ჰმსახურა ღმერთსა, არცა ჰმატა სჯულსა და ეკლესიათა. და ამის ზე იქმნა შფოთი დიდი საბერძნეთს, რამეთუ მავრიკ კეისარსა განუდგა ფოკას მკედარი და მოკლა მავრიკ კეისარი და შეილნი მისნი და დაიპყრა საბერძნეთი ფოკას მკედარმან.

მაშინ სიძემან კეისრისამან, სპარსთა მეფემან ქასრე, იწყო ძებნად სისხლსა ცოლისძმათა და სიმამრისა მისისათა, შესლვად და ტყუენვად საბერძნეთს, განძლიერდა ბერძენთა ზედა და ვერ წინააღუდგა ფოკას კეისარი. ხოლო სტეფანოზ, მთავარი ქართლისად, შეუშინდა მეფესა სპარსთასა, განუდგა ბერძენთა და მიექცა სპარსთა.

A120r

მას ჟამსა მანვე მეფემან ქასრე წარმოტყუენა იერუსალჴში და წარიყვანა „ძელი ცხოვრებისად.“ და შემდგომად ამისა აღილო ღმერთმან კელი წყალობისად ქასრესგან, და შეიპყრა ძემან მისმან | და შესუა იგი საპყრობილესა, და მოკუდა სენითა ბოროტითა.

m257

ამის სტეფანოზის ზე მცხეთას მოაკლდებოდა და აღშენდებოდა ტფილისი და განძლიერდებოდა, და არმაზი აღთხელდებოდა და კალაა აღშენებოდა. ძმადა სტეფანოზისი, სახელით დემეტრე, აღაშენებდა ეკლესიასა ჯუარისა პატიოსნისასა, რამეთუ სენიცა იყო მის თანა ბოროტი და ვერ შემძლებელ იყო განშორებად კარსა ეკლესიისასა. და სტეფანოზ მთავრობდა ყოველსა ქართლსა, და დაჯდა იგი ტფილისს და ჰმორჩილებდა იგი სპარსთა.

C160r

ხოლო შემდგომად ამისა რაოდენთამე წელიწადთა გამოჩნდა კაცი ერთი საბერძნეთს, თჴსი მავრიკ კეისრისად, სახელით ჰერაკლე. ამან მოკლა ფოკას კეისარი და დაიპყრა საბერძნეთი. განძლიერდა იგი, და მიიყვანნა დასავლეთით თურქნი, და შეკრიბნა სპანი ურიცხუნნი და წარმოემართა | სპარსეთად ძებნად ძელისა ცხოველისა და მოვიდა პირველად

Q66r

1 კათალიკოზად Mm] + კათალიკოზად A. და¹ – CM. სტეფანოზ Q. ღმრთისად – AMQm. მსახურა CA. 2 არცა] არა CA. მატა A, ჰმატა Q, ჰმატა m. და¹ bis Q. ეკლესიასა C. ამის ზე] ამა ზედა C, ამა ზე A. დიდი – A. 3 კეისარს m. განუდგა] განადგა CA, განუდა M. ფოკა C, ფუკას A. 4 და¹ – MQ. დაიპყრნა m. ფოკა C, ფუკა A. 5 კეისრისამან – Q. სპარსთ AQ. იწყო + ძლუნად და A. სისხლისა C, სისხლთა MQm. ცოლისძმათა Q. 5 ~ სიმამრისა და ცოლისძმათასა C, სიმამრის და ცოლისძმათა A. 6 მისისათა] მისთასა A] – C. შესულად CAQ, შესვლად m. საბერძნეთისა CA] + და C. ბერძენთა – Q. 7 ~ ფოკა ვერ წინააღუდგა C. ფუკას A, ფოკა MQm. კეისარი – C. 7-8 ~ სპარსთ მეფესა A. 8 სპარსთასა + და CA. განუდგა] განადგა C. მიექცა] მიუდგა C. სპარსთა + და განადგა ბერძენთა და მიუდგა სპარსთა C. 9 ამანვე A. მეფემან + სპარსთამან C. წარმოტყუენ m. იელუსალჴში CMm, იელუსალიში A. წაიყვანა C. 10 ცხოვრებისა CAM. ამისსა CAMQm. აღილო ღმერთმან] აღილონ Q. ქასრესგან m. და² – CMQm. 11 შეიპყრ m] + იგი C. მისმან] თუისმან CA. და¹ – CMQm. იგი – CA. და² – MQm. მოკუდა + საპყრობილესა შინა C. 12 ხოლო ამის C. ამის] ამა A. სტეფანოს Mm, სტეფანოზ Q. ზე] ძე C. და¹ + კულა Mm, კოლა Q. აღშენდებოდა – A. ტბილისი m. 12-13 და აღშენდებოდა ტფილისი და განძლიერდებოდა, და – C. 13 და¹ – A. ათხელდებოდა Q] ოკრდებოდა C, ალოკრდებოდა A. და² – MQm. კალადა] კულა M, კლა Q, კულა m. აღშენებოდა] აშენდებოდა CA, აღშენდებოდა m] + და C, ხოლო A. 14 დემეტრე] სტეფანე MQm. აშენებდა AQ, აღშენდებოდა m. ჯუარის MQ. რამეთუ – C. 15 განშორვებას m. კარისა C. ეკლესიასა m. 16 ყოელსა C. ქართლსა + ზედა CA. და¹ – CA. ტფილის CA, ტფილისსა Mm. და ჰმორჩილებდა] დამორჩილებად C, დამორჩილობდა A, და მორჩილბდა Q. იგი² – C. 17 ამისსა CAMQm. ~ საბერძნეთს კაცი ერთი CA. 18 ერაკლე CAMQ, ერეკლე m. ფუკა A, ფუკას Mm] – C. და – MQm. 19 მიიყვანნა A, მიყვანნა Q. თურქნი] თურქმანი m. შეიკრიბნა A. სპანი A. 20 წარემართა CAQ. ძებნად] ძიებად AQ. ძელსა ცხრბისსა Q. ცხოველისასა Mm] ცხოვრებისასა C. და² – A.

ჯუანშერი

A120v ქართლს. და ამან სტეფანოზ არა ინება განდგომაჲ სპარსთაგან და განამაგრნა ციხენი, და დადგა ტფილისსა შინა. მოვიდა [ჰ]ერაკლე მეფე და მოადგა ტფილისსა. ხოლო სტეფანოზ იყო ქველი მკედარი და შემმართებელი და დღეთა ყოველთა გამოვიდის | კართა ქალაქისათა და ებრძოდის ბერძენთა. მაშინ უკუე მას წყობასა შინა ჩამოაგდეს სტეფანოზ და მოკლეს. და დაიპყრა კეისარმან ტფილისი. 5

C160v ხოლო ციხესა კალისასა დარჩეს კაცნი და არა მოერთნეს მეფესა, და ციხით გამო | ავინა ციხისთავმან მეფესა და ჰრქუა: „ვაცისა წუერნი გასხენ და ვაც-ბოტისა კისერი გათქს.“ მაშინ M211r ბრძანა მეფემან: „დაღაცათუ კაცმან მან ბასრობით მრქუა მე ვაცბოტობა, არა არს სიტყუაჲ მისი ცუდ.“ და მოიღო წიგნი დანიელისი და პოვა მას შინა წერილი ესრეთ: „გამოვიდეს ვაცი დასავალით და შემუსრნეს რქანი ვერძისა აღმოსავლისანი.“¹ მაშინ განიხარა მეფემან და m258 დაიდასტურა, | რამეთუ ყოველივე განემარჯუებოდა.*

მაშინ კეისარმან მოუწოდა ძესა ბაკურისსა, ნათესავსა მეფისა ქართველთაჲსა დაჩის, ვახტანგის ძისაჲსა, რომელი ერისთავობდა კახეთს, რომელსა ერქუა ადარნასე, და მისცა მას ტფილისი და მთავრობაჲ ქართლისაჲ, და დაუტევა მის თანა ერისთავი, რომელსა ერქუა ჯიბლა, და უბრძანა ბრძოლაჲ კალას, და თუთ წარემართა მეფე. 15

A121r ხოლო მცირედთა დღეთა წარიღეს კალაჲ | და შეიპყრეს ციხისთავი იგი. ამან ერისთავ-მან პირველად პირი დრაჰკნითა აღუვსო, რომელ კეისარმან სიტყუთა მისითა განიხარა, და

1 ქართლსა m. და¹ – MQm. ამან] მან C. სტეფანოზ Q. ინება m. ~ განდგომა არა ინება A. სპარსთა A. და² – A. განამგრნა M. ციხენი] ციხე-ქალაქნი CA. 2 ტფილისსა] ტფილის CA. შინა – A. ერაკლე CAMQm. მოდგა A. სტეფანოზ Q. 3 და¹ – C. და² – AMQm. ყოელთა C. გამოვიდის bis A. 4 ბერძენთა] ბერძენთა Q. უკუე მას წყობასა შინა – C. წყობასა] A-ში გვიან გადაუკეთებიათ და ჩაუწერიათ „წელიწადსა“, თავდაპირველი სიტყვა დღეს აღარ იკითხება. სტეფანოზ Q. 5 კეისარმა A. 6 კალასასა A. და² – A. ციხით გამო] ციხის (ციხით A) გამოღმართ CA. გამოღმართ MQ. ~ ციხისთავმან ავინა CA. 7 და¹ – Qm. ჰრქუა CMm, რქუა A. ვაცის CA. და² – A. ვაც-ბოტობისა Mm, Q-ში ეწერა „ვაც-ბოტობისა“, შემდეგ „რ“ გადაუშლიათ: „ვაც-ბოტობისა“. 8 ბრძანა] ბრძან M. დაღაცათუ Q. კაცმან მან] იმა კაცმან C. მან] ამან A, ისმინა MQm. მე – C. ვაცბოტობა AMm, Q-ში ეწერა „ვაცბორტობა“, შემდეგ „რ“ გადაუშლიათ: „ვაცბოტობა“. 8-9 ~ ცუდ სიტყუა მისი CA. 9 დანიელი CA, და ნიელ M, დანიელ m, Q-ში ეწერა „დანიელ“, შემდეგ „ისი“ ჩაუმატებიათ: „დანიელისი“. პოა C. გამოვიდა MQm. ვაცი] კაცი m. 10 დასავალით] დასავლისა CMQm. შემუსრნეს] შემუსრნა C. ვერძისანი A აღმოსავლეთისანი C] – A. მეფემან] კეისარმან A. 11 ყოელივე C. ყოველი A. გაემარჯუებოდა Q] + სპარსთა ზედა იწ C. 12 ბაკურისასა Cm] + და Mm. ნათესავსა მეფისა ქართველთაჲსა დაჩის] ქართველთა მეფისასა ნათესავსა დაჩი (დაჩისასა A) CA (A-ში ტექსტი გასწორებულია, ქვედა ფენა თითქმის არ იკითხება, სავარაუდოდ ეწერა „მეფისასა“-ს ნაცვლად: „დაჩის მეფისასა“), ქართველთა მეფისსა და ნათესავსა დაჩისსა Q. მეფისა ქართველთაჲსა დაჩის] მეფისასა ქართველთა დაჩისსა Mm. 13 ერისთავობდა AMm, მთავრობდა C. ადარნასე C, ადარნასე m. მას – A. 14 მთავრობაჲ ქართლისაჲ] მთავრობდა ქართლს A. და² – A. 15 ჯიბლა A, ჯიბლა m. კალას] კალისა CA. წარემართა + ბრძოლად სპარსთა C. მეფე – C. 16 ხოლო] შემდგომად A. წაიღეს C. შეიპყრეს m. ამან] და C. 17 პირველ C, პირვალად A. პირი დრაჰკნითა] A-ში ხელნაწერის დაზიანების გამო იკითხება მხოლოდ „პი დჰრკნითა“ Q. აღუვსო + და A. კეისარმან სიტყუთა მისითა] სიტყუითა შენითა კეისარმან CA, სიტყუთა მისითა კეისარმან Q. განიხარაო C, განიხაროს A.

* C-ში მინაწერია აშიაზე: „მთავარი ადარნსე“.

¹ ~ დან. 8,7.

ჯუანშერი

C161r შემდგომად | ამისა ტყავი გაჰკადა და კეისარსა უკუანა მისწია გარდაბანს. კადრებისათუს მეფისა უყო ესე. და ესევეთართთ სიკუდილითა წარეგნეს სტეფანოზ და მისნი მსახურნი. ამისთუს უყო ესე ღმერთმან მთავარსა მას სტეფანოზს, რამეთუ არა მინდობითა ღმრთისადათა ცხოვნდებოდა, მორწმუნეთა ემტერებოდა და ურწმუნოთა ჰმოყურობდა.

M211v მაშინ კუალად წარიღეს ბერძენთა საზღვარი ქართლისაჲ – სპერი და ბოლოჲ კლარ- 5
Q66v ჯეთისაჲ ზღვსპირი. და შვილნი სტეფანოზისნი | დარჩეს კლდეთა შინა კლარჯეთისათა. ხოლო სხუაჲ ყოველი ქართლი დაიპყრა ადარნასე, ბაკურის ძემან, მთავრობით და მეფობისა სახელი ვერცა მან იკადრა. და ერისთავნი იგი იყვნეს თუს-თუსსა საერისთავოსა შინა, მკუდრობდეს და ჰმორჩილებდეს ადარნასეს.

ხოლო [ქ]ერაკლე მეფე შევიდა სპარსეთს, მოკლა ხუასრო მეფე და წარუღო ბაღდადი 10
და წარმოიყვანა ძელი ცხოვრებისაჲ, უკუმოიარა გზაჲ ქართლისაჲვე მეშუდესა წელსა, რაჲთ-
C161v გან ჩავლო. | და ეკლესიაჲ ჯუარისა პატიოსნისაჲ და სიონი ტფილისისაჲ განესრულნეს
A121v ადარნასე ქართლისა მთავარსა.

m259 მაშინ* [ქ]ერაკლე მეფემან წარიტანნა მანგლისით და ერუშეთით ფერკთა ფიცარი და 15
სამშკუალნი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესნი**, რომელნი მოცემულ იყვნეს კოსტანტინეს-
გან მირიან მეფისა შეწუხნა ადარნასე, ქართლისა მთავარი, და ევედრებოდა კეისარსა, რომელ

1 ამისსა CAMQm. გაჰკადა] გაკდა Q. და – Mm. კეისარს Mm. უკანა CAM, უკან m. გარდაბანს] Q-ში ეწერა „გარდაბან“, შემდეგ „ს“ ჩაუმატებიათ: „გარდაბანს“. 2 ~ მსახურნი მისნი CA. 3 უყო] ყო C. ესე – CMQm. სტეფანოზს] სტეფანოზ A. რამეთუ არა მინდობითა ღმრთისადათა] არა მადლობითა ღმრთისათა A. 4 ცხოვნდებოდა m] + არამედ C. და A. მოყურობდა A, ჰმოყურობდა M, ჰემოყურობდა m. 5 მაშინ] მაში m. ბერძენთა] A-ში ხელნაწერის დაზიანების გამო იკითხება მხოლოდ: „ბერ“. 5-6 კლარჯეთისა m. 6 ზღვისპირი A. სტეფანოზისნი Q. კლარჯეთისათა m. 7 ხოლო – CMQm. სხუაჲ – A. ყოველი C. ადარნესე C, ადრანასემ m, ქარდთლირნასე A. ~ ძემან ბაკურისმან C. მეფობისა] მეფის A. 8 სახელით MQm. იკადრა] იპყრა A. იყვნეს + ეგრეთვე C. იყვნეს – A. თუს-თუსსა] თუისსა C. საერისთოსა A, საერისთავოსა M. შინა] ზედა CA. 9 ჰმკუდრობდეს Mm, ჰმკუდრობდეს Q] მკუდრობით C. ჰმორჩილებდებოდა C. ადარნესე C, ადრანასეს m] + მთავარსა C. მკუდრობდეს და ჰმორჩილებდეს ადარნასეს] შეუცვალებელად მორჩილობდეს ადარნასე მთავარსა A. 10 ერეკლე C, ერაკლე AMQ, m-ში ეწერა „ერეკლე“, შემდეგ „ლ“ „რ“-დ გადაუკეთებიათ და წერია: „ერეკლე“. მეფე¹ – A. შევიდა] შეუიღეს m] + შევიდა A. სპარსეთს] სპარსეთად და A. მეფე² + სპარსთა C. და – C. წარიღო CA. 11 ცხოვრებისა CA, ცხრებისა M. უკუმოიარა MQm. ქართლისაჲვე] ქართლისა ვიდრე C. მეშუდესა] შვიდეს m. 12 ჩაველო CA. ჯუარის AMQ. გაესრულნეს AMQ. 13 ადარნესეს C, ადრანასეს m. ქართლის MQm] ტფილისისა C. 14 მაშინ] მშინა C. ერეკლე Cm, ერაკლე AMQ. წარიტანა MQm] წარიხუნა C, წაასხნა A. Q-ში ეწერა „მაგლისით“, შემდეგ „ნ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „მანგლისით“. ერუშეთით A. ფერკთ Qm] – A. ფიცარი C. 15 სამშკუალნი A, სამშკუალნი m. უფლის m. იესუ] იესოს CAMm. რომელი Mm. 15-16 კოსტანტინესაგან m] კოსტანტინე მეფისაგან C. 16 მირიან მეფისა] მირიანისთუის C, მირიანისდა A. მეფისად MQm. შეწუხდა MQm. ადარნესე C, ადრანასა A, ადრანასე m. ქართლის მთავარი MQm] ქართველთმთავარი A. და – MQm. კეისარსა Q. რომელ] რათა CA.

* m-ში მინაწერი ამიაზე ტექსტისავე ხელით სინგურით: „აქა: ერეკლე მეფემან წარიღო ფერკთ ფიცარი და სამშკუალი“.

** M-ში გვიანდელი მინაწერია ამიაზე: „ქ.: აქა მანგლისიდამ: ჰერეკლე: მეფემ: წარიღო: ფერკთა: ფიცარი: და: სამშკუალი“.

ჯუანშერი

M212r არა წარუხუნეს ნიჭნი იგი ღმრთისამიერი. არა ისმინა კეისარმან ვედრებაჲ მისი და წარისუნა.

ხოლო ამის ადარნასეს ზე გარდაიცვალნეს სამნი კათალიკოზნი: იოვანე, ბაბილა და თაბორ.

მოკუდა ადარნასე და დადგა მის წილ ძე მისი სტეფანოზ.*

5

ესე სტეფანოზ იყო უმეტეს ყოველთა ქართლისა მეფეთა და მთავართა მორწმუნე, განმწმედელი სჯულისაჲ და მაშენებელი ეკლესიათაჲ. და მან მოადგნა ზღუდენი ეკლესიასა ჯუარისა პატიოსნისასა და აღაშენა დარბაზნი და დაუწესა ყოველთა პარასკევთა კრებაჲ. და მუნ შეკრბიან ყოველნი ეპისკოპოსნი და მღდელნი მის არისანი კათალიკოზსა თანა, წინაშე

C162r
A122r პატიოსნისა ჯუარისა აღდიან პარასკევი, ვითარცა დიდი პარასკევი, ხოლო საკათალიკოზოსა არიან ყოველთა ხუთშაბათთა და აღდიან წმიდაჲ სიონი, ვითარცა დიდსა ხუთშაბათსა საიდუმლოსა თანა კორციითა და სისხლითა ქრისტესითა. ხოლო მცხეთას საეპისკოპოსოსა არნ კრებაჲ ყოველთა სამშაბათთა და კსენებაჲ პირველმოწამისა სტეფანესი და ყოველთა მოწამეთაჲ, და დიდისა მისგან ძლიერებისა სპარსთაჲსა რომელ წამებულ იყვნეს, აბიბოს ნეკრესელ

10

M212v ეპისკოპოსისაჲ, რომელმან მოაქცინა უმრავლესნი მთეულნი არაგუსა აღმოსავლითნი, ხოლო პატიოსანი გუამი მისი დადგეს მცხეთას, საეპისკოპოსოსა, სამარხავსა ეპისკოპოსთასა. და

15

Q67r დღესასწაულსა უფროჲს | ყოველთა დღესასწაულთასა შეკრბიან და აღიდებდიან ღმერთსა.

1 წარისუნეს CA. იგი] M-ში ეწერა „იიგი“, შემდეგ გადაუსწორებიათ. 3 ადარნესეს C, ადარნასეს m. ზეე A. გარდაიცვალნეს] გარდაიცვალა C. ქათალიკოზნი Mm. 5 და მოკუდა C. ადარნესე C] + ით C, ადარნასე m. და – CA. დადგა] დაჯდა C. მის წილ – MQm. სტეფანოზ Q, სტეფანოს m. 6 ქართლის Mm. ~ მორწმუნე ყოველთა მეფეთა და მთავართა ქართლისათა C. მორწმუნე + და A. 7 განმწმედელი m. და¹ – AMQm. და² – C. მან] ამან C. მოადგნა Mm. 7-8 ეკლესიათა ჯუარისა პატიოსნისათა A. 8 ჯუარის MQ, ჯუარის m. პატიოსნისსა Qm. აღაშენა დარბაზი MQm. დაუწესა] დაუწერა CAMm, დაუწერაჲ Q. ~ კრებაჲ (კრება C) ყოველთა (ყოველთა C) პარასკევთა CQ. ~ კრება პარასკევთა Mm. კრებაჲ – A. და³ – C. 9 შეკრბიან A, შეკრბენ MQm. ყოველნი C. ეპისკოპოსნი CMQ, ეპისკოპოზნი Am. მღუდელნი Mm. მის + ადგილისანი და C. არისანი] ადგილისანი A. კათალიკოზის A, ქათალიკოზსა Mm. კათალიკოზსა თანა – C. 10 ვითარცა დიდი პარასკევი – A. საქათალიკოზოსა CMm. 11 არიან + კრება C, კრებანი A, კრებაჲ Q. ყოველთა C. ხუთშაბათსა A. წმინდა m. სიონი + და MQm. 12 საიდუმლოსა თანა] საიდუმლოთა C. თანა – A. კორცსა და სისხლსა ქრისტესსა A. საეპისკოპოზოსა A, ეპისკოპოსსა M, ეპისკოპოსსა Q, საეპისკოპოზოსსა m. არიან MQm. 12-13 ~ არიან ყოველთა სამშაბათთა კრება A. 13 ყოველთა¹ C. ხსენება m. პირველმოწამისა A. სტეფანესი] სტეფანესი Q. ყოველთა² C. მოწამეთაჲ – Q. 14 სპარსთაჲსა] სპარსთაგან m. რომელნი MQm. იყვნეს] იყუნენ C. აბიბოს + და C. ნეკრესელ] ეკრესელ A, C-ში ეწერა „ნეკრელ“, შემდეგ „ს“ ჩაუმატებიათ. 15 ეპისკოპოსი C, ეპისკოპოზი A, ეპისკოპოსისა MQm. რომელმან] რამეთუ A. მოაქცინა MQm. ~ უმრავლესნი მთეულნი მოაქცინა C. მთეულნი MQm. აღმოსავალით AMQm. 16 პატიოსანი + იგი C. „მისი“ ჩამატებულია m-ში. დადგეს] დადუეს m. საეპისკოპოსასა CMm, საეპისკოპოზოსა AQ. სამარხავთ m] + ეკლესიასა C. ეპისკოპოზთასა A, ეპისკოპოსთასა Mm, ეპისკოპოსთასა Q] საეპისკოპოზოსა C. 17 დღესწაულსა Q] + მისსა CQ. ყოველთა C. დღესასწაულთა MQm. აღიდებდიან] A-ში ეწერა „აღიდებდიან“, შემდეგ პირველი „ა“ წაუშლიათ. ღმერთსა – C.

* C-ში აშიაზე მინაწერია: „მთავარი სტეფანოზ“.

ჯუანშერი

m260
C162v

მათ ჟამთა შინა გამოჩინებულ იყო მოჰამად, ნათესავი ისმაელისი, მოძღუარი სარკინოზ-
თა სჯულისაჲ, და ყოველი არაბიაჲ და იამანეთი დაიპყრა. | და მოკუდა იგი და დადგა მის | წილ
აბობიქარ და შევიდა სპარსეთს, რამეთუ ვინაფთგან შესრულ იყო ჰერაკლე მეფე სპარსეთს და
განერყუნა სპარსეთი, არღარავინ იყო წინააღმდეგომი სპარსეთს.

A122v

ამან აბობიქარ აგარიანმან დაიპყრა | სპარსეთი, შევიდა ბაღდადს და მძლავრობით
დაატევებია უმრავლესთა ცეცხლისმსახურებაჲ და მოაქცინა სარკინოზად.

5

M213r

C163r

და მოკუდა იგი და დადგა მის წილ ომარ. და უმეტეს განძლიერდა იგი. უთხრეს
ჰერაკლეს მეფესა, ვითარმედ შემოვლენ აგარიანნი შამად და ჯაზიერთად, რომელ არს
შუამდინარე. და გამოვიდა ჰერაკლე ფილისტიმად, რამეთუ ეწყო მუნ. ხოლო იყო მუნ
მონაზონი ვინმე კაცი ღმრთისაჲ, და მან ჰრქუა მეფესა: „ივლტოდეთ, რამეთუ უფალმან მისცა
აღმოსავლეთი და სამხრეთი სარკინოზთა, რომელ არს თარგმანი: „სარას ძაღლთა.“ და
მონაზონისა მის სიტყუათა ესე უთხრეს ჰერაკლე მეფესა ვარსკულავთმრიცხველთა და
მისანთა. აღაშენა [ჰერაკლე მეფემან სუეტი და დაწერა მას ზედა: „მშულობაჲ, შუამდინარეო
და ფილისტიმეო, ვიდრემდის წარკდენ შუდნი შუდეუღნი.“ შუდეულისათჳს ესრეთ პოვეს ჟამი
განსაზღვრებული ფილოსოფოსთა ჰერმის ტრისმეჯისტონის წიგნთა შინა სარკინოზთათჳს,
რომელ არს ორას ორმოცდაათი წელი. ხოლო მოჰმადის გამოჩინებადმდე ალექსანდრეს
წელთაგან იყო ცხრაას ოცდაშუდი წელი.

10

15

1 შინა – CA. გამოჩინებულ გამოჩინილ CA. მოჰამად] მამად A, მოჰამად M, მოჰამად Q, მოამად m. ისმაელისი]
სამოელისა Mm, Q-ში ეწერა „სამელისი“, შემდეგ წინ „ი“ ჩაუმატებიათ და წერია: „ისამელისი“. 1-2 სარკინოსთა m.
2 ყოელი C. იამანეთი] იამანითუ A, იამანეთი MQ. იგი – MQm. და⁴ – A. 3 ~ შესრულ იყო ვინათგან Mm. ერაკლე CAQ,
ჰერაკელ M, ჰერეკლე m. და² – Q. 4 სპარსეთი + და MQm. არავინ A. წინააღმდეგომ A. სპარსეთს] სპარსთა MQm.
5 აბობიქარ C, აბობიქარ Am, აბობიქარ M. აგარიან A, M-შიც ეწერა „აგარიან“, შემდეგ გაუსწორებიათ. დაიბყრა m.
და – A. მძლავრებით Mm. 6 დაატეობია C, დაუტეობია A, დაატევებინა Q. უმრავლესთა + სპარსთა CA.
მოაქცივნა AMQm. 7 და¹ – C. და მოკუდა – MQm. და² – m. მის წილ – A. ომარ] უმარ MQm. ~ განძლიერდა
უმეტეს იგი A. უთხრეს] ოთხრეს Q. 8 ჰერაკელს M, ჰერეკლე m. ~ მეფესა ჰერაკლეს (ერაკლეს CA) CAQ.
ვითარმედ] ვითარ AMQm. შემოვლენ] შემოვალნ A. შემოვლეს აგარიანი MQm. m-ში ეწერა „აგარიანთა“, შემდეგ
გადაკეთებულია და წერია: „აგარიანი“. შამად] ბამად CQ, ერთბამად Mm. ჯაზიერთად MQm. 9 ერაკლე A, ჰერაკლე Q,
ჰერეკლე m. ფილისტიმედ Q] ფისტიმედ Mm. რათა ეწყოს A. იყო – Q. მუნ² – A. 10 მონაზონი m. ვინმე – MQm.
ჰქუა CMm, რქუა A. ივლტოდეთ A. 11 აღმსავლეთი M. სამხრეთი] სამხრით CQ, სამხრითი A. თარგმანი]
თარგმანებითა m] – A. სარას ძაღლთა] სარაის ძაღლითა C, სარას ძაღლთა A, სარას ძაღლითა Mm, სარას ძღლთა Q.
12 მონაზონისა m] + მისა C. სიტყუათა A. ერაკლე CA, ჰერაკლეს M, ჰერაკლე Q, ჰერეკლეს m.
ვარსკულავთმრიცხველთა A, ვარსკულავთა მრიცხველთა MQ, ვარსკულავთმრიცხველთა m. და + სრულთა CA,
სულ¹თა M, სულთა Q. 13 მისანთა] მის თანა MQ, სულთა მის თანა m. ერაკლე CAMQ. მეფემან – AMQ.
~ სუეტი ერაკლე მეფემან m. და – m. ~ მას ზედა დაწერა A. მშულობაჲ] მშუიდობით C] – MQm. 14 ფილისტიმო CQm,
ფილისტიმო M] ტფილისო A. წარკდეს MQm. პოეს C. 15 განსაზღვრებული A. ფილასოფოსთა A, ფილოსოფოსთა Q.
ჰერმის ტრისმეჯისტონის] ჰერმისტოსმან იჯინტონეს C, რმისტომან იჯინტონის A, ჰერმის ტროსამან (ტროსმ¹ Q)
იჯინტონის MQ, ჰერმის ტროსმან იჯინტონის m. სარკინოზთათჳს – A. 16 ორას ორმოცი და ათი Q]
ორმოცდაათი C, ორმოცდაათი A. მოჰმადის] უმედის C, მომადის A, ჰმედის M, ჰუმედის Q, მაჰმადის m.
გამოჩინებადმდე AMm. 16-17 ალექსანდრეს წელთაგან იყო ცხრაას ოცდაშუდი წელი] გარდასრულ იყუნეს
ოცდაშუდიანი A. 17 ცხრაას ას ოცდაშუდი m. წელი + ალექსანდრესი CMm, ალექსანდრესი Q.

ჯუნშერი

A123r მაშინ | ყოველნი ნათესავნი ბერძენთანი წარჩინებულნი ჰვლვიდეს ქუეყანათა შინა განძთა, რაათა რაჟამს გამოვიდენ, პოვნენ განძნი იგი და არღარა ნახონ ჭირი წარლებასა და კუალად გამოლებასა.

m261 და აღმოვლო [ქერაკლე კეისარმან გზად რანისად და მეორედ შემოვიდა ქართლად და 5
პრქუა ნათესავსა სპარსთასა, რომელნი შემოვლტოლვილ იყვნეს სარკინოზთაგან: „უკუეთუ | უწ-
ყით, ვითარმედ დასრულდა მეფობაჲ თქუენი, დაუტევეთ ჩრდილოჲ და შემოვედით ჩუენ
Q67v თანა.“ და მათ დაუტევეს ქუეყანაჲ ესე, და დაჰვლნეს განძნი იგი მათნი. რომელნიმე
M213v წარჰყვეს და რომელნიმე დადგეს, და შექმნეს ყოვლისა საგანძურისა | გუჯარნი. და რაჲ
C163v გუჯარი დაწერეს, აღწერეს ნათესავი თუსი და ქუეყანაჲ, და დადგეს, რაათა ოდეს მოვიდენ
ბერძენნი, მით გუჯარითა მოიძინენ ნათესავნი მათნი და თუთოეულად განუყონ განძი და 10
ქუეყანაჲ.

A123v ხოლო სტეფანოზს ესხნეს ორნი ძენი: არჩილ და მიჰრ, და განუყო ყოველი ხუასტაგი 15
სამეფოჲსა მისისაჲ, საგანძური ოქროჲსა და ვეცხლისა და თუალთა პატიოსანთაჲ, და
ნახევარი წარილო ქუეყანასა ეგრისისასა და ნახევარი საქონლისა მისისაჲ მისცა არჩილს,
უმრწემესსა ძესა თუსსა. ხოლო არჩილ დაჰვლა საგანძური უფროჲსი კევსა კახეთისასა, 15
ხოლო სამსახურებელნი ოქროჲსა და ვეცხლისანი – კევსა უჯარმოჲსასა. და საგანძური
ქართლისა და ჯავახეთისანი დასხნა მახლობელად გორსა, რომელი მანვე ჰერაკლე განაჩინა
განძთა მათთუს, რომელნი თანა ვერ წარჰქონდეს. სახელი გორისაჲ მის არს ტონთიო და

1 ყოველნი C. ~ წარჩინებულნი ნათესავნი ბერძენთანი C. წარჩინებულნი – A. 2 განძსა A] განძა და MQm (m-ში ეწერა „განძი“, შემდეგ გადაკეთებულია და წერია: „განძა“). პოვონ (ჰპოვონ m) განძი MQm. განძნი] განძი C. ჭირი] ნიჭი m] + იგი A. წარლებასა] წაღებისა C, წაღებასა AMQ. 3 გამოლებისა C. 4 აღმოვლო] ამოვლო C, მოვლო MQm. ერაკლე CAMQ, ერეკლე m. კაისარმან MQm. რანის m. ქართლად] ქართლს C. და³ – C. 5 ჰქუა CMm, რქუა A. სპარსთასა A. შემოვლტოლვილ CAMm, Q-ში ეწერა „შემოვლტოვილ“, შემდეგ „ლ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „შემოვლტოლვილ“. სარკინოზთაგან m. 6 თქუენ Q. და შემოვედით bis Q. 6-7 შემოვედით ჩუენ თანა] A-ში იკითხება მხოლოდ „შე“. 7 და² – m. დაფლნეს AMQm. იგი – CA. რომელნიმე] A-ში ეწერა „რომელმე“, შემდეგ გაუსწორებიათ. 8 წაჰყვეს M, წაჰყვეს Q, წარყვეს m. და¹ – MQm. რომელნიმე Q-შე ეწერა „რომელი“, შემდეგ „მე“ ჩაუმატებიათ: „რომელნიმე“. შექმნეს] შეიტანეს CMQm. 9 გუჯარი] გუჯარნი m. დაწერეს – CMQm. და ქუეყანაჲ, და დადგეს – A. და² – C. „და დადგეს“ m-ში გვიანა ჩამატებული. რაათა ოდეს] რა ოდეს M, როდესა m. ოდეს] რაჟამს C. მოვიდეს Mm] გამოვიდეს A. 10 გუჯარითა] გუჯარნითა m. მოიძინენ AQ, მოიძინენ Mm. თუთოეულად M, თუთოეულად m. 10-11 ~ ქუეყანა და განძი CA. 11 ქუეყან m. 12 ~ ძენი ორნი MQm. ~ მიჰრა და არჩილ C. მიჰრ] ამჰარ M, ამიჰრ Q, ჰმარ m. და² – C. ყოელი C. ხოსტაკი Mm, ხუასტაკი Q. 13 სამეფოსა მისსა Mm. ვერცხლისა Qm. და² – A. და³ – C. 14 წარილო ქუეყანასა ეგრისისასა და ნახევარი – MQm. ეგრისსა C, ეგრისას A] + და წარიყვანა ძე მისი პირმშო მის თანა C, და წარიყვანა მიჰრ ძე თუისი პირმშო A. საქონლისა A. მისისაჲ] თუისისა A. არჩილს] არჩილ MQm. 15 უმრწამესსა CMQm. ხოლო] და C. დაფლა AMQm. 16 სამსახურებანი m. ვერცხლისანი m. უჯარმოსა Mm, უჯარმოსსა Q. 17 ჯვხეთისნი Q. მახლობელად] მახლობებელად m] – A. გორს AMm. რომელნი MQm. მანვე] თუით C. ერაკლე CA, ერეკლე M, ჰმრაკლე Q, ერეკლ m + მეფემან C. განაჩინა + დასამალავად C, სამალავად A. 18 მათთუს] მათთათუის C. თან m. წარქონდეს AQ. გორისაჲ] ქ გორისა A. მის] M-ში ეწერა „მისი“, შემდეგ გასწორებულია. ტონთიო A, ტნთიო MQ, ტანთიო m.

ჯუანშერი

C164r თარგმანებით: „მთაჲ ოქროთაჲ.“ და დასუა მას ზედა ტილისმი, რაჲთა ვერცინ შეუძლოს გამოღებად, ხოლო საგანძურნი ყოველთა ქართლისა ეკლესიათანი დაჰფლნა აჩრდილსა დიდისა სიონისა მცხეთისასა.

M214r და შემდგომად მცირედთა დღეთა შევიდა არჩილცა ეგრისადვე, რამეთუ მოიწია ამირაჲ აგარიანი ქართლად, რომელსა ერქუა მურვან-ყრუ, ძე მოამადისი, რომელი წარმოვევლინა ეშიმს, ამირ მუმლს ბაღდადელსა, ძესა აბდალ მელიქისასა, ნათესავისაგან ამათისა. ამისთჳს ეწოდა ყრუ მეორედ, რომელ არა მითუალვიდა სიტყუასა განმზრახთასა. და ყოველნი მთავარნი და პატიაზშნი, ნათესავნი ერისთავთანი | და წარჩინებულთანი | შემოიხუეწნეს კაკკასიად და დაიძალნეს კლდეთა და ღრეთა.

და მოვლო ყრუმან ყოველი კაკკასიაჲ და დაიპყრა კარი დარიალანისაჲ და შემუსრნა ყოველნი ქალაქნი და უმრავლესნი ციხენი ყოველთა საზღვართა ქართლისათა. და ვითარ ცნა, რამეთუ მეფენი ქართლისანი და ყოველნი ნათესავნი მათნი წარვიდეს ეგრისად და მუნით კუალად მიიცვალნეს აფხაზეთად, შეუდგა კუალსა მათსა და შემუსრნა ყოველნი ქალაქნი და სიმაგრენი | ეგრისისანი, და ციხე იგი სამზღუდე, რომელ არს ციხე-გოჯი, შემუსრა და შეველო ზღუდე იგი, საზღვარი კლისურისაჲ.

და მოსლვასა მისსა კათალიკოსი იყო თაბორ. და ვითარცა შეველო ყრუმან კლისურაჲ, რომელი მას ჟამსა იყო საზღვარი | საბერძნეთისა და საქართველოჲსაჲ, შემუსრა ქალაქი

1 თარგმანებით + არს C. მთაჲ] მათ Mm. ოქროთაჲ] ოქროსა CA. „და დასუა“ M-ში გვიან არის ჩამატებული. მას ზედა ტილისმი] ტლიზიმი (m-ში ეწერა „ტილიზიმი“, შემდეგ პირველი „ი“ წაუშლიათ და წერია: „ტილიზიმი“) მას ზედა Mm. ტილიზიმი Q. ვერაჲინ CQ. 2 ყოველთა] ყოელნი C. დაფლნა MQm. 2-3 დაჰფლნა აჩრდილსა დიდისა სიონისა მცხეთისასა] დიდისა სიონისა აჩრდილსა მცხეთას A. 2-3 დიდსა MQm. 3 სიონისა მცხეთისასა] სიონისასა მცხეთას C. 4 და – MQm. დღეთა] ჟამთა CA. ეგრისადვე] ეგრადვე C, ეგრეთვე MQm. ამირაჲ] რა A. 5 ყრუ-მურვან A. მოამადისი AMQm. წარმოავლინა M, წარმოავლინა Qm. 6 ეშიმს] ეშიამას C, ეშიმს A, ებიშს MQ, ებიშან m. ამირ მუმლს] ამა მომლსა A. მუმლსა C. ბაღდადელსა – A. მელიქისსა Cm, მელიქისსა MQ. ამათისა] მათისა C. და ამისთჳს (მისთჳს Q, ამისთუის m) MQm. 7 ~ ეწოდა მეორედად ყრუ C, ეწოდა მეორედ ყრუ A. მითუალვიდა Mm, მითუალვიდა Q. განმზრახვისასა M, განმზრახვისსა Q, განძრახვისასა m. ყოელნი C. და² – MQm. 8 ნათესავთანი ერისთავთა A. ერისთავთა CQ. შემოიხუეწნეს] შეიმეოტნეს C, შევიდოდეს A, შემოიხუნეს Mm, შემოიტანეს Q. 9 კლდეთა] ტყეთა CA. ღრეთა] არეთა MQm. 10 ყრუმან] ყრუ-მურვან A, ყრუმ m. ყოელი C. დარიალანისაჲ] დარიალისა (დარიალასა C, დარიელისა A, დარალისა M, დარიალასი m) და დარუბანდისა CAMQm. და³ – C. 11 ყოელნი C, ყოველი m. ყოელთა C. ქართლისათა] ქალაქისათა C. 12 ყოელნი C. მუნით] M-ში ეწერა „მუნითი“. 13 მიიცვლნეს Q. მათსა] მისსა MQm. ყოელნი C. 14 ეგრისისანი] ქუეყანისანი ეგრისისანიცა C, ქუეყანისა ეგრისისანიცა A, ეგრისი M, ეგრისნი Q, ეგრის m. ციხეცა C. სამზღუდე] Q-ში ეწერა „საზღუდე“, შემდეგ „მ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „სამზღუდე“. ციხე-გოჯი] გოჯაჲ Q. ~ შემუსრა, რომელ არს გოჯა Mm. შემუსრა – Q. 15 ზღუდე] სიტყვის წინ რამდენიმე ასოა წაშლილი A-ში, სავარაუდოა, რომ ეწერა: „იგი“. იგი – A. კლისორისა CA, კლისურისა Qm. 16 მოსულასა Mm. კათალიკოზი CMm, კათალიკოზი Q. თაბორა A, მთაბორ Mm. ვითარცა] ვითარ m] – C. „ყრუმან“ M-ში გვიან ჩაუმატებიათ. ყრუ m] + საზღვარი C. კლისურაჲ] კლისორისა C, კლისოსისა A, კლისურა Q, m-ში ეწერა „კალისური“, შემდეგ გადაუკეთებიათ და წერია: „კალისურა“. 17 ~ საბერძნეთისა საზღვარი C. საბერძნეთისა M. და შემუსრა A.

ჯუანშერი

აფშილეთისაჲ ცხუმი და მოადგა ციხესა ანაკოფისასა, რომელსა შინა არს ხატი
ყოვლადწმინდისა ღმრთისმშობელისაჲ, არა კაცობრივითა კელითა დაწერილი, არამედ ზეგარ-
A124v დამო, რომლისათჳს არავინ უწყის, ვინაჲ-იგი მოსრული იპოვა თავსა ზედა მის გორისასა, | რო-
მელსა მოსდგამს სამხრით ზღუაჲ და ჩრდილოდთ ჭალაკი მწყურნები. მუნ შინა იყვნეს
მეფენი ქართლისანი: მიჰრ* და არჩილ. ხოლო მამაჲ მათი გარდაცვალებულ იყო და დაემარხა
ეგრისსა შინა. და ერისთავი კეისრისაჲ ლეონ შესრულ იყო ციხესა შინა სობლისასა, რომელ
არს გარდასავალსა ოვსეთისასა. და ვერვინ შემძლებელ იყო წყობად ყრუსა, რამეთუ იყვნეს
სპანი მისნი უფროდს და უმრავლეს ჭალაკთა ეგრისისათა.

C165r
m263 | მაშინ ჰრქუა არჩილ მიჰრს, | ძმასა თჳსსა: „მიწყუდეულ არს ციხე-ქალაქი ესე
შემუსვრად. უკუეთუ შეგზპყრნეს კელად, გამოიკითხნეს ყოველნი საგანძურნი ნამალეენი,
რომელნი-იგი დავფლენით ქუეყანასა ჩუენსა, მონაგებნი მირიან ღმრთივგანბრწყინებულისანი
M215r და კუალად ვახტანგ ღმრთივგანბრძნობილისანი და ყოველთა შვილთა მათთანი, რომელთა
გუშენეს ჩუენ. და იგიცა ითხოვოს, რომელი დამალა [ჰ]ერაკლე მეფემან, რომლისა აღწერილი
A125r ყოველი დავდევით ორთა მათ თანა გზრგუნთა ზურმუხტისა და იაგუნდისა | და დოწეულისათა,
რომელნი-იგი გამოიტანნა მამამან ჩუენმან, დიდმან ვახტანგ მეფემან, ჰინდოეთით და სინ-
დეთით. დავფლენით იგინი უჯარმოდს მახლობელად, შორის ორთა მათ კოშკთა უმცველოთ,
და ყოველი იგი აღწერილ არს გონებასა ჩემსა. და შენ წარიხუენ ორნი იგი გზრგუნნი მისვე
ვახტანგისნი, ოქროდსა და ანთრაკისანი, ერთი მირიან მეფისაჲ და ერთი – ვახტანგისი,

1 აფშილეთისაჲ აფხიშეთისა C, აფბილეთისა M, აფშილეთის Q, აფბულეთისა m] აფხაზეთისა და აფშელეთისა A.
და – MQm. ანაკოფისა Q. 2 ყოვლადწმინდისა m. ღმრთისმშობლისა Cm. კაცობრივისა C. დაწერილი] C-ში
გვიანა ჩამატებული. 2-3 ზეგარდმო m. 3 რომლისა A. არვინ C. იპოვა C. გორისასა + რამეთუ C. 3-4 რომელსა +
ზედა A. 4 სამხრით + კერძო m. შინა] შიგან C. იყვნეს + მაშინ CA. 5 მიჰრ] მირიან AMQm. გარდაცვალებული m.
და² – C. დაემარხა] დამარხულ იყო C, დამარხულ A, დამარხა MQm. 6 ეგრის C, ეგრისს A, ეგრსა MQm.
სობლისა AMQ, სობლისასა m. 7 გარდასლვასა A. ვერავინ Q. შემძლებელ] შემძლებელ M. წყობად – C. ყრუსა
+ მის C. 8 მისნი – C. უმრავლეს] C-ში ტექსტში წერია „უმეტეს“, აშიაზე მიუწერიათ „უმრავლეს“. ეგრისათა M,
ეგრისთა m. 9 ჰქუა CMm, რქუა A. ~ მიჰრანს არჩილ C. მიჰრს] მირიან A, მირიანს MQm. ძმასა თჳსსა – C.
მიწყუდეულ MQm. ციხე-ქალაქნი A. 10 შემუსვრად m. და უკუეთუ CA, უკუეთი m. შეგუპყრნენ C, შეგუპ-
ყრნეს MQm] + ჩუენ C. შეგუპყრნეს კელად] შეიპყრნეს კელთა A. ყოელნი C. 11 რომელნი-იგი] რომელნი C.
დავფლენით AMQm. ღმრთივგანბრწყინებულისანი] ღმრთივგანბრძნობილისანი CA, ღთივგანბრწყინებულისანი m.
12 ღმრთივგანბრძნობილისანი] ღმრთივგანბრძნობილისა მეფისანი CA, ღთივგანბრწყინებულისანი MQ. „და
კუალად ვახტანგ ღმრთივგანბრწყინებულისანი“ გვიანა m-ში აშიაზე ჩამატებული. ყოელთა C. მათთა A. 13 ითხოვს C,
ითხოვს Q] + კელთა ჩუენთაგან A. ერაკლე CAQ, ერეკლე Mm. რომლისა] რომელი C. აღწერილი] წერილი A.
14 ყოველი – CA. დავდევით + და A. ზურმუხტისა m. და¹ – C. და² – MQm. დოწეულისა C. 15 რომელი-
იგი Mm. -იგი – A. გაიტანნა MQm. მამან M. ვახტანგ Q. ~ მეფემან ვახტანგ CA. ინდოეთით A, ჰინდოეთით MQ.
15-16 სინდეთით] Q-ში ეწერა „სინდეთით“, შემდეგ „ი“ ჩაუმატებიათ და წერია: „სინდეთით“. 16 დავფლენით
(დავფლენით m) იგი AMQm. მახლობელ A. კოშკთა M. 17 ყოელი C. აღწერილი C. იგი² – A. 17-18 მისივე
ვახტანგისანი m] – C. 18 ვახანგისანი M, ვახტანგისანი Q. ოქროდსა და ანთრაკისანი, ერთი მირიან მეფისაჲ
და ერთი – ვახტანგისი] – A. ვახანგისანი M, ვახტანგისნი Q, ვახტანგისანი m.

* C-ში აშიაზე მინაწერი: „მწფე მირ ვ.“

ჯუანშერი

C165v რომელი მოუძღუნა სპარსთა მეფემან ყოველსა თანა ოქროსა და ვეცხლსა, რომელი აღჰკიდა
Q68v სატურთავსა ხუთასსა და მკურცხლსა ორი ათასსა. | და შენ და მამამან ჩემმან დასდევით იგი
დავსხენ. აწ თუ მოვწყდეთ, განძი იგი უცნაურად დარჩეს, და მოსლვასა ბერძენთასა ძიება-ყოს
კეისარმან ნათესავისა ჩუენისათუს და მოსცეს მეფობა და განძიცა იგი. აწ უკუე არა
M215v ვიქმნეთ ჩუენ მიზეზ მოოკრებისა ქართლისა და საბერძნეთისა, არამედ განვიდეთ და
ვეწყვნეთ ზღუთკერძოსა მას გუერდსა შინა და, თუ ენებოს ღმერთსა, ერთითა იოტოს ათასი
და ორითა – ბევრი.“

m264
A125v | და | მოვიდეს წინაშე წმიდისა მის ხატისა ყოვლადწმიდისა ღმრთისმშობელისასა,
თაყუანი-სცეს შევრდომით და იტყოდეს: „განვალთ სასოებითა ძისა შენისა და ღმრთისა
ჩუენისათა, რომელი იშვა შენგან, და მისა შეწირე ოხა და ჩუენტუს და თანამავალ-მეყავნ ჩუენ
წყალობა და შენი.“

C166r და იყო მათ თანა სიმრავლე მცირედი ტადრეულისა მათისა და ნათესავი ერისთავთა და
პატიახშთა სამი ათასი, ხოლო სპათაგან აფხაზთა – ორი ათასი მბრძოლი. და ვიდრე
განთენებამდე მოავლინა | უფალმან სარკინოზთა ზედა ხორშაკი ბლუარისა და გუემნა იგინი
სატლითა სისხლისათა. და ერუენა ღამესა მას ანგელოზი არჩილს, რომელმან ჰრქუა მას:
„წარვედით და ეწყვნით აგარიანთა, რამეთუ მომივლინებეს მათ ზედა გუემნა სასტიკად
მომსრველი კაცითგან მიპირუტყუთამდე. და გან-რა და-ხუდეთ, გესმას ბანაკსა შინა მათსა კმა

1 რომელი მოუძღუნა A. მოუძღუნა Mm. სპარსთა] A-ში ხელნაწერის დაზიანების გამო იკითხება მხოლოდ „სპ“, Q-ში ეწერა „სრ“სთა“, შემდეგ ჩაუმატებიათ „ა“ და წერია: „სპრ“სთა“. მეფემან + ვახტანგს C. ყოველთა C. მეფემან ყოველსა თანა] მეფემან ერთი მრიანს და ერთი – ვახტანგს ყოველისათვის A. ვეცხლისა C, ვერცხლსა Q, ვერცხლისანი m. აჰკიდა CAMQ, ჰაკიდა m. 2 მკურცხლსა A. ორ ათასსა C. „და“⁴³ Q-ში ჩამატებულია. დასდევით – Mm. 3 ქუთათის CAMQm. ციხე-გუჯას C, ციხე-გოჯს Q. გურგუნი Q, გვირგვინი m. იგი – A. ჩემი A. და გუჯარნი ტყავისანი – A. ტყავისან M, ტყუვისანი Q, ტყუვისან m] – C. 4 დავსხენ] დავდევ A. თუ] უკეთუ CA, უკუეთუ Q. მოვწყდეთ] მოვჰკუდეთ C, მოვწყდეთ A, მოვიდეთ MQm. იგი + ყოელი C. ~ დარჩეს უცნაურად CQ. მოსულასა A] გამოსლვასა CM, გამოსულასა Q, გამოსვლსა m. 5 განძი A. აწ უკუე – A. 6 ვიქმნეთ AMQm. მოოკრებისათვის C, ოკრებისათვის A. განვიდეთ] არა შევიდეთ A. და² – MQm. 7 მას] ამის MQm. ~ შინა გუერდსა ამას C. და – A. 9 მივიდეს CAQ. წმიდასა (წმინდასა m) მას ხატსა Mm. ღმრთისმშობელისა A, ღმრთისმშობლისასა Mm. 10 თაყუანის-სცეს CAQ. განვალთ] განვლეთ CMQm. შენისა] შენისათა A, M-შიც ეწერა „შენისათა“, შემდეგ გაუსწორებიათ. 11 და¹ – CMQm. მისსა C. შეიწირე Mm. თანამავალ-მეყავ CM, თანამავალ-მეყავნ m. 12-13 და თანამავალ-მეყავნ ჩუენ წყალობა და შენი – A. 13 მცირედ CAMQm. ტადრეულისა მათისა] ტადრეული სამი ათასი MQm. და² – A. 14 პატიახშთა] პტიალშთა M. სამი ათასი] ათასი CA. აფხაზთა – m. ~ მბრძოლი ორი ათასი CA. 15 განთენებამდე CMQm. მოავლინა] მოუვლინა C. სარკინოზთა] აგარიანთა C. სარკინოზთა ზედა – MQm. ხორშაკი] ხურშაკი Q. და გუემნა იგინი – C. გუემნა] გუმნა Q. 16 სატლითა] სახითა C, სატილითა Q. სატლითა სისხლისათა] სახლითა სასახლისათა Mm. სისხლისთა Q. ~ მას ღამესა CA. ~ არჩილს ანგელოზი CA] + უფლისა CA. რომელმან] რწა m. ჰქუა CMm, რქუა A. 17 ეწყვნით Q. მომივლინებეს] მიმივლენია CA, მოგუივლენია M, მიგუვლენია Q, მიგუივლენია m. ზედან m. სასტიკი A. 18 და – A. გესმეს CA. ბანაკსა შინა მათსა] ბანაკით მათით C] – A. მათს Mm. 18-1,238 ~ კმა ტირილისა და ვაებისა A.

* M-ში აშიაზე გვიანდელი მინაწერი: „ციხე გოჯი“.

ჯუანშერი

- ვაებისა და ტირილისაჲ, ხოლო თქუენ მქნე იყვენით და განძლიერდით სასოებითა ღმრთისაჲთა.“
- M216r და ვითარცა განთენდებოდა, ისმა ბანაკით მათით კმაჲ ტირილისა და გოდებისაჲ. | მაშინ უკუე განვიდეს სასოებითა ღმრთისაჲთა წყობად მათდა და ეწყენეს. და მოსცა უფალმან
- A126r ძღვეჲაჲ | მცირედთა ერთა ქრისტიანეთა. და მოწყდა სატლითა სარკინოზთაგან ოცდათხუთმეტი ათასი, ხოლო მახულითა – სამი ათასი. და იწყლა მიჰრ მაზრაკითა ფერდსა. ხოლო ქრისტიანეთაგან მას ღღესა შინა მოკლეს კაცი სამოცი და სარკინოზთა ცხენი დაეცა, ვითარცა ჭალაკი, და წაჰყრიდეს ყოველთა მათ ზღუად.
- მაშინ იხილა ჩუენებაჲ ვინმე აგარიანმან, რომელსა ეტყოდა რეცა მოციქული მათი: „მოუცემია ღმერთსა ძღვეჲაჲ ჩუენდა ვიდრე აღსრულებადმდე ათთა მცნებათა, | ვითარცა ჰრქუა აბრაჰამს და აგარს ღმერთმან, არამედ ეკლესიათა ღმრთისათა და კაცთა ღმრთისმსახურთა ეკრძალებოდეთ, ვითარცა-იგი გამცენ კურანსა შინა ჩემსა.“
- Q69r მსწრაფლ აღიყარნეს და უკუნეიქცეს კუალსსჲვე თჳსსა. და ვითარცა აღიარეს ციხე-გოჯი და დაიბანაკეს წყალთა მათ ზედა მსგეფსსა ერთსა, გარდამოკდა წჳმაჲ ფიცხელი, აღდგეს მდინარენი სასტიკად და მიჰმართა უმცროხსმან წყალმან სპასა აბაშთასა და წარილო მათგან
- M216v მკურცხლი* ოცდასამი ათასი და მიჰმართა უფროხსმან წყალმან მკედართა, რომელთა-იგი
- A126v ბანაკი იყო უჭალაკეს, რომელნიმე ივლტოდეს ადგილთა და რომელნიმე ხეთა ზედა განჰკდებოდეს. და წარილო ცხენი ოცდაათხუთმეტი ათასი. და მიერითგან სახელ-ედვა ორთა ამით მდინარეთა: ერთსა – ცხენისწყალი და ერთსა – აბაშაჲ.

1 ვაებისა Mm. ტირილის m. თქუენ – CA. მქნედ m. 2 ვითარცა – Q. ~ გოდებისა და ტირილისა C. 3 უკუე – A. მათდა – C. და¹ – A. ~ უფალმან მოსცა A. 4 ძღვეჲაჲ + მტერთა A. მცირეთა Q. ქრისტიანეთა CAMm, ქრისტიანეთა Q. მოსწყდა CMQm, მოსწყუიდანა A. სატილითა C, სატლით Q] სახლითა Mm. სარკინოსთაგან m. 4-5 ოცდათხუთმეტი ათასი] ოცდათურამეტი ათასი m. ათასი] ზ² Q. 5 მიჰრ] მირან C. მიჰრმა ზრაკითა Mm, მიჰრმაზრაკითა Q. მარზაკითა A. ფერდსა] ფერადსა MQm. 6 ქრისტიანეთაგან AMm, ქრისტიანთაგან Q] ქუეყანათაგან C. ~ მოკლეს მას ღღესა C. და – A. 7 ვითარცა ჭალაკი, და წაჰყრიდეს ყოველთა მათ ზღუად] ვითარ საჭალაკი და ჩაყრიდეს ყოველსა მას ზღუასა A. წაჰყრიდეს] ჩაჰყრიდეს CMm, ჩაყრიდეს Q. ყოველთა მათ] ყოველსა (ყოელსა C) მას CQm. მათ] მას M. 8 ~ ვინმე ჩუენება (ჩუწნებაჲ Q) MQm. ~ აგარიანმან ვინმე ჩუენება CA. რეც C] – MQm. 9 ძღვეჲაჲ + მტერთა A. მცნებათა] მეფეთა CA. 10 ჰქუა CMm, რქუა A. აბრაჰმს C, აბრაჰმს Mm. და¹ – Q. აგარსა Mm. ~ ღმერთმან აბრაჰმს და აგარს A. ღმრთისათა] წმიდათა C. 10-11 ეკლესიათა ღმრთისათა და კაცთა ღმრთისმსახურთა] ეკლესიათა და წმიდათა კაცთა A. 11 კურანსა] ყურანსა C. 12 და მსწრაფლ m. აიყარნეს C] აღიყარნეს A. უკანიქცეს m. ვითარცა – A. აღიარეს] აღიყარნეს m, Q-ში ეწერა „აღიარეს“, ახლა „რ“ გადაშლილია. ციხე-გოჯის m. 13 და – CMQm. ზედა] შინა Qm. მსგეფსისასა MQm] ორთა მსგავსად CA. ერთისა A + და CAMQ. ფიცხელი] მძაფრი A. ადგეს Q, აღდგენ A. 14 მიმართა MQ, მიმართნა m. მიჰმართა უმცროხსმან წყალმან სპასა აბაშთას] მიმართა უფროხსმან წყალმან აბაშთა A. უმცროხსმან + მან MQm. მათგანი A. 15 მკურცხლი – C. ოცდასამი ათასი] სამი ათასი A, კ² რ² Q. მიჰმართა C, მიმართა AMQm. უფროხსმან] უმცროხსმან A. 16 ბანაკი] მკედარი MQm. უჭალაკე CA, უჭალაკეს Q. რომელნი მიივლტოდეს (მოივლდეს Q) MQm. ადგილითა A. და – CA. ზედა – C. 16-17 გაჰკდებოდეს MQ] გაკდეს CA. 17 წაილო A. ოცდათხუთმეტი ათასი C, ოცდათხუთმეტი ათასი A] კ² (კ Q) და თხუთმეტი რ²ნი (რ²ნი Q, რ²ნი m) MQm. და² – CAQ. ამათ] მათ A. 18 ერთსა¹ bis A.

* Mm-ში (m-ში სინგურით) მინაწერი აშიაზე გვიანდელი ხელით: „მკვირცხლი. აქ ნახე (ნახეთ m), რა არს“.

ჯუანშერი

და აღიყარა მუნით და შეველეს გზად გურიისა და განველეს სპერისა და სიმრავლის-
აგან არა შეჩენილ იყო დაკლებად, ხოლო უწინავე დასჭერეს კუდეები ცხენთა მათთა, რამეთუ
თიკისაგან ვერ ითრევდიან.

C167r ხოლო იქმნა მას ჟამსა განრყუნელ ქუეყანად | ქართლისა, სომხითისა და რანისა და
რამეთუ არღარა იპოებოდა ნაშენები, არცა საჭამადი კაცთა და პირუტყუთა ყოვლადვე. და 5
წარავლინეს მოციქული წინაშე ბერძენთა მეფისა მიჰრ და არჩილ და ერისთავმან აფხაზეთი-
სამან და აუწყეს ყოველი, რაჲცა იქმნა ღმრთისა მიერ კელითა მათითა. ხოლო მან წარმოსცა
ორი გურგუნი მიჰრისა და არჩილისა და მოუწერა მათ თანა: „თქუენი იყოს მეფობა, სიბ-
რძნე | და სიმკნე ქართლსა შინა. აწ, დაღაცათუ იდევენებით ჩუენ | თანა | მსახურებისათუ
ჯუარისადასა, მოქცევასა ჩუენსა, ვითარცა აღმითქუა ჩუენ ღმერთმან, ჩუენ თანავე იდიდნეთ. 10
არამედ დაადგერით სიმაგრეთა შინა თქუენტა, ვიდრემდის წარკდენ წელიწადნი მათნი სა-
მასნი, რამეთუ ორასდამეგრგასესა წელსა განველთოს მეფობა მათი და განსრულებასა
მესამისა წელიწადისასა მოეცეს ძალი მეფობასა ჩუენსა და შემეუსრნეთ აგარიანნი. და
ყოველნი მათნი აღმაღლებულნი დამდაბლდენ და ჩუენ თანა მდაბალნი აღმაღლდენ.“

C167v და მოწერა ლეონისა ესრესახედ: | „ყოვლადვე საზღვართა ქართლისათა ჩუენგან ქმნულ 15
არს ვნება და მეფეთა მათთაგან ჩუენდა მომართ – რგება და თანადადგომა. აწ ესე მესამე
მსახურება და რგება დადვეს ჩუენ თანა საყდარსა ამას სამეუფოსა. პირველად ნათელი
Q69v მიიღეს კელსა ქუეშე ჩუენსა; კუალად შემეუსრვისაგან დაარჩინეს დიდი | ქალაქი პონტოხსა და,
და შორის ჩუენსა და შორის სპარსთა ყვეს მშუდობა. რამეთუ იგივე ვახტანგ მეფე
A127v შუამდგომელ იქმნა და კრძლითა მისითა უკუმოულო სამეფოსა ამას პალესტინე და ორი 20

1 აიყარა C, იყარა AQ. შეველეს] შემოვლო A] + მუნ MQ, მუ m. გზად – A. გურისა Mm, გურისა Q. და³ – A.
2 არა] არ m. დაკლებად] კლება A. უწინავე] უწინა ვერ MQm] – C. დასჭერეს] დასცრეს MQm.
3 ითრევდიან] ითრევდეს C] იარებოდეს A. 4 ჟამსა + შინა A. განრყუნელი Q, განყუნელ m. 5 რამეთუ] და C.
ნაშენები + და A. საჭამადი] შეჭამადი C] სჭამდი Mm. და პირუტყუთა ყოვლადვე – C. ყოვლად A. და² – Q.
6 წინაშე ბერძენთა მეფისა] საბერძნეთს მეფესა წინაშე A. ბერძენთა მეფესა Mm. მეფესა Q. მიჰრ] მიჰრა CQ,
მიჰრა Mm. და² + ლეონ C. და² – MQm. 6-7 აფხაზეთისმან Q. 7 აუწყეს + ესე CA. ყოელი C. რაჲცა] რაც m,
რაჲ Q. 8 ორი გურგუნი] ორი გუჯარი და გურიგუინი A. მიჰრისა] მიჰრისთუის C, მირიანისი A, მრისა M,
მირისა Qm. არჩილის M, არჩილს Q. მოუწერა] მოწერა CQ, მოსწერა Mm. თანა + ვითარმედ A. იყო A.
8-9 ~ სიმკნე და სიბრძნე CA. 9 ქართლს A. და აწ C. ~ დაღაცათუ აწ A. მსახურებასათუის M. 10 ჯუარისა
CAMm, ჯუარისა Q. ამითქუა A. თანა A. იდიდენით MQm. 11 დადგერით m. წარკდეს CMm. წელნი CA.
11-12 სამასნი] სამნი C. 12 ორასმეგრგასესა C, ორასმეგრგასესნი A. განველთოს] განივთოს C, განიყოს A.
13 წლისასა CA. და¹ – CA. შემეუსრნეთ A. 14 ყოელნი C. მათნი] მათნი M. ამაღლებულნი AMQm. მდაბალნი]
მაღიდებულნი CA. ამაღლდენ CAMQm. 15 ლეონისი CMQm. მოუწერა ლეონს A. ესრეთსახედ CA, ესრესახედ Mm,
Q-ში ეწერა „ესე სახედ“, „რ“ ჩამატებულია და წერია: „ესრე სახედ“. ყოვლადვე C. ქმნილ CMQ.
16 რიგება Mm. რგება და – A. ~ თანადადგომა და რგება C. აწ – A. მესამე – A. 16-17 რგება და თანადადგომა.
აწ ესე მესამე მსახურება და – Q. 17 და რგება – CA. რიგება Mm. დადვეს + და C. ამას] მას C.
სამეფოსა CMQm. 18 მიიღეს] მიიღეს CA. ~ ჩუენსა ქუეშე A. დაარჩინეს] დარჩნეს Mm. 19 და¹ – MQm.
20 იქმნა] იყო C. კრძლითა] Q-ში ეწერა კმლითა, „რ“ ჩამატებულია და წერია: „კრძლითა“. უკუმოულო]
უკმოილო CMQm, უკუმოილო A. ამას] ამის A. პალესტინე] პალესტინე Mm.

ჯუანშერი

- M217v ნაწილი ჯაზირეთისაჲ. აწ თუმცა ღმერთსა არა მაგათ მიერ დაებრკოლა, ბორკოტი ეგე მტერი შემო-მცა-სრულ იყო ვიდრე კოსტანტინეპოლედმდე. და შვილთა შორის ნებროთისთა წარჩინებულ-ყენა ღმერთმან ეგენი, რამეთუ არა მოაკლდეს ნათესავსა მაგათსა ბრძენი გულისხმის-მყოფელი და მბრძოლი, ვითარცა-ესე მოგვთხრობს ჩუენ აღწერილი გუჯარი, რომელსა შინა
- m267 აღწერილ არიან მეფენი წარჩინებულნი ტომებით და სოფლებით მათით. ხოლო შენდა 5
- C168r მიბრძანებიეს ერისთავობაჲ აფხაზეთისაჲ, შენდა შვილთა შენთა და მომავალთა შენთა მიუკუ-ნისამდე. არამედ კეთილად ჰპატიობდი მეფეთა და ერთა მაგათ ქართლისათა, და ამიერითგან ნულარამცა კელ-გეწიფების ვნებად მათდა და საზღვართა მათ ეგრისისათა, ვიდრემდის იყვნენ მუნ, და ანუ განვიდენ მუნით.“
- ხოლო მიჰრ დამძიმდა წყლულებისა მისგან მოსიკუდიდ და ჰრქუა ძმასა თჳსსა არჩილს: 10
- „მე, ესერა, წარვალ, ძმაო, მამათა ჩუენთა თანა, არამედ წარმეც და დამფალ საფლავსა მამათავე ჩუენთა თანა. და შენ გაუწყო ადგილი საგანძურთა ჩუენთა ნამალევთაჲ, სადა არს. და არა მივის მე შვილი წული მკვდრად, არამედ მისხენ შუდნი ქალნი. აწ შენ ხარ მკვდრი სახლისაგან | მეფობისა ჩუენისა მირიან მეფისა[აჲსა]. და შენ თუთ უწყი, ვითარმედ ქალი, შვილი ჩუენი, არა მივსციტ ერისთავთა ჩუენთა ცოლად, ანუ მივსციტ მეფეთა, ანუ მო-ვინმე-ვიდის სპარსთაგან ნათესავი მეფეთაჲ, ვითარცა ფეროზ, რომელსა მისცა მირიან მეფემან ასული მისი ცოლად. და ჩუენ შემცირებულ ვართ, რამეთუ შენ ხარ უცოლო, და მე ვარ უძეო. აწ, | რაფთგან მოიყვანნიან მამათა ჩუენთა ცოლნი და ასულნი ერისთავთა ჩუენთანი, მისცენ მათ ასულნი ჩემნი და განუყვენ მათ ქუეყანანი ქართლისანი, ნახევარი – შენ და 15
- A128r
M218r
- C168v

1 თუმცა ღმერთსა] თუმცაღა C. არა – MQm. ეგე] იგი C. 2 შემო-მც-სრულ C, მო-მცა-სრულ A. კოსტანტინეპოლედმდე A, კოსტანტინეპოლედამდე MQ, კოსტანტინეპოლედამდე m. 3 მოაკლდეს] მოკლეს Q. მაგათსა] C-ში ეწერა „მათსა“, „გა“ შემდეგ არის ჩამატებული: „მაგათსა“. ბრძენ m] + და C. 3-4 გულისხმისმყოფელი CAMQm. 4 გუჯარი] გვიჯარი Mm. რომელსა] რ^სა m. 5 მეფენი + და A. ტომებითა C. სოფლებითა C. მათითა C. ხოლო – A. 6 მიბრძანებიეს] მიბრძანებია Mm, მიბრძანებია Q. ერისთავთა CAMm. შენთა¹ – CAM. შენთა² + ყოელთა C. შენთა²] და Q] – m. 6-7 უკუნისამდე A. 7 ჰპატიობდი] პატივ-სცემდი C, აპატიობდი A. ქართლისათა] ქართველისათა Mm. და² – A. მიერითგან MQm. 8 კელ-გეწიფება Mm, კელ-გეწიფებაჲ Q. მათდა] მაგათდა C. და – A. მათ] მათთა MQm] – C. ეგრისათა CAM, ეგრისთა Qm. ვიდრემდის] ვითარმედ A. 9 მუნ] მანდა CAMQ, მანდ m. და – AMQm. გავიდენ m. მუნით] მანდათ C, მანდით AMm, მანდეთ Q. 10 ხოლო – A. მიჰრ დამძიმდა] მირდამ ძმად MQm. ჰქუა CMm, რქუა A. 11 ძმაო] ძმა უფალო A. წარმეც] წარმიდე C. საფლავსა – C. მამათა C. 11-12 არამედ წარმეც და დამფალ საფლავსა მამათავე ჩუენთა თანა – A. 12 და¹ – MQm. ნამლევთა Q. 13 მე] ძე C] ჩუენ MQm. ~ წული შვილი CA. ქალნი] M-ში გადაკეთებულია, წერია „აქალნი“, თავდაპირველი სიტყვა აღარ იკითხება, m-ში ეწერა „აქალნი“, შემდეგ პირველი „ა“ წაუშლიათ და წერია: „ქალნი“. არამედ მისხენ შუდნი ქალნი. აწ შენ ხარ მკვდრი სახლისაგან – A. 14 ჩუენისა] ჩემისა Mm. მეფისა CAMQm. ვითარმედ] ვითარედ M. ქალი] ქალი M. 14-15 ~ ჩუენი შვილი ქალი C. 15 ჩუენ Mm. ჩუენთა – C. ცოლად – MQm. ცოლად, ანუ მივსციტ მეფეთა – Q. მივსციტ M. ანუ² + თუ C. 15-16 მო-ვინმე-ვიდის] ვინმე მოვიდის C. 16 სპარსთაგან] სპარსი C, სპარსთა Q. ~ ნათესავი სპარსთ A. სპარსთა განათესავი ნათესავი M. ფეროზს C. რომელსა – C. მეფემან – C. 17 მისი – AMQm. და¹] ხოლო A. ჩუენ – CMQm. ვართ] ვარ m. ძე ვარ] ჩუენ ვართ A. 18 რაფთგან] რომელთა C, რაგან A, რადგან m. მოიყვანიან A. და – CA. ჩუენთანი + და A. 19 ჩემნი] ჩუენნი Q. და¹ – A. განუყვენ AQ, განუყვენ M, m-ში ეწერა „განუყვენა“, შემდეგ მეორე „ა“ წაუშლიათ და წერია: „განუყვენ“. შენ] შენდა m. 19-1,241 შენ და ნახევარი – Q.

ჯუანშერი

- m268
Q70r
A128v
M218v
C169r
- ნახევარი – მათ. ხოლო საუხუცესოდ რომელი მაქუნდა, მომიცემია შენდა და გაქუნდეს საუხუცესოდ ეგრისი, სუანეთი, თაკუერი, არგუეთი | და გურიაჲ, ხოლო კლარჯეთი და შუამთიულეთი მიეც ასულთა ჩემთა, რადთა მუნ შინა იყვნენ ჟამთა ამათ ბოროტითა. და მამადცა ჩემი მოკუდა შფოთსა ამას შინა და ვერ წარვეციოთ იგი მცხეთას, წარსცენ ტუალნი მისნი და დაჰფლენ საყდარსა ქუთათისისასა,* რადთა იპოვოს იგი საწამებელად სამკუდრებელსა ჩუენსა. და შენ დაადგერ აქა და ემოყურებოდე ბერძენთა, ვიდრემდის განქარდეს ბნელი ესე.“
- მოკუდა მიჰრ. და წარმოსცეს მცხეთის და დაჰფლეს ზემოსა ეკლესიასა, შესავალსა კარისასა.
- ხოლო არჩილ** მოუწოდა ერისთავთა ქართლისათა და მისცნა ძისწულნი მისნი: ერთი მისცა მამისძმისწულსა მისსა, შვილსა გუარამ კურაპალატისასა, რომელსა ჰქონდა კლარჯეთი | და ჯავახეთი; და მეორე მისცა პატიანშსა, ნათესავსა ფეროზისსა, რომელი მთავრობდა თრიალეთს, ტაშირს და აბოცს; მესამე მისცა ნერსეს ნერსიანსა, რომელი-იგი იყო წარჩინებული ვახტანგ მეფისაჲ; მეოთხე მისცა ადარნასეს ადარნასიანსა, და ორთა ამათ განუყო ზენასოფელი, რომელ არს ქართლი; მეხუთე მისცა ვარაზმანს და მისცა კოტმანითგან ქურდისკევამდე (იყო ესე ვარაზმან ნათესავი სპარსთა ერისთვისა ბარდაველისაჲ, რომელი იყო დედისძმაჲ ვახტანგ მეფისაჲ), მეექვსე მისცა ჯუანშერს ჯუანშერიანსა, რომელი-იგი

1 ~ რომელ საუხუცესოდ C] + მე C. რომელ A. მაქუნდა] მქონდა CA. მომიცემია] მიმიცემია CA, მამიციემია Mm. გაქუნდეს] გქონდეს CA. 2 თაკუერი + და C. არგუეთი] არაგვით M, არაგუშით Q, არაგუით m. კლარჯეთი m. 3 შინა] შინი m. და – A. 4 მამადცა ჩემი] მამა ჩუენი A. ჩემი] ჩუენი C. ამას] ამს m. ვერ] ვერა M, ვერაჲ Q. წარვეციოთ] მივიღეთ C. იიგი Q] – A. წარსცენ] წარიხუენ C. 5 დაფლენ AMQm. ქუთათისასა C, ქუთათისსა AMQm. იპოვოს Q] იყოს CA. 5-6 სამკუდრებელსა ჩუენსა] სამკუდროსა (სამკუიდროსა CMm, სამკუიდრესა A) ჩუენისა CAMQm. 6 დადგერ m. ემოყურებოდი MQm. 8 და მოკუდა CA. მიჰრ] მირან C, მირ A, მირიან MQm. წარმოსცეს] წარმოიღეს C. დაფლეს AMQm. 10 ხოლო A. ძისწულნი] ძმისწულნი CAQ. მისნი – AQ. 11 მისცა – C. მამისძმისწულსა მისსა] მამისძმასა A. ~ მამისძმისწულის შვილსა მისსა MQm. გუარამ CAQm. კურაპალატისასა C, კურაპარატისსა A, კურატპალატისასა MQm. ჰქონდა] აქუნდა C. 11-12 კლარჯეთი m. 12 და² – CA. მეორესა Mm. მისც m. პატიანშსა m. ~ ნათესავსა პატიანშსა C. ფეროზისსა C. მთავრობდა M. 13 ტაშირსა Cm. აბოცს] აშოტს CA. ნერსე Q. ნერსიანსა – C. რომელი MQm. ~ რომელი იყო იგი A. 14 ვახტანგ] კახთაგან m. მეოთხე] m-ში ეწერა „მეოთხესა“, შემდეგ „სა“ გადაუშლიათ და წერია: „მეოთხე“. ადარნესეს C, ადენესეს A, ადრანასეს m] – Q. M-ში ეწერა „ადარნასეს და“, შემდეგ „და“ წაუშლიათ. ადარნესიანსა CA, ადრანასიანსა m. ორთავე CA. 15 ვარაზმანს C, ვარაზმანს AQ. და მისცა – Q. კოტმანითგან Q, კოტმანითგან m. 16 ქურდისკევამდინ C. ვარაზმან C, ვარაზმან A. ნათესავი] ნანესავი m. ერისთავისა CA. ერისთავისა ბარდაველისაჲ] ერისთავი (ერისთავი bis m) საბერძნეთისა MQm. 17 დედისძმაჲ] დედისძამა CM, დედისძამაჲ იგი Q, დედისძამა იგი m. მეექვსესა m. ჯონშერს C, ჯონბერს A, ჯუანბორს MQ, ჯანბორს m. ჯონშერიანსა C, ჯონბერიანსა A, ჯუანბორიანსა MQ, ჯანბორიანსა m. რომელი-იგი] რომელი C, „-იგი“ ჩამატებულია m-ში, ეწერა: „რომელი“. 17-1,242 ~ რომელი იყო იგი A.

* M-ში მინაწერია გვიანდელი ხელით: „აქ არს (?) :: ქუთათისი“.

** C-ში მინაწერია აშიაზე: „მ-ფე არჩილ“ C.

ჯუანშერი

იყო ნათესავი მირიან მეფისაჲ შვილთაგან რევისთა, და მისცა ჯუარი და ხერკი და ყოველი მთიულეთი, მანგლისისკევი და ტფილისი.

A129r ხოლო ნაწილი არჩილისი იყო განზოგებით გამონაყოფი ყოველთა | ამათ კეკთაგან. და ვითარ იხილეს, რამეთუ ჯუანშერს უკეთესი ნაწილი მისცა, დაუძიძა მცირედ რამე M219r სხუათა მათ, და განუტევენა მთავარნი ესე ცოლებითურთ თვს-თვსად ადგილად. 5

C169v ხოლო არჩილ მოუწოდა ლეონს და ჰრქუა: „კურთხეულ იყავ შენ უფლისა მიერ, რამეთუ კეთილად ილუაწე სტუმრობაჲ ჩუენი და დამიცვენ ადგილთა შენთა მშუდობით. გარნა აწ უწყიეს შენებაჲ ადგილთა ჩუენთა კლისურითგან აღმართ, წარვალ და დავეშენები ციხე-გოჯს და ქუთათისს. აწ ითხოვე თავისა შენისათუს, რაჲ გნებავს ჩემგან ნაცვალად კეთილის-მსახურებისა შენისა.“ ხოლო ლეონ ჰრქუა: „მომცა მე კეისარმან ქუეყანაჲ ესე მკუდრობით კეთილად სიმკნითა თქუენითა, ხოლო ამიერითგან არს ესე მამულებით სამკუდრებელ ჩემდა 10

Q70v კლისურითგან ვიდრე მდინარედმდე დიდად ხაზარეთისა, სადა წარსწუდების წუერი კაკკასი-ისაჲ ამის. შემრთე მეცა მონათა შენთა თანა, რომელნი დღეს ღირს-ყვენ შვილად და ძმად შენდა. არა მინდა ნაწილი შენგან, არამედ ჩემიცა ესე შენდავე იყოს.“ მაშინ მისცა ლეონს

A129v ცოლად ძმისწული | მისი გურანდუხტ და გურგუნი იგი, რომელი ბერძენთა მეფესა წარმოეცა 15 მიჰრისთუს. ყვეს აღთქმაჲ და ფიცი საშინელი, ვითარმედ არა იყოს მტერობაჲ შორის მათსა, C170r არამედ ერჩდეს ლეონ არჩილს ყოველთა დღეთა მისთა.

M219v წარმოვიდა არჩილ და დაემკუდრა ეგრისს ვიდრე შორაპანამდე და განამაგრნა ყოველნი ციხენი და ქალაქნი და აღაშენა ციხე საზღვარსა ზედა გურიისა და საბერძნეთისასა. და

1 m-ში ეწერა: იყო + „დედისმამა“, შემდეგ გადაწერესვე შეუნიშნავს შეცდომა და „დედისმამა“ გადაუშლია. რევისათა M, რეუისათა m] რევის ძეთასა A. მისცა + მას C. ყოელი C. 2 მთიულეთი A. მანგლისისკევი] მანგისკევი C. ტბილისი m. 3 განზოგებით] განმზადებით MQ, m-ში ეწერა „გამაზადებით“, გადაკეთებულია და წერია: „გამზადებით“. ყოელთა C. 4 ვითარ + დაუძიძა A. ჯონშერს C, ჯონბერს A, ჯუანბერს MQ, ჯანბერს m. უკეთესი] უმეტესი CAQ. მცირედ რამე – C. ~ დაუძიძა რამე მცირედ A. 5 და განუტევენა] დაუტევენა Q. ცოლებითურთ – A. ადგილად] ადგილთა C. 6 ჰქუა CMM, რქუა A. იყავ] იყავნ A. 7 და – C. დამიცვენ + ჩუენ CA. შენთა] ჩუენთა MQm. 8 შენებად CA. კლისორითგან C, კლისურითგან Qm. 8-9 ციხე-გოჯას C] ციხე-გეგუთს A. 9 და – MQm. ქუთათის CAMQm. ითხოვე C, ითხოვეს m. შენისათუს] შენისა A. რაჲ] რაცა C, რაჲ Mm, რა Q. ნაცვალად CAMm. 9-10 კეთილისა მსახურებისა C] მსახურებისა A. 10 ჰქუა CMM, რქუა A. მე – C. ქუეყან m. 11 თქუენითა] მისითა A. მიერითგან A. ესე – C, M-ში „ესე“ გვიანაა ჩამატებული. მამულობით Q, მამულებით m. 12 კლისორითგან C, კლისურითგან Qm, M-ში სავარაუდოდ ეწერა „კილუსურითგან“, შემდეგ გადაკეთებულია და წერია: „კილისურითგან“. მდინარედმდე A. ხაზარეთად MQm. წარსწუდების] წასწუდების C, წარწუდების A, დასწუდების MQm. 12-13 კაკკასისა Q. 13 ამის] ამით C, ამისი A. შემრთე] შემართე m. მეცა – MQm. რომელნი] რომელნი-ესე CAQ. დღეს – A. -მყვენ Q] – Mm. 14 ~ შენგან ნაწილი C. შენდავე] შენივე CA. მაშინ] მან Mm. ლეონს] ლეონ A. 15 ცოლად – CA. გურანდუხტ AM. იგი – A. რომელი bis A. 16 მიჰრისთუს] მირისთუის A, მირიანისთუის M, მირიანისთუს Q. აღთქმა AQm. და – MQm. საშინელი] საშენელი M. შორის მათსა] მათ შორის A. 18 და წარმოვიდა A. არჩილ] A-ში ეწერა „არცილ“, შემდეგ გადასწორებულია. ეგრის CMQm. ეგრისს ვიდრე] ეგრისსავე A. შორაპანამდე Am. და² – A. განამაგრნა] განაგნა CAQ. ყოველნი – CA. 19 გურიისასა CMm, გურიისასა Q.

ჯუანშერი

- m270 წარკდა ამას შინა წელიწადი ათორმეტი და იწყო შენებად ქართლმან, ხოლო განწყუნილ იყო
საყოფელად მცხეთაჲ. გარდამოკდა არჩილ ეგრისით და დაჯდა ნაციხარსა კიდარისასა. | მაშინ
მოვიდა მისა მთავარი ერთი, რომელი იყო ნათესავისაგან დავით წინაწარმეტყუელისა სახე-
ლით ადარნასე, ძმისწული ადარნასე ბრძისაჲ, რომლისა მამაჲ მისი მზახებულ იყო ბაგრატიონ-
ნიანთადვე, და ბერძენთა მიერ დადგინებულ იყო ერისთავად არეთა სომხითისათა. და 5
ტყუეობასა მას ყრუჲსასა მთასრულ იყო იგი შვილთა თანა გუარამ კურაპალატისათა
A130r კლარჯეთს და მუნ დარჩომილ იყო, ითხოვა არჩილისგან და ჰრქუა: „უკუეთუ ინებო და | მყო
მე, ვითარცა მკუდრი შენი, მომეც მე ქუეყანაჲ.“ და მისცა შულავერი და არტანი.
- C170v ამისა შემდგომად მოვიდა არჩილ კახეთად და ყოველთა ტადრეულთა მისთა მიუბოძა | კა-
ხეთი და აზნაურ-ყვანა იგინი, და აღაშენა ეკლესიაჲ სამძორს, შიერთო ცოლი, ასული 10
კურაპალატისაჲ, რომელი იყო შვილთაგან ვახტანგ მეფისათა, ბერძნისა ცოლისა ნაშობთა, და
M220r დაჯდა | წუქეთს და აღაშენა კასრი, და კევსა ლაკუასტისასა აღაშენა ციხე და ჰოვნა წუქეთს
მთავარნი, რომელთა მიუბოძა ვახტანგ მეფესა წუქეთი.
- და იყო მაშინ, რომელი ერისთავობდა თუშთა და ხუნზთა ზედა და ყოველთა წარმართთა
Q71r მის მთისათა, სახელით აბუხუასრო, და არა ინება მისგან წარლებად წუქეთი, აღაშენა ციხე- 15
ქალაქი ერთი ნუხპატს, ორთა წყალთა შუა. ხოლო ნუხპატელნი უწინარეს იყვნეს კაცნი
წარმართნი და მკეცისბუნებისანი, არამედ ყრუსა მოესრა სიმძლავრე მათი, და იძულებით

1 წარკდა C. ამას] ამათ Qm. ამას შინა] ამა შიგან C. თორმეტი CA] იზ MQm. ქართლმან] ქართლსა Mm, ქართლს Q. 2 საყოფელად CAM, სყოფდ Q. გარდამოკდა] გარდავიდა CAM, გარდმოვიდა Q, გარდამოვიდა m. ნაციხარსა Q. ნაციხარსა კიდარისასა] ნაციხარსა თანა კიდარისა A. M-ში ეწერა „კიდისასა“, შემდეგ „რ“ ჩაუმატებიათ და წერია: „კიდრისასა“. კიდრისაჲ Q, კიდისასა m. 3 მისსა CMQm. ~ მთავარი ერთი მისა A. იყო – A. ნათესავისაგან] ნათესავითგან Mm. 4 ადარნასე¹ C, ადარნასე m. ძმისწული] ძისწული A, დისწული MQm. ძმისწული ადარნასე – C. ადარნასე² m] A-ში ეწერა „ადარნასე“, გადააკეთებულია და წერია: „ადარნასე“. მზახებულ] მზახლებულ A. 4-5 ბაგრატიონთად A, ბაგრატიონიანთადვე m. 5 ~ არეთა სომხითისათა ერისთავად C. სომხითისა A. 6 ყრუისასა AMm. გურამ A] – C. კურაპალატისათა C, კურაპალატისათა A, კურაპალატისასა MQm. 7 და¹ – A. ითხოა C. არჩილისაგან Mm. ჰქუა CMm, რქუა A. და³ – CA. 8 მე – CA. მისცა] მიცა m] + მას C. არტანი C. 9 ამისსა CA, ამის m. ყოელთა C. და ყოველთა ტადრეულთა მისთა მიუბოძა კახეთი და – A. 10 და² – CA. სამძორს MQm. ასული + გურამ CA, გურამ Q. 11 კურაპალატისა C, კურაპალატისა A, კურაპალატისა MQm. ბერძენისა C, ბერძნის AMm. ცოლის Am. და – A. 12 წუქეთს¹ C, წუქეთს Q, m-ში ეწერა „წუსეთს“, შემდეგ გადააკეთეს და წერია: „წუქეთს“. კასრი და კევსა] კასრის კევსა M, კასრის კევს Qm (Q-ში ეწერა „კასრის კევსა“). და² – C. ლუკასტისასა C, ლაკუასტისასა A. Q-ში ეწერა „ლკუასტისსაჲსა აშენა“, გადასწორებულია და წერია: „ლკუასტისსა აღაშენა“. წუქეთს² C, წუქეთს Q, m-ში ეწერა „წუსეთს“, შემდეგ გადააკეთეს და წერია: „წუქეთს“. 13 მთავარნი] მავარნი Mm. რომელთადა C. რომელთა + რომელთადა A. მიუბოძა] მიუბოძა A. მეფისა Mm. წუქეთი C, წუქეთი Q, m-ში ეწერა „წუსეთი“, შემდეგ გადააკეთეს და წერია: „წუქეთი“. 14 „რომელი“ ჩამატებულია C-ში. ერისთავობდა Am. ხუნზთა] ხოშთა C, ხუშთა A, ხუნზთა MQm. ყოელთა C. 15 აბუხუასრო Q] აშუხუასრო C, აბუხურო Mm. ინება] ენება C. წაღებად CAMQm. წიქუეთი C, წუქუეთი Q. m-ში ეწერა „აღაშენა“, გადასწორებულია და წერია: „აღაშენა“. 16 ნუხპატს] ნოპატს C, ნოპატს A. ნუხპატს ორთა] ნუსპატსორთა MQm. ნუხპატელნი] ნოპატელნი C, ნოპოტელნი A, ნუსპატელნი MQm. 17 მკეცისბუნებანი CAMQm. სიმძლავრე] სიმრავლე CAQ] + იგი MQm. იძულები A.

ჯუანშერი

მონათლნა იგინი. განძლიერებულ იყვნეს იგინი ქუეყანასა რანისასა და ეპყრა გაზირი და სომხითი, და ჰბრძოდა მასლამა ბერძენთა.

m271
A130v
C171r

ხოლო ძმისწულნი ადარნასე ბრძისანი, რომელთა დასწუნეს მამისძმასა თუალნი, | წარმოვიდეს ტარონით შაკისად, სამნი ძმანი, და დაემკვდრნეს მუნ ბრძანებითა არჩილისითა, რამეთუ ყოველი პირი კავკასიისაჲ რანით კერძო უმკვდროქმნულ იყო, ხოლო ჰერეთი და კახეთი ჭალაკთა და ტყეთაგან უკეთე დარჩომილ იყო, და დაემკვდრნეს სამნივე იგი ძმანი ვიდრე გულგულამდის.

5

M220v

მასვე ჟამსა პატიახშინი ვინმე არა შეეშუნეს კლარჯეთს, სხუად | წარვიდეს ნახევარნი მათგანნი და შეიპყრეს კლდე ერთი ტაოს, რომელსა ერქუა კალმახი, და აღაშენეს ციხედ. ხოლო რომელნი-იგი მოვიდეს კახეთს არჩილის თანა, მისცა ერთსა მათგანსა ცოლად ნათესავისაგან აბუხუასროდსა, რამეთუ დაქუერივებულ იყო იგი და არა ესუა ქმარი ჟამთა მათ.

10

და დაეცადნეს სარკინოზნი შემოსლვად ქართლად ყრუდსა წარსლვითგან წელიწადსა ორმეოცდაათსა, აქა ჟამამდე არღარა შემოვიდოდეს, არამედ მიიღებდეს ხარკსა ერისთავთაგან. და ესხნეს არჩილს ძენი ორნი: ჯუანშერ და იოვანე, და ასულნი ოთხნი: გურანდუხტ, მარიამ, მირანდუხტ და შუშან.*

15

1 მონათლნა] მონაღნა A. იგინი] სარკინოზნი CA. ქუეყანისა რანისა C. რანისსა A. გაზირი] ჯაზირა C. 2 ბრძოდა A. მასლამა] მასლამ C, მწ თანა M, მის თანა Q, მას თანა m. 3 ადერნესე C, ადარნესე A. ბრძისანი] ბარამისანი C. რომელთა] რათა Mm. მამისა ძმისა M, მამისძმისა Q, მამისძმის m. 4 ტარონით] ტრონით CMQm. შაკისად] კახეთად C, შაკისად A, ბაკისად MQm. „მუნ“ ჩამატებულია M-ში. ბრძანებითა] ბზითა C. არჩილისათა AQ. 5 ყოელი C. პირი] სული m. კავკასისა AQ. კერძი CA. უმკვდროქმნულ] უმკუიდროქმნილ CMM, უმკუიდრო იქმნილ A, უმკვდროქმნილ Q. ერეთი CA. 6 ტყეთაგან] m-ში ეწერა „ტყუეთაგან“, გადასწორებულია და წერია: „ტყუეთაგან“. უკეთე] უკეთუ A. ~ უკეთე დარჩომილ იყო ჭალაკთა და ტყეთაგან C. 7 გულგულამდე A. 8 შეშუნეს Q, შეუშინეს m. კლარჯეთს] კალარეთს m. სხუად] სახვად M] + და MQm. 9 ერთი – A. ტაოსა A, ტაოზ M. აღაშენა MQ. 10 რომელი-იგი C] ნახევარნი A. კახეთს] კახეთად CA. ~ ერთსა მათგანსა მისცა A. ~ მათგანსა ერთსა Q. 11 ნათესავისაგან აბუხუასროდსა] ნათესავისა აბუხუასროსგან CQ. აბუხოსროსა A, აბუხუასროსაგან Mm. რამეთუ + და M. ქუერივებულ C, დაქუერვებულ M, დაქურუებულ m. ქმარი + და მიუბოძა წუქეთი ციხით და კასრიოთურთ CA. 12 და – A. ეცადნეს C. შემოსულად C] შემუსრვად MQm. წარსლვითგან m. წელიწადისა m. 12-13 წელიწადისა ორმეოცდაათისა M. 13 ორმეოცდამეთესა A, ორმეოცდათსა Q. აქა ჟამამდე – CMQm. არღარა Q] არა A. მიღებდეს m] მიიღებდეს A. 14 არჩილის m. ჯონშერ C, ჯუანბერ AQ, ჯუშბერ M, ჯუმბერ m. ივანე C. და³ – MQm. გორანდუხტ MQm. 15 მირანდუხტ Q. შუშანა A.

* ესე არჩილის წამება და მეფეთა ცხორება, ნინოს ქართლის მოქცევა, ლეონტი მროველმან აღწერა A, არჩილის წამება და მეფეთა ცხოვრება და ნინოს ქართლის მოქცევა ლეონტი მროველამან. დედასა ასეთნი ეწერა M, ესე არჩილის წამებაჲ და მეფეთა ცხრბ² და ნინოს ქართლის მოქცევა ლეონტი მროველმან დაწერა Q, არჩილის წამება და მეფეთა ცხოვრება და ნინოს ქართლის მოქცევა ლეონტი მროველმან დედას ასეთნი ეწერა m.

